T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İNCİ ARAL'IN HİKÂYE VE ROMANLARINDA KADIN

NEZAKET BAYKAL

2501060138

TEZ DANIŞMANI

YARD. DOÇ. DR. NURİ SAĞLAM

İSTANBUL 2011

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM** Dalında ders dönemindeki Eğitim - Öğretim Programını başarı ile tamamlayan **2501060138** numaralı **NEZAKET BAYKAL'ın** hazırladığı **"İNCİ ARAL'IN HİKAYE VE ROMANLARINDA KADIN"** konulu **YÜKSEK LİSANS/** ~~DOKTORA TEZİ~~ ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI,** Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca **28.02.2011 PAZARTESİ** günü saat **14:00'de** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin ....Kabuli.....'ne* **OYBİRLİĞİ /OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR.KAZIM YETİŞ	Kabula	
PROF.DR.M.FATİH ANDI	Kabuli	
PROF.DR.MUSTAFA ÇİÇEKLER	Kabulü	
DOÇ.DR.ALİ ŞÜKRÜ ÇORUK	Kabuli	
YRD.DOÇ.DR.NURİ SAĞLAM	Kabulü	

Adres: Besim Ömerpaşa Caddesi Kaptan-ı Derya Sokağı 34452 Beyazıt/İstanbul
Tel: 0212 440 00 00 / 14219-14220-14221-14222-14226-14227-14243
Fax: 0212 440 03 40 e-mail: sbe@istanbul.edu.tr

ÖZ

Bu çalışmada İnci Aral'ın hikâye ve romanlarında yer alan kadınlar incelenmiştir. Eserlerdeki kadınların çeşitli sorunları ve bu kadınlarla ilgili diğer bazı konular, belli başlıklar altında tasnif edilmiştir. Tasnif edilen bütün konular yazarın hayatıyla bağlantı kurularak ele alınmıştır.

Çalışmamızda İnci Aral'ın elli dokuz hikâye ve sekiz romanında mevcut olan yüz otuz beş kadın kahramanın ağırlıklı olarak ortak sorunları belirlenmiş ve bu sorunlar boşanma, aldatma, intihar, annelik, aşk, yalnızlık, yatılı okul, rüya ve sanat gibi diğer bazı konular çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmamız esnasında bütün bu konuların İnci Aral'ın hayatıyla yakından ilgili olduğu görülmüş ve kadın kahramanlarla yazarın hayat çizgilerindeki benzerlikler de söz konusu edilmiştir.

ABSTRACT

The female characters which take part in Inci Aral's stories and novels are analyzed in this work. Various problems of the women in her stories and novels and other cases about those female characters are classified under some certain sub-heads. All those classified sub-heads are examined in connection with Inci Aral's own life.

Principally, the common problems of one hundred and thirty five female protagonists in fifty nine stories and eight novels written by Inci Aral are determined and those issues are examined within the framework of some topics such as the problems in marriage and social life; divorce, cheating, suicide, motherhood, love, loneliness, boarding school, dream and art. Throught the research, it is seen that all those themes are so closely related to Inci Aral's own life and the similarities between the author and the female prootogonists' lives are assessed.

ÖNSÖZ

Türk edebiyatına 1979 yılında **Ağda Zamanı** adlı hikâye kitabıyla girmiş olan İnci Aral; roman, hikâye, deneme, anı-roman, söyleşi türlerinde eserler vermiştir. Kadın yazarlarımız arasında önemli bir yere sahip olan İnci Aral'ın eserlerindeki kahramanların çoğunlukla kadın olmasına rağmen bu konuda bugüne kadar akademik bir çalışma yapılmamıştır. Nitekim İnci Aral hakkında yapılan üç tez vardır.[1]

İnci Aral'ın **Ağda Zamanı** adlı hikâye kitabında on yedi, **Kıran Resimleri** adlı hikâye kitabında dokuz, **Uykusuzlar** adlı hikâye kitabında yedi, **Sevginin Eşsiz Kışı** adlı hikâye kitabında yedi, **Gölgede Kırk Derece** adlı hikâye kitabında dokuz, **Ruhumu Öpmeyi Unuttun** adlı hikâye kitabında ise on hikâye bulunmaktadır. Çalışmamızda altı hikâye kitabında mevcut olan elli dokuz hikâye ile sekiz roman incelenmiştir. Hikâye ve romanlar basım tarihine göre sıralanmış; her bölümde önce hikâyelerde yer alan kadınlar, sonra romanlarda yer alan kadınlar hakkında bilgi verilmiştir.

"İnci Aral'ın Hikâye ve Romanlarında Kadın" başlığını taşıyan bu çalışma giriş, dört bölüm, sonuç, kaynakça ve eklerden oluşmaktadır.

"Giriş" bölümünde İnci Aral'ın kadın yazarlığı ile hayatı ve eserleri arasındaki ilgiye kısaca değindik.

"İnci Aral'ın Hikâye ve Romanlarında Boşanma" başlığını taşıyan Birinci Bölüm'de boşanma konusunu ele aldık. Boşanmanın ne olduğu, sebepleri ve yarattığı durumlar hakkında kısaca durduk. İnci Aral'ın hayatındaki boşanmalara da yer verdiğimiz bu bölümde hikâye ve romanlardaki boşanan kadınları, boşanmayıp evlilik bağlarını koparmış mutsuz kadınları inceledik.

---

[1] Gülseren Özdemir, "**İnci Aral, Romanları ve Romancılığı**", Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2004.
Nuray Örnek, "**İnci Aral'ın Romanlarının Tema, Yapı, Dil ve Üslûp Yönünden İncelenmesi**", Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2007.
Abdullah Dayıoğlu, "**İnci Aral'ın Hikâyeciliği**", Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007.

“İnci Aral’ın Hikâye ve Romanlarında Aldatma” adlı İkinci Bölüm’de aldatma konusunu işledik. Bu bölümde aldatmanın ne olduğunu, aldatmanın sebeplerini, kadınların aldatma karşısında verdiği tepkileri inceledik.

“İnci Aral’ın Hikâye ve Romanlarında İntihar” adlı Üçüncü Bölüm’de intihar konusunu işledik. Bu bölümde intiharın ne olduğu, intihara götüren sebepler, İnci Aral’ın hayatındaki intihar teşebbüsleri, hikâye ve romanlardaki intihar eden yahut intihara teşebbüs eden kadınlar üzerinde durduk.

“İnci Aral’ın Hikâye ve Romanlarında Diğer Konular” başlıklı Dördüncü Bölüm’de ise annelik, yalnızlık, aşk, rüya, yatılı okul ve sanat konularına yer verdik. Bu konuların İnci Aral’ın hayatını da göz önünde tutarak kadın kahramanların hayatlarındaki yerini ortaya koyduk.

“Sonuç” bölümünde ise İnci Aral’ın hikâye ve romanlarında yer alan kadınlara dair ulaştığımız genel yargıları belirtip İnci Aral’ın kadına bakışını özetledik.

“Kaynakça” bölümünde yararlanılan kaynakları İnci Aral’ın eserleri, kitap, tez ve makaleler olmak üzere ayrı başlıklar halinde verdik.

“Ekler” bölümünde İnci Aral’ın diğer sanatçılarla birlikte katıldığı bazı faaliyetlerine, yazarın el yazısına ve fotoğrafına yer verdik.

Yaptığımız bu çalışmada hikâye ve romanlarıyla modern Türk edebiyatında öne çıkmış İnci Aral’ın kadın kahramanlarını ve İnci Aral’ın hayatının bu kadınlar üzerindeki izlerini anlaşılır kılmaya çalıştık. Tez danışmanım Yard. Doç. Dr. Nuri Sağlam’a teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **iii**

ABSTRACT ..... **iv**

ÖNSÖZ ..... **v**

İÇİNDEKİLER ..... **vii**

KISALTMALAR ..... **xi**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCİ ARAL'IN HİKÂYE VE ROMANLARINDA BOŞANMA

A. Boşanma……10

A.1. Boşanan Kadınlar 11

A.1.1. Boşanma Sebepleri 12

A.1.1.a. İletişim Bozukluğu 12

A.1.1.b.Aldatma 26

A.1.1.c. Uyuşturucu ve Alkol Bağımlılığı 34

A.1.1.d. Terk Edilme 35

A.1.1.e. Manevî Değerlerdeki Farklılaşma 37

A.2. Boşanmayıp Evlilik Bağlarını Koparmış Mutsuz Kadınlar 37

A.2.1. Boşanmama Sebepleri 38

A.2.1.a. Aile ve Çevre Baskısı 38

A.2.1.b. Düzenini Bozma Endişesi 42

İKİNCİ BÖLÜM

İNCİ ARAL'IN HİKÂYE VE ROMANLARINDA ALDATMA

A. Aldatma……..49

A.1. Aldatan Kadınlar 49

A.1.1. Aldatma Sebepleri 50

A.1.1.a. Kendine Olan Güveni Tazeleme Arzusu 50

A.1.1.b. Heyecan Arayışı ve Romantizm İhtiyacı..... 53

A.1.1.c. Maddiyat Düşkünlüğü 62

B.2. Aldatılan Kadınlar 63

B.2.1. Aldatma Karşısında Tepki Vermeyen Kadınlar 64

B.2.2. Aldatılma Karşısında Kocasına Küsen Kadınlar..... 68

B.2.3. Aldatılma Karşısında Hesap Soran Kadınlar 72

B.2.4. Aldatılma Karşısında Boşanan Kadınlar 79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNCİ ARAL'IN HİKÂYE VE ROMANLARINDA İNTİHAR

A. İntihar……82

A.1. İntihar Eden Kadınlar 82

A.1.1. İntihar Sebepleri 83

A.1.1.a. Kendisini veya Başkasını Cezalandırma İsteği 84

A.1.1.b. Kendisine veya Başkasına Duyulan Öfke 89

B. İntihara Teşebbüs Eden Kadınlar 92

B.1. İntihara Teşebbüs Sebepleri 93

B.1.1. Dikkat Çekme 94

B.1.2. Çevre ile Çatışmadan Kurtulma 96

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İNCİ ARAL'IN HİKÂYE VE ROMANLARINDA DİĞER KONULAR

1. Annelik 100

2. Aşk 117

3. Yalnızlık 138

4. Rüya 156

5. Yatılı Okul 167

6. Sanat 171

SONUÇ 176

KAYNAKÇA 179

EKLER 184

A. İnci Aral'ın Katıldığı, Kamuoyuna Yansıyan Faaliyetler

Ek 1. "Aydınlar Dilekçesi Davası"na Konu Olan Dilekçe, Aral'ın Savunması 184

Ek 2. Ölüm Oruçlarının Durdurulmasıyla İlgili Açıklama 193

Ek 3. Amerika ve İngiltere'yi Protesto Etmek Amacıyla Açıklanan Bildiri..... 195

Ek 4. Nesin Vakfı İçin Bildiri 197

B. İnci Aral'ın Fotoğrafı ve El Yazısı 199

KISALTMALAR

A.e.	:	Aynı eser
bsk.	:	Baskı
C.	:	Cilt
Çev.	:	Çeviren
Nu.	:	Numara
S.	:	Sayı
s.	:	Sayfa
vb.	:	ve benzeri

GİRİŞ

İnci Aral'ın Kadın Yazarlığı

Elli dokuz hikâyeye ve sekiz romana sahip olan İnci Aral'ın her eserinde kadın kahraman sayısı erkek kahramana göre daha fazladır. Bütün bu eserlerinde Aral, kadınları anlatmak gibi bir misyon üstlenmemiştir. Yazar, bu önyargının ilk kitabı **Ağda Zamanı**'nın isminden dolayı bir kadın kitabı damgası yemesi sonucu doğduğunu düşünür. Zira o, kadını anlamaya ve anlatmaya gösterdiği özeni erkekler için de gösterdiğini söyler. Dolayısıyla kadın sözcüsü olmadığını hemen her konuşmasında vurgulayan yazar, bu konuda şunları ifade eder:

> "Bugün bütün dünyada, nitelikli edebiyat konu olduğunda kadın yazar, erkek yazar ayrımı yapılmaz. Gelişmiş ülkelerde bir yazarın yazdıkları edebiyatın ölçütleri içinde değerlendirilir. 'Kadın duyarlığıyla yazılmış' gibisinden şablonlar önem taşımaz… Ben, cinsiyetin insanların dilsel, ruhsal, düşünsel ve toplumsal durumlarında değişmez farklılıklar yarattığı ve bunun üst yapıya, edebiyata da yansıdığı görüşüne sıcak bakmıyorum. Söylem farklılıklarını ayrıştırıp abartmak yerine, insan olarak yazar duyarlığının öneminin vurgulanmasından yanayım. Ben hep şuna inandım; her insanın içinde var olan kadın ve erkek yanlar sürekli çatışma halindedirler ve insan ikisi arasında gider gelir…"[2]

Büyük çoğunluğu kasabada ya da küçük bir şehirde yaşayıp sonradan büyük şehre göçmüş kişiler olan kahramanların birtakım sorunları vardır. Bu sorunlar, kadının özgürlüğünü gerçekleştirme çabaları, kadının özgüven eksikliği, doğduğu andan itibaren "kadınlık rolü"ne şartlandırılmış olması gibi durumlardan kaynaklanır. Kadın evli ise temel sorunu evliliği olur.

İnci Aral, daha çok kadınların sorunlarını yazmasını iki sebebe bağlar. Birincisi kadının ikinci sınıftan biri olarak muamele gördüğü bir toplumda haksızlığa karşı durmak, ezilen kadının yanında olmaktır. İkinci sebep ise kadınların hayatlarının çok zengin olması ve kendilerini büyük bir içtenlikle anlatmalarıdır.

---

[2] İnci Aral, "Öykücülüğümüzde Kadın ve Erkek Söylemi", **Varlık**, S. 1110, Mart 2000, s. 37.

Hayattan aldığı konularda kadının daha zengin malzemeler taşıdığını düşünen yazar, kadın tipinin değişken, kolay uyum sağlayabilen heyecan verici bir malzeme olduğunu düşünür.

Tek bir kadın tipinin yerine bütün kadın tiplerine bakıp onları anlamaya çalışır. Bütün kadın kahramanları kimlik bölünmesi yaşayan İnci Aral, kahramanlarını küçük düşürmek yerine onları sevmeyi tercih eder. Kadınları yazarken erkekleri de anlatır; çünkü kadınların mutsuzluklarının, sorunlarının çok büyük bir kısmı erkeklerle ilgilidir. Kadınla erkek arasında bir uzlaşma bulmaya çalışır ve kadının erkeksiz, erkeğin de kadınsız yaşayabileceğine inanmaz. Erkeklerin içten içe duygusal ve masum olduğuna inanan İnci Aral, erkeklerle uzlaşabilmek için üzerlerine giydirilmiş erkeklik giysisini sıyırmanın gerekli olduğunu düşünür ve eserlerinde bu çabayı gösterir. Çoğunlukla kadınları yazar; fakat bu kadınları erkeklerine bakarak anlatır. Son dönemde kendisine yapılan anti-feminist yakıştırması için İnci Aral, şunları söyler:

> "Bu durumu hiç önemsemiyorum çünkü 30 yıldan beri yaptıklarım, yazdıklarım ve kadınlarla ilgili söylediklerim ortada. Ancak feminizm hareketine karşı bir bakışım var. Çünkü erkekleri reddederek, iterek, doğuştan acımasız, kötü, kaba, maço olarak görerek bir uzlaşma sağlayamayız. Benim inancım şu; feminist hareketin erkekleri yanına çekmeden başarma şansı yok. Elbette ki bugüne kadar feminizmin çabalarını, kazanımlarını çok değerli, önemli buluyorum. Ama "Feminist değilim" derken bu bakış açısına onay vermediğimi söylemek istiyorum. Yoksa bütün yaptıklarımla yazdıklarımla feminist bir tavır içindeyim. Bunun tersi düşünülemez."[3]

Feminist bir yazar olduğunu söyleyen İnci Aral, kadınları ruhlarının zenginliği, cömertlikleri ve cesaretlerinden dolayı sever ve kadınların paylaşma yeteneklerinden bir yazar olarak beslenir. Aral'a göre kadınlar, sorunlarının var olduğunu kabul edip sorunlarına sahip çıkarak bu sorunlar üzerinde kafa yorup düşünürler. Kadınların dünyasına eğilen kadın yazarların daha fazla okunması konusunda da şunları söyler:

---

[3] Oylum Gölbaşı, "Erkekler Kadınlardan Korkuyorlar", **Cumhuriyet**, 16 Şubat 2003, s. 7.

> "Kadın yazarların okunmasındaki önemli bir neden bu, kadın yazarların kadınların da sorguladığı konular üzerine yazmaları. Yazan erkekler de yazan kadınlar kadar cesur olamıyor. Toplumumuzda ataerkil bir ideoloji mevcut. Erkekler sorunsuz ve dertsiz gibi görünmek zorundadırlar. Ağlayamazlar, yakın arkadaşlarıyla paylaşamazlar, bu durum onların yazılarına da yansır... Kadın yazarları daha yürekli ve içten bir tavır içinde görüyoruz."[4]

İnci Aral, yazdığı konularda her zaman cesur davranır. Her kadının içinde bir erkek ve her erkeğin içinde bir kadın olduğunu düşünür. Erkek, içindeki kadını susturmaya çalışırken kadın en azından kendi içindeki erkeği görünmez kılmaya çalışır. Kendisinin erkek yanını, gözü kara yanını besleyen iki unsur vardır. Bunlar haksızlığa dayanamamak ve isyan etmektir. Aral'ın önce kendisi için istediği özgürlük bütün eserlerine yansımıştır.

Görülmeyeni görmeye çalışan Aral, bunu yaparken otuz yıldır edinmiş olduğu tecrübeyi kullanır. İnsan psikolojisini çok önemser ve bunu yazdıklarında, kahramanlarında derinlemesine yansıtmaya çalışır. Yazdığı insanları önce kendisi için anlamaya çaba sarf eder. İnci Aral, toplumumuzdaki kadınları şöyle değerlendirir:

> "Günümüzde bile kadınlar, kendilerini keşfetme ve birey olma bilincine varma yolunda, yalnız başlarına yol alıyorlar. Kendi deneyimlerini bir başlarına, deneme yanılma yoluyla yaşıyorlar. Bu yüzden de çevrelerini kuşatan, yaşamlarını, düşüncelerini hatta düşlerini biçimleyen mevcut kadınlık yorumlarından, erkek egemen ön yargı ve anlayışların etkisinden kurtulup kadın-bireyler haline gelebilmek için karanlıkta el yordamıyla ilerliyorlar. Bu zor ve sancılı yolculuk çoğu kez hiçbir yere varmıyor, varsa da sanıldığından uzun sürüyor."[5]

Kadının birey olma yolundaki yaşadıkları, yazar olarak İnci Aral'ı çok yakından ilgilendirir. Eserlerde yer alan kadınlar geldikleri yerin bedelini öder, gidiş

---

[4] Arif Can Güngör, "Edebiyat Dünyamızın Toplumsal ve Gerçekçi Yazarı İnci Aral", **İş, Kadın ve Evim**, S. 7, Nisan 2005, s. 3.
[5] İnci Aral, **Anlar İzler Tutkular**, 1. Bsk., İstanbul, Epsilon Yayınları, 2003, s. 93.

gelişler yaşar, kendi sınırlarını yoklayıp nereye kadar gidebileceklerini anlamaya çalışırlar. Kadının kimi zaman cesareti kimi zaman da yenilgileri ve korkuları ağır basar. Aral'ın yazdığı kadınlar sık sık aynalara bakar, aynaya yansıyan görüntülerinde gerçekte kim olduklarını anlamaya çalışırlar. Aynadaki görüntü, kadında yabancılık duygusu yaratır. Kendisini bulmaya nereden başlayacağına karar veremez. Çoğu zaman kendisini bulma umudunu kaybeder. Kadın kahramanların bazılarının tek isimli olmayışı da bu parçalanmışlığın simgesidir. Kadının en büyük çelişkisi, olması gereken ya da olmayı istediği insanla onun için öngörülen geleneksel rol arasındaki bölünmüşlüğüdür. Kadın, kendisini erkeğin dünyasına aktardığında bile öteki yanı dışarıda kalır.

Kadın kahramanlarının yazmaya oturmadan önce, düşünme aşamasında var olduklarını belirten İnci Aral, onları öncelikle anlatmak istediklerinin aracısı olarak yaratır. Yazmaya oturduktan sonra kahramanlar gerçekten yaşamaya başlar ve yazarla bu kadınlar arasında bir bağ oluşur. Zaman zaman rüyalarına giren bu kadınlarla çok uzun süre birlikte yaşar. Kendilerini aşmaya ve başkalarının tasarladığı hayatın dışına çıkmaya çalışan kadınlar her zaman ilgisini çekerken verilenle yetinen kadın hiçbir zaman ilgisini çekmemiştir. **Ölü Erkek Kuşlar** romanındaki Suna ve **Yeni Yalan Zamanlar** romanındaki Melike Eda, Aral'ın tanıdıklarından ve kendi dünyasından yoğun izler taşır. Yazdığı bütün kadınlara yürekten bağlanır ve onlarla arasında bir sevgi ilişkisi kurar. İnci Aral, kadınların erkekler karşısındaki konumu için de şunları söyler:

> "Biz kadınlar, erkeklerin sevgi karşısındaki zayıflıklarından nasıl utandıklarını iyi biliyoruz. Ağlamayı ve acı çekmeyi nasıl kadınca sayıp güçlüyü oynadıklarını iyi biliyoruz. Birçok kadın patlama anlarının şiddete dönüşmüş çılgınlığının kurbanı olmuştur çünkü. Reddedilmekten, horlanmaktan çok korkarlar erkekler… Ben hep erkeklerin kimlik bölünmesinin kadınlarınki kadar hatta ondan daha önemli ve yakıcı olduğunu düşünürüm. Erkek kahramanlarıma bakarken onların içindeki kadını ararım."[6]

[6] **A.e.**, s. 97.

İnci Aral'ın Yaşamı ile Eserleri Arasındaki İlgiye Genel Bir Bakış

İnci Aral'ın hikâye ve romanlarında yaşamından birçok izler bulmak mümkündür. Yazarın hayatındaki mutsuzluklar, intiharlar, boşanmalar, arayış dönemi, anne ve babayı erken yaşta kaybetme bütün eserlerinin iskeletini oluşturur. Aral'ın hikâye ve romanlarının beslendiği temel kaynak yazarın bizzat yaşadıkları, ikinci kaynak ise yazarın dikkatli gözlemleridir.

İnci Aral, 27 Kasım 1944 tarihinde Denizli'de dünyaya gelir. Babası Şahabettin Aral Alanya doğumlu, annesi Ayfer Hanım ise İstanbullu bir ailenin kızıdır. Orman mühendisi olan babasının görevi dolayısıyla dokuz yaşına kadar Denizli, Niksar, Bolu, Karadeniz Ereğli ve Manisa gibi Anadolu'nun çeşitli kasaba ve şehirlerinde bulunan İnci Aral, ilkokula 1950 yılında Bolu'da başlar. Şahabettin Aral, eve üzenli olarak kitap ve dergi almaktadır. Okumaya başladığı sıralarda oturdukları evin tavan arasında bulunan birkaç sandık dolusu kitap ve dergiden **Arı Maya'nın Maceraları** ve **Sihirbaz Mandrake** ciltlerini büyük bir zevkle okur. Böylelikle kitabın önemli bir ihtiyaç olduğunu erken yaşta kavrayan İnci Aral, okumayı oyuna tercih eder.

1952 yılında aile, Şahabettin Aral'ın görevi sebebiyle Manisa'ya taşınır. Babası geçirdiği beyin felci yüzünden düzgün konuşamaz ve baston kullanmaya başlar. Düştüğü bu durum Şahabettin Aral'ın psikolojisini bozar. Evde yalnızca İnci Aral'ın bulunduğu bir gün kendisini bahçedeki zerdali ağacına asmaya kalkışır.

İntihar olgusuna birçok eserinde yer veren İnci Aral, babasının bu intihar girişiminden (1952) yola çıkarak **Buluşma** adlı hikâyeyi yazar. Şahabettin Aral, intihar girişiminin ardından ikinci bir beyin kanaması geçirip öldüğünde (1953) kırk yaşındadır. Bu sırada İnci Aral dokuz, ağabeyi Cengiz on beş, kız kardeşi Sevil de altı yaşındadır. Ev hanımı olan Ayfer Aral, bu ölümün ardından ailesini alıp Bursa'da bulunan akrabalarının yanına taşınır.

İnci Aral, Bursa'da geçen çocukluk günlerine hikâye ve romanlarında çok fazla yer verir. **Ağda Zamanı**, **Ölü Erkek Kuşlar**, **İçimden Kuşlar Göçüyor** ve **Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm**'de yoğun olarak Bursa'dan izler görülür.

Bursa'ya yerleştikten sonra Ayfer Aral, Orman Dairesi'nde kâtibelik yapmaya başlar. İnci Aral, Yirmi Üç Temmuz İlkokulu'nda dördüncü sınıf öğrencisi olarak öğrenimine devam eder. Annesi çalışmaya başladığı için ev işlerini yapma görevi ona düşer. Bu arada evlerinin bahçesindeki terk edilmiş bir hamamın içinde bulunan kitap ve dergi yığını Aral'ın yeni ilgi odağı olmuştur. Bu eserler arasında **Pol ve Virjini**, **Tom Sawyer**, **İki Sene Mektep Tatili**, **Aya Yolculuk** ve Jules Verne'nin diğer eserleri bulunmaktadır.

Ayfer Aral, yaşadığı sıkıntılar yüzünden eşi gibi yüksek tansiyon hastası olur ve beyin kanaması sonucu o da felç geçirir. Bir süre hastanede kalan Ayfer Aral hastaneden çıktıktan birkaç ay sonra öldüğünde İnci Aral, on bir yaşındadır. Babaannenin de ölümüyle yalnız kalan çocuklar akrabalar tarafından paylaşılır. İnci Aral, bu paylaşım sonucu Bursa'da yaşayan halasının yanına yerleşir. Dört yıl boyunca yaşadığı bu ev de yazarın hikâye ve romanlarında yerini alır. Halasının alt katında oturan komşusu Nazire Abla, **Olumsuz** adlı hikâyede, bahçedeki hurda kamyon "Mahzun Garip" de **Ölü Erkek Kuşlar** romanında karşımıza çıkar.

Küçük yaşta anne ve babasını kaybeden birinin gerçekçi davranışlar sergilemesi gerektiğini düşünen halası, Aral'ın gizlice okuduğu **Pekos Bill**'leri okumasına karşıdır. Kitap okumaktan çok ders çalışması gerektiğini ona kabul ettirmeye çalışır. Mutsuz bir çocukluk geçiren İnci Aral, eniştesinin hem Türkçe öğretmenliği hem de müdürlük yaptığı Çelebi Mehmet Ortaokulu'nda "örnek öğrenci" olma sorumluluğunu taşır. Bu sorumluluk onu olduğundan daha ciddi ve çekingen bir öğrenci haline dönüştürür. Aral'ın yetişmesinde okulun önemli bir payı vardır. Okulda her Çarşamba edebiyat etkinlikleri düzenlenir, belgesel filmler gösterilir. Öğrencilerin yaptığı resimler ve yazdığı şiirler okul panosunda sergilenir. İnci Aral'ın yazdığı ilk şiir duvar gazetesinde yayımlanır ve ilk ödülünü de bu şiirle alır. Edebiyata kendisi gibi meraklı ağabeyi sayesinde on iki on üç yaşlarında Cahit Sıtkı Tarancı, Halikarnas Balıkçısı, Orhan Veli, Muzaffer Tayyip Uslu, Melih Cevdet Anday, Oktay Rıfat, Sabahattin Kudret Aksal, T. Capote, O'Henry, Edgar Allan Poe gibi şahsiyetlerin eserlerini okuma fırsatı bulur. Memduh Şevket Esendal,

Maupassant, Sabahattin Ali, Sait Faik Abasıyanık, Katherine Mansfield ve Anton Çehov gibi yazarları daha sonra keşfeder.

1959 yılında halası ve eniştesi ile Çekirge'ye taşınırlar. Bu evde kısa bir süre kalan İnci Aral, aynı yıl Manisa Kız Öğretmen Okulu'nu kazanınca Bursa'dan ayrılır. Parasız yatılı olarak öğrenim gördüğü okulda zamanının çoğunu okul kütüphanesinde geçirir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın okula gönderdiği eserleri okumaya başlayan Aral; on sekiz yaşına gelmeden Rus, İngiliz ve Fransız klâsiklerini okumuştur. Bu okulun ilk yılında yazdığı bir şiir, onun çizdiği kapak desenleriyle birlikte **Spil** adlı yerel bir edebiyat dergisinde yayımlanır. Mektup yazmayı çok seven İnci Aral, bu dönemde ağabeyine ve arkadaşlarına uzun mektuplar yazar. Okulda geçirdiği üç yıl boyunca edebiyata duyduğu ilgiye rağmen yüksek öğrenim için Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nü seçer. Öğrenim hayatı boyunca resim ve edebiyat dışındaki derslerde çok fazla başarılı olamaz.

İnci Aral, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğrenim gördüğü süre içinde de vaktinin çoğunu kütüphanede geçirmeye devam eder. Edebî ve felsefî eserler okumaya ağırlık verir. Nietzsche, Montaigne, Anatole France, Gide, Kafka, D. H. Lawrance, Mupassant, Hemingway, Steinbeck, Sartre, Camus, Simone de Beavuoir, Pasternak, Çehov bu sanatçılardan bazılarıdır. Bu dönemde günlük tutmayı, şiir ve mektup yazmayı sürdürür. Yazdığı şiirler ticarî bir antolojide yayımlanır. Yazdıklarının şiir olmadığını düşündüğü 1965 yılına kadar şiir yazmaya devam eder. Yazdıklarını beğenmediği için bir gece bütün şiirlerini yakar. Enstitünün son sınıfında (1964) Türk Kadınlar Derneği'nin açtığı hikâye yarışmasına katılır. Yazdığı hikâye ikincilik ödülü alır ve gazetede yayımlanır. Kendisine güvenemediği için yarışmaya arkadaşının adına katılmıştır.

1964 yılında enstitüden mezun olan İnci Aral, Samsun Kız Öğretmen Okulu'nda öğretmenlik hayatına başlar. Yirmi yaşının içinde okulun en çalışkan ve hevesli öğretmenidir. Giyimine özen gösterir, okumayı ve mektup yazmayı sürdürür. Az da olsa şiir yazmaya devam eder. Küçük bir lojmanda kalan Aral, şehrin doğasından çok etkilenir. Bütün duygularını aksatmadan kâğıtlara aktardığı ilk dönem bu yıllar olmuştur. Sergiler açar, etkinliklere katılır, sert bir öğretmen

olmasına rağmen çok sevilir. Çevresindeki kalabalığa rağmen içsel bir yalnızlık yaşamaya devam eder. Sevdiğini sandığı adama mektuplar yazmayı sürdürür.

Üç yıl sonra Manisa'da bir ortaokula atanan İnci Aral, üçüncü kez bu şehirde yaşamaya başlar. 1968 yılında uzun yıllar mektuplaştığı kişiyle evlenir ve bu mektuplaşma dönemi sona erer. Kocası Manisa'ya yerleşmiş göçmen bir ailenin çocuğu olup lise yıllarındaki resim öğretmenidir. İlk çocuğuna hamile olduğu dönemi yatarak geçirmek zorunda kalan Aral; kesintisiz, yoğun, daha derin bir okuma dönemi geçirir. Yeniden Dostoyevski'ye, Tolstoy'a, V. Woolf'a döner, Nazım Hikmet'le tanışır. Ev sahibinin Manisa'nın tek kitapevi sahibi olması istediği kitap ve dergiye kısa sürede ulaşmasını sağlar. 1970 Haziran'ında Cem, 1971 Kasım'ında Can dünyaya gelir. Okulların açılması üzerine kayınvalidesi bebeğe bakmak için eve yerleşir. Birkaç yıl sonra evliliğinde sorunlar giderek artmaya başlar.

Evliliğinde sorunlar başgösterince mektup yazmaya tekrar başlar. 1974 yılında çok hasta olur, yatıştırıcı haplarla ayakta duran İnci Aral, kocasının en başta gördüğü hatta bu konuda onu uyardığı sona gelir. Çocukları kocasına bırakmak koşuluyla 1974 yılında boşanır. Kendisini yeniden aramaya başlayan Aral, fotoğraf çeker, Türk müziği kurslarına gider, sosyalleşmeye uğraşır. En büyük tutkusu yine yazmaktır. İki yıl daha Manisa'da kalarak öğretmenliğe devam eder. 1976 yılında yazdığı dört hikâyeyi **Varlık** ve **Türk Dili** dergilerine gönderir. Y. Nabi Nayır ve M. Şerif Onaran'dan aldığı övgü dolu sözler Aral'ı yüreklendirir. Yayımlanan ilk hikâyesi Ocak 1977'de **Türk Dili** dergisinde yer alan **Haziranlarda**'dır. 1978 yılında kaleme aldığı hikâyeler **Varlık**, **Türk Dili**, **Somut**, **Türkiye Yazıları**, **Dönemeç**, **Soyut**, **Oluşum**, **Sesimiz** gibi dergilerde yayımlanır. Aynı yıl Bornova'da yedi ay öğretmenlik yapar. Daha sonra 1978 ile 1980 yılları arasında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğretmenlik yapmaya devam eder. 1978'de ikinci evliliğini fizik tedavi uzmanı olan Ali Gür'le yapar.

1979 yılında hikâyelerini **Ağda Zamanı** adıyla kendisi bastırır. Eser, edebiyat çevrelerinde ses getirir. Gazete ve dergilerde İnci Aral'la yapılan söyleşilere yer verilir, kitapla ilgili yazılar yayımlanır. 1980 yılında "Akademi Kitabevi İlk Kitap Başarı Ödülü"nü kazanır.

12 Eylül döneminden sonra Balgat Ortaokulu'na sürülür. Bir süre sonra geçici görevle Talim Terbiye'de resim öğretmenleri için sanat eğitimi hazırlayan bir komisyonda görev alır ve burada bir buçuk yıl çalışır. Altı yıl Ankara'da yaşadıktan sonra öğretmenlikte yirmi yılını doldurduğu için kadrosunun bulunduğu Balgat Ortaokulu'ndan emekliye ayrılır. 1982 yılında Cumhurbaşkanı hakkında dilekçe veren Aziz Nesin gibi sanatçılar arasında yer alır. "Dilekçe" davası olarak adlandırılan bu sorgulama İnci Aral'ın beraatıyla sonuçlanır.

1983'te yayımlanan ikinci kitabı **Kıran Resimleri** adlı eserde 1978 yılında yaşanan Kahramanmaraş olaylarını anlatır. 1978 yılında Kahramanmaraş'a giden İnci Aral, duruşma tutanaklarını okur, olayları bizzat yaşayanların dilinden dinler. Ankara'ya geldiğinde bir ay konuşamayan Aral, hikâyenin etkisinden çabuk kurtulamadığı için ayda bir hikâye yazar. On yıl süren migreni o günlerde başlar. Eser, 1983 yılında "Nevzat Üstün Öykü Ödülü"nü alır ve 1989'da Fransa'da yayımlanır. Üçüncü hikâye kitabı **Uykusuzlar** 1984'te yayımlanır. 1980 yılının izlerini taşıyan bu eser, 1992'de Fransa'da da yayımlanır.

İnci Aral, 1984 yılında İstanbul'a yerleşir. 1986'da sekiz aylık bir uykusuzluk döneminden sonra **Sevginin Eşsiz Kışı** yayımlanır ve bu kitaptan sonra dört yıl yazı yazmaz. 1986 yılında özel bir seramik şirketinin yönetiminde yer alır ve 1992 yılına kadar bu göreve devam eder. 1991'de yayımlanan ilk romanı **Ölü Erkek Kuşlar**, 1992'de "Yunus Nadi Roman Ödülü"nü alır. 1994'te **Yeni Yalan Zamanlar**, 1997'de **Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm**, 1998'de **İçimden Kuşlar Göçüyor** romanları yayımlanır. Tekrar hikâyeye döndüğü eseri **Gölgede Kırk Derece** 2000 yılında yayımlanır ve 2001'de "Yunus Nadi Ödülü"nü alır. 2003'te **Mor** romanı ve **Anlar İzler Tutkular** adlı deneme kitabı çıkar. **Mor** romanı 2004'te "Orhan Kemal Roman Armağanı"nı kazanır. 2005'te **Taş ve Ten** romanı, 2006 yılında **Ruhumu Öpmeyi Unuttun** hikâye kitabı, 2007'de **Safran Sarı** romanı, 2008'de söyleşi türündeki **Unutmak** adlı eseri, 2010 yılında da son romanı **Sadakat** yayımlanır. Ayrıca senaryo yazan Aral'ın sinemaya uyarlanan **Kirli Sarı** hikâyesi 1989 yılında, **Buluşma** hikâyesi de 1994 yılında film olarak çekilmiştir. İnci Aral, halen eşi ve kedileriyle İstanbul'da yaşamaktadır. Bu ikinci evliliğinden çocuğu olmamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCİ ARAL'IN HİKÂYE VE ROMANLARINDA BOŞANMA

A. Boşanma

Hukuki kurallar dâhilinde yapılmış bir evliliğin, tarafların karı-koca olarak hiçbir münasebeti kalmaksızın hâkim kararıyla sona erdirilmesi işlemi[7] şeklinde tarif edilen boşanma, İnci Aral'ın eserlerinde çok fazla tekrarlanan bir konudur. Eserlerde mevcut olan evli kadınların hiçbirinin mutlu bir evlilik hayatı yoktur. Kadın, evliliği beklentilerini karşılamadığında imkânı varsa boşanıp yeni bir hayata başlar, boşanamayan kadın ise ailesi ile bağlarını koparıp herkese ve her şeye dargın bir hayat yaşar.

Boşanma, evlilik kadar eskidir. Ailenin olduğu her yerde boşanma, mevcut ihtimallerden biri olarak hep karşımıza çıkar. Tarihin ilk dönemlerinden günümüze kadar farklı coğrafyalarda boşanma, arzu edilmeyen bir evlilik ve aile gerçeği olarak kabul edilmektedir. Günümüzde boşanma, gittikçe artan bir sosyal gerçek haline gelmektedir. Her toplumda boşanma, geçmişe göre bugün çok daha yaygın ve sık görülmektedir.[8]

Ailede güç ve otorite modeli olan erkek, değişime paralel olarak yeni aile ve evlilik rollerine uyum sağlamaya yönelmiştir. Eskiden olduğu gibi erkeğin güç ve otorite modeli olması gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülkede giderek daha "sembolik anlam" taşımaya başlamıştır. Kadının kendini ekonomik anlamda erkeğe bağımlı görmemesi, "bağımlılık" yerine "bağlılık" kavramının ön plana çıkması, evliliğin niteliğinin (dayanışma, dostluk, sevgi, paylaşım vb.) vurgulanması, boşanmayla ilgili değerlendirmeleri eskiye göre değiştirmektedir. Bu farklılaşmanın başında tüm çabalara rağmen yolunda gitmeyen evlilikleri her ne pahasına olursa olsun sürdürmenin aile fertlerine çoğu zaman daha fazla zarar vereceği düşüncesi

---

[7] Çiğdem Arıkan, **Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması**, Ankara, TC. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu, 1996, s. 25.
[8] İhsan Sezal, **Aile Nedir?**, Ankara, Başbakanlık Yayınevi, 1996.

gelmektedir. Çocukların varlığının da bir evliliği sürdürebilmek için yeterli olmayacağı düşünülmektedir.[9]

İnci Aral, yerine daha akılcı ve kalıcı bir seçenek konulamadığı için evliliğin bugüne kadar sürüp gelen bir kurum, düzen sanılan bir düzensizlik olduğunu düşünür. Evliliğin birbirini iyice tanıyan iki eşit birey tarafından kurulması gerektiğini savunan Aral, eserlerinde evliliğin daha çok olumsuz yanlarına dikkat çeker. Hikâye ve romanlarda düğün törenlerinin çok sade bir şekilde yapıldığı hatta kimi zaman geçiştirildiği görülür. Kadın, çoğu zaman gelinlik bile giymeden evlenir. Birçok kadın için düğün, hiçbir anlam ifade etmez. Evliliğin sorumluluğunu taşıyamayan kadın için boşanma, en kolay çözüm yoludur.

A.1. Boşanan Kadınlar

Evliliğe teorik olarak olumlu bakmayan İnci Aral, kültürel ve ekonomik özgürlüğe dayalı bir birliktelik kurulmadığında evliliğin özellikle kadın bakımından yaratıcılığı öldürdüğünü, tutku ve heyecanı sıfırladığını düşünür. Nitekim yazarın bu düşüncesi hikâye ve romanlardaki evli kadın karakterlere de aynı şekilde yansımıştır. Evliliğin getirdiği sorumluluğu taşıyamayan ve evlilik süresince heyecanını kaybeden kadın, bu sıkıntısının çözümü için mücadele etmek yerine boşanmayı tercih etmektedir.

İnci Aral'ın hikâye ve romanlarında toplam yirmi dört kadının boşandığını görüyoruz. Bu kadınlar şunlardır: **Haziranlarda** (adı verilmez), **Kapı** (Nefise), **Kepek** (adı verilmez), **Karanlığa Kumru Nakışıdır** (Nazan), **Adını Anmamaya Ant İçiyorum** (Nurhan), **Ölü Erkek Kuşlar** (Suna, Havva, Nazlı), **Yeni Yalan Zamanlar** (Melike Eda, Neyla, Beylem) **Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm** (Sara, Simden), **İçimden Kuşlar Göçüyor** (İnci Aral), **Mor** (Revan, Figen, Oya, Sevim), **Taş ve Ten** (Ulya, Eva), **Safran Sarı** (Selda, Gülsen), **Sadakat** (Aliye, Azra)

[9] Çiğdem Arıkan, **Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması**, Ankara, TC. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu, 1996.

A.1.1. Boşanma Sebepleri

Evliliğin bitmesine yol açan birçok sebep olmasına karşın, en çok görülen sebepler şöyle sıralanabilir:

"Ekonomik sorunlar, eşlerin sosyo-kültürel yapı farklılıkları, cinsel sorunlar, iletişim bozukluğu, eşlerden birinin ihaneti, aile içi şiddet, zevk ayrılıkları, eşlerin birbirini ihmal edişi, ailelerin aşırı müdahalesi, eşlerden bir ya da her ikisinin ailelerine bağımlı ya da zayıf kişilikte olmaları, çocuk olmaması, ciddi ekonomik ve sınıfsal farklar, yaş farkının fazla olması, erken yaş evlilikleri, aile baskısı ile evlendirmeler, taraflardan birinin ani kişilik ve yaşam pratiğinin değişmesi, uyuşturucu, alkol ve kumar bağımlılığı, psikiyatrik sorunlar/depresyon, panik atak, şizofreni vb."[10]

A.1.1.a. İletişim Bozukluğu

Haziranlarda adlı hikâyede ismi verilmeyen kadın, sevdiği adamın uyarılarına rağmen gidip başkasıyla evlenir. Evliliği yük gibi görmeye başlar ve bu yük ona çok ağır geldiğinde boşanmayı tercih eder. On yıl sonra evliliği biter. Kendisini yorgun, tükenmiş, yalnız hisseder. Beklemelerle acı çeker. Evliliğinde sorun olarak gördüğü şey, kocasıyla duygu ve düşüncelerini paylaşamamış olmalarıdır. Kadın, bu iletişim sorununu şu şekilde ifade eder:

> "Birlikte taşıyor kadın ve erkek. Çoğunluğu genç, başlangıcında ortak yaşamın. Sürüp gitse… Bölüşebilseler sonuna dek her şeyi. Pazar torbasını bölüştüklerince. Boşluk… Duyguların, ufak esintilerin bölüşülemeyişi. Biriyle yaşamınızı evinizi, sofranızı ve yatağınızı bölüşme kolaylığının dışındaki güçlük. Küçük şeylerin bölüşülmesi sorun olan." (Haziranlarda-Ağda Zamanı, s. 8)

Boşandıktan sonra ağlar, acı çeker; fakat kendisini kınamaz, güçlü olmaya çalışır. Kimseye "Boşanmasaydı, biz nasıl çekiyoruz." dedirtmez. Tek başına yabancı olduğu bir şehirde yaşar. Ona göre herkes kendi yükünü kendi taşımalıdır.

---

[10] İlyas Sucu, "**Boşanmış Kadınların Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrası Toplumsal Kabulleri**", S.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, Haziran 2007, s. 20.

Bu fikir, İnci Aral'ın eserlerinde yer alan boşanmış kadınların bir sloganı gibidir. Kırık bir kalp, mutsuzluk, yorgunluk, arkada kalan çocuklar ve boşa harcanan yıllar var olsa da kadın, yıpranır, kırılır; ama sapasağlam ayakta durmaya çalışır. Hikâyede yer alan kadın kahraman, bazı kadınların yük gibi taşınan bir eşya olduklarını düşünür. Erdemin simgesi olarak görülen bu kadınları eleştirir ve bu kadınlar hakkında şunları anlatır:

> "Hanım hanımcıktırlar Kocalarını aldatmamışlar. Yetmezliklerinde, doyumsuzluklarında açık saçık fıkralarla avunmuşlar top gibi patlayan kahkahalarla… Ağırbaşlı dedikodu etmişler. Boşluklarında bomboş gerilimler yaşamışlar oyun masalarında. Sıkılmışlıklarında saçları bir kırmızı, bir yeşil yapmışlar. Çok çalışmışlar, çok yorulmuşlar, çile çekmişler, sayısız ödün vermişler. Çocuk, koca kahrına katlanmışlar, ödenmiş özverileri. Sevmemişler, korkunç alışmışlar. Sevilmemişler, alışılmışlar." (Haziranlarda-Ağda Zamanı, s. 8-9)

Kapı adlı hikâyede **Nefise**, yedi yıl süren bir birlikteliğin ardından iki oğlunu kocasına bırakarak boşanır. İnci Aral'ın kadın kahramanları boşanmaya kesin olarak karar verdiği zaman çocukları bu yolda engel olarak görmez. Çocuklar bu hikâyede de olduğu gibi baba ya da akraba yanına bırakılır, eserlerde yer alan birkaç kadın haricinde boşanmış kadın çocuğunu yanına almaz. Nefise, evliliği süresince kocasından en fazla "yavaş" kelimesini duyar. Gülüşüne, sevincine, coşkusuna, kaygısına, sevgisine yavaş denmiştir. Yavaş yavaş ölmeye başladığını düşünür. Nefise evi, eşyayı, yaşamı değiştirmek, kendilerini yenilemek ister; fakat kocası "Ben değişmem kızım, ben buyum." diyerek Nefise'nin değişim isteğine katılmaz.

Nefise hayallerine kocasını ortak edemez. Evlilikleri boyunca en iyisini, en kusursuzunu bilmiş olan kocası yersiz zamansız bir şey yapmamıştır. İstediği değişimi gerçekleştiremeyen Nefise, kocasından ayrılmaya karar verir.

Eserlerde yer alan kadınlarda görülen özelliklerden biri tekdüze giden bir yaşama başkaldırıdır. Kendisini yenilemeyen, yeni heyecanlar getirmeyen evlilik bir süre sonra bunalım, yalnızlık, iç hesaplaşma ve son olarak da var olan düzeni bırakıp

gitme isteği doğurur. Boşanmaya karar veren de çoğu zaman kadın olur. Nefise evden ayrılmadan önceki halini şu şekilde anlatır:

> "O evde son günüm… O aynaya son kez bakıyorum. Neden aynanın önünde ağlıyorum? Gerçekten acı ile ağladığımda yüzümü anımsamak mı istiyorum sonradan?" (Kapı-Ağda Zamanı, s. 34)

Nefise, eşyadan hareketle mutluluk hakkında çıkarımlarda bulunur. Tığla örülmüş orlon yastıkları sevmez. Ona göre orlon yastıkları seven bir kadın, kocasını ve çocuklarını mutsuz edemez. Evinde etamin bir örtü, plastik çiçeklerle doldurulmuş bir vazo olsa belki daha mutlu bir kadın olabilecektir; ama bunların hiçbirine Nefise'nin hayatında yer yoktur.

Kepek adlı hikâyede karşımıza oğlunu dört yüz elli kilometre geride bırakarak yoluna yalnız devam eden bir kadın çıkar. Mutsuz bir evliliği olan bu kadınının içinde yasaklanan her şeye yavaş yavaş bir başkaldırma isteği uyanır. Yaşadıklarından yorulmuş olan kadın, kocasıyla arasına mesafe koyarak kendisine özel bir alan oluşturur. Evliliği boyunca sadece kendisiyle baş başa kaldığı bu kısa anlarda kendisini mutlu hissetmiştir. Kadın kahraman, kendisi için özel olan bu anları şöyle anlatır:

> "Saatlerle boğuşarak geçirilmiş gecelerin sonunda dokunulmamış sabahlar başlatırdım mutfak penceresinin önündeki masada. Yalnız benim olabilen sabahlar. Uykudayken diğerleri. El uzatamazken bezginliğime. Yalnızlığımdan, kalabalıktan usanmış, sessizliği yutarak ve incecik ürpertili bir tatla." (Kepek-Ağda Zamanı, s. 99)

Yaşadığı şehri, alıştığı düzeni bırakamayacağını sanırken oğlunu kocasına bırakarak boşanır ve başka bir şehre yerleşir. Sevilmeden alışılmış bir şehri bırakıp gelmekle alışılmamış bir şehri sevmek arasında güçlük çeker. Bu kadın için geçmiş, artık hiç yaşanmamış gibidir. Eski günlerden geriye kalan bir tren düdüğü, camları kirli mutfak penceresi, tekerlek gürültüleri, elbezi olmuş bir gecelik ve kırık bir kalptir.

Eserlerde yer alan kadınlar boşandıktan sonra çoğu zaman baba, akraba ya da yakın bir arkadaş evine sığınmaz. Boşanan kadın, bir köşeye çekilip ömrü boyunca boşanmanın yasını tutmaz. Kaybettiğini düşündüğü özgürlüğünü tekrar eline geçirdiğinde alışılmış, eskimiş, yasaklamalarla daralmış dünyadan kendisini kurtardığı an yeni bir şehirle birlikte kendisine yeni bir yaşam kurar. Hayatına sevebileceği yeni bir erkeği katmaktan kaçınmaz. Bu hikâyede de kadın için her şey yeniden başlar ve geçmişle "en keskin bağlantısı" olan çocuğu bile arka plânda kalır. Düzenini ve dengesini bozmasına izin vermeden çocuğunu hayatına katmayı düşünür. Bu kadın için öncelik kendi huzuru ve rahatıdır.

Ölü Erkek Kuşlar romanında **Suna**, iki evlilik yapmış bir kadındır. İlk kocasına duyduğu aşk, yatılı olarak okuduğu lise yıllarında başlar. Sevdiği adamın kendisinden uzakta olduğu dönemde Suna; onun için yolculuklar yapar, acılar çeker. Uzaklık yüzünden bu adama tutkulu bir aşkla bağlanmış olduğunu düşünür. Yatılı okulda başlayan bu çocukluk aşkı Suna'ya göre gereğinden uzun sürmüştür. Sevdiği adamdan gelen kapalı, derli toplu yakınlık, onu kafasında daha da büyütmesine sebep olur ve onun yaşadığı şehre taşınır. Bu taşınmadan birkaç ay sonra gelinlik bile giymeden, gizlice bu adamla evlenir. Beş yıl süren evliliğin ve bir çocuğun ardından Suna'nın kocası hakkındaki şikâyetleri artar. Kocası erken yatar, misafirden hoşlanmaz. Farklı bir şeyler yapmak isteyen Suna, sürekli dostlarının olmamasından yakınır. Yaşamını evde düzen yürütmek ve çocuk büyütmekle tüketmekten korkar. Bu konu hakkında kocasıyla aralarında şöyle bir diyalog geçer:

"- Mademki doğurdun otur çocuğunu büyüt önce."

"- Bununla birlikte başka şeyler de yapamaz mıyım? Resim yapmak, yazı yazmak, fotoğraf çekmek, ut çalmak… İşte buna benzer şeyler…"

"- Geçmiş olsun! Artık çok geç kızım."

"- Hiç de geç değil."

"- Hiçbir şey yapamazsın, otur oturduğun yerde. Seninki serserilik."

"-Yapabilirim."

"- Buyur, git yap öyleyse. Güle güle…" (Ölü Erkek Kuşlar, s. 67)

Kurulu bir düzen, küçük bir çocuk bile mutlu olmadığı bir evde onu tutmaya yetmez. Kocası tarafından sürekli aşağılanmalara maruz kalır. Duygu ve düşüncelerini anlamayan kocasıyla aralarında bir çatışma meydana gelir. Kararını verir ve evliliğini bitirir.

"Toplumumuzda kadınlar açısından boşanma, çok önemli sorunlar olmadıkça düşünülemez. Boşanmış bir kadın olma ve yalnız yaşamanın toplumsal ve ahlâkî bedeli, boşanmış kadına insanlığından ödün verdirilerek, ağır bir şekilde ödettirilir."[11]

İnci Aral'ın kadın kahramanlarının boşanmak için çok büyük bir soruna ihtiyaçları yoktur. Kadın; yaşadığı hayattan bunalmış, sıradanlığın, alışılmışın, ilgisizliğin zincirini kırmayı kesin olarak kafasına koymuşsa boşanır. Duygu ve düşünce konusundaki anlaşmazlık, boşanmanın en büyük sebebidir. Boşanma talebinde bulunan da çekip giden de daha çok kadın olur.

Suna için evliliğinin tekdüze bir yaşam biçimine dönüşmesi, onun bitişini de hazırlayan bir sebep olur. Suna, bu düşüncelerini şöyle ifade eder:

> "İyi ve kötü günler içinde aynı evde, aynı sofrada, aynı yatakta, sokakta gezmede aynı insanla birlikte olma değil mi 'evli' olma durumu? Onun bu noktaya gelmiş olması çok canımı sıkıyordu." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 24)

İkinci kocası Ayhan'la bir davette tanışan Suna, Ayhan'dan çok hoşlanır. Bu tanışmadan üç gün sonra Ayhan'la birlikte olmaya karar verir, yedi gün sonra da Ayhan'ın evine taşınır. Ayhan'la yedi yıllık bir evliliği vardır. Suna, Ayhan'la problemler yaşamaya başlar. Kocasının beklentilerini seve seve yerine getirebilecek bir kadın olamayacağını düşünür; çünkü kendisini çok yorgun hisseder. Kocası tarafından anlayışsızlıkla suçlanır, sadece karşı çıkmak için aykırı fikirler üretir, sağlıklı bir iletişim kurmayı kendisinin de anlayamadığı bir istekle umar. Aynı

---

[11] Serpil Abalı, "**Boşanmak İçin Başvuran Kadınların Evlilikteki Cinsel Yaşamlarını Boşanma Nedeni Olarak Görme Durumları**", M.Ü., Sağlık Bilimler Enstitüsü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşirelik Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s. 38.

zamanda "biz" olmaktan bunalmıştır. Kocasıyla ayrı odalarda yatarlar. Kendisi olmayı isteyen Suna; acının, mutsuzluğun, yoksunluğun tadını kendince yaşama ihtiyacı duyar. Kocasıyla kendisi arasına bir duvar koyar. Bir evliliği birlikteliğin getirdiği rahatlık, saygınlık ve minnet borcu gibi sebeplerle sürdürmeye her zaman karşı olmuş bir kadındır. Yaşamını bir erkeği her yönden mutlu edebilecek kadın olma koşullanmışlıklarına karşı savaşarak geçirmiştir. Suna, evliliklerdeki kadın ve erkeğin durumu hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ifade eder:

> "Zaman içinde çiftlerin oturup kalkmaları, yüzleri, davranışları, her şeyi öylesine benzer ki kim kimdir belli olmuyordu artık. Benzemek zorunda olan daha çok kadın oluyordu. Erkek iki tabak yıkamayı öğrenemezken, kadın biraz akıllıysa yıllar sonra kimlik bunalımına düşüyordu. İsyan ettiğinde azmakla, kudurmakla, kendisini adam edene başkaldırma nankörlüğünde bulunmakla suçlanıyordu." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 24)

Kocası onda gizli kalmış aşağılık duygularını ortaya çıkarır. Suna, kocasının okumasını istediği kitapları okur. Kocasının 'Birlikteliğin Koşulları' adı altında aldığı yedi maddelik kararlar ve bu kararlardan biri olan kocasına ev kirası ödeme zorunluluğu, Suna'nın ona olan güvenini sarsar. Yaşamın en temel gerçeğinin yalnızlık olduğunu bir daha anlar. Kendisini teskin etmeye çalışır.

> "Yalvarma, yemin etme, ağlama. Kapılarını kapat. Öyle sıkı kapat ki bir daha kimse hiçbir zaman senin o zedelenmiş yalnızlığına adım atamasın." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 104)

Suna için yeni bir dönem başlar. Tüm yaşam enerjisini sonuna kadar evin dışında kullanır, kendisine tekrar güvenmeye başlar, özgür olduğunu hisseder; ama Ayhan'a duyduğu aşk da bu süre içinde biter. Bu sefer âşık olan taraf kocası olur. Suna'da meydan gelen bu değişimin başlangıcı kocasına ev kirası vermeye başladığı tarihe dayanır. Bu tarihten itibaren de kocasına duyduğu aşk dirilmemek üzere ölür. Aşk bitse de Suna, sevmenin güzelliğini yaşar. Kocasıyla arası açılan Suna, evden ayrılıp on beş gün başka bir evde kalır; fakat kendi başına yaşamanın sorumluluğuna katlanamayınca eve geri döner. Kocasının istediği kadın olmaya karar verir. İçinde gelgitler yaşayan Suna, evli erkeler için şunları düşünür:

> “Bir erkeğin ev yaşamını düşündüğümde neden eli ayağı tutmayan beceriksiz erkekler geliyor aklıma hep? Yapabileceği birçok işi kadın işi sayan, kılıbık olma, evdeki egemenliklerini yitirme korkuları içinde kötürüm olmuş bu erkeklerle yaşayan kadınlar nasıl dayanıyorlar bu sersemlere peki? Ama sanırım o kadınların da payı var bu yeteneksizlikte.” (Ölü Erkek Kuşlar, s. 227)

Suna, eve döndükten sonra dönmesini bir hata olarak görmeye başlar. Çürümüş evliliğini yeniden diriltmek isteme iyimserliğine kapıldığı için pişmandır. Kocasının sevgisi gösterileri Suna’yı boğmaya başlar, o kimseye ait olmak istemez. Hiç kimsenin kendisine yardım edemeyeceğini düşünür. Kocasına olan saygısını yitirir.

İlk kocasından ayrılırken Suna’ya dokunmuş olan tek şey, araba hareket ettiğinde acı bir çığlık koparan küçük bir çocuktur. Suna’nın belleğine ölünceye kadar silinmeyecek bir şekilde kazınmış olan bu çığlık; Suna’yı bir yerlerde durmaya, hızını kesmeye, kök salmaya, yerleşmeye zorlamış, bir erkeğe tutunup düzen içinde yaşamaya itmiştir. Suna’nın bir tarafı ne kadar düzene karşı olsa da diğer tarafının uysal, evcil, boyun eğmiş olması bu yüzdendir. İkinci kocasından vazgeçemeyişinin sebebi biraz da Suna’nın bu düzen kurma isteğidir. Fakat sonunda başkaldıran tarafı galip gelir ve Suna, ikinci kocasından da vazgeçer. Kocasının bu konuda yorumu ise şöyledir:

> “Sen yalnızca duygularınla yaşayan bir insansın. Sen savrulmak istiyorsun. Oysa seni böylesine savuracak kişi ben değilim artık.”
>
> “Sen sevdiğinde çok kısa bir süre üstün bir yetenek gösterir sonra hemen geriye çekilirsin. Bundan sonrası katlanma olur senin için.” (Ölü Erkek Kuşlar, s. 339)

İnci Aral, yaşamından çok yoğun izler taşıyan bu romanda konu edindiği temel sorunu şu şekilde anlatır:

> “Çıkış noktam birçok kadının içindeki bölünmeyi anlatabilmekti. Kadının uyumlu, evcil yanıyla, bastırılamayan asi yanı arasındaki çatışma.

Varoluşunun sınırlanışının yarattığı içsel çelişkiler. Aile, yasalar, devlet, gelenek görenek, konu komşu, genel geçer kavrayışlar… Su ve Na böyle doğdu."[12]

Ölü Erkek Kuşlar romanında İngilizce okutmanı, güzel ve genç bir kadın olarak karşımıza **Nazlı** çıkar. Kocasına âşık olup evlenir; fakat bu birliktelik bir yıl sürer. Kocasıyla duygu ve düşüncelerini paylaşamayan Nazlı, boşanmaya karar verir. Daha sonraki yıllar evliliğe karşı bir kadın haline gelir, yapmış olduğu evliliği anımsamak bile istemez. Nazlı, kolayca kırılıp dökülen kadınlardan olmadığını düşünür. Sürekli bir arayış içinde olan Nazlı'nın aradığı, ihtiyacını en çok hissettiği şey, onu olduğu gibi sevecek biridir. Nazlı'nın erkekler hakkındaki düşünceleri şöyledir:

"Erkekler zayıftır. Bencil korkak ve ikiyüzlüdürler. Zavallılar kendi erkekliklerini taşımakta ne kadar da zorlanırlar. Bu arada içten içe sezerler kadınlardan hiçbir biçimde üstün olmadıklarını ve korkularını bastırmak, gizlemek için kabalaşırlar. Sevgisizlik onları hainleştirir." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 129)

Yeni Yalan Zamanlar romanında **Melike Eda**, küçük bir kasabada dindar bir aile çevresinde baskı altında büyür. Sekiz yaşında babasını kaybeden Melike Eda, aynı yaşta namaz kılmaya başlar. Babasının ölümünden bir yıl sonra annesi Melike Eda'nın amcasıyla evlenir. Melike Eda, amcası tarafından yıllarca tecavüze uğrar ve bu durumu hiç kimseyle paylaşamaz. Annesinden bir gülümseme, küçük bir öpüş, bakış, dokunuş görmeden yetişir. Bu yüzden sürekli gönlünü almaya çalıştığı birini değil, ona kolaylıkla sevecenlik gösterebilecek insanı arar. Çocukluğundan itibaren resim yapmayı çok sever; fakat evde resim yapması yasaktır. Dayısının da araya girmesiyle İstanbul'a gelir, akademide resim okur. Okulu bitirince antika işiyle uğraşan dayısıyla birlikte çalışmaya başlar. Üniversiteye birlikte Melike Eda'nın hayatında başkaldırma dönemi de başlamıştır. İlk kez kendisini özgür, bağımsız ve yetişkin hisseder. Giyim tarzını değiştirir, dinin gerektirdiği şeyleri yapmaktan

[12] İnci Aral, **Unutmak**, 1. Bsk., İstanbul, Merkez Kitapçılık Yayınları, 2008, s. 163.

vazgeçer. İki erkek arkadaşı olur ve ikisiyle de birlikte olmaktan çekinmez. Bir evlilik yapar ve kısa bir süre sonra boşanır. İnci Aral, Melike Eda için şunları anlatır:

> "Yeni Yalan Zamanlar'ın Melike Eda'sı, ensest bir ilişkiyle paramparça olmuş kadın kimliğini onarmak için sevmeyi ister ama 'gecikmiş'tir. Sevdiği erkekle yatamaz. Bir gecelik ilişkilerle arayışını sürdürür durur."[13]

Melike Eda, evlilik kararını birdenbire alır. Bu karar, sevgiden çok arkadaşlık ve dayanışma duygusuyla verilmiştir. Kocası ile tanıştıklarında kocası cezaevinden yeni çıkmıştır. O yıllar ikisi için de kendilerini çok yalnız ve yorgun hissettikleri bir dönemdir. Melike Eda, çeşitli sebeplerle bunalımın eşiğindedir. Evlilikleri iki buçuk yıl sürer. Ayrılmalarından kendisinin sorumlu tutan Melike Eda, evliliğe uyum sağlayamamıştır. Kocasına çok şey borçlu olduğunu düşünür; çünkü kocası, Melike Eda'yı yepyeni bir insan haline getirmiştir. Boşanmayla beraber Melike için sürekli farklı insanlarla birliktelikler yaşadığı bir dönem başlar. Daha sonra birlikte olduğu Nedim, Melike Eda'nın evliliğini şu şekilde değerlendirir:

> "Neydi onları bir araya getiren merak ediyordum. Eda'yla bu Doğulu biraz kaba saba genç adam arasında bağlantı kurmak kolay değildi." (Yeni Yalan Zamanlar, s. 146)

Melike Eda'ya göre kocasında bulduğu yakınlık, taşralılıktır. Kararsızlık, inat; buna rağmen saflık ve güvenirlilik duygularıdır. İlk kez bir erkek, kocası, ona saygıyla, önemseyerek, dokunmaktan korkarak yaklaşır. Buna rağmen ortak noktası olmayan çiftin yolları çabuk ayrılır. Melike Eda, evlenmeye karar verdiği sıralarda yaşlanmakta olduğu duygusuna kapılmıştır. Annesi ilk defa bir konuda ondan yana tavır alır ve para yardımıyla evliliklerini destekler. Melike Eda; duygularını ifade edemez, ağlar, küser, susar. İçinde neler olduğunu, arayıp da bulamadığını anlatamaz, kendisini hiç kimseye açamaz. Sevgi ilişkisinin direkt olarak dostluğa bağlı olduğuna inanır. Bağlılık ve düzenin, düşüncesini ve sonsuz arayış tutkusunu güdükleştirdiğini düşünür. "Bir erkekle yaşarken bir kadının kendisi için istediği

[13] İnci Aral, **Anlar İzler Tutkular**, 1. Bsk., İstanbul, Epsilon Yayınları, 2003, s. 94.

yaşam alanı, rahatlık ve özgürlüğe sahip olamayacağını öğrenmiştim.” (Yeni Yalan Zamanlar, s. 131)

İnci Aral’ın anne-kız hesaplaşmasını merkeze alan, bu konu çevresinde evliliği, aşkı ve cinselliği kısaca hayatı sorgulayan **Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm** romanında **Sara**, asıl adı Halise Gülsün, üç evlilik yapmış, bunun yanı sıra değişik zamanlarda birliktelikler yaşamış bir kadındır. Sara’nın evliliklerinin ikisi boşanmayla diğeri de kocasının ölümüyle noktalanmıştır. Çocukluğunda ailesinden ilgi görmeyen Sara, hırçın bir çocuk olarak yetişir. Yalnızlığı, duygularını gizlemeyi erken yaşata öğrenmiş bir kadındır. Lise döneminde birlikte olduğu erkek arkadaşı uzun bir birlikteliğin ardından Sara’yı terk edip gider. Bu terk edilişle büyük bir çöküntü yaşan Sara, üniversite için İstanbul’a gitmek üzere bindiği trende ilk kocası olan Çetin’le tanışır. Aylar sonra Çetin’i karşısında bulunca üniversite eğitiminden vazgeçip valizini toplar ve Çetin’in savcı olarak görev yaptığı kasabaya gitmeye, onunla yaşamaya karar verir. Aldığı bu karar, Sara’ya mutluluk getirmez. Günlerce bir pencerenin önünde oturur. Kocasından önceki yaşamını savunmaya ve bu yaşama sahip çıkmaya kararlı, sert bir kadın; aynı zamanda İzmirli, kolej bitirmiş delidolu genç bir kadındır. Beklenmeyen bir evlilik, uzun bir yolculuk, yeni bir kasaba, bir kayınvalide ve ardından gelen bir çocuk, Sara’yı kim olduğu konusunda hesaplaşmalara sokar. Çocuğu üç yaşına geldiğinde Sara daha çok hırçın, daha çok huzursuz olur. Kocasıyla aralarında karşılıklı anlayışsızlık ve acımasızlıktan başka bir şey olmayıp beraberliklerinde hiçbir güzellik, sevinç ve heyecan kalmaz. Boşanan Sara, çocuğunu bırakır ve tek başına yoluna devam eder. Kocası Sara’yı şu şekilde suçlar:

> “Evlilik hayatına uyum sağlayamadın sen! Gayret göstermedin. Ta baştan beni aldattın ve hiç sevmedin. Sorumsuz ve başıboş olmak istiyordun… Artık gönlünce yaşa…” (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 126)

Hayatının ilk bozgunlarını yaşadıktan sonra henüz yirmi beşinde bile olmayan Sara, yalnızca parası olanların insan sınıfına girmeye hak kazandığını ve ne yapıp edip varlıklı olmak gerektiğini anlar. Ona göre özellikle bir kadın için baş

kaldırabilmenin, güçlü olmanın en kolay yolu para sahibi olmaktır. İnci Aral, Sara'nın para karşısındaki tavrını şu şekilde anlatır:

> "Asıl ilk evliliğinde yaşadığı o kasaba deneyiminden sonra her türlü maceraya ve riske açar kendini. Ama yine de neredeyse kendini bildiğinden beri dişil bir özgürlük barındırmıştır içinde. Bu tavrının altında başka amaçlar da vardır, para içinde, rahat bir hayat sürmek gibi. Üstelik kendini o hayata layık görüşünün en somut, en baskın gerekçesi de güzelliğidir. O cesaret olmadan Sara'nın amaçlarına varamayacağı ise gerçektir."[14]

İkinci kocasıyla evlendiğinde Sara yirmi altı, kocası elli sekiz yaşındadır. Bu evliliği ile hanımefendilik sıfatını, ilk ve önemli maddi varlığını edinmiş olur. Sara'ya göre hayatında bedeli ödenmemiş hiçbir şey yoktur. Düşüncelerini, ilişkilerini ve yaşamını yönlendiren en önemi varlığı her zaman güzelliği olmuştur. Eğlenceli, rahat; ama aşksız geçen sekiz yılın sonunda kocası ölür. Üçüncü evliliğini yapan Sara, bir süre kocasını aldatır ve evliliği biter.

İçimden Kuşlar Göçüyor, yazarın anı-roman türünde kaleme aldığı bir eserdir. Bir zamanlar olduğundan daha yaşlı olmayı isteyen yazar, artık istediği yaşlardadır; fakat olmayı umduğu kadın değildir. İçindeki genç kız düşlerinden, coşkusundan tümüyle vazgeçmek istemez. Sahip olmayı düşlediklerinin çoğuna sahip olmakla beraber yine de huzurlu değildir. Kabullenmeyle isyan arasında gidip gelen yazar, hayata karşı gerektiği gibi tutumlu davranamamış, karar verip bir yere ait olamamıştır. Kabul edilip edilmeme arasında kalan İnci Aral, başladığı işin sonunu önceden hesaplama yeteneğine sahip olmadığını düşünür. Öncelikleri sürekli değişip durmuş olan yazarın üzerinde geçmişin ağırlığı yoktur, unutulması gerekenleri unutmuştur. Anne ve babasını küçük yaşta kaybeden İnci Aral, hayatı boyunca melankoliye ve kaybettikleri için yaslar tutmaya eğilimli biri olur. Babasından iki yıl sonra ölen annesi çocukları içinde en çok onu hırpalar. Yatılı okul çağına kadar halasının yanında kalır, duyduğu özgüven eksikliğini farklı olduğu inancıyla ödünlemeye çalışır. Yatılı okul yıllarında ve sonraki dönemlerde ezik, içe kapalı, öksüz-yetim rolünü kabul etmeyen yazarın birçok arkadaşı olur, onlar

[14] İnci Aral, **Unutmak**, İstanbul, 1. Bsk., Merkez Kitapçılık Yayınları, 2008, s. 218-219.

tarafından sevilir; fakat her zaman yalnızdır. İçindeki bu yalnızlık tutkusu ona içsel bir derinlik kazandırır ve yazar, bu durumu bir ayrıcalık gibi yaşar. Dengesini sık sık bozan, tekrar bulmasını sağlayan da bu duygudur. Yazarın bir insanı sevmeye değer bulması için o insanın ulaşılması güç olanı simgelemesi gerekir. Aşk; bir olanaksızlık, umutsuzluk ilişkisi olduğu sürece anlam taşır. Seçtiği insana yazarın deyimiyle "anlaşılmaz bir sadakat" gösterir. İnci Aral, on sekiz-yirmi dört yaşlarını geleceği olmayan bir sevgi ilişkisini sürdürme inadı içinde tüketir. Sevdiği insanı yılda en fazla iki kere görür, onunla birlikte olduğunda da içinde hep hüzün duygusunu taşır. O yıllar henüz şiir yazmaktan vazgeçmediği, sevdiği adama mektuplar yazarak geçirmiş olduğu yıllardır. Yirmi dört yaşında yapılan bir evlilik, iki çocuk, belli belirsiz bir keder, bekleyiş, yedi yıl süren bir birliktelik ve ardından boşanma gelir. Evlilikleri boyunca kocasına ne zaman onu sevdiğini söylese kocasından neden, karşılığını alır. Bu nedenler giderek onu bunaltır ve bir gün sevgisinin gerçekten de hiçbir mantıklı nedeni olmadığının farkına varır. Zamanla kocasını sevmemeye başlar. Evliliğinin yasal olarak bitmesinden önceki aylarda kendisini ve taşıdığına inandığı ruhu kaybeder. Tek başına yollara düşmek, kendisini aramayı kaldığı yerden sürdürmek ister. Sessizliğe ihtiyacı olduğunu düşünür. O sessizlikte kendi sesini duyabilmeyi, kendi bağımsız "ben"ini ele geçirmeyi özler. Bulunduğu ortamdan kaçıp uzaklaşmak ister. Onu bir süre daha o ortamda tutan iki oğlu olur; fakat kocasından yediği tokat, bu sürecin sonunu getirir. Bir masa, bir yatak, iki halı ve kitap kolileri ile özgürlüğe giden yolculuğuna çıkar. Önce bir ferahlama duyan İnci Aral, sonra çocuklarını göreceği hafta sonlarını beklemeye başlar. Boşandıktan sonra hissettiklerini şu şekilde dile getirir:

> "Her şey bitmiştir. Uzun, gereğinden uzun bir dönem bitmiştir. Yitirilmiş yıllar, umutlar, insanlar vardır ardınızda. O kadar çok şey yitirmişsinizdir ki yeniden başlamak için pek az gereç kalmıştır elinizde. Hayatınızı düzene koymak zorunda hissedersiniz kendinizi ama nereden, hangi sağlam yerinden tutmalı?" (İçimden Kuşlar Göçüyor, s. 56)

Birçok kadın kahramanın boşandıktan sonra geçmişini, çocuklarını arkada bırakıp yeni bir şehir, yeni bir düzen ve yeni bir aşk arayışına girmesi yazarın kendi hayatında var olan, buradan da kahramanlarına yansıyan bir durumdur. İncelenen her

kadında yazarın hayatının belli dönemlerinden kesitler görülmektedir. Yazar, eserlerindeki kahramanları kendi yaşamından asla soyutlamaz. Geçmişini, acılarını, duygu ve düşüncelerini bu kadınlar aracılığıyla okuyucuya aktarır.

Yeni bir şehirde ikinci evliliğini yapan İnci Aral'ın ilk kitabı da o yıllarda çıkar. Yazmak onu değiştirir, cesaretini arttırır. Sekiz yıl süren evliliğini üç gün içinde aldığı bir kararla sonlandırır. Bir buçuk yıl süren bu ayrılık sırasında başlangıçta kocasını sonsuza kadar reddeder, sonra yalnız kaldığını düşünmeye başlar. Çelişkiye düştüğü şey, yalnızlığı bir yaşama özgürlüğü kabul edip sevmesi; ama uygulamada o yalnızlığa dayanamayışıdır. Kocasıyla tekrar evlenme kararı alır. Hem boyun eğmez bir insan olup hem de kurallara uymaya çabalar. Gelgitler yaşadığı bu dönemde evlilik düzeninin yarattığı bunalımın, bıkkınlığın ve sahiplenmenin üstesinden gelmeye çalışır. Öfkesi yatışmaya başlar, bir dönem reddettiği kocasının gerçekte kendisi için ne anlam taşıdığını düşünmeye başlar. Aral, yaşanılan bu süreci şu şekilde değerlendirir:

> "Bütün beraberlikler egemenlik sürecinden geçer. Kimi zaman bir taraf yenilir, teslim olur. İki taraf da teslim olmuyorsa karşılıklı olarak mevziler kazanılır ya da kaybedilir ve kişilerin yaşama alanlarının sınırları belirlenir. Bu, yazılı olmayan bir barış antlaşmasıdır. Sorunların tümünü çözmez belki; ama temelde işe yarar. İki ayrı insan, iki bağımsız birey olarak ortak hayatı sürdürmeyi kolaylaştırır." (İçimden Kuşlar Göçüyor, s. 33)

Yatağını özgürlük ülkesi olarak gören yazar, bu özel alanı uzun süre başkasıyla bölüşmekten, yanında biriyle uyumaya çalışmaktan olabildiğince kaçınır. Kendisine bu lüksü sağlamak için de çok uğraşıp didinmiştir. Yaşının ilerlediği dönemde kocasına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duymaya başlar hatta onu bir zamanlar gözden çıkarmış olmasına şaşırır. Kocasının yanında daha başarılı, uyumlu ve sakindir. Tüm bunlara rağmen yeniden evlenme kararının yanlış olduğunu düşünmekten de geri kalmaz. "Gitmekle karılmıştı mayam çünkü." (İçimden Kuşlar Göçüyor, s. 48)

Mor romanda **Figen**, hayat dolu, sevimli, akıllı, kitap okumayı seven bir kadındır. Bütün sanat dallarıyla ilgilenir, özel bir lisede İngilizce öğretmenliği ve

yöneticilik yapar. Kocası Armağan'la yirmi iki yıldır süren evliliklerinin son yıllarında sorunlar yaşamaya başlarlar. Gençlik dönemlerinde Figen ve Armağan evlenmeyi düşünmeyen, evlilik kurumunu eleştiren kişilerdir. Evlenmeye karar verirlerse beraberlikleri hayatlarının temeli olacak, birbirlerine sadık kalıp çocuklarını iyi bir şekilde yetiştireceklerdir. Bunu başaracak yetenekte olduklarına inanırlar ve evlenirler. Bu inançla başlayan evlilik, yenilgilerle ve mutsuzluklarla sürmeye başlar. Kurdukları denge bozulunca dengenin yerini sürekli hafifseme dolu bir suskunluk ve olur olmaz bir sürtüşme alır. Figen, kendi dünyasında yaşar ve kocasını gözden çıkarmış görünür. Birlikte sorunları konuşmak yerine karşılıklı gurur, çekingenlik, bıkkınlık ve ertelemelerle ağır, kendiliğinden ve kaçınılmaz bir şekilde birbirlerinden koparlar. İlişkilerinde öncelik hep kocasında olmuştur; fakat Figen, artık onu taşımaya gücünün yetmediğini düşünür. Kocasını sevdiği ve değerli bulduğu için evliliğe katlanmaya çalışır, bir süre sonra da acı çekmeye başlar. Kocasıyla dostça, saygılı, eşit koşullarda birlikte yaşamayı sürdürme umudu tükenir. Evliliğin parçalanma sebebi olarak şunlar verilmektedir:

> "Şimdi içinde bulundukları yalnızlığın, eksikliğin, doldurmaya uğraştıkları boşluğun aralarındaki kocaman yarılmanın nedeni o gizemli duyguyu, bedensel yüceliğin tutkuyla çoğalmış kendinden geçişlerini büsbütün elden kaçırmış oluşları mı? Belki değil, kesin." (Mor, s. 21)

Figen, kimi zaman evliliklerinin sonuna gelmiş olmalarının sorumlusu olarak kendisini görür. Armağan'a gerektiği kadar yakın olmayı başaramamış, aralarındaki uzaklığı giderecek beceriyi gösterememiştir. Sabırlı, anlayışlı ve özverili bir kadın olmasına rağmen Armağan'da bölüşme duygusunun olmaması hayatlarındaki bunalımı arttıran asıl sebeptir. Figen, kocasını çok sevmekle eksik ya da olumsuz şeyleri aşabileceğini sanmış; fakat başarılı olamamıştır. Boşanma haberini **Safran Sarı** romanında Armağan'dan bahseden Renginur'dan alırız. "Figen'le iki yıl önce boşandılar." (Safran Sarı, s. 235)

Safran Sarı romanında **Gülsen** Ankara'da yaşayan emekli bir felsefe öğretmenidir. Askerî darbeden sonra yeğenine yardım ve yataklık suçlamasıyla tutuklanan Gülsen, bir yıl cezaevinde kalır. Eve döndükten sonra evliliğinde daha

önce de mevcut olan sorunlar devam eder. Cezaevinden çıktıktan sonra bütün gözler Gülsen'i ve ailesini izlemeye başlar. Kocasıyla duygu ve düşüncelerini paylaşamayan Gülsen, cezaevinden çıktıktan altı ay sonra boşanır. Gülsen'e göre boşanma sebepleri kocasıyla anlaşamamalarıdır. Gülsen, boşandıktan sonra kişiliğini bulur, kendisini daha iyi tanımaya başlar. Bazı sivil toplum örgütlerinde çalışan Gülsen, daha mutlu ve özgüven sahibi bir kadın haline gelir.

A.1.1.b. Aldatma

Adını Anmamaya Ant İçiyorum adlı hikâyede **Nurhan**, iki evlilik yapar ve ikisi de boşanma ile sonuçlanır. İlk evlendiğinde yirmi iki yaşında, önü açık bir sanat öğrencisidir. Ünlü bir sanayicinin genç ve yakışıklı oğluna uygun görüldüğünde bu duruma karşı çıkmaz. Kocasını başka bir erkekle birlikte yakalayınca boşanmaya karar verir. Nurhan, evlendiği dönemdeki tecrübesizliğini şu şekilde anlatır:

> "Gözü açılmamış, sığırcık yavrusuydum. Adamın keskin acımasızlığını, aşkı ve erdemi küçümseyen zehirli dilini, duygu sığlığını kuru lüks düşkünlüğünü ve iyi parlatılmış maskesini fark edemeyecek kadar deneyimsiz ve toydum." (Adını Anmamaya Ant İçiyorum-Gölgede Kırk Derece, s. 71)

Evliliği sona erince içine düştüğü bunalımla okula ara veren Nurhan, aylarca evden çıkmaz. Her yeni gün onun için bir kâbus olur. Yaşadığı hayal kırıklığını unutmak için bulduğu tek çare, kendisini yemeğe vermektir. Ruhsal bir çöküntü[15] yaşar. Gün geçtikçe şişman bir kadın haline gelir. İkinci kocasıyla kocasının açtığı bir sergide tanışır. Bu tanışma döneminde Nurhan'ın içindeki boşluk, çok büyük ve derin bir haldedir. Kendisini savunmasız hissettiği bir zamanda Nurhan, ikinci kocası Nurettin'e âşık olur. Seçtiği özgür, kendisine yeten yaşamını savunmak ister; fakat bu iradeye sahip olmayan Nurhan, dayanamaz ve sevdiği adamla Frankfurt'a gider.

[15] Ruhsal çöküntü, insanın yaşama istek ve zevkinin kaybolması, derin bir keder içinde hissetmesi, geleceğe ilişkin kötümser düşünceler, geçmişe ilişkin yoğun pişmanlık, suçluluk düşüncelerinin taşındığı bazen ölüm girişimi ve sonuçta ölümün olabildiği, uyku, iştah, cinsel ve fizyolojik bozuklukların olduğu bir hastalıktır. Ruhsal çöküntü yaşayanlar, dünyaya karşı ilgi kaybı, insanlara yatırım yapma veya bağlanma kapasitesinin kaybolması, kendini ayıplama, kınama, sitem etme, kendini aşağılama gibi duygular taşırlar. (Abalı, 2006:39)

Nurettin'le yaşamaya başladıktan sonra onun nasıl bir erkek olduğunu geç de olsa anlayan Nurhan, Nurettin için şunları anlatır:

> "Duygularını bastırarak yaşamayı erdem sanan insanlarla, kendilerini olduğu gibi, hatta pervasızca ortaya koymaktan çekinmeyenler arasındaki ince çizgide yaşayan bir grup insan daha vardır ki, karşılarındakini durmadan şaşırtırlar ve bunlar anlaşılması en zor insanlardır. Çünkü kendi kendilerine duydukları gizli nefreti sevdiklerine yöneltirler ve bu bilinçsiz çaba, ilişkilerini mahveder." (Adını Anmamaya Ant İçiyorum-Gölgede Kırk Derece, s. 82)

Nurhan, sevdiği adamın da kendisini bu amaç için seçtiğini onun evine girdiği an sezer. Tanışmalarından dört ay sonra evlenirler. Kocasının yüzünde kayıtsızlık ve güveni gördüğü an evlendiği için pişman olur, ondan nefret etmeye başlar. Buna rağmen sahip olduğu ne varsa kocasının ayaklarına serer. Karşılık olarak beklediği ise biraz iyilik, hoşgörü ve güzelliktir; fakat Nurhan beklentilerine karşılık bulamaz. Hayaller kurar, kocasını değiştireceğini düşünür, onun her türlü duygusal ve fiziksel aşağılamalarına zevkle katlanır. Kocasıyla aralarının bozuk olduğu bir dönemde barışma umuduyla Frankfurt'a gider. Haber vermeden gittiği evde Nurettin'i başka bir kadınla birlikteyken yakalar. Aldatıldığına tanık olan Nurhan, bir süre sonra ikinci kocasından da boşanır.

Ölü Erkek Kuşlar romanında **Havva**, on beş yıl süren bir evliliğin ardından Ayhan'dan boşanır. Evlilikleri boyunca kocası Havva'ya kendisini geliştirmesi için sürekli destek olur. Gerektiği zaman çocuk bakar, yemek yapar. Havva ile evin sorumluluğunu bölüşür. Kazandıkları bir sınav sonucu Ankara'ya yerleşen çift bir süre sonra da yurt dışında yaşamaya başlar. İyi bir işte çalışan Havva'nın tüm çabası kendi egosunu doyurmaya yöneliktir. En çok önemsediği şey de onu her zaman oyalayacak hem de cinsel yönden doyuracak birinin varlığıdır. Bu yüzden Havva için fiziksel birliktelik birçok şeyin önünde gelir. Ayhan için ise eşler arasındaki ortak dünya görüşü, kültürel düzey, birlikte hareket etme daha önemlidir. Bu farklı beklentiler evliliğin zarar görmesine sebep olur. Havva, evliliğini yürütmek için kendisini zorlar. Rahatına düşkün bir kadın olmasına rağmen, kocasının hatırı için

biraz politika, biraz dernek işleriyle uğraşır. Bir süre sonra bu işler onu bıktırır, bu alanlarda başarılı da olamaz. Kocası Havva için şunları söyler:

> "Ben de onu bağışlayamadım, bencilliği, yüzeyselliği, tembelliği ve hainliği yüzünden. Ne olursa olsun boşanmaya karar verdim." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 85)

Hiç kimse tarafından sevilmeden yetişmiş olan Havva'nın önceki yaşamından getirdiği özellikler, evliliği üzerinde yıkıcı etkiler yaratmıştır. İnsanları hor gören ve onların düşüncelerine saygı duymayan Havva'ya göre yaptığı değil yapmak istediği normaldir. Kocasının anlayışına karşılık Havva, kocasını aldatır ve bu durumu kocasıyla paylaşır. Bu durumu kabullenmeyen Ayhan, boşanmaya karar verir. Ayhan, evliliklerinin bitmesine sebep olarak Havva'nın tutumunu gösterir ve bu durumu şöyle anlatır:

> "Ben ne kadar marazlıysam o da o kadar marazlıdır. Çünkü insan akıl, bilgi ve deneyim yoluyla değişebilir, epey iyileşebilir. O bunu yapamadı. O hep evliliğimizden önceki serseri ruhu ile yaşadı." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 86)

İncelenen kadınlar arasında boşanma kararı kadınlar tarafından verilmesine rağmen burada kadın, evliliği kurtarma adına belli bir ölçüde gayret gösterir; fakat bu çaba yüzeysel olduğu için beklenen sonucu vermez ve boşanma kararı erkek tarafından verilir.

Yeni Yalan Zamanlar romanında **Neyla**, başkalarına karşı en küçük özveride bulunamayacak yaratılışta bir kadın olup Kerim'le dört yıllık evlidir. Kerim, tanınmış bir mimar ve işadamı olan Neyla'nın babasının bürosunda çalışır. Neyla'nın yapay parıltısını, sığ güzelliğini sevmek Kerim için çok zor bir çaba gerektirir. Evliliklerinde suskunluklar, gizlenmeler, gereksiz kırgınlıklar ya da aldırmazlıklar, kısa süren öfke ve bıkkınlıklar dönemi başlar. Kerim, Neyla'nın yaşamında pek de gerekli olmayan bir aksesuar, bir zamanlar değerli sayılmış; ama artık taşınması gereksiz bir yük olduğunu sezer. Neyla, kocasını aldatır; fakat ona göre evlilikleri bu yüzden bitmez, bittiği için yeni bir insanla birliktedir. Neyla,

kocasının beklediği boşanma teklifini yapar. Kocası onun yaşamına ayak uydurmaktan, istek ve beklentilerini yerine getirmekten başka bir şey yapamamıştır. Evliliklerinde başından beri edilgen olan kocası bu boşanma isteğini onaylar ve evden taşınır. Romanda Neyla hakkında olumsuz fikirlere sahip olan Kerim'in daha önce de bir evlilik yapıp boşanmış olan Neyla ile evlenme sebebi konusuna hiç değinilmez.

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında **Sara** üç kere evlenmiştir. İlk evliliği, kocasıyla aralarındaki zevk uyuşmazlığı sebebiyle biterken ikinci evliliği ise kocasının ölümü üzerine son bulur. Üçüncü evliliğini çok zengin biriyle yapan Sara'nın kocasının zenginliği karşısında başı döner. Para üzerine kurulmuş olan bu evlilik, çok uzun sürmez. Sara'nın kocasını aldatması sebebiyle boşanmayla sonuçlanır. Sara'nın şu cümleleri bu romanın sloganı olup diğer eserlerde yer alan kadınların da elinde bir bayrak gibi dalgalanmaktadır.

> "Her evlilik cinayetle biter. Kadın için ölümdür. Bir kadın özgür olmalı." (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 21)

Sara zamanla erkeklere karşı kırılganlığını yitirir, aklıyla ve güzelliğiyle kendisini yeniden toparlar. Güzelliği, kadınlığı Sara'yı çok fazla uğraştırmıştır. Sara'ya göre bir erkekte maçoluk olmalıdır. Sara; hem çok gerçekçi hem romantik, hem hırslı hem tembel, her şeyi birden isteyen bir kadındır. Sorunu ise kadınlığı ile insanlığı arasında bir denge kuramamış olmasıdır. Ona göre birçok davranış ve seçiminde yaşadığı çocukluğun izleri vardır. Kızının evliliğini de yanlış bulan Sara'ya göre doğru evlilik yoktur. Ciddi ilişkilerden uzak duran Sara, uzun zaman bir erkekle birlikte yaşayamaz. Sara'nın uzun birlikteliklerden kaçış sebebi şu şekilde verilir:

> "Herhangi bir erkekle sürekli ve yorucu bir ilişkiye girmek istemiyor. Peşinde bir gölgeye gereksinim duymuyordu. Dinlemek, oyalayıp avutmak zorunda kalacağı birine dayanacak gücü yoktu." (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 40)

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında Sara'nın kızı, sekiz yıllık evliliğini bitirmek üzere olan **Simden** karşımıza çıkar. Kocasının başka bir adamla öpüştüğünü gördükten sonra biseksüel olduğunu öğrenen Simden, kendisini aşağılanmış hisseder; fakat ani bir boşanmadan yana değildir. Ömer'le iki yıl birlikte yaşadıktan sonra evlenmeye karar vermiştir. Boşanırken de aynı duyarlılığı göstermeleri gerektiğini düşünür. Vazgeçemediği Ömer değil, suçu olmadığı halde düzeninin baştan aşağı bozulacak olması, saygınlığını ve sekiz yıllık yatırımını kaybetmek istememesidir. Simden için evlilik, içtenlik ve aşk içinde uzun sürebilecek bir yakınlık olamaz. Evliliğin insanın doğasına da uygun olmadığını düşünür. Kocasıyla birlikte yapmaktan zevk aldığı bir şey kalmaz. Evlilikleri boyunca yaşamının tümünü kocasına göre yönlendiren Simden, kendisi olabilmeyi başaramaz. Ömer'in uzantısı durumunda bulunduğunu geç olsa da fark eder. Buna rağmen bu durumu tersine çevirecek bir eylem gücüne sahip değildir. Birliktelikleri süresince Simden, kocasının karşısında çocuklaşmak, ona bir şeyler açıklamak, alttan alarak kendini savunma gereği duyarak yaşar. Evlilik onun için sığınılacak güvenli bir liman gibi görünür, evlendiği gün de büyük bir rahatlama duyar; buna rağmen bu rahatlamanın bir ömürlük olmadığının farkına varır. Simden bu durumu şöyle anlatır:

> "Ama şimdi insanın ömür boyu aynı sakin limanda yaşayamayacağını görüyordu. Ya karaya çıkmalı ya da denizden denize açılıp yola devam etmeliydi." (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 19)

Simden'in asıl sorunu kendi başına var olmayı başaracak yürekliliğe sahip olamamasıdır. Evlendikten sonra anestezi uzmanlık eğitimini yarım bırakır. Kocasından hiç destek göremez, kocası mesleğine ve bağımsızlığına saygı duymamıştır. Daha otuz üç yaşında olmasına rağmen kendinden başlayarak her konuda umutsuzdur. Coşkusunu yitirir, yüreğinde tüketici bir kederle yalnız ve kararsız bir kadın hâline gelir. Hiçbir güzellikten etkilenmeyip hissettiği duyguları annesiyle de paylaşamaz. İnci Aral, Simden'in boşanmaya çabuk karar vermeyip soğukkanlı davranmasını şu şekilde anlatır:

> "Simden'i tasarlarken onun, kurduğu hayata çok sıkı bağlanacağını öngördüm. Ortada aykırı bir gerçek varken bile Ömer'le evliliğini bozamayışı

bununla ilişkili. Simden, annesinin hayatının savrukluğundan ötürü kendini kurallarla sınırlamış. Sara'nın savurup attığı her şeye aşırı bir bağlılık geliştirmiş ama Sara hayatını genişletmek için ne kadar duvar yıkarsa, Simden de o kadarını örüp kendini hapsetmeye çalışmış."[16]

Simden aldatılma sonrası farklı duygular yaşar, kocasıyla üç ay görüşmez. Beklediği ne tutku, ne mutlu evlilik ne de biriyle yaşamaktır. Sadece sıcaklığa ve güvene ihtiyaç duyar. Annesi Sara'ya göre Simden; doğru dürüst bir kadın olamamış, erkek parası harcamayı, kendisine bakmayı, iyi giyinmeyi, kendisini naza çekmeyi öğrenememiştir. Boşanmış bir ailenin sıkıntıları ile yetiştiği gençlik döneminde evliliğe karşı olan Simden yalnızca gerçek aşkı bulduğunda evlenmeyi, evlendiğinde de boşanmamaya karar verir; fakat olaylar düşündüğü gibi gelişmez. Simden, bir daha sevilmeyeceği, hiçbir erkekle yakın ilişki kuramayacağına dair korku taşımasına rağmen boşanmaya karar verir. Bu karara kadar içinde baş kaldırma isteği duymamış, hatta bundan korkmuştur. Artık içinde gizlenmiş olan kadınları tanımak, onları ortaya çıkarmak zorunda olduğunu ve bunun zamanının geldiğini düşünür. Simden, kocası ile boşanma konusunu görüştükleri sırada aklından şunları geçirir:

"Karşısında oturan erkek ona yabancıydı artık. Simden apansız, şaşkınlıkla fark etti ki gerçekte, sevilmiş bütün erkekler onları seven kadınlara yabancıydılar." (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 189)

Mor romanında boşanan dört kadın mevcut olup bunlardan birisi **Revan**'dır. Revan'ın yirmi yedi yıllık evliliği resmî olarak bitmek üzeredir. Kocası İlhan için bu evlilik yıllar önce bitmiştir. Revan, mutsuz olduğu kadar gergin ve yorgun bir kadındır. Evliliği boyunca soğuk bir kibarlık ve soyluluk özentisi içinde yaşayan Revan, bu süre içinde kocasının kendisini aldatmasına, ona kötü davranmasına razı olur. Kocasına göre Revan, evliliklerinin yedinci yılından sonra çekilmez, dayanılmaz bir kadın haline gelmiştir. Kocasını hiç aldatmayan, onu kırmayan Revan, kocasından tam tersi bir muamele görünce sessiz, gücenik bir kadın haline gelir. Bu tutum, İlhan'da suçluluk duygusu ve iç sıkıntısı oluştursa da bir süre sonra bu duygu bezginliğe hatta tiksintiye dönüşür. Kocasının kayıtsızlığı ve kabalığı

[16] İnci Aral, **Unutmak**, 1. Bsk., İstanbul, Merkez Kitapçılık Yayınları, 2008, s. 221.

Revan'da haksızlığa uğradığı düşüncesiyle beraberinde zehirli bir öfkeyi büyütür. Revan, hiçbir zaman yeterince sevilmemiş olduğunu anlamanın getirdiği bir yıkım içindedir. Hayatının bir döneminde tahta eşya boyama, çiçek düzenleme kurslarına gider. Kocasının zoruyla yardım derneklerine üye olur, aradığını hiçbir yerde bulamayan Revan'ın iç sıkıntıları daha da artar. Varlığını kocasının varoluşunun doğal bir uzantısı olarak kabul etme yanlışına düşmüştür. Kocasının başarılarından her zaman mutlu olmuş olan Revan, ona özveride bulunmaktan dolayı pişmanlık duymaz; fakat kocasının başka bir kadını tercih edip Revan'ı terk etmesi evliliğin bitmesine sebep olur. İnci Aral, bu evliliğin baştan sağlam kurulmadığını şu şekilde anlatır:

> "İlhan dışa dönük, iş hayatında başarılı, kendini yeni durumlara uyarlama yeteneği olan ve kadınlarla çok fazla deneyim yaşamış biri. Sıradan ve alışıldık kurallar dünyasında yaşayan Revan'la evliliği baştan uyumsuz ve yanlış kurulmuş. İlhan onu kolay, düz, sorunsuz, yükselme arzusunun önünü kesmeyecek uysallıkta bir kadın olduğu için seçmişti ve çabuk sıkıldı."[17]

Taş ve Ten romanında **Eva**, on üç yaşında ailesini savaşta kaybeder, hayatını zor koşullarda sürdürmeye çalışır. Almanya'ya yüksek lisans yapmak için giden bir gençle tanışır ve onunla birlikte Türkiye'ye gelir. Yaptığı evlilik sonucu hayal kırıklığı yaşayan Eva, bir süre Havva, acımasız, uyumsuz ve hep yorgundur. İki kızı dünyaya gelir. Bir süre sonra Alman konsolosluğunda çalışmaya başlayan Eva, işinde başarılı olur ve kısa sürede iyi bir konuma yükselir. Kendisiyle ve Alman oluşuyla gurur duyan Eva, kazandığını kendisine harcar. Sinemayı, tiyatroyu, dans etmeyi ve denizi çok sever. Güzelliğine, sarışın yabancılığına hayranlıkla baktırmaktan hoşlanır. Kibirli, soğuk bir sessizlik içindedir. Dört yılın sonunda evliliği fiilen bitse de çevre ve konfor boşanmanın altı yıl daha ertelenmesini sağlar. Kocasının başka bir kadınla ilişkisi olduğunu düşünen Eva, sinir krizleri geçirir. Bu krizlerin ardından evliliğini bitirir ve ülkesine döner. Kızı Ulya'nın annesiyle ilgili anımsadıkları şunlardır:

---

[17] Özlem Tezcek, "İnci Aral ile Söyleşi", **Varlık Kitap**, S. 142, Mart 2004, s. 3.

> "Bir sanat eseri yaratırcasına titizlikle boyanışı, ağzını büzerek aynalarla flört edişi, ulaşılmaz güzelliği. Noel çamlarını süsleyişi ve elinde yapmaya saatler harcadığı belli olan vişneli turta tabağıyla salona girişi…" (Taş ve Ten, s. 67)

Romanda Eva'nın hissettikleri Eva tarafında anlatılmaz ve birkaç cümle ile yüzeysel verilir. **Ölü Erkek Kuşlar** ve **Sadakat** dışındaki romanlarda ben anlatıcının kullanılmaması, anlatılan kadınların duygu ve düşüncelerini bizzat onlardan öğrenemeyişimiz, bazı noktaların hem karanlıkta kalmasına sebep olur hem de yaşananların inandırıcılığını ve içtenliğini zedelemektedir. Örneğin Eva'daki soğuk sessizlik, yaşanılan çevreyi ve bu çevredeki insanları kabullenmeyip bilinçli bir mesafe koyma mı yoksa yaratılıştan gelen bir özellik mi ayırt edilemez. Yaşadığı hayal kırıklığı, sinir krizleri birkaç cümleyle geçiştirilir, Eva'nın iç dünyası çevresindeki insanların yorumlarına bırakılmıştır.

Safran Sarı romanında güzel, zarif bir kadın olan **Selda**, kocası Harun'la olan problemleri yüzünden olumsuz bir değişim yaşar. Uyku ile uyanıklık arasında yaşayan Selda, tedavi görür, ilaç kullanır. Selda'nın yaşadığı kötü günlere ve aldatıldığını bilmesine rağmen boşanmamasının nedeni olarak şunlar anlatılır:

> "Yaşlanmış ve çirkinleşmişti sanki. Gelişigüzel, kötü bir makyaj vardı yüzünde. Takma kirpiklerinden birinin ucu kalkmıştı. Harun'a bakılırsa, boşanma krizini -bir kez daha- atlatmışlardı. Meydan okuyup peki boşanalım, deyince, Selda korkup geri adım atmıştı sözde. Tabii ya, o zaman bu lüksü, saltanatı, limitsiz kredi kartlarını nerden bulacak haspam!" (Safran Sarı, s. 211)

Her şeye sahip olan Selda'nın hayatında sevgi ve mutluluk yoktur. Resim yapmaya başlayan Selda için soluk alabildiği tek yer resim kursudur. Kocasının tanınmış bir oyuncu ile magazincilere yakalanmasından sonra Selda, boşanmaya karar verir. On üç yaşında olan oğlunu ve on beş yıllık evliliğini arkada bırakarak yeni bir hayata başlar. Boşandıktan sonra kendisini toplayan Selda, yaşadığı mutsuzluktan kurtulur.

Sadakat romanında sarışın, huzursuz, otuz yaşında, anlaşılması zor olan bir kadın olarak karşımıza **Aliye** çıkar. Zeki olmasına rağmen tembel bir insandır. On iki yaşında babasız kalır. Liseyi zar zor bitirdikten sonra geçici ilişkilerle vakit geçirir. Devlet hastanesinde çalışan bir diş doktoruyla yaşadığı ilişki, bütün kasabaya yayılır. Sorulduğunda inkâr eden Aliye, bir süre sonra Şevki'yle tanışır. Ailesinin itirazlarına rağmen Şevki'yle evlenir. Şevki bir iş bulur ve Bursa'ya yerleşirler. Aliye'yi evinde ziyaret eden ablası Aliye'nin durumunu şu şekilde anlatır:

> "Saçları keçeleşmiş, elleri çatlamıştı. Kocasının avareliğinden, hainliğinden, eve bakmadığından yakınıyordu. Tek başına dışarı bile çıkmasına izin vermiyor, giyimine, saçına karışıyordu." (Sadakat, s. 97)

Kocası da Aliye'den şikâyetçi olup Aliye'nin yemek ve temizlik yapmadığından, ev kadınlığıyla uzaktan yakından ilgisi olmadığından bahseder. Aliye'nin açık saçık giyiminden rahatsızlık duyar. Günleri kavgasız geçmeyen çiftin arasında inatlaşma başlar. Bir yıl sonra Aliye diş hekimi olan arkadaşı Sümer'le karşılaşır. Bu karşılaşmadan on beş gün sonra kocasını ve bebeğini terk ederek eski arkadaşına gider. Kocası üç ay barlarda dolaştıktan sonra bir gece Sümer'in evini polisle basar. Aliye'den boşanır ve bir yıl ayrılıktan sonra tekrar bir araya gelseler bile bir daha nikâh yapmaz.

A.1.1.c. Uyuşturucu ve Alkol Bağımlılığı

Karanlığa Kumru Nakışıdır adlı hikâyede **Nazan**, okulu yeni bitirmiş bir doktor olup öğrenci olduğu dönemde evlenir. Kocasının madde bağımlısı olduğunu sonradan öğrenen Nazan, onu bu alışkanlığından vazgeçiremeyince altı ay sonra ayrılmaya karar verir. Boşanma sonrası bir oğlu dünyaya gelir. Siyasî sebepler yüzünden gözaltında tutulmaktadır, bu süre için de oğlunu komşusuna bırakmak zorunda kalmıştır.

Mor romanında **Oya**, canlı, neşeli bir kadındır. Oya'nın babası kasabada mafyayla ilişkisi olan bir tefecidir. Küçük kasabada Oya'nın birçok erkekle adı anılır. Bertan'la tanışan ve evlenmek isteyen Oya'nın isteği ailesi tarafından kabul görmeyince Oya, intihara teşebbüs eder. İsteğini bu yolla kabul ettirir ve Bertan'la

evlenir. Evliliğinde birkaç yıl her şey yolunda gider, iki çocuğu olur. Kocası kumar, yolsuzluk gibi işlerle uğraşır, içki içip Oya'yı döver. Bir süre sonra maddi durumları bozulur ve Bertan'ın kötü alışkanlıkları evliliklerinin bitmesine neden olur. Romanda Oya'nın ne hissettiğine, yaşama ya da evliliğe dair düşüncelerine yer verilmemekle beraber Oya hakkındaki kesin yargıyı kocası verir. "Oya seks manyağıydı ve babasıyla ağabeyi, boşanırsa ortalığa düşmesinden korkuyorlardı." (Mor, s. 193)

A.1.1.d. Terk Edilme

Taş ve Ten romanında çok işi olan bir baba ile hiçbir zaman bulunduğu yerde olmayan annenin kızı olan **Ulya** karşımıza çıkar. Ulya, yalnızlığı küçük yaşta öğrenir. Yalnızlık ona kendi dünyasına sahip çıkmayı öğretmiştir. Alman asıllı olan annesi boşanıp ülkesine döndüğünde Ulya, on yaşındadır. Kız kardeşi annesiyle gider, Ulya babası ile kalır. Babası bir yıl sonra evlenir. Ulya'nın çocukluk korkularını besleyen en önemli figür annesidir. Bir insana dokunabilmeyi, kaçamak yapmayı Almanya'da annesine tatile gittiği yıllarda öğrenir. Babasından yana bir tavır sergileyen Ulya, annesinden öç almak ister. Başarılı notlara, diplomalara rağmen Ulya'nın içindeki boşluk hiçbir zaman dolmaz. Ulya, Almanya'da öğrenci olduğu dönemde Türkiye'den Almanya'ya dönerken trende Bedir'le tanışır. Bedir'den çok hoşlanan Ulya, onunla birlikte olmaya karar verir. Siyasî bir suçlu olan Bedir, yasal olmayan yollarla yurt dışına çıkar. Tanışmalarından sekiz ay sonra birlikte kalmaya başlarlar. Ulya, yüksek lisansı bitince Türkiye'ye dönmeye karar verir. Dönmeden önce Alman yasalarına göre evlenirler; ama bu evlilik Türkiye'de geçerli olmaz. Birlikte dört yıl geçirirler. Ulya'nın ailesinin bu evlilikten daha sonra haberi olur. Evliliği büyük bir değişim olarak yaşamayan Ulya'nın Türkiye'ye döndükten sonra bir çocuğu dünyaya gelir. Sevdiği adamın yapabildiği tek şey ele geçmezliği yüzünden Ulya'da sürüp giden bir özlem yaratmasıdır. Kocası ona hiçbir zaman içten davranmaz; fakat o yanında değilken Ulya, yapması gereken hiçbir şeye kendisini veremez. Yarı yolda kalmamak için ödenmesi gereken bedeli göze alır. Bir süre ayrılık yaşadıktan sonra sevdiği adam bir gün çıkıp gelir. Ulya adımlarını onunkine uydurmaya, onunla birlikte yol almaya hazırdır; fakat onu engelleyen biri haline gelince çok kırılacağını kabul etmek zorunda kalır. Birbirlerinden uzaklaşırlar,

siyasî sebeplerle aranan Bedir bir daha geri dönmez. Ulya, sevdiği adamın hayatından çıkıp gidişini şu şekilde ifade eder:

> "Onun hayatıma bir göktaşı gibi düşüp yakıp yıktıktan sonra kül olduğunu düşünüyorum." (Taş ve Ten, s. 160)

> "Hiç kimsesi değilim onun. Ne yasal, ne de yaşamsal bakımdan hiçbir yakınlığım yok. Beni hep uzakta tutmuş kendinden. O benim her şeyimken..." (Taş ve Ten, s. 156)

Sadakat romanında **Azra**, Demir'e âşık olduğunda yirmisini doldurmamış, eczacılık fakültesinde genç bir öğrencidir. Demir, kibirli ve dalgın bir tıp asistanıdır. Kendisini birine ait olduğuna inandıran Azra, kaldığı yurttan ayrılır ve Demir'in bodrum katındaki evine taşınır. Azra'nın hamile olmasına çok sert tepki veren Demir, öğrenimine yurt dışında devam etmek ister. Kendisini çirkin bir numarayla zor durumda bıraktığını düşünerek Azra'yı suçlar. Azra'nın annesinin de araya girmesiyle Demir, Azra'yla evlenmeye ve çocuk doğuncaya kadar beklemeye ikna edilir. Göztepe'de bir ev tutulur ve Azra'nın baba evinin bulunduğu Sayancak'ta nikâh kıyılır. Azra yaşadığı o dönemi şöyle değerlendirmektedir:

> "Taşınıyoruz. Karakış. Karnım burnumda. Fakülteyi donduruyorum. Küskünlükler, surat asmalar, uykusuzluk ve para sıkıntıları. Doğum. Bebek ağlamaları, kusmuklar, hırpalanmalar. Sevinçsiz, müziksiz bir ev hayatı. Hızlı değişimler, gelmeyecek bir geleceğe boyun eğiş. Arzunun hızla horgörülü bir iğrenmeye dönüşmesi." (Sadakat, s. 45)

Kızı bir yaşına geldiğinde Demir, sınav kazanarak yurt dışına gider ve bir daha geri dönmez. Boşanan Azra, annesi ve kız kardeşiyle yaşamaya başlar. Kontrollü davranmaya başlayan Azra için sevilmek değil arzu edilmek daha önemli hale gelir. Yaşadığı kısa süreli birkaç serüvenden geriye düş kırıklıkları kalmıştır. Bir yıl sonra annesi torununu alıp Sayancak'a dönerken Azra, evlilikten sonra bebeğin de sorumluluğundan kurtulmuş olur.

A.1.1.e. Manevî Değerlerdeki Farklılaşma

Yeni Yalan Zamanlar romanında **Beylem**, adliye muhabirliği yapan, iyi niyetli, biraz da saf bir kadındır. Yirmi üç yaşında Ender'le evlenir, bir çocukları olur. Evliliklerinin ilk üç yılı sorunsuz geçer. Ender inançsız bir insanken yaşadığı bir olaydan sonra inanç konusunda değişim yaşar. Beylem'e göre Tanrı kocası ile arasına ölüm gibi girmiştir. Kocasının ölmüş, Beylem'i unutmuş ya da terk etmiş olmasını tercih eder; ama onun dindar bir insan olmasını kabul edemez. Kocasının arkadaşı evliliklerinde her şeye hükmetmeye başlayınca Beylem, bir yıl boyunca kocasını kendince bu uykudan uyandırmaya çalışır; fakat başarılı olamaz. Evliliğinin başka biri tarafından yönlendirilmesine tahammül edemeyen Beylem, kocasının dindar bir insan haline dönüşmesine katlanamaz ve boşanma kararı alır. Beylem'in daha sonra birlikte olduğu Nedim, Beylem hakkında şunları anlatır:

> "Beylem'in koyu mavi, göz kapaklarını gölgeleyen sık, uzun kirpikli gözleri küçük yüzünde olduklarından büyük görünürler. İçlerine düş kırıklıklarını ve gerçekleşmeyeceklerini bildiği özlemlerini doldurduğundan, yakınarak bakarlar dünyaya. En iyi zamanlarında bile!" (Yeni Yalan Zamanlar, s. 161)

A.2. Boşanmayıp Bağları Koparmış Mutsuz Kadınlar

Toplumda boşanmış kadın, ekonomik sıkıntılarının yanı sıra gelenek, görenek ve kültürden kaynaklanan, boşandığı için farklılaşan tutumlarla da baş etmek zorunda kalır. Özellikle geleneksel değerlere sahip, eğitim seviyesi düşük olanlar ve küçük bir yerleşim biriminde yaşayanlar boşanmayı kötü bir deneyim olarak görmektedirler. Akrabalar özellikle kızlarının boşanmasından utanç duymakta ve bu durumu saklama eğilimi göstermektedirler. Boşanmış bireye "uyumsuz, başarısız" gözüyle bakılmaktadır.[18]

---

[18] Serpil Abalı, "**Boşanmak İçin Başvuran Kadınların Evlilikteki Cinsel Yaşamlarını Boşanma Nedeni Olarak Görme Durumları**", M.Ü., Sağlık Bilimler Enstitüsü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşirelik Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

Toplumumuzda kadınlar açısından boşanma, çok önemli sorunlar olmadıkça düşünülemez. Boşanmış bir kadın olma ve yalnız yaşamanın toplumsal ve ahlâkî bedeli, boşanmış kadına insanlığından ödün verdirilerek ağır bir şekilde ödettirilir.

A.2.1. Boşanmama Sebepleri

Roman ve hikâyelerde karşımıza çıkan kadınların bir kısmı boşanmanın getirdiği bu bedeli ödemeyi göze alarak boşanır; fakat bir kısım kadın da bağlayıcı bazı sebeplerden dolayı boşanamaz. Kimi zaman kendisinde bu gücü bulamayan kadına kimi zaman da ailesi ya da çevresi engel olur. Boşanmayan kadınlar, yakın çevresi ve öncelikle kocasıyla bağlarını koparıp kendi dünyasında yaşamayı sürdürürler. Akraba, arkadaş ve komşularıyla görüşmeyen bu kadınlar, yalnızlıklarını ve mutsuzluklarını başkalarıyla paylaşma yoluna gitmezler. Resmî boşanma gerçekleşmeyen bu evliliklerde duygusal boşanma gerçekleşir. Boşanmayan kadın, mutsuz giden evliliğinden bazen evi terk ederek kurtulmaya çalışır, bazen de ölümü bekleyerek her şeye razı olur.

Bu kadınlar şunlardır: **Kırmızı Sabahlık** (Nevin), **Baştankara** (Meliha), **Göz Boyası** (Serpil), **Zeycan** (Zeycan), **Mehmet Kaptan** (adı verilmez), **Ağrılı Kapısında Gecenin** (Kevser), **Kutu** (Solmaz), **Gölgede Kırk Derece** (Bedia), **Uzun Ölüm** (Aynur), **Şeyler ve Düşler** (adı verilmez), **Evin Kadını** (Neslihan), **Ölü Erkek Kuşlar** (Nuriye), **Yeni Yalan Zamanlar** (Melike Eda'nın annesi), **Mor** (Gülcan), **Safran Sarı** (Sevdiye)

A.2.1.a. Aile ve Çevre Baskısı

Baştankara adlı hikâyede gençken bir sevdiği olmayan **Meliha**, babasının isteği üzerine sevmediği Süleyman'la evlenir. Geçen on yıla ve iki çocuğa rağmen Meliha, hiçbir şeye alışamamıştır. Kocasından çok eziyet gördüğü zamanlar babasının evine gider, biraz zaman geçince ailelerin barıştırması üzerine kocasının evine geri döner. Kocasından sürekli dayak yiyen Meliha için kadın olmak, oyunu başlamadan kaybetmek demektir.

> "Kadınlık köpeklik… Tiksindim bu adamdan, bıktım…" (Baştankara-Ağda Zamanı, s. 107)

Yirmi beş yaşında olan Meliha, üçüncü çocuğuna hamile kalınca istemediği bu çocuğu düşürmeye çalışır; fakat başarılı olamaz. Hamile olduğunu herkesten saklar ve bebeğini gizlice doğurur. Göbeğini kesemediği için ölen bebeği tuvalete atar. Durumun anlaşılması üzerine tutuklanan Meliha, iki yıldır cezaevindedir. Bu olaydan sonra kocası Süleyman onu hiç aramaz. Önce boşanma davası açan kocası sonra boşanmaktan vazgeçer, Meliha'yı bekleyeceğini söyler. Başına gelen her şeyin sorumlusu olarak kocasını gören Meliha, ona kendisini beklememesine dair bir cevap gönderir. İki yıldır çocuklarını göremeyen Meliha, bütün gün başını örtülerle sıkıp yatar. Meliha'nın kadına bakışı kendi durumunu da açık bir şekilde ortaya koyar:

> "Tülbent kadar dayanırlığı yok kadın kısmının. Nasıl ağlamayayım?" (Baştankara-Ağda Zamanı, s. 106)

> "Söylerim avukata. Bir şey yaptığı yok. Para almayı biliyor varsa yoksa. Ne olsa erkek. Ona böyle anlatamam ki, çocuklar için dil dökemem ki değil mi? Aklına bile gelmez. O da erkek dedim ya, ne bilir onlar kadın derdinden… Dünyanın tadı onlar için." (Baştankara-Ağda Zamanı, s. 107)

Zeycan adlı hikâyede **Zeycan**, çocuk yaşta yaşlı bir adamla evlendirilir, kocası sürekli gezip dolaşan evine arada sırada uğrayan bir adamdır. Evliliği süresince her türlü muameleye sabreder, boşanmayı ailesi ve çevresi yüzünden göze alamaz. Beş çocuğu olan Zeycan'ın kocası ölünce taşıdığı yük daha da ağırlaşır. Otuz yaşında olup "kadın olduğunu bilmemiş"tir.

Gölgede Kırk Derece adlı hikâyede adı verilmeyen Bedia'nın annesi hayatı dargınlık içinde yaşayan bir kadındır. Evden pek çıkmaz, kocasıyla gerekmedikçe konuşmaz. Kocasıyla aynı odayı paylaşmayan bu kadın, kızı Bedia'yla da ilişkisini çok seviyeli ve sınırlı tutar. Hiçbir bedensel rahatsızlığı olmamasına rağmen yatağına çekilerek kendisini hayattan soyutlamıştır. Bu kadının mutsuzluğunun sebebi aldatılıyor olmasıdır. Çevresindeki herkese rezil olduğunu düşünen kadın, bu konuyu

kocasıyla asla konuşmaz. Susarak kocasını cezalandırma yoluna gider. Ölene kadar da bu tavrını sürdürmüştür.

Evin Kadını adlı hikâyede otuz sekiz yaşında olan **Neslihan**'ın bir oğlu vardır. On yıllık polisken kocası istediği için işini bırakan Neslihan ile kocası arasındaki sevgi zamanla tükenir; ancak tükendiğinde bu durumun farkına varabilirler. Kocasından soğumuş olan Neslihan, onunla birlikte olmak istemez. Son bir yılda süslenip çıkar, tanımadığı adamlarla birlikte olur. Başına bilmediği çok önemli bir şeyin gelmesini bekler. İnci Aral'ın kadın kahramanları evliliğin onları sınırladığını düşündükleri için kadınlar, bu duvarları yıkmaya çalışırlar. Bu cesareti gösterebilen kadınlardan biri olan Neslihan, içindeki bütün duyguları, umutları tükettiği an iki kimlikli bir kadın haline gelir. Biri bir şeyler arayan "kibar yosma", öteki kocasının on sekiz yıllık karısı ve çocuğunun annesidir. Karşıt durumlar sergileyen Neslihan, hem cesaretle bu tavrını sürdürür hem de içinde büyük bir korku yaşar. Bu korku o kadar şiddetlidir ki beynini uyuşturup onun düşünmesine engel olmaktadır. Hiç kimse Neslihan'ın nasıl bir kadın olduğunu bilmez buna kendisi de dâhildir. Başka adamlarda aradığı bedensel bir zevk olmayıp bir şeylerden öç alma, hırsız gibi ona yasak olanı çalma heyecanıdır. Kocasıyla aynı evde iki yabancı, ikinci düşman gibi ayrı hayatları yaşarlar. Sevgi olmayan bu evde Neslihan için günler kısa, geceler çok uzun geçer. Neslihan'ın evliliği hakkındaki düşünceleri şöyledir:

> "Evliliğim, yüzlerce yıldır süren bir oyun, bir aldanış ya da tatsız bir rüya gibi geliyor bana. Eskidik, yıprandık her şeyimizle. Aynalara bakmaya korkuyorum." (Evin Kadını-Gölgede Kırk Derece, s. 107)

Var olmakla olmamak arasında gidip gelen Neslihan, kendisi için herhangi bir çözüm yolu bulamaz. Kocası mutsuzluklarının sebebini düşünmez. Neslihan'a göre kocasının yeteneği körelmiş; beyninde depoladığı erkeklik anlayışı yürüyüşüne, duruşuna, derisinin gözeneklerine bile sinmiştir. Neslihan, mesleğinden vazgeçmiş olmasını özgürlüğünden vazgeçmesi olarak görmeye başlar. Sevdiği tek kişi oğlu olup onun önünde yediği dayak Neslihan'ı üzer. Değişmek hatta evden gitmek ister; fakat Neslihan'ın ailesinde boşanma olmadığı için bunu göze alamaz.

> "Boşanmak. Geç ve güç. Bunca yıl sonra ne için? Nasıl anlatacağım aileme? Bizde boşanma yoktur. Kim anlar birbirimizi sevmiyoruz desem? Hem nereye kaçacağım, nereye gideceğim? Büsbütün düşmek de var, bir de bu var." (Evin Kadını-Gölgede Kırk Derece, s. 108)

Verilen emekler, harcanan yıllar Neslihan'ın gözünü korkutur, bütün bunları bir kez daha baştan yaşayacak gücü kendisinde bulamaz.

Birçok kadında gitmek fikri büyülü bir anahtar gibidir, anahtar çevrildiğinde mutlu, özgür bir yaşamın kapıları açılacaktır. Nereye, kime gidileceği belirsiz olup değiştirilemeyen ya da değiştirmek için mücadele edilmeyen düzenden kurtulmak tek çare olarak görülmektedir. Kendisinde gidecek gücü bulamayan kadın ise yalnızlığı ile baş başa kalır. Sadece resmî olarak süren bir evliliğin enkazı altında mutsuz ve yorgun bir şekilde yaşamaya devam eder. Kimi zaman da çevresindekilerden soyutlanarak kendi şahsında kocasını cezalandırma yoluna gider.

Yeni Yalan Zamanlar romanında **Safiye**, sert, ruhsuz ve ölü gibi yaşayan bir kadındır. Kendisini hiç sevmeyen bu kadın, baktırdığı falla hayatında büyük bir değişim yaşar. Tesettüre girip tarikat sohbetlerine katılır. Sürekli susan bu kadını kocasının hastalığı hırçın ve acımasız yapmıştır. Kızına göre annesi kocasını sevmemiş, onda aradıklarını bulamamış ya da onunla baba evinden kurtulmak için evlenmiştir. Kocası öldüğünde yirmi dokuz yaşında olan Safiye, kocasının kendisinden küçük kardeşiyle evlenir. Sessiz bir uyum içinde görünen bu ortak yaşam alttan alta tersliklerle doludur. Katıldığı sohbetlerden yarı ölü bir şekilde dönen Safiye, kocasıyla da gerekmedikçe konuşmaz. Kocasının kızıyla ilişkisini bir süre sonra fark eden Safiye, sessiz kalmayı tercih eder. Kızının tecavüzüne yıllarca göz yumarak yaşar, kızı liseyi bitirince evden ayrılır. Ölene kadar kocasıyla her türlü bağını koparan Safiye yıllarca kendi halinde yaşar; fakat boşanmayı göze alamaz.

Yeni Yalan Zamanlar romanında adı verilmeyen Safiye'nin annesi iki evlilik yapmıştır. İlk kocası belden aşağısı tutmayan bir adam olup bir süre sonra da ölür. Bu kadının bir oğlu vardır; fakat bu çocuğun babasının başka biri olduğuna dair söylentiler dolaşmaktadır. İkinci kocası karısının suçlamalarından bıktığı bir gün bu dedikoduları dile getirir. Bu olaydan sonra oğlunun da ölümüyle Safiye'nin annesi

odasına kapanır ve yaklaşık iki yıl bu odadan dışarı çıkmaz. Oğlunun ölümüne inanmayan anne hayata küser. Kocasının geliniyle birlikte olduğunu fark edince kocasıyla ilişkileri iyice kötüleşir, onunla bir daha konuşmaz. Bu kadının her şeyden kendisini soyutlayarak yaşamasının sebebi olarak oğlu şunları anlatır:

> "Yirmi beş yılını yarı karanlıkta, bilincini yadsıyıp bedenini sürükleyerek geçirmiş olması ne büyük haksızlık değil mi?" (Yeni Yalan Zamanlar, s. 299)

> "Annem, üstesinden gelemediği acılarını bilincini devre dışı bırakıp yaşama edimini yalnızca bedenine yükleyerek yenme yolunu seçmiş olmalı. Birçok insan gibi." (Yeni Yalan Zamanlar, s. 299)

Safran Sarı romanında Sevdiye, uzaktan akrabası olan Şükrü'yle zorla evlendirilir. On yıl boyunca kocasından gördüğü her türlü eziyete katlanan Sevdiye, kocasını sevmez. Kimsesizliğin ve çaresizliğin getirdiği razı oluşla susar. Dışa vuramadığı bir nefret biriktirir, kocasının öleceği günü umutla bekler. Uyuşturucu kuryeliği, kaçakçılık, adam yaralama gibi birçok suçtan cezaevinde kalan Şükrü, her seferinde cezaevinden kurtulmayı başarır. Şükrü, bir yıl önce felç geçirince bacaklarını kullanamaz hale gelir. İki çocuğu olan Sevdiye; otuzlu yaşların başında olmasına rağmen bakımsız, yorgun ve yaşlı bir kadın görünümündedir. Evinin her yerinde yoksulluk ve bırakılmışlık vardır. Sevdiye her gün öğle olmadan kocasının rakı sofrasını kurar, haftada birkaç gün temizliğe gider. Kız kardeşi Sevdiye'yi ziyaret eder ve ablasının durumu hakkında şunları düşünür:

> "Sevdiye'nin bu duruma düşmesi yüzünden yüzleşecekleri kimse yoktu. Kader ve kolaycılığa terk edilmiş hayatların içinde ekmek kendiliğinden acılaşıyordu. Adım attığın yerde ayağını kesiyordu yanlışlıklar, cam kırığına başmışsın gibi." (Safran Sarı, s. 104)

A.2.1.b. Düzenini Bozma Endişesi

Kırmızı Sabahlık adlı hikâyede altı yıllık bir evliliği olan **Nevin**; kaba, hoyrat ilişkiden, her gün aynı işleri yapmaktan bıkmıştır. Hayatında neyi değiştirmesi

gerektiğini bilemez; doğruyu, önemliyi seçebilecek gücü yoktur. Nevin'e göre kocası onu iyiliği ile ezer, eksikliklerini bu şekilde telafi etmeye çalışır. Kocasının anlayışı yük gibi sırtına binmiştir. Bir oğlu olan Nevin hissettiklerini kocasına anlatmaz, onun anlamasını da beklemez. Boşanmaya karar veren Nevin'in ruh hali şu şekilde verilir:

> "Taştım. Akıp giden duru, biraz ölü bir su olamam artık. Kıyılarım su altında." (Kırmızı Sabahlık-Ağda Zamanı, s. 14)

> "Değişmesi gereken ben olabilirim. Bu yüzden de gitmem gerek." (Kırmızı Sabahlık-Ağda Zamanı, s. 15)

Sinirleri bozuk olduğu için doktora giden Nevin'in evinde de bırakılmışlık havası mevcuttur. Boşanma davasını açar, gittiği doktorla Nevin arasında bir ilişki başlar. Nevin, boşanıp hayatına yeni giren bu adamla yaşamaya karar verir. Evden ayrılmadan önce giysilerini sobada tek tek yakarken oğlu, kırmızı sabahlığın yanmasına izin vermez; çünkü bu sabahlık ona annesinden süt emdiği günleri hatırlatmaktadır. Bir sabahlığın, çocuğun bilinçaltında oluşturduğu iz Nevin'i çok şaşırtır. Düzenini bozmayı göze alamayan Nevin, boşanmaktan vazgeçip her şeye kaldığı yerden devam eder.

Mehmet Kaptan adlı hikâyede adı verilmeyen kadının kocası siyasî sebepler yüzünden cezaevindedir. On yıllık evli olan bu kadının bir oğlu; aynada gördüğü bitmiş bir yüz, bakışlarında acı bir keskinlik mevcuttur. Zor durumlara çok önceden kendisini hazırlamış ve bu konuda kocasına söz vermiştir. Yaşadığı sıkıntılar ve belirsizlikler, bu kadını yormaya başlar. Artık yaşamına katabileceği bir güzellik yoktur. Kocasıyla birlikte olduğu zamanlarda da özel anlar, günler yaşamamışlar; bencillikten korktukları için küçük ayrıntılardan, yakınlıklardan kaçınmışlardır. Hep uyumlu bir kadın olmuş, kocasına küçük karşı çıkışlardan ileriye gitmemiştir. İçinde birikenleri kimseye anlatamaz, anılarına sığınır, korkar, ağlayamaz, uyuyamaz, gülmesi gerektiği için güler. Var olan düzenini bozmayı göze alamaz. Hırçın ve yorgun olan bu kadın, kocasını artık beklemekten vazgeçer. Karamsarlık içine iyice yerleşir, durumunu şu şekilde anlatır:

> "Güneşin sokulmadığı sokaklardan geçiyorum ve duyduğum hep o kapatılmışlık." (Mehmet Kaptan-Uykusuzlar, s. 33)

> "Yarım kalmış yataklarda, karanlığın iç çekişiyim. Saçlarım kara, üzgün ve solmuş bir gölgeyim." (Mehmet Kaptan-Uykusuzlar, s. 35)

Ağrılı Kapısında Gecenin adlı hikâyede **Kevser**, kırk bir yaşında, emekli bir kadındır. Kevser'in oğlu siyasî sebepler yüzünden tutukludur. Kevser, her şeyin ve herkesin ondan uzak olduğu bir dünyanın ortasında kendisini yapayalnız hisseder. Oğlu yüzünden kocası sorguya alındığı zaman kocasının doğruları söylemesini bağışlamaz. Kocası son iki yıldır oğlunu, düzenli yaşamlarını altüst eden bir serseri aynı zamanda karısını elinden alan bir rakip olarak görür. Kevser için kocasıyla aralarındaki her şey bitmiştir. "Biçimsel olarak kocamsın ve öyle kalacaksın." (Ağrılı Kapısında Gecenin-Uykusuzlar, s. 69)

Evliliklerinin bittiğini bilen Kevser, ayrılığı düşündüğünde ürperme, korku ve kötülüklerle dolu bir ortamda unutuluvermişlik duygularının içine düşer. Yirmi iki yılın getirdiği alışkanlıklarından vazgeçmeyi göze alamaz. Öğretmeliğinin son iki yılında çalıştığı lisede siyasî olayların içinde yer almış olan Kevser, oğlunun okuduğu kitapları okur ve onunla okudukları üzerine gecelerce konuşurlar. Bu görüşlerini kocasıyla da paylaşmak ister; fakat kocasının onunla muhatap olmaması umudunu kırar, kocasından kopmasına sebep olur. Yaratılıştan hareketli, canlı olmasına rağmen hep kendini gizlemek, ele vermemek zorunda kalacağı çevreler içinde bulunur. Aklı başında, sevecen rolü dışında kimse onu gerçek kimliğiyle anlayamaz. Meslek yaşamı boyunca bir bürokratın karısı olarak ölçülü davranış ve konuşmalarıyla saygı uyandır. Bir gün yorulduğunun farkına varır. Oğlu Kevser'in yaşamında yeni kapılar açar; fakat kocası bu yeni kadını yadırgar. Kevser, kocasının da kendisine göre haklı olduğunu düşünmekle beraber oğlunu ele vermesini asla affetmez. Kevser dağılır, parçalanır; ama dayanmaya çalışır. Hikâyede Kevser'in durumu şöyle anlatılır:

> "Oysa nasıl yorgundu şimdi. Geceler boyunca uykusuz zil seslerine dolanmış olarak yaşıyor. Başarısızlık acısı yoğun bir eziklik duygusu olarak çöreklenmiş yüreğine." (Ağrılı Kapısında Gecenin-Uykusuzlar, s. 77)

Eserlerde mutsuz bir evliliği olan kadın, kocasıyla konuşmayı çok az denemekle beraber çoğu zaman sessiz kalıp kendisini yaşamdan soyutlayarak karşıt tepki geliştirir. Yorgun ve mutsuz olan kadın, kendisinin mutsuzluğuna sebep olan kocasını da bu sessiz ve soğuk duruşuyla cezalandırır, huzursuzluğunun sebebini dolaylı olarak huzursuzluğuna ortak eder.

Kutu adlı hikâyede **Solmaz**, otuz beş yaşında, on beş yıldır evli ve iki çocuğa sahip bir kadındır. Yakın çevresinde kimse olmayan Solmaz için evi, sebebini düşünmeden çekmek zorunda olduğuna inandığı çilesi için bulunmaz bir yerdir. Yüzünde bir sakinlik maskesi içinde çoğalan yalnızlık ve şaşkınlık vardır. Kendisine kötü ve kaba davranan kocasını sevmeyen Solmaz, aldatılmakta olduğuna da bir şey demez. Ailesine karşı kocasını savunduğu için onlarla da arası açılan Solmaz, iyice yalnız kalır. Görüştüğü bir yakını ya da komşusu yoktur. Kendisini iyi bir kadın olmadığı için suçlayan kocasına cevabı şu olur:

> "Kadın değilim. Olamadım, sen beni kadın yapamadın." (Kutu-Sevginin Eşsiz Kışı, s. 107)

Kocasından sürekli dayak yiyen Solmaz, kimden nefret etmesi gerektiğini sürekli düşünür. Sonunda asıl nefret edilecek kişilerin onu kocası Mustafa'nın eline teslim eden anne ve babası olduğuna karar verir. Ailesini bağışlamayan Solmaz, kocasını bir insan olarak algılamaz. Geçmişe özlem duymaz, kendisine acımaz, hayatını olduğu gibi kabullenir. Boşanmayı bir dönem düşünmüş olan Solmaz için bu fikir sadece düşüncede kalır.

> "Bir ara düşünmüştü, bitirebilir miydi? Ayrılsa mıydım o zaman, diye geçirdi içinden. Mustafa'yı hiç sevmedim insanın sevdiği biriyle yaşaması nasıl olur ki?" (Kutu-Sevginin Eşsiz Kışı, s. 108)

On sekiz yaşında nişanlandığı kişiden annesinin uzağa gitmesini istememesi üzerine ayrılan Solmaz, bu yüzden annesini hiç affetmez. Mustafa'yla evlenmesinden bir yıl sonra mutsuzluğunu gören babasının boşanmasını istemesine karşı çıkar. Evliliğinin başkalarının elinde oyuncak olmasına gönlü razı olmaz. Acı çektirmek istediği kimi zaman ailesi kimi zaman kocası bazen de kendisidir. Bütün sıkıntılarına

rağmen görünüşte bitmiş olan bir evliliği tek başına yürütmeye çalışarak ölümünü bekler. Solmaz'ın düşünceleri şu şekildedir:

> "Mustafa beni sevmezse sevmesin, sanki ben onu çok mu… Peki ama ne olacak? Otuz beşime geldim neredeyse. Ne olacak? Yıllardır bir parka çıkmadık birlikte, peki ben neyim? Annem gibi kırk yaşımda ölürüm belki…" (Kutu-Sevginin Eşsiz Kışı, s. 110)

Şeyler ve Düşler adlı hikâyede adı verilmeyen kadın, kocasını sever, ilişkilerinde bir problem yoktur. Kocası onu aldatmaz, yargılamaya kalkışmaz. Kadının üzgün ve dertli olmak için görünür bir sebebi yoktur. Buna rağmen "Yüreğim evliliğin duvarlarına sığmıyor." diye düşünmekten de geri kalmaz. Kocasıyla aralarındaki yaş farkı fazladır. Bu kadın, evlilik ve yaş farkı konusunda düşüncelerini şöyle dile getirir:

> "Benim yaşımda bir erkeğin beni anlayabileceğini sanmıyordum, erkekler çok geç büyüyor. Evlendik, mutlu son. Evlilik gerçekten bir son, ardında hiçbir şey olmayan." (Şeyler ve Düşler-Gölgede Kırk Derece, s. 95)

Her sabah işe geç kalan kadın, kimseyle konuşmak istemez, kimseyi dinlemeye tahammülü yoktur. İş yerinde yalnızdır, dişini sıkar, dayanmaya çalışır. Yaşam ona göre tekdüzedir. Eve gelir gelmez mutfağa koşar. Soğan doğrarken niçin var olması gerektiğini düşünen bu kadın, dünyanın gerçekliğine dayanamaz. İçinde bulunduğu durumu şöyle anlatır:

> "Durgunluğa demir atmış paslı bir gemi enkazıyım. Örümcek ağına yakalanmış bir sinek. Çevremde olup biteni ayrıştırma, yeniden yorumlama yetimi kaybettim. Bazen mutlu bir son yerine bitmemiş, acınası bir öyküm olmasını şiddetle istiyorum." (Şeyler ve Düşler-Gölgede Kırk Derece, s. 96)

Kocasıyla yaşamın anlamını sorgulamaya başladığı zaman rahatı kaçar. Hayatında birçok şeye başlamış; fakat bilmediği sebeplerle hiçbirini bitirememiştir. Korkak ve tembel bir kadın olmasa o kadar mutsuz olmayacağını düşünür. Kararlı bir

insan olmayıp geleceğe dair hiçbir umudu yoktur. Altmış yaşına geldiğinde çocuklarından başka bir şeyin olmayacağı düşüncesi onun için kokutucu bir şeydir. Ona göre hayatında görünen bütün çıkışlar kapalıdır, dünyada kendisini çaresiz hissetmektedir. Kendiyle hesaplaşmaktan yorgun, korkak, sinik ve küskün bir kadın olarak evliliğini sürdürür. Rüyalarında yollar gören bu kadın, kendisine yeni bir yol çizme cesareti gösterememiş, yanlış yapmaktan, düzenini bozmaktan hep korkmuştur. "Belki de artık kendimden söz ederken ölmüş bir şeyden söz etmem gerekiyor…" (Gölgede Kırk Derece, s. 102)

Ölü Erkek Kuşlar romanında **Nuriye**, kendisinden yirmi beş yaş büyük bir adamla evlidir. Bir yıllık birlikteliğin ardından kocasından yirmi dört yıldır ayrı yaşar. Düzeninin ve rahatının bozulmasını istemeyen Nuriye, boşanmaz. Diğer kadınlarda karşımıza çıkmayan miras için boşanmama olayı, sadece Nuriye'de görülür. Nuriye, sabırlı ve kararlı bir şekilde kocasının ölmesini bekler.

Mor romanında Ege'de bir kasabada yaşayan ailenin tek kızı olan **Gülcan**, erkek kardeşleri okumasına rağmen okutulmaz. Evlenerek özgürlüğüne kavuşacağına inanır ve bu kurtuluş gününü bekler. Annesinin intiharından sonra evin sorumluluğu onun omuzlarına yüklenir. Gülcan'ın evinin karşısındaki taksi durağında şoför olarak çalışan Atilla, Gülcan'la ilgilenmeye başlar. Atilla ile Gülcan bir kere baş başa oturup konuşmazlar; fakat Gülcan'ın kardeşinin taşıdığı birkaç satırlık mektuplar sonucu kasabada "seviştikleri" dedikodusu çıkar. Babası onu Atilla'ya vermek istemez, Gülcan âşık olmamasına rağmen babasıyla girdiği sessiz çatışmadan galip çıkma isteğiyle evlenmekte ısrar eder. On dokuz yaşında evlenir, yıllarca ailesinden göremediği sevgiyi, ilgiyi kocasında bulacağını sanarak yanılır. Evlendikleri gece kocasından dayak yiyen Gülcan için huzursuzluk o gün başlar ve evlilikleri boyunca da sürer gider. Evlendikten birkaç ay sonra babasının evine dönen Gülcan, babası tarafından evine geri gönderilir, damadını tehdit eden baba, bir yıl sonra ölür. Miras paylaşımında iyi toprakları almaya çalışan kocası bu konuda da Gülcan'ı çok üzer. Gülcan, cinsel isteğinin ancak sevdiği erkek tarafından doyurulabileceğini düşünür ve kocasından nefret eder. Küçük kardeşi intihar eden Gülcan'ın yıllar sonra da büyük oğlu uyuşturucudan ölür. Bu sıkıntılarla iyice yaşlanan Gülcan, yalnız ve

yorgun bir kadın haline gelir; fakat boşanmayı düşünmez. Öğleye kadar uyur, günün geri kalan yarısını da içki içerek geçirir. Babasından kalan mal varlığı rahat bir hayat yaşamalarını sağlar, kocasının ve küçük oğlunun işleri yoktur. Para sıkıntısı yaşandığında mevcut dairelerden bir satılır. Kocasına sadece yemek yapan Gülcan, öleceği günü bekleyerek kendi halinde yaşar. Kavga ettikleri bir gün kocasını ikinci kat balkonuna itince kocası aşağı düşer, dizi çatlar. Gülcan'ın kocasıyla arasındaki güç dengesinin değişimi şu şekilde anlatılır:

> "On beş gün alçılı gezmiş evdeki erkekliği böylece sona ermişti. Ben bu sümsükten mi dayak yedim yıllarca? diye şaşmıştı Gülcan. Sonraki horozlanmalarının hepsini ustalıkla savuşturmuş, yönetimi ele almıştı. Bil ki öldürürüm seni demişti bir gece, gözümü kırpmadan öldürürüm ve gene de öcümü almış olmam, ona göre! Gerçekten çoktan ölmüştü o Gülcan için." (Mor, s. 165)

İKİNCİ BÖLÜM

İNCİ ARAL'IN HİKÂYE VE ROMANLARINDA ALDATMA

A. Aldatma

Aldatma,[19] evlilik bağlarını zayıflatan, hatta bu bağları ortadan kaldıran bir durumdur. Böyle bir durum söz konusu olduğunda aile bireyleri arasında sevgi, saygı ve güven bağlarının zedelendiği, hatta büyük oranda hasar gördüğü söylenebilir. Eşler evlenmeden önce mutlu ve iyi şeyleri paylaşırken, evlendikten sonra çok farklı sorunlarla karşılaşırlar. Zamanla paylaşılan güzel şeyler azalır. Bu olumsuz gelişmelerin ardından çiftler birbirinden uzaklaşırlar ve artık birbirlerini anlamaz olurlar. Kaygı ve sorunların büyümesiyle birbirlerinden uzaklaşan çiftler başta aldatma olmak üzere farklı arayışlar içerisine girerler.[20]

"Wiederman, aldatma konusunda yapılan çalışmaların ortak özelliği olarak, erkeklerin kadınlara oranla evlilik dışı ilişki yaşama yüzdelerinin çok daha fazla olmasını göstermektedir. Evli erkeklerin %50'den fazlasının, evli kadınların ise %50'ye yakınının evliliklerinin herhangi bir döneminde evlilik dışı ilişki yaşadıkları söylenmektedir. Lawson ve Samson yaptıkları çalışmada en az on yıl evli kalan bireylerin evlilikleri boyunca ortalama bir kez veya daha fazla sayıda aldatma ya da aldatılma olayı yaşadıklarını belirtmişlerdir."[21]

A.1. Aldatan Kadınlar

Bu çalışmalardan hareketle İnci Aral'ın eserlerine baktığımızda aynı sonuçların yazarın kahramanları için de geçerli olduğu görülmektedir. On üç evli kadın, kocasını aldatırken on sekiz evli kadın ise kocası tarafından aldatılır. Bunun dışında evli olmayıp birlikte olduğu kişiyi aldatan ya da bu kişi tarafından aldatılan

---

[19] aldatmak (-i) 1. Beklenmedik bir davranışla yanıltmak, 2. (Karı veya koca) Eşine sadakatsizlik etmek, ihanet etmek. 3. Oyalamak, avutmak. **Türkçe Sözlük** 1, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları: 549, 1988, s. 48.

[20] Nevzat Tarhan, **Kadın Psikolojisi**, İstanbul, Nesil Yayıncılık, 2005.

[21] Demet Polat, "**Evli Bireylerin Evlilik Uyumları, Aldatma Eğilimleri ve Çatışma Eğilimleri Arasındaki İlişkilerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**", A.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 18-19.

kadınlar mevcuttur. Aldatılan bir kadının aynı zamanda aldatan bir kadın olabildiği de görülür.

Aldatan on üç kadından beşi aldatmadan bir süre sonra resmî olarak boşanmıştır. Boşanmayan kadınlar ise duygusal anlamda kocalarıyla bağlarını koparmıştır. Sekiz kadının kocasının bu aldatmadan haberi vardır. Tekdüze giden evlilikte aldatma kadın için kısa süreli bir eğlence, sığınılacak bir liman bulma düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bu limanı yanlış yerde aradığını fark eden kadın, belli bir süre sonra bu ilişkisini kendi isteğiyle noktalar. Kimi zaman da hem kocasından hem de ikinci kişiden vazgeçer.

Aldatan kadınlar: **Kırmızı Sabahlık** (Nevin), **Güz Yaprağı** (Sevil), **Fırtına Kuşu** (Verda), **Buluşma** (Ayfer), **Evin Kadını** (Neslihan), **Ölü Erkek Kuşlar** (Suna, Havva), **Yeni Yalan Zamanlar** (Neyla), **Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm** (Sara), **Mor** (Figen), **Taş ve Ten** (Eva), **Sadakat** (Aliye, Azra)

A.1.1. Aldatma Sebepleri

Kadınların aldatması sanılanın aksine yeni bir olgu değildir; fakat daha az konuşulan bir durumdur. Kadınların aldatma sebepleri şöyle sıralanabilir:

"Kendilerine olan güveni arttırma isteği, duygusal olarak ihmal edildiklerini düşünme, heyecan arayışı, romantizm ihtiyaçlarını karşılama isteği, eşlerinden daha zengin statü sahibi biriyle beraber olmak arzusu, cinsel tatminsizlik ve hiç bitmeyen ev işlerinin ve sorumlulukların yükünden kurtulma isteği ile kadınlar aldatabilir."[22]

A.1.1.a. Kendine Olan Güveni Tazeleme Arzusu

Mor romanında yirmi yıllık evli, bir çocuk sahibi, akıllı, hayat dolu ve sevimli bir kadın olan **Figen**'in evliliğinde sorunlar vardır; fakat bu sorunları kocasıyla konuşmazlar. Karşılıklı gurur, çekingenlik, bıkkınlık ve ertelemelerle aralarındaki bağ kopmaya başlar. Siyasete giren kocası aylarca evden uzak kalır. Figen'in kendisine olan güvenini kaybettiği dönemde yakın bir arkadaşı Figen'i

[22] **A.e.**, s. 20.

güzel ve değerli bir kadın olduğuna tekrar inandırır. Daha sonraki günler Figen'e cesaret, aynı zamanda bir hafiflik gelir. Kendisinden küçük tiyatro oyuncusu ile birlikte olmaya yaşar. İlişkileri kabalaşıp aşağılayan bir durum haline gelince Figen, bu adamla bir daha görüşmez. Yaşadıklarını kocasına anlatmaz, bir süre sonra da boşanır. Kocasını aldatan ve böylelikle kendine olan güvenini tazeleyen Figen'in yaşadığı duygular şöyle anlatılır:

> "Kendi sınırlarını düşünüyor Figen. Neresinde şimdi? Ürküyor biraz, ölümcül bir günahın eşiğinde mi? Sözün gelişi bu. Günaha inanmıyor. Onurunu düşünüyor. Bu önemli. Nereye kadar kirletebilir kendini? Kestiremiyor. Hayır bu kadar önemsemeye gerek yok. Bu bir… ne? Ne olabilir? Ne kadar kırılabilir? Hayır, sınırları yok. Olmamalı. Cinsellikte bütün sınırların kalktığı zamanlar olmalı. Denemek gerekir. Gidersin ya da gitmezsin. Sen karar vereceksin buna. Alışılmaz kurallar içinde bu adamla sevişilmez." (Mor, s. 232)

Sadakat romanında **Azra**, kocasını öldürmekle suçlanır ve cezaevinden kurtulmak için ölen kocasının otopsi raporunu bekler. Kırk yaşında olan Azra, kocası Ferda'yla on yıl önce bir yemekte tanışmıştır. Birini sevmeyi ve birine bağlanmayı beklediği bir dönemde karşılaştığı Ferda, ona yeni bir umut olarak görünür. Ferda, ziraat mühendisidir ve sera kurmak için bir araziye ihtiyacı vardır. Azra'nın Sayancak'taki aileden kalma arazisi Ferda'ya kiralanır. Azra da Göztepe'den Sayancak'a taşınır ve burada bir eczane açar. Yazı birlikte geçirirler, Azra'nın annesinin ölmesi onları birbirine daha çok yaklaştırır. Azra, Ferda'nın kendisinden bıkabileceğine dair korkusu duymaz; çünkü her şey Ferda'nın istediği gibi olacaktır. Sevdiği adam için kendisini feda etmeye hazırdır. Ferda'nın evlenme düşüncesi olmayıp onları bir arada tutan fiziksel tutkuları ve seradır. Buna rağmen evlenirler ve ilk iki yıl ikisi de çok yoğun bir şekilde çalışarak geçirirler. Azra, kocasını hak ettiğine inanamaz ve aşklarının bitmesinden korkmaya başlar. Evliliklerinin dördüncü yılında kocasıyla birbirlerine uygun olmadıklarını düşünür. Azra'nın kardeşi Aliye, kocasından ayrılınca ablasının evine yerleşir, Ferda bu durumdan gayet hoşnuttur. Kocasıyla Aliye arasında olabilecek yakınlaşmayı önceden sezen Azra, ikisini de uyarmasına rağmen korktuğu şey gerçekleşir. Kocasıyla Aliye'yi

birlikte yakaladıktan sonra Aliye ve Ferda evi terk ederler. Üniversiteden arkadaşı Cemal'e giden Azra, onunla birlikte olur. Amacı kaybettiği aşkı aramak ya da yaşadığı ihaneti unutmak değildir. İhaneti bölüşmek, ödeşmek ve düştüğü durumdan uzaklaşmak istemektedir. Kocasını aldatarak kendisine olan güveni tazeleyen Azra'nın aldatma üzerine düşünceleri şöyledir:

> "İhanete kurban gitmeyenler, hele bu en yakınlarının ve sevdiklerinin çifte kavrulmuş ihanetiyse, bağış ve hoşgörü ölçütleri ne kadar yüksek olursa olsun bunun ne demek olduğunu anlayamaz, o dehşeti tahmin bile edemezler. Kör edici bir ışığa sürekli bakmaya çalışmak gibi bir şey bu! İhanet asla bağışlanmaz, geçiştirilebilir belki ama iğrenç yüzü belleğe o kadar derin çizgilerle kazınır ki unutmak için ölmek gerekir." (Sadakat, s. 153)

Bir ay sonra Ferda bir şey olmamış gibi eve döner. Azra'nın öfkesi yatışır; fakat Aliye'nin Azra'yı arayıp aradan çekilmesini istemesi Azra'ya kocasının bir kez daha güvenilmezliğini gösterir. Bir süre daha birlikte yaşadıktan sonra büyük bir kavga sonucu Ferda evden ayrılır. Azra, mutsuzluktan ölmeyi beklediği günler yaşar. Umutsuzluğa düşüp kendisiyle hesaplaşmaya başlar. Ferda'nın gitmesiyle Azra'nın hayatında her şey yarım kalır. Dostlarıyla ilişkisini keser. Biraz toparlanınca İstanbul'a Cemal'e gidip gelmeye başlar. İçindeki yaraları Cemal'le birlikte olarak iyileştirmeye çalışır. Azra, Cemal'le olan ilişkisini şöyle değerlendirir:

> "Sıradan insanların düşkünlük sayacakları geçici bir varoluş. Yanılgısız bir gönül cömertliği. Yeniden 'hiç kimse'leşmek ve hafiflik. Hiçbir zorunluluk yoktu aramızda. Hiçbir çekişme, çözümsüzlük, sahiplenme ya da yabancılık yoktu. Tersine güven vardı. Denetimsiz bağlılıktan ve kara tutkudan uzak oluşun ikimizi birden sarıp sarmalayan yumuşacık kumaşı vardı." (Sadakat, s. 186-87)

Azra, bir süre sonra Cemal'le görüşmeyi keser. İki yıl aradan sonra eve dönen Ferda, her şeye yeniden başlamak istediğinde Azra'dan beklediği ilgiyi göremez. Azra'nın da onu aldattığını öğrenir ve intihar eder.

A.1.1.b. Heyecan Arayışı ve Romantizm İhtiyacı

Kırmızı Sabahlık adlı hikâyede **Nevin**, altı yıllık bir evlilik ve bir çocuktan sonra her gün aynı şeyleri yapmaktan bıkar. Düşüncelerini kocasıyla paylaşmaz, kocasının bu durumunu anlamasını da beklemez. Sinirleri bozuk olduğu için doktora gider ve bu doktorla aralarında bir ilişki başlar. Kocasından göremediği ilgi ve alâkayı başka bir erkekte bulur. Bunaldığı, kocasının ilgisizliğinden şikâyetçi olduğu bir dönemde kendisine ilgi gösteren doktoru tutunacak bir dal olarak görür. Evden ayrılmaya karar veren Nevin'le aldattığı kocası arasında şöyle bir diyalog geçer:

> "Şimdi bile 'Ben seni aldattım bağışla' desem, bağışlarsın."
>
> "Sen bunu yapamazsın."
>
> "Tut ki yaptım diyorum…" (Kırmızı Sabahlık-Ağda Zamanı, s. 16)

Önce ablasına gitmeyi planlayan Nevin, sonra ilişkisi olduğu doktorun muayenehanesinde kalacaktır. İkisi de boşanana dek geçici bir süre böyle devam etme kararı alırlar. Nevin gidecek gücü kendisinde bulamaz ve gitmekten vazgeçer. Her şey kaldığı yerden devam eder.

Güz Yaprağı adlı hikâyede **Sevil**, siyasî sebepler yüzünden tutuklanır, bir süre cezaevinde kalıp çıkar. Kendisi gibi siyasî sebeplerle cezaevinde kalmış olan Yücel'le evlenir. Aradıklarını Yücel'de bulacağını sanır, bir çocuğu olur; fakat Sevil, kocasıyla aralarında sevgi olup olmadığını anlayamaz. Bir süre sonra evine ve çocuğuna bakmaz olan Sevil için kocasından gelen hiçbir şey doğru değildir. Kocasıyla görüşleri ayrılır. Sevil'in kendisini yalnız hissettiği, heyecan arayışı içinde olduğu bir dönemde hayatına Hüsam girer. Hüsam'ı hiçbir zaman sevmeyen Sevil, örgüte bağlı Hüsam'la olan ilişkisini şu şekilde değerlendirir:

> "Seni sevdiğimi, gerçekten sevdiğimi sanmıyorum. Bir boşlukta sana yakın buldum kendimi, sen çıktın karşıma, bir başka biri de olabilirdi. Sevmek böyledir işte." (Güz Yaprağı-Uykusuzlar, s. 13)

Aldatmanın sebeplerinden biri olan mutsuzluğu bu kadınlarda görmekteyiz. Tekdüze giden evlilik düzeninde, yaşanılan sıkıntılar arasında bir çıkış kapısı gibi görülen kişi kısa bir süre de olsa kadının dünyasına yeni bir heyecan getirir.

Fırtına Kuşu adlı hikâyede **Verda**, evli ve iki çocuk annesidir. Verda'nın kocası yurtdışında olup siyasî sebepler yüzünden geri dönemez. Her şeyin Verda için karışık olduğu bir dönemde kendisini yalnız hisseden Verda'nın hayatına giren bir adam da bu karışıklığa katılır. Beş yıl boyunca hayatında yer verdiği bu adamdan kocasına bahseder. Bu adamı seven Verda'nın hayatında ondan daha çok değer verdiği başka bir şey yoktur. İlişkileri duyulunca sevdiği adam, Verda'yla ilişkisi yokmuş gibi davranır. İçinde gelgitler yaşayan Verda'yla sevdiği adam arasında bölüşülen her şey zamanla biter. "Bu sevginin ne dünü vardı artık ne de yarını." (Sevginin Eşsiz Kışı, s. 67) Verda yaşadığı hayal kırıklığını şu şekilde anlatır:

> "Morların arasında ışıklı bir kırmızı noktayım ben onun için. Aldanış dolu bir süreçte kanayıp durmuştum. Sonra eriyip aktım, hepsi bu. Bu işin suçlusu yoktu." (Fırtına Kuşu-Sevginin Eşsiz Kışı, s. 68)

Buluşma adlı hikâyede **Ayfer**, otuzlu yaşların başında olduğu sırada kocası beyin kanaması sonucu felç geçirir. Sol elini ve ayağını kullanamaz hale gelir. Güzel karısının yanında ayağını sürüyerek yürümek ona çok acı verir. Ayfer'i herkesten kıskanmaya başlar ve aldatıldığını düşünür. Ayfer'in kocasının bu kuşkuları boşuna değildir. Ayfer'in Adnan adında biriyle ilişkisi vardır ve bu durumu fark eden kocası Ayfer'e şunları söyler:

> "Sus dedin bana. Düşmanca bakarak ve saçmalıyor gene diye düşünerek. Kimseye gittiğim yok, dedin. Bu kıskançlıklardan bıktım artık dedin. Ama sonra gene gittin ona. Gene gittin." (Buluşma-Sevginin Eşsiz Kışı, s.100)

Adnan'ı sevdiğini sanan Ayfer, içinde bulunduğu durumdan bunalır, bu durumun boşluktan kaynaklanan bir şey olduğunu, gerçek bir sevgi olmadığını düşünür. Üç yıl süren bu dönemde kocası Ayfer'in kendisine çocuk muamelesi yapmasından, acımasından bunalır ve kendisini bahçedeki zerdaliye asar. Ayfer,

kocasının ölümünden sonra Adnan'ı bir daha görmez. Dokuz yıl boyunca vicdan azabıyla yaşayan Ayfer, kocası gibi kendisini bahçedeki zerdaliye asar.

"Bir ilişkide eşitsizlik, ilişki doyumsuzluğunun artmasına neden olabilir. Bu nedenle başka bir ilişki yaşanmasına katkı sağlar. Başka bir ilişkiyi yaşamak, eşitsiz giden bir ilişkide bu durumu hisseden partnerin eşitliği sağlama çabasıdır. Kadın ya da erkek ilişkide eşitliği yakalamak için pek çok başarısız teşebbüsten sonra ortamı terk etme ya da ilişkiyi bitirme aşamasında olabilir."[23]

Bu hikâyedeki fiziksel eşitsizlik kadını başka bir arayışa götürmüştür; fakat kocasının bu durumu fark etmesi bu durumun çok uzamasına engel olmuştur.

Buluşma adlı hikâyede İnci Aral'ın ailesinden izler mevcuttur. Aral'ın annesinin adı Ayfer olup babası da bu hikâyede olduğu gibi beyin kanaması sonucu felç geçirir, aksayarak yürümeye başlar. Beş yıl sonra geçirdiği ikinci bir beyin kanaması sonucu babası, ondan iki yıl sonra aynı sebeple annesi Ayfer Aral ölür. İnci Aral babasının geçirdiği felç olayını ve sonrasını şöyle anlatır:

> "İlk parçalanma anı, bir gece babamı ormandan sedyeyle getirmeleri oldu. Sanırım 1948 yılı sonlarıydı ve babam henüz otuz beş yaşındaydı. Sonraki yıllar felçli, aksayarak bastonla yürüyen, birlikte sokağa çıktığımızda vitrinlerin önünde durakalırsam bastonuyla sırtımı dürten bir babam oldu. Hastaneler, doktorlar, hastalıklar, yorgunluklar ve yetersizliklerle geçti beş yıl."[24]

Evin Kadını adlı hikâyede on sekiz yıllık evli ve bir çocuğu olan **Neslihan**, sıkıldığı evlilik düzeninden kurtulmak için değişik arayışlar içindedir. Evliliğinin son bir yılı boyunca, pek sık olmasa da, bunaldığı zamanlar süslenip evden çıkar. Bir otelin lobisinde oturur, bakışlarıyla birini arar. Bu insanın yaşlı, şişman, çirkin, yakışıklı olması onun için fark etmez, sadece güven vermesi yeterlidir. Neslihan, kendisine güven veren kişiyle birlikte olur ve bu süre içinde başına bilmediği çok önemli bir şeyin gelmesini bekler. Hiçbir ilişkisi ikiden fazla sürmez. Başka

---

[23] **A.e.**, s. 23.
[24] İnci Aral, **Unutmak**, 1. Bsk., İstanbul, Merkez Kitapçılık Yayınları, 2008, s. 12.

insanlarda aradığı bedensel zevk değil, bir şeylerden öç alma ya da bir hırsız gibi ona yasak olanı çalma heyecanıdır. Neslihan kendisi için şunları anlatır:

> "İki kimliğim var. Biri arayan bir yosma, öteki Erhan'ın on sekiz yıllık karısı, çocuğunun annesi. Yalancıyım, biliyorum, kötüyüm!" (Evin Kadını-Gölgede Kırk Derece, s. 106)

Kimse Neslihan'ın nasıl bir kadın olduğunu, o da neden bu şekilde davrandığını bilemez. Kocasıyla ilişkisi gönülsüz bir zorunluluğa dönüşür. Birbirlerine duydukları ilgi tükenir. İki düşman, yabancı gibi ayrı hayatlar yaşarlar. Tek fark, Neslihan kocasının hayatını bilir; fakat kocasının onun hayatından haberi yoktur. Bir yandan tedbirli davranır, bir yandan da yaptıklarını kocasının öğrenmesini ister. İnci Aral, Neslihan'ın savruluş sebebini şu şekilde açıklar:

> "Evin Kadını'nda insanın kendi hayatının yavanlığından bunaldığı bir dönemdeki arayışlarının nasıl radikal uçlara kayabileceği gerçeği var. Kadının otel lobisinde tanıyıp beraber olduğu erkeklerle bir doyum yaşayamadığını görüyoruz. Yalnızca bir eylem aslında o. Çözemediği bağlarla kıstırılmış birinin kendisi için seçtiği aykırı bir özgürlük alanı. Kadın kendisinin bile onaylamadığı bir biçimde orada özgürlüğün uçlarına dokunmayı dener ama belli bir beklentiyle değil."[25]

Ölü Erkek Kuşlar romanında **Havva**, kocasıyla çalıştığı küçük bir kentte tanışır. İlk merak ve heyecanla başlayan duygusal yakınlıkları çevrenin de etkisiyle evliliğe gider ve birbirlerini tanımadan hızlı bir şekilde evlenirler. Kocasının askerde olduğu dönemde Havva'nın yaşamına başka biri girer. Havva, kocasına bu adamla öpüştüğünü söylediğinde kocası bu durumun bağışlanmaz bir şey olduğunu söylemekle birlikte bu durumu bir problem haline getirmez. Kocası Havva'ya hep destek olur, kendisini geliştirmesi için onu zorlar. Havva, kocasının Almanya'ya gittiği dönemde başka bir adamla birlikte olur. Boşandıktan sonra bu ilişkisini de kocasına anlatır. Kocası ona bir şeyler öğretmek için uğraşırken Havva ise kocasına başkalarıyla da beraber olabileceğini gösterir. Havva'yı affetmeyen ve boşanan kocası bu durumun sebebini şöyle anlatır:

---

[25] İnci Aral, **Unutmak**, İstanbul, Merkez Kitapçılık Yayınları, 1. Bsk., 2008, s. 263.

> "Ben şu andaki dünya görüşümle ikimizin de bilmesi ve gerekirse birlikte yapmamız koşuluyla bunu kabul edebilirim. Kabul edemediğim ise ben istemediğim ve bunu bana yapılacak en büyük kötülük olarak gördüğüm o dönemde karımın bu duygularımı hiçe sayarak yapabilmiş olması." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 84)

Ölü Erkek Kuşlar romanında **Suna**, iki evlilik yapmış bir kadındır. Suna'nın ilk evliliği beş yıl sürer, ikinci evliliği ise yedi yıldır sürmektedir. İkinci evliliğin ilk bir buçuk yılını âşık olmasa da uyum içinde sevmenin güzelliğini yaşayarak geçiren Suna, bir sergi açılışında kocası Ayhan'ın arkadaşı Onur'la tanışır. Onur'un kokusu yaşamı boyunca özlediği bir kokudur. Suna, ilk kez gördüğü Onur'u daha önceden tanıyor hissine kapılmasını şöyle anlatır:

> "Yeniden yüzüne baktığımda bir tanışıklık duygusuyla sarsılıyorum birden. Aslında çok önceleri karşılaşmış olmalıyız biz. Yoksa nasıl bu kadar yakın duyabilir onu kendime? İçimde bir yer sızlıyor." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 168)

Onur'un çalıştığı yerde çalışmaya başlayan Suna, Onur'dan gelen bir bakış, gülüşle coşkuya kapılır. Bu sevinçle Ayhan'a her zamankinden daha çok sevgi gösterir. Kendisi gibi evli olan Onur'la korktuklarının tümünü göze alırlar. Bir süre birlikte olup tekrar kendi gerçeklerine dönerler. Suna, hızlı bir değişim içindedir.

> "Biliyorsun ben… Ayhan'ı seviyorum. Belki, tabii ikinizi de sevebilirim herhalde ama…" (Ölü Erkek Kuşlar, s. 188)

Suna, yaklaşmakta olan sevdanın ayak seslerini duymaya başlar. Geriye dönmek onun için artık çok geçtir. Onur'a duyduğu aşk için elinden geleni yapacaktır. Suna'yı çeken, her şeyin baştan aşağı yanılgı olduğunu anlamasına kadar geçecek süre içinde yaşayabileceği güzelliklerdir.

> "Suç, suçluluk, günah, ayıp, aldatma, bağlanmaların kutsallığı gibi yalancı kavramlarla doldurulmuş beynimi nasıl temizleyip arıtacağım ki kim olduğumu bileyim?" (Ölü Erkek Kuşlar, s. 221)

Kocasıyla sorunlar yaşayan Suna, evini terk eder ve on beş gün sonra evine dönmek zorunda kalır. Onur'u seven Suna, aynı anda kocasını da sevebileceğine inanır. Kadının sadece kocasıyla yetinmesi gerektiğini ve evliyken başkasını sevmenin doğru olmayacağı anlayışını kabul edemez. Aynı anda iki adamı birden sevebileceğini düşünen ve bu sevgiyi de aldatma olarak görmeyen tek kadın, Suna'dır.

> "Ama ben neden bir başkasını sevmeyeyim? Neden beş-on-yüz kişiyi de sevmeyeyim? Neden Ayhan da bir başkasını ve daha başkalarını da sevmesin? Neden insanları kurulu düzenler içine hapsedip sevme özgürlüklerini ellerinden alıyorlar? Ben hem onu, hem Onur'u seveceğim özgürce. O da isterse bir başkasını sevsin." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 223)

Suna, kocasına Onur'a âşık olduğunu söyler. Ayhan, bu gerçeği düşünce olarak doğru kabul edip anlayışla karşılasa da duygusal olarak bu durumu kabul etmez. Bir akşam üçü -Suna, Onur, Ayhan- bir araya gelip bu konu üzerinde konuşurlar. Onur'un da bu sevgiyi inkâr etmemesi Ayhan'ı hem şaşırtır hem de sarsar. Suna'ya göre içlerinde en zor durumda olan kendisidir; çünkü o, iki erkeği birden sevmektedir.

> "Eksik yanımdı Onur benim, yarım kalmış yarım. Onunla bütünleniyordum." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 275)

Onur; Suna'nın ihtiyaç duyduğu acı, özlediği mutsuzluk, uzlaşmazlık, can sıkıntısı, kırılganlığı, öfkesi ve hoyratlığıdır. Evine döndüğü için pişman olan Suna'nın yaşamında değişen bir şey yoktur. Üçünün birlikte olduğu akşamdan sonra suç ortaklığına uzaktan da olsa Ayhan da katılmıştır. Onur'la birlikte olmaya devam eden Suna, ayrı ayrı özellik ve güzellikleri sebebiyle iki erkeği de sevmeye devam eder. Kocası onun Onur'la birlikte olduğunu fark eder. Üçü de mutsuzdur. Ayhan'a göre üçü de içtenliklerini yitirmiştir artık. Onur'u sevmekten yorulmayacağını sanan Suna, bu sevgiden yorulur. Kendini de sevmeyen Suna, parçalanır ve iki farklı insan haline gelir. Üçünün birlikte olduğu bir zamanda kocası Suna'ya şu soruyu yöneltir:

> "Dost kalabiliriz sandım ama olmadı. Suna artık karar vermelisin. Ya beni ya Onur'u seç." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 302)

Bu konuşmalardan hiçbir sonuç alınamaz. Darbe olup Ayhan tutuklanınca Suna artık neyin, nasıl, neden olduğunu anlayamaz. Ayhan'ın yokluğu, Onur'la aralarında gelişen her duyguyu önemsizleştirmeye başlar. Suna'nın yaşamında bir olmadan öteki de yer alamaz; fakat Onur'dan tamamen vazgeçmemiştir. Kocası bir süre sonra geri döner. Onur konusunda kocasına açılması Suna'nın tutsaklığı olur. İçine düştüğü durumdan bunalmıştır.

> "İkinizden de bıktım, ikinizi de istemiyorum artık. Öyle darmadağın oldum ki kimse toplayamaz kırıklarımı artık… Kimsenin işine yaramam…" (Ölü Erkek Kuşlar, s. 330)

Kocasına göre Suna, sıradanlaşmaya çalışmakta, bir roman kahramanı gibi yaşamaya özenmektedir. Üç yıl boyunca Onur konusunda Suna'ya karşı sabır ve anlayışla yaklaşan Ayhan, bu soğukkanlılığını Suna evden ayrılmak istediğinde gösteremez. Duygusal ve fiziksel olarak aldatılan Ayhan, Suna'nın gitmesine izin vermez ve onu döverek eve geri getirir. Ayhan, Suna'ya şunları söyler:

> "Özgürlükten ne anlıyorsun sen. Özgürlük hiçbir kural tanımadan başkalarıyla yatabilmek mi? Özgürlüğün, gerçek özgürlüğün ne olduğundan haberin var mı senin ha!" (Ölü Erkek Kuşlar, s. 347)

Ayhan'a karşı özgürlüğünü savunmaya çalışırken iki erkeğin birden egemenliği altına giren Suna, Onur'u tutkuyla severken Ayhan'a da başkaldırmaktadır. Onur'a olan zayıflığı onu Ayhan'a karşı da güçsüz düşürür. Yaşadığı ikilem ve suçluluktan duyduğu acı ve aşağılanmayla özgürlüğünü kendisine yeniden kanıtlamayı umarak Onur'a koşar. Ona sahip olma üstünlüğünü yaşarken aynı zamanda kendini cömertçe sunmasının getirdiği sürekli bir yenik düşmüşlük duygusuyla pişmanlık içinde geri dönebilmeyi özler. Sonuç olarak bu gelgitler içinde hep aynı noktada yerinde sayar. Çıkış noktasını iki erkeği de arkasında bırakıp yeni bir hayata başlamakta görür.

"Yakın ilişkilerde kıskançlık konusunda yapılan araştırmada kadınların duygusal, erkeklerin ise cinsel aldatılma karşısında daha çok kıskançlık duyacakları sonucuna ulaşılmıştır. Erkekler kadınların cinselliğe şefkat ve duygusal yakınlık yüklediklerinin farkında olduklarından cinsel aldatılma durumunda daha çok kıskançlık duyabilmekte, kadınlarda da erkeklerin cinselliği çoğunlukla heyecan ve fiziksel rahatlamayla ilişkilendirdiklerini düşündükleri için cinsel aldatılmadan çok duygusal aldatılma durumunda kıskançlık duyabilmektedir."[26]

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında **Sara**, annesi intihar ettikten sonra baba ve babaannesiyle yaşar. Yalnızlığı erken yaşta öğren Sara, hırçın bir çocukluk dönemi geçirir. Erkeklerden sakınmayı öğretecek bir yakını olmayan Sara, lise yıllarında David'le birlikte olur. Lise son sınıfta babasını kaybeden Sara, David'in ona haber vermeden ülkesine dönmesinden sonra İstanbul'a giderek üniversite okumaya karar verir. Trende genç bir savcı olan Çetin'le tanışır. Aylar sonra üniversite umutlarının boşa çıktığı bir dönemde kendisine âşık olan Çetin'i karşısında görünce onunla evlenmeye karar verir. Bu evlilikten bir kızı olan Sara, evlilikten ve yaşadığı yerden sıkılınca kızını Çetin'e bırakır ve boşanarak İstanbul'a gelir. Ünlü bir şarkıcı olmayı hayal eden Sara bir süre barda şarkı söyler, değişik adamlarla birlikte olur. Yirmi altı yaşında olduğu sırada elli sekiz yaşında, çok zengin olan Suat'la evlenir. Sekiz yıl süren bu evlilik Suat'ın ölümüyle biter. İnci Aral, Sara hakkında şunları anlatır:

> "Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm'ün Sara'sı ise kendi bedenine, güzelliğine kapanmış, gömülmüştür. Erkeklerle ilişkisinde maddi bir karşılık ilişkisini yeğler. Hayatta kalma yolu 'ödetme'dir. Kızının, Simden'in sevgisini bile satın almaya uğraşır. Kadın kimliğini tanımlama gücünü bilerek yitirmiş olduğu için, kendince bir savunma dili ve biçimi geliştirmiştir. Bu dil ezenlerin bakışıyla 'yukarının' dünyasından oluşmuştur. Yapaylık, para hırsı ve bencillikle beslenir. Avının avcıya, avcı bedeninin ava dönüşmüş olmasını fazlaca umursamaz."[27]

---

[26] Demet Polat, "**Evli Bireylerin Evlilik Uyumları, Aldatma Eğilimleri, ve Çatışma Eğilimleri Arasındaki İlişkilerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**", A.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara , 2006, s. 27.
[27] İnci Aral, **Anlar İzler Tutkular**, 1. Bsk., İstanbul, Epsilon Yayınları, 2003, s. 95.

Üçüncü evliliğini Suat gibi çok zengin olan Cihangir'le yapar. Bu evliliği devam ederken arabasını bıraktığı tamirhanede Enver'le tanışır. Sara, Enver'le heyecan dolu günler geçirir. Enver'in zenginliği Sara'nın başını döndürür. Bu birliktelik beş yıl sürer. Kocasının bu ilişkiyi öğrenmesi üzerine Sara kocasından boşanır, Enver bir süre sonra vurulur. Sara'nın Enver'le yaşadığı ilişki şu şekilde değerlendirilir:

> "Belki de Sara'ya en uygun eş oydu. Sara'nın hiç zorlanmadan, oynamadan kendi hayatını yaşayabildiği tek birlikteliği olmuştu bu. Mutluluk denemezdi aralarındaki uyuma. Ondan daha öte, daha yırtıcı ve sarsıcı bir taşkınlığı vardı aşklarının." (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 154)

Sadakat romanında **Aliye**, kuralları kayıtsızca çiğnemekten çekinmeyen bir kadındır. Evli ve bir çocuk sahibi olmasına rağmen başına buyruk yaşar. Parası bittiğinde ablasından sürekli borç alarak geçinmeye çalışır. Eski erkek arkadaşıyla karşılaşan Aliye, çocuğunu ve kocasını bırakıp arkadaşına gider. Üç ay sonra kocasının polisle evi basıp Aliye'yi boşaması üzerine bir süre daha arkadaşıyla yaşar. Kocası Şevki'yi aldatmasına rağmen onu özlemeye başlayan Aliye, eski kocasıyla barışır ve ona geri döner. Şevki, Aliye'yle barışmak niyetinde olmayıp amacı Aliye'den intikam almaktır. Şevki'nin telefonuyla eve geri dönen Aliye, mutfakta yemek yaparken Şevki polisi arar. Polise boşadığı kadının evden gitmeyip kendisini rahatsız ettiğini söyler. Aliye, geceyi karakolda geçirir ve ilk trenle baba evine geri döner. Şevki aldatılmanın bedelini Aliye'ye ödetmiştir. Bir yıl anne ve ablasının yanında kalan Aliye, nikâhsız da olsa kocasına tekrar geri döner. Bir süre daha birlikte yaşadıktan sonra Şevki başka bir kadınla evlenmek ister, Aliye'yi evden göndermek için ona her türlü eziyeti yapar. Oğlunu Şevki'ye bırakan Aliye, defalarca yaptığı gibi yine evden ayrılır ve ablası Azra ve eniştesi Ferda'nın evlerine gider. Bir süre misafir havasında dolaşan Aliye, eve iyice yerleşmeye başlar. Ferda'nın serasında çalışmaya başlamasıyla canlanır, kendisine olan güveni pekişir. Serada kısa sürede herkesin beğenisini kazanır. Aliye, eniştesiyle ablasından daha çok vakit geçirmektedir. Bu durum Azra'yı rahatsız eder, kocasını ve Aliye'yi bu konuda sert bir dille uyarır. Aliye'yle ablası arasında şöyle bir diyalog geçer:

> “Kendine güçlü bir koruyucu bulduğunu sanıyorsun ama yanlış ata oynuyorsun”
>
> “Ne yapıyorum sana ben? Neden düşmanlık güdüyorsun?”
>
> “Eniştene yaklaşımın daha ölçülü olmalı.”
>
> “Şimdiye kadar bana insanca yaklaşan tek kişi eniştem. Bu seni niye rahatsız ediyor anlamıyorum. Seni üzmek istemem ama işimi seviyorum.”
>
> “Tehlikeli, pis bir oyun oynuyorsun Aliye. Bilmezden gelme. Fingirdeyecek başka birini bul!” (Sadakat, s. 139)

Azra, sevdiği adamı Aliye’den uzak tutmaya kararlı olsa da bu konuda başarılı olamaz. Bir arkadaşının cenazesi için İstanbul’a giden Azra, eve dönmeyeceğini söyler. Gece yarısı gizlice eve dönen Azra, Aliye’yi Ferda’yla yatakta bulur. Bu olay üzerine Aliye ve Ferda evden ayrılırlar.

A.1.1.c. Maddiyat Düşkünlüğü

Yeni Yalan Zamanlar romanında **Neyla**, bir televizyon kanalında sunuculuk yapar. Dört yıldır evli olup kocası Kerim’e göre bu ilişki, köle-efendi ilişkisinden farklı bir şey değildir. Kerim evlendiklerinden beri Neyla’nın babasının iş yerinde çalışır. Kocası yıllardır onun yaşamına ayak uydurmaktan yorulmuştur. Yurt dışı gezilerine çıkan Neyla’nın hayatında başka biri vardır. Bu konuyu kocasıyla konuşur. Para harcamayı ve lüks bir yaşamı seven Neyla’nın gözünde bu imkânları sunamayan kocasının hiçbir değeri yoktur. Neyla, iş için gittiği son yurt dışı gezisinden başlayarak geçirdikleri dört yılın mutlu anlarından, insanın değişebilir ve duyguların eskiyebilir olduğundan, bazı şeyleri bölüşememelerinden, kocasının istediğini bildiği halde ona bir çocuk bile veremediğinden, insanın yeni kişi ve heyecanlara açık olması gerektiğinden söz eder. Neyla’ya göre evlilikleri başka biri olduğu için bitmez, bittiği için başka biri araya girmiştir. Yeni aşkını gizlemekten yorulduğu için boşanmak ister. Kerim’in aldatıldığını ve boşanma kararını öğrendikten sonraki hisleri şöyle anlatılır:

> "Gene de Kerim'in bu ilk rahatlamanın ardından başka bir erkek yüzünden terk edilmeyi kolayca hazmedilmiş olduğu söylenemez. Şu var ki bunun nedenini bildiği ve o korkunç erkeklik duygusunu abartmamayı becerebilecek art yetişime sahip olduğu için uzun sürmedi onur kırıklığı." (Yeni Yalan Zamanlar, s. 47)

Taş ve Ten romanında **Eva** Alman asıllı bir bayan olup Almanya'da yüksek lisans yapan bir Türk genciyle Türkiye'ye döner. İki çocuğu olan Eva, lüksü ve parayı çok sever. Baştan çıkarma gücünü kullanarak Alman Konsolosluğu'nda bir iş bulur. Kazandığını kendisine harcayan Eva, güzelliğine hayran olunmasından çok hoşlanır. Kocasıyla sürekli kavga edip az konuşmayı tercih eder. Kocasının evde olmadığı gece birlikte olduğu erkek tarafından eve bırakılır. Kocasının bu ilişkiden haberi olmaz. Bir yıl sonra boşanır ve ülkesine döner. Eva'nın eve bırakılışına tanık olan kızı bu geceyi şöyle anlatır:

> "Sokakta siyah bir Cadillac duruyor. Takım elbise giymiş kibar bir adamla annem iniyor içinden… Düzgünce topuz yapılmış sarı saçların açık bıraktığı ince uzun bir enseye dudaklarını değdiren bir karaltının gölgesi gelip geçiyor kat sahanlığından. Annemin işveli bir kabulle hafifçe yukarı kalkan ürkek, beyaz omuzları çiziliyor boşluğa. Sonra o merdivenleri hızla çıkarken hiçbir aşk öyküsünün sıradanlaştırmayı başaramayacağı o iki sözcük duyuluyor erkeğin sesinden: Seni seviyorum…" (Taş ve Ten, s. 66)

A.2. Aldatılan Kadınlar

Evlilik dışı ilişkilerin nedenlerine bakıldığında cinsiyet farkı dikkat çekmektedir. Aldatmanın erkeklerde ve kadınlarda ortaya çıkış nedenlerinin farklı olduğu görülmektedir. Erkeklerin aldatma sebepleri şöyle sıralanabilir:

"İlişkilerinin hayal ettikleri gibi gitmemesi, yenilik arama, egolarını tatmin etme, çevrelerinde ciddi bir istemeyen kadınların varlığı, hissedecekleri anlık tatmin duygusuna yenilme, intikam duygusuna yenilme, intikam duygusudur."[28]

İnci Aral'ın eserlerinde yer alan aldatılan kadın kahramanların bir kısmı aldatıldığını düşündüğünde, bu olayın gerçekliğine tanık olduğunda, bu konuyu kocasıyla konuşup meseleyi çözme yoluna gitmez. Bu kadınlar, durumu kötü bir kader olarak kabullenip mutsuz hayatlarına devam ederler ya da kendi dünyalarına çekilip kendilerini dolaylı olarak da kocalarını cezalandırma yolunu seçerler. Bazı kadınlar ise aldatılma karşısında sessiz kalmayıp kocasıyla ya da kocasının birlikte olduğu kadınla hesaplaşma yoluna gider.

Aldatılan kadınlar: **Göz Boyası** (Serpil), **Karanfil Saksılarda** (Şeker), **Fuat Paşa Sokağı** (adı verilmez), **Kutu** (Solmaz), **Gölgede Kırk Derece** (Bedia), **Uzun Ölüm** (Aynur, Aynur'un annesi), **Adını Anmamaya Ant İçiyorum** (Nurhan), **Çalıkuşu** (Ganimet), **Ölü Erkek Kuşlar** (Havva, Güler, Yılmaz'ın karısı) **Yeni Yalan Zamanlar** (Safiye ve Safiye'nin annesi), **Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm** (Simden), **Mor** (Revan, Figen, Oya), **Safran Sarı** (Selda), **Sadakat** (Azra ve Azra'nın annesi, Ferda'nın annesi)

A.2.1. Aldatma Karşısında Tepki Vermeyen Kadınlar

Göz Boyası adlı hikâyede **Serpil**'in kocası bir yıl önce müdürlükten müsteşarlığa getirilmiştir. Kocasının önemli bir göreve getirilmesi Serpil için onur vericidir; fakat kocası tarafından sürekli horlanmaktan, küçük düşürülmekten şikâyetçidir. Mutsuz bir kadın olan Serpil, fazla kilolarından da rahatsızdır. Gözleri çökmüş, rengi sararmış, kırışıklıkları artmıştır. Kocasının akşamları çoğunlukla eve uğramaması üzerine Serpil'de var olan anlayışın yerini yavaş yavaş kuşku, boşluk ve bırakılmışlık duyguları alır. Kocası Serpil'le artık hiç ilgilenmez. Serpil, kendisinden

[28] Demet Polat, "**Evli Bireylerin Evlilik Uyumları, Aldatma Eğilimleri ve Çatışma Eğilimleri Arasındaki İlişkilerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**", A.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 20.

uzaklaşan kocasıyla bu konuyu konuşmaz ve aldatıldığını bilmesine rağmen sessiz kalmayı tercih eder. Kocası için şunları düşünür:

> "Belki de bir başkası var. Sekreter mekreter… ne bileyim işte… görmüyor beni." (Göz Boyası-Ağda Zamanı, s. 121)

Karanfil Saksılarda adlı hikâyede **Şeker**, besleme olarak bir evde yaşar. On sekiz yaşına geldiğinde İsmail adında bir gençle birlikte olur. Dört aylık hamileyken İsmail'le evlenen Şeker için asıl sıkıntı evlendikten sonra başlar. Kocası kendi başına buyruk bir hayat yaşar ve Şeker'i aldatır. Şeker zamanla çok değişir; fakat İsmail hiç değişmez. Şeker, İsmail hakkında şunları anlatır:

> "İsmail de gitti. Antep'te bir kadın tutmuş. Epey zaman anlamadım." (Karanfil Saksılarda-Uykusuzlar, s. 43)

> "Beni bu halimle beğenmez mi oldu ne? E, olan kadına olur zaten." (Karanfil Saksılarda-Uykusuzlar, s. 44)

Bir kamyon alıp giden İsmail, bir daha da geri dönmez. Şeker'e ara sıra para göndermekle yetinir. Üç çocuğuyla ortada kalan Şeker, çok acı çeker; fakat derdini kimseye anlatamaz. Bir kızı okur, diğerini evlendirir. Geniş yürekli olup umudunu ve iyimserliğini kaybetmez. Her şeye rağmen kocasının döneceğini düşünmekten vazgeçmez:

> "İsmail de çıkar gelir bir gün, yaşlanıyor ne olmasa. El kadının elinde öyle uzaklarda ne olacak? İyidir İsmail de işte bu rakısı yüzünden." (Karanfil Saksılarda-Uykusuzlar, s. 46)

Fuat Paşa Sokağı adlı hikâyede adı verilmeyen kadının kocası ölür. Yalnız kalan bu kadın, uzun zaman bir adamla ilişki yaşar. Bu arada evine kiracı olarak genç bir öğrenci alır. İki erkek arasında seçim yapan kadın, öğrenci olan Fuat'ı seçer ve aralarındaki on beş yaşa rağmen onunla evlenir. Fuat, bir bankada müdür olarak çalışır ve aynı bankada çalışan Süheyla ile ilişkisi vardır. Fuat karısına ilişkisinin ayrıntıları dışında birçok şeyi anlatır. Fuat'ın karısı aldatılıyor olmasını sakince karşılar. İki kadını da seven Fuat, bir erkeğin iki kadını birden sevemeyeceğini

düşünen Süheyla tarafından terk edilir ve ilişkileri bir yıl sonra sona erer. Fuat'ın karısı yorgun; ama mutlu bir şekilde hayatına devam eder. Fuat, aynı anda iki kadını sevmesini şu şekilde anlatır:

> "Süheyla karınızı da sevdiğinizi neden hiç düşünmedi?"
>
> "Bunu anlayamadı. Bir erkeğin aynı zamanda iki kadını birden sevebileceğine inanmıyordu. Yani ayrı ayrı nitelik ve özellikleri için…" (Fuat Paşa Sokağı-Sevginin Eşsiz Kışı, s. 76)

Uzun Ölüm adlı hikâyede adı verilmeyen kadın, çocukları ve kocasıyla kasabanın dışında güzel bir evde yaşar. Kız kardeşinin kocası avda vurulunca kardeşi eve yerleşir. Kardeşi kocasının ölümüne üzülmüş görünmez, kurabiye ve börekler yapar, neşeyle eniştesine sofralar kurar. O sırada göğsünün biri alınan abla, kardeşine küskün gözlerle bakar, içine kapanır. Ablasının ölümü üzerine evdeki dul kardeş, eniştesiyle evlenir. Bu birliktelik çok daha önce başlamış olup bu ölümden altı ay sonra bir çocuk dünyaya gelir. Babası ve teyzesi arasındaki yakınlığı daha önce fark eden Aynur, erkekler hakkında şu yorumu yapar:

> "Teyzem hayata çıkardı ak, taze dul yüzü, ıslak saçlarıyla. Çakır gözlerinde ışıltılarla nazlı nazlı 'Hoş geldin enişte!' derdi… Anladım ki erkek beklemez, bekleyemez. Tohumunu akıtacak bir yere ille." (Uzun Ölüm-Gölgede Kırk Derece, s. 50)

Ölü Erkek Kuşlar romanında **Havva**'nın kocası Ayhan, askerde olduğu dönemde karısını beğenmemeye başlar. İzinli gelişlerinde Havva'yı hiç yoktan sebeplerle kırar. Yaşamındaki olumsuzlukların suçlusu olarak karısını görür. Yine o dönemde Havva'yı aldatır. Ayhan karısını aldatmasını şöyle anlatır:

> "Askerdeyken çok sıradan bir kadınla birlikte oldum. Ama hiç de ilginç olmadı, farklı değildi bir başkası da. Karıma yine de alışmıştım. O benim çok kolayıma geliyordu." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 83)

Mor romanında **Revan**, yorgun ve yalnız bir kadındır. Yirmi yedi yıllık evliliği kocasının isteğiyle biter. Amasya'dan İstanbul'a yerleşmiş bir ailenin kızıdır.

Sekreter olarak çalıştığı bir kurumda mühendis olan İlhan'la tanışır. Revan, sade bir törenle evlendiği günden itibaren kendisini baştan savılmış hisseder. İlhan'ın kendisine yürekten bağlanmadığını ve hiçbir zaman da bağlanamayacağını ilk günden anlar. Kocası hızlı bir şekilde yükselirken Revan, olduğu yerde kalır. Hiçbir zaman yeterince sevilmemiş olması Revan'da bir yıkım oluşturur. Kocasından başkasıyla ilgilenmeyen Revan, sürekli olarak aldatılmıştır. Bu duruma razı olur; fakat kocası tarafından başka bir kadın için terk edilir. Bırakılmayı kabullenemeyen Revan, kocasına şunları söyler:

> "Seni aldatmadım, kırmadım. Beni önüne gelenle aldatmana, küçük düşürmene, bana kötü davranmana razı oldum. O kadar hızlı biçimde yükseldin ki durmadan değişen beklentilerini izlemekte zorlandım. Sen evlendiğimden başka bir adam oldun ve benim hayatımı çöle çevirdin." (Mor, s. 38)

Kocası tarafından terk edilen Revan, çaresiz bir kadın haline gelir. İnci Aral, Revan hakkında şunları anlatır:

> "Revan, sıradan biri. Yıkılmakta olan değerlerin yerini doldurmak üzere onun gibilere empoze edilenlerin etkisi altında yaşamaya çalışıyor. Sosyete, kadın ve magazin dergilerinde cinselliğin ruhsuz, biçimsel abartılmış ve mutlaka denemesi gereken şeyler olarak öne sürülen örneklerine özeniyor. Otuz yıllık evliliği boyunca cinsel doyumdan uzak kalmış. Revan düzeyinde bir kadının özlemleri modaya, bir gereklilik gibi dayatılan sıradan önermelerin ötesine geçip gerçek, özümsenmiş bir içeriğe varamıyor."[29]

Mor romanında **Oya**, ailesinin karşı çıkmasına rağmen sevdiği adamla evlenir. Birkaç yıl her şey yolunda gider, kocası Oya'nın babasının sıkı denetimi altında mutlu, genç baba rolünü oynar. Bir süre sonra bu durumdan sıkılan Oya'nın kocası İzmir'e kaçamaklar yapmaya başlar, içki içer, Oya'yı dövüp aldatır. Oya, bu durumu kabullenir, boşanmayı tercih etmez.

[29] İnci Aral, **Unutmak**, İstanbul, Merkez Kitapçılık Yayınları, 1. Bsk., 2008, s. 271.

Sadakat romanında Azra'nın annesi sert bir kadın olup kocasının en önemsiz söz ve hareketlerine tepki gösterir. Ev işlerini sevmeyen ve bu işlerden yakınan kadın, ev kadını olmak için doğmadığını düşünür. Kocasıyla Bursa'da hemşirelik yaptığı askerî hastanede karşılaşır. Defalarca reddetmesine rağmen kendisiyle evlenmekten vazgeçmeyen yedek subayla evlenir. Kocasının kendisine sabırlı ve nazik yaklaşımına rağmen o, sevmenin ölçülü bir reddediş olduğuna inanır. Kocası ona kendi yöntemiyle başkaldırır ve ölümünden bir yıl önce oğlunun genç öğretmenine âşık olur. Bu aşkın dedikodusu bile kocasının bu kadının gözündeki saygınlığını arttırır. Bu durumdan hoşlanan kocası onu kızdırmak için birkaç gönül ilişkisi daha yaşar; fakat karısının tepkisizliği yüzünden küskün, yaşlı bir adam haline geliverir. Azra, babasının yaşadığı ilişkilerden birini şu şekilde anlatır:

> "Annem biraz sinirli, gergin. Babam kitapçı Müberra'nın dükkânından çıkmıyor. Şehir merkezinde, sahilde bir meyhanede kadeh tokuştururken görülmüşler. Uluorta, diyor annem, boyunca kızları var, hiç utanmıyor!" (Sadakat, s. 150)

A.2.2. Aldatılma Karşısında Kocasına Küsen Kadınlar

Kutu adlı hikâyede **Solmaz**, on beş yıldır evli olup iki çocuğa sahiptir. Solmaz'ın babası öldükten sonra miras bölüşülürken altı kardeş birbirine düşer. Solmaz toprak paylaşımında kocasının tarafını tutunca kardeşleriyle araları açılır. Kocası Solmaz'la birlikteyken birlikte olduğu kadının Solmaz ya da başka bir kadın olmasının önemi yoktur. Kocası her istediğini yapmakta özgür olduğunu düşünür. Solmaz, kocasını hiç sevmez, ömrünü kocasının yaptıklarına katlanmaya çalışarak geçirir. Solmaz, bir kavga sırasında kocasının suçlamalarına şu karşılığı verir:

> "Sen kadın mısın yoksa taş mı kaya mı? Sen nesin?"
>
> "Kadın değilim. Olamadım, sen beni kadın yapamadın." (Kutu-Sevginin Eşsiz Kışı, s. 107)

Aralarında geçen bu diyalog üzerine kocası onu bıkana kadar tokatlar. Kocasını bir insan olarak algılayamadığı için yaptıklarının da Solmaz için bir önemi yoktur. Solmaz, kocasının işçi kadınlardan biriyle ilişkisi olduğunu duyar, kocasına ait bir yüzük bulunca aldatıldığına inanır; fakat kocasına hiçbir şey söylemez. Herkese ve her şeye küsen Solmaz, öleceği günü bekleyerek yaşar. Solmaz aldatılmasını şöyle değerlendirir:

> "Neyse dedi, aylardır dokunmuyor bana. Belki para veriyor o işçi kadına. Bir de yüzük almış inceliğe bak! Beyoğlu taşlı hem de… pis rezil." (Kutu-Sevginin Eşsiz Kışı, s. 110)

Gölgede Kırk Derece adlı hikâyede Bedia'nın annesi günden güne eriyen, cansız bir güzelliğe sahip bir kadındır. Kocası tarafından aldatılmış olduğu için evden çıkmak istemez, herkese dargın bir hayat yaşar. Kocasıyla yalnızca en gerekli durumlarda konuşur. Akşamları camın önüne oturup karanlıklara dalar. Çiçekli giysilerini giymez olmuştur. Kendisine bakmaz, kadın romanları okur, hiçbir zaman bitiremeyeceği danteller örer. Kızıyla bile ilişkisi çok sınırlı ve soğuktur. Bu kadının, kardeşiyle aralarında şöyle bir diyalog geçer:

> "Gururum var Seniha. Aldatıldığımı bilen insanların arasına nasıl karışır da hiçbir şey yokmuş gibi eğlenirim… Alay mevzuu mu olacağım?"
>
> "Fakat böyle eve kapanmak doğru mu ablacığım?"
>
> "Şu hizmetçi kadın bile fazla geliyor. Sanki beni gözlüyormuş gibi…" (Gölgede Kırk Derece, s. 16)

Kocasından ayrı bir odada kalır, çektiği acılara bağlı olup avuntu istemez. Kendisini her türlü zevke kapatmış, yatağına sığınmıştır. Doktorlara göre bedensel hiçbir problemi yoktur. Aldatıldığı için kendisini cezalandırmak istediği bellidir. Bir bahar günü yatağında ölür. Kocasına göre o, tedavi edilemez biçimde melankolik bir kadındır. Kızı annesinin aldatılması hakkında şunları söyler:

> “Güzellik yetmez. Yetmez ki babam, o kara kuru, koca ağızlı, yılık bacaklı avukat karıya tutulmuştur, artık ne buluyorsa.” (Gölgede Kırk Derece, s. 20)

> “Annem erkekler hakkında ne biliyordu ki! Bir tek babamı bildi o ve kuşkusuz babamda kendi mutsuzluğunu sevdi…” (Gölgede Kırk Derece, s. 24)

Uzun Ölüm adlı hikâyede **Aynur**, yirmi altı yıllık evli bir kadındır. Evlenirken fikri sorulmayan Aynur, zengin bir aileye gelin gittiği için rahat edeceğini düşünür. Daha ilk günden yanıldığını anlar. Törelerine göre erkek, başkalarının yanında karısına ilgi göstermez. Aynur, çocuğunu kaybettiğinde kocası hastaneye gelmez. Aynur’un kocasına olan sevgisi zamanla biter. Kocası olmadık kadınlara kapılır, hiçbir işle ilgilenmez. Karısının yanında ona inat olsun diye genç kızlara bakar. Aynur, içinde bulunduğu durumu şöyle anlatır:

> “Ben sadık, iyi kötü aklı başında çocuklarının annesiyim, o kadar çilesini çekmişim, daha da çekerim sanıyor, otur oturduğun yerde diyor, köpeğe bakıp konuşur gibi.” (Uzun Ölüm-Gölgede Kırk Derece, s. 56)

Yıllar geçtikçe Aynur’un gençliği, güzelliği kalmaz. Kocasının yaptıklarına aldırmaz olur, kocasına bir şey söylemez; ama kocasının yaptığı hiçbir şeyi de unutmaz. Aynur, kocasının işlerini takip ederken kocası başka kadınlarla meşguldür. Aynur, her şeye rağmen sessizliğini korurken kocası da arada sırada bir eve uğrar. Kocasına dargın olan Aynur, yaşadığı bütün sıkıntılardan sonra evi terk eder. Aynur, kocasının kendisini aldattığını bilmesine karşın bir şey söylememesinin sebebini şöyle anlatır:

> “Vursan ne olacak? İnkâr edecek, senin kuruntunmuş gibi yapıp alay edecek, büsbütün yüz göz olacaksın.” (Uzun Ölüm-Gölgede Kırk Derece, s. 61)

> “İstanbul’da yazıhanede bilet kesen kıza ev açıyor, dayayıp döşüyor, kızı anasıyla oturtuyor eve bir güzel, bir de imam nikâhı kıyıyor sen sağ ben

selamet! Duyuyorum, ne yaparsın? (Uzun Ölüm-Gölgede Kırk Derece, s. 58)

Yeni Yalan Zamanlar romanında **Safiye**, kocası ölünce kocasının kardeşiyle evlenir. İlk kocasının ölümünden önce bir falcıya giden Safiye'nin baktırdığı falla birlikte hayatı değişir. Dindar bir kadın haline dönüşür. Kendisini hiçbir zaman sevmemiş olan Safiye, sürekli yorgun görünür. İkincisi kocasını da sevmeyen Safiye'nin hayatında bu ikinci evlilik, ihtiyaçlardan doğan bir şeydir. Kocası onu kızıyla aldatır. Safiye, yıllarca süren bu ilişkiyi fark etmesine rağmen hep sessiz ve olanlara uzak kalır. Kızı bu konuda annesinin vurdumduymaz ve bencil olduğunu düşünür. Kızına göre suçlu olan Safiye'dir; çünkü bazı şeyleri görmeyi ve bilmeyi istememiş, kuşkularını olmazlık boyutunda tutmayı tercih etmiştir. Olanlar fark ettiğinde de Safiye'nin yapabildiği tek şey kızından olabildiğince uzak durmak, üstü örtülü bir düşmanlık geliştirmek ve büsbütün kendi içine kapanmak olur. Safiye'nin durumu hakkında kızının yorumları şunlardır:

> "Kuşku götürmez, apaçık batağa gömülmüş, kendi karanlığında bircik Allah'ına sığınmış ama o yardım etmiyor kendisine. Yardım benden gelecek biliyor. Tevekkül içinde kökleşmiş, beynine, damarlarına dalbudak salmış." (Yeni Yalan Zamanlar, s. 312)

> "Acizliği beni de gözden çıkarmak zorunda bıraktı onu. Çözemeyeceğini sandığı bir durumu görmezden gelmenin en kolay yol olduğunu kabul etmeye oldum olası eğilimi vardı zaten." (Yeni Yalan Zamanlar, s. 328)

Yeni Yalan Zamanlar romanında adı verilmeyen kadının oğlu askerde vurulur. Evliliğinde problemler olan bu kadının kocasıyla ilişkisi gün geçtikçe daha da kötüleşir. Dul kalan gelini eve yerleşir, kendisinden genç olan kocasıyla gelini arasında bir ilişki başlar. Bu durumu fark eden kadın, geceleri uyumaz, gelini evden ayrılır; fakat bir daha kocasıyla konuşmaz. Geliniyle kocası arasındaki ilişkinin gerçek olduğunu, onları gördüğünü herkese anlatır; fakat aklının yerinde olmadığını ileri süren kocası tarafından dövülür. Giderek ruh sağlığı bozulur, kocası tarafından bahçede bukağılanır. Hastalığı başladıktan sonra on yıl boyunca hastaneye gidip

gelir. Bu süre içinde kocası onunla yeterince ilgilenmez. Bu kadının oğlunun annesi ve babası hakkındaki düşünceleri şu şekildedir:

> "Annemin sevdiklerine duyduğu aşırı tutkunun altında, gizli, amansız bir öfke sezdim hep. Tutkularının yarattığı yüklü bağımlılıkla tinsel bağımsızlığı arasındaki dengeyi kurmakta zorlandı bu yüzden. Gene de yıkıcı ve güçlü bir tutkunun öznesi olmadan yaşayamayacak kadınlardandı o." (Yeni Yalan Zamanlar, s. 301)

> "Başlangıçta o kadar da kötü değildi. Ama babam para kazanmak ve kazandığı parayı kadınlarla yemekten başka bir şey düşünmüyordu. İçki, kumar, gece yarıları eve geliyordu." (Yeni Yalan Zamanlar, s. 300)

Sadakat romanında Ferda'nın romanda adı verilmeyen annesi kocasına aşkla bağlı olup aynı zamanda mutsuzdur. Bu kadın, kocasının kadın düşkünlüğü yüzünden acı çeker. Aldatıldığına dair ipuçları arar, bu şüphe onu hırçınlaştırır. Ferda, sekiz yaşındayken annesi ölür. Oğluna göre bu ölümün sebebi annesinin mutsuzluğudur. Bu ölümden üç ay sonra Ferda'nın babası önceden ilişkisi olduğu sekreteriyle evlenir.

A.2.3. Aldatılma Karşısında Hesap Soran Kadınlar

Çalıkuşu adlı hikâyede **Ganimet**, evli ve iki çocuğu sahip olup aileden zengin bir kadındır. Ganimet, hiç hayal kurmayan kadınlar gibi yorgun ve donuktur. Kocasının dul bir hemşire olan Ayten ile ilişkisi vardır. Kocası uzak durduğu karısından "Ganimet Hanfendi" diye söz eder. Kocası ile Ayten'in aşkları her yerde konuşulur. Bu durum, başta Ganimet olmak üzere herkesi rahatsız eder. Bu ilişki bir yıla yakın bir zaman devam eder. Ne zaman ki kocası çamaşırlarını yıkaması için Ayten'e bırakmaya başlar, o günden sonra işler değişir. O zamana kadar bu da geçer diye bekleyen Ganimet, durumun ciddiyetini birdenbire fark eder. Ganimet, bir akşam Ayten'in evine gider, ikisi birbirlerinin saçlarını yolarak kavga ederler.

Ganimet evi dağıtır, Ayten'e hakaret eder. Ayten'in başka bir yere tayini çıkar, Çalıkuşu'yla ilişkisi biter.

"Kimi zaman aldatma sonucu oluşan aşk üçgenleri kişileri öfkeye, şiddete ve hatta karşı tarafı ya da partnerlerini öldürmeye kadar götürse de, bu durumun aslında aldatmanın değil kişinin kendi problemlerinin bir sonucu olduğu yargısına varılmıştır."[30]

Ölü Erkek Kuşlar romanında **Güler**, Onur'un akrabasının kızı olup vasiyet üzerine Onur'la evlenmiştir. Kocası hareketlerini beğenmediği Güler'i eğitmeye çalışır. Güler, Almanya'da üç yıl fabrika işçisi olarak çalışır. Kocasına göre biraz olsun yakınlaşabildikleri tek dönem, bu zaman diliminde olur. Bu yakınlık bile kocasını birkaç gelip geçici ilişki yaşamaktan alıkoyamaz. Kocası ona iş arkadaşları, önemsediği konular ve politik görüşleriyle ilgili birçok şeyi anlatmaya uğraşır; ama bütün bunların Güler'i ilgilendirmediğini görür. Onur, iş yerinden arkadaşı Suna ile birlikte olmaya başlar hatta bunu kendi evinde de yapmaktan çekinmez. Suna, bu konuda şunları düşünür:

> "Burada senin evinde, Güler'in evinde yani sizin yaşamınızda kendimi zararlı bir asalak gibi duyuyorum. Kuytu köşelerde yaşayan bir böcek gibi." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 296)

Güler, kocasıyla Suna'ya ait mektupları bulur, akrabalarının yanında bunları kocasının önüne atar. Boşanmaya kalkışır; fakat bu göstermelik bir şey olup her şeyi kabullenir ve evlilikleri devam eder.

"Aldatma sonrası bireylerin duygusal ve ilişkisel süreçlerini üç evreye ayrılmıştır: Dalgalanma evresi, erteleme evresi ve güven kazanma evresi. Dalgalanma evresi karşılaştırmayı ve öfke, ceza ve suç gibi şiddet içeren duygular içermektedir. Erteleme evresi fiziksel ve duygusal olarak geri çekilme, detaylarla uğraşma ve yakınlardan destek alma davranışlardan oluşmaktadır. Son evre olan güven kazanma sürecinde ise özür dilemenin

[30] Demet Polat, "**Evli Bireylerin Evlilik Uyumları, Aldatma Eğilimleri ve Çatışma Eğilimleri Arasındaki İlişkilerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**", A.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 34.

teklif edilmesi, iyi bir aile olabilmek için gün boyunca daha fazla sorumluluk alma ve görevlerini yerine getirme yer almaktadır."[31]

Bu aldatma sürecinde karşımıza çıkan erteleme evresinde aldatan değil de aldatılan Güler, akrabalarından destek alarak durumu kurtarma çabasına girmiştir.

Ölü Erkek Kuşlar romanında Seval, Gemlik'te ilkokul öğretmenliği yaptığı yıllarda tıp öğrencisi olan Yılmaz'la nişanlanır. Yılmaz, her ayın başı İstanbul'dan Seval'i ziyarete gelir. Seval, ekonomik durumu iyi olan bir ailenin kızı olup aylığının yarısını Yılmaz'a verir. Bu ziyaretler sırasında bir gün Seval'in babası Yılmaz'ın kaldığı odadan atılmış yırtık fotoğrafları birleştirir ve ortaya bir kadın fotoğrafı çıkar. Ertesi ay Seval Yılmaz'a daha fazla para verir, fotoğraf hakkında ona bir şey sormaz. İki gün sonra da nişanı bozduğuna dair Yılmaz'a mektup yazar. Kendisini isteyenler arasından en zengin olan kişiyle evlenir. Bu adam İstanbul'da oturan, kendisinden kırk yaş büyük, Gemlikli diş hekimidir. Yılmaz'ı takip eden Seval, onun kadın hastalıkları uzmanı olduğunu öğrenir. Kocasının ölümünden sekiz ay sonra bir rahatsızlığı yüzünden Yılmaz'a gider, niye onu tercih ettiğini kendisine sorar; fakat cevap bulamaz. Seval'le Yılmaz arasında başlayan ilişki iki yıl sürer. Yılmaz'ın karısı Seval'in evinde ikisini bastırınca Yılmaz karısına döner, Seval dindar bir kadın haline gelir.

Mor romanında yirmi iki yıllık evli olan **Figen**'in evliliğinde bir süre sonra problemli dönemler başlar. Kocası Armağan, üç yıl önce asistanı olan bir kıza âşık olur. Figen'in bir arkadaşı Armağan'ı genç bir kızla birlikte Abant'ta gördüğünü söyler. Kocası bu olayı inkâr edip konuyu kapatır; fakat duydukları Figen'i çok sarsar. Sürekli kocasının defterini, çantasını, ceplerini karıştıran Figen, aradığını bir gün bulur. İşle ilgili bulduğu küçük bir notu aşk mesajına çeviren "seni hissediyorum, özlüyorum" kelimeleridir. Okuduğu bu notla Figen, birden geçmişlerinin, aşklarının hafife alındığını, kendisinin yok sayıldığını hisseder. Yıllardır sürdürdüğü iyimser, anlayışlı ve sabırlı tavrını kaybedip notu kocasının önüne atar. Bunun üzerine kocasıyla aralarında şöyle bir diyalog geçer:

---

[31] **A.e.**, s. 31.

"Şu anda bitti. Yanlıştı. Özür dilerim, bütünüyle duygusal bir kaymaydı. Seni düşündüğün anlamda hiç aldatmadım…"

"Birlikte tatile gittiniz ve onunla yatmadın öyle mi?"

"Söyledim ya, kimseyle tatile gitmedim. Öyle abartılacak bir durum yok ortada."

"Bana yalan söylediğini bildiğim için aldatılmış hissediyorum kendimi…"

"Neden açıkça konuşmuyorsun benimle? Anlayabilirim."

"Hiç kuşkum yok. Ancak bazı şeyleri söze, dile dökmek yaralayıcı olabilir."

"Demek kuşkularım doğru."

"Şunu söylemek istiyorum, eğer sen biriyle gelip geçici bir ilişki kurmuş olsaydın ben bilmek istemezdim… Bu evliliğimizi bitirirdi."

"Yapalım ama gizleyelim, bunu mu savunuyorsun yani?" (Mor, s. 223-224)

Kocasının geçici de olsa yaşadığı bu aşk, Figen'le kocası arasındaki içtenliğin bitmesine sebep olur. İlk kez boşanmayı düşünen Figen, evini dağıtmayı göze alamayınca boşanmaktan vazgeçer.

"Duygusal aldatmanın kadınlarda ve erkeklerde cinsel aldatmaya göre daha fazla incinmeye sebep olduğu görülmüştür. Cinsel aldatma ise her iki cinste de öfke ve iğrenmeye yol açar. Aldatma sonucunda yaşanılabilecek en yaygın duygu durumu ise kıskançlıktır."[32]

Sadakat romanında Azra, aldatıldıktan sonra kocasını aldatmayı tercih etmiş bir kadındır. Bir kızı olan Azra, ilk kocasından boşandıktan sonraki son sekiz yılını ne istediğini bilemeden yaşamıştır. Ferda'yla tanıştığında otuz yaşında olan Azra, eczacılık yapar. İstanbul'a yakın Sayancak adlı kasabada bulunan baba evine yerleşmeye karar verir. Kasabada bulunan arazisini de sera kurması için Ferda'ya kiralar. Azra, hoşlanacağı biriyle evlenmek, kızını düzenli bir aile ortamında büyütmek ister. Ferda, Sayancak'taki araziyi görünce Azra'yla tanışmaya karar

[32] **A.e.**, s. 29.

vermiştir. Karşılaşmaları bir rastlantı değildir; fakat bu Azra'yı çok fazla üzmez. Aklı Azra'yı hesaplı olmaya çağırırken yüreği Ferda için çarpmaya başlar. Bir süre birlikte olduktan sonra evlenip Azra'nın babadan kalma evine yerleşirler. İlk iki yıl mutlu bir şekilde geçirirler. Hayatlarında belli belirsiz bir tatsızlık, Azra'nın adını koyamadığı bir eksiklik belirmeye başlar. Kocasının yurt dışında bulunduğu zamanlarda başka kadınlarla ilişkisi olup olmadığını merak eder; fakat bu merak, Azra'yı çok fazla rahatsız etmez. Aldatıldığına ilişkin ilk kuşkuya evliliğinin üçüncü yılında kapılır. Farda'nın İstanbul'daki evinin banyosunda kadın eşyaları bulur, bir gece eve gelmeyen Ferda, gelmeyeceğini Azra'ya haber vermez. Ferda, onun sorularını şu şekilde yanıtlar:

> "Ne var bunda! Her an sana hesap veremeye, oturduğun yerden attığım adımı saymana izin veremem Azra!" (Sadakat, s. 91)

Azra, bu durumu çabuk atlatır ve Ferda'yı bağışlar. Nasıl olduğunu, araya ne girdiğini bilemez; ama Ferda'nın ondan uzaklaşmaya başladığını hisseder. Azra hamile olduğunu söyleyince Ferda, bunu çok sert bir tepkiyle karşılar ve çocuğu kesin olarak istemediğini belirtir. Azra, kocasına olan sevgisinin kendisine ayak bağı olduğunu, kendisini savunmasız bıraktığını düşünür. Evliliklerinin dördüncü yılında kocasıyla birbirlerine uygun olmadıklarını gören Azra, mutlu oldukları yalanına sarılır. Evde olduğu akşamlar kocası çalışma odasına kapanır, bilgisayarıyla vakit geçirir. Azra, bir gün dayanamaz artık ve sabaha doğru aniden odaya girer. Kocasını bilgisayar başında çirkin görüntülerle yarı çıplak durumda yakalar. Bilgisayarı parçalar, kocasıyla kavga eder. Kocası Azra'yı şunları söyler ve evi terk eder:

> "Dayanamıyorum artık, senden de, aşkından da usandım, anladın mı, bıktım! Bu böyle sürmez. Bu pislikten kendimi kurtaracağım, anladın mı!" (Sadakat, s. 104)

Ferda, Azra'yı hiç aldatmadığına dair güvence verir. On beş gün sonra barışırlar ve her şey kaldığı yerden devam eder. Parçalanan düzenlerinin yıkımını hızlandıran Azra'nın kardeşi Aliye, bir gün kocasıyla kavga edip Azra'nın evine gelir. Misafir olarak geldiği bu eve yerleşen Aliye, eniştesinin serasında çalışmaya başlar. Azra, fırsat buldukça kocasının kendisini aldattığı kuşkusundan vazgeçmez;

fakat bunların geçici flörtler olduğunu düşünür ve aldırmaz. Aliye'nin varlığından Ferda, hoşnut görünmektedir. Kocasını ve Aliye'yi dikkatli olmaları konusunda uyaran Azra, bir gün eve döndüğünde Aliye ve Ferda'yı evde bulur. Sebep olarak Aliye'nin üzerine kahve döktüğü söylenir. Azra, bu açıklamaya inanmaz; fakat evde bir kanıt bulamaz. Azra ve kocası Aliye hakkında şunları konuşurlar:

> "Ona âşık mısın?"
>
> "Ne! Deli olma Azra. Kıskançlık hastalığına tutulmuşsun sen, yani sorun kardeşin değil, sensin. Aptalca, marazi kuşkular içindesin!"
>
> "Onun seninle çalışmasından ve bizimle yaşamasından rahatsızım. Yol ver, nereye giderse gitsin!"
>
> "Sen çağırdın sen kov kızım. Ama o bu evden gitse de benimle çalışacak! İyi bir eleman."
>
> "Eleman mı! Eleman ha? Senin için neden bu kadar vazgeçilmez?"
>
> "Saçmalama! Çok işime yarıyor. Yani artık… yaa, biraz mantıklı ve insaflı ol…" (Sadakat, s. 137)

Cenaze için İstanbul'a giden Azra, gece eve dönmeyeceğini söyler. Gece yarısı olunca da Salancak'a döner ve kocasını Aliye'yle birlikte yakalar. Sabah ikisi de evden ayrılır. Azra, teselliyi başka bir erkekte arar ve üniversiteden arkadaşı Cemal'le birlikte olur. Bir ay sonra Ferda çıkıp gelir ve Azra, ona hayır diyemediği için tekrar barışırlar. Yine de içindeki aldatılmış olmanın acısından kurtulamaz. Azra, aldatmanın sebebi olarak şunları düşünür:

> "Ferda'yla geçirdiğim yıllar boyunca içimde hep ihanete uğramış bir kadın taşımıştım. Birçok kadın da ihaneti en az bir kez yaşıyordu. Belki de asıl sorun erkeklerin kadınları sevmeyi unutmuş olmalarıydı. Unutmuşlardı evet…" (Sadakat, s. 166)

Ferda'yı kendi başına bırakmaya, fazla ilgilenmemeye karar verir. Ferda, Aliye'ye gidecek olursa o da Cemal'le ilişkisini sürdürecektir. Azra'nın bacağı kırılır

ve bu durum onları birbirine yaklaştırır. Dikkatli ve seviyeli iki ay geçirirler. Azra'nın geçirdiği kazayla birlikte odalarını ayırırlar, zaman geçtikçe aralarında gururun sebep olduğu bir çatışma doğar. Ferda'nın kayıtsızlığı, Azra'nın aldatılmış kadın kimliğinin hızla geri dönmesini sağlar. Bir akşam Azra, uygun bir ortam ayarlar ve kocasıyla işledikleri suçları karşılıklı itiraf etmeye başlarlar. Azra, Ferda'dan onu kimlerle aldattığını anlatmasını ister. Ferda her şeyi anlatmaya başlar:

> "İlk yılımızda… Hollandalı bir kızla yattım. Tedirginlik duymadım… çünkü senden uzaktaydım…"
>
> "Ya o kırmızı saçlı…"
>
> "Onunla bir şey olmadı."
>
> "Oldu. Bir de bahçesini yaptığın, durmadan seraya gelip giden çok boyalı fahişe kılıklı bir karı vardı. Birkaç defa eve de telefon etmişti…"
>
> "Ha… ya, o çok yalnız ve ısrarcıydı…"
>
> "İğrençti bence. Hah buna içerim işte! Nerde onun evinde mi?"
>
> "Yerin ne önemi var, Allah aşkına!"
>
> "Doğru yok! Sonra? Hani resepsiyonda çalışan dişlek kız. Ondan da kuşkulanmıştım. Bana buz gibi bakıyordu."
>
> "İyi dedektiflik yapmışsın, ben unuttum sen bir bir yazmışsın…"
>
> "Aliye'yle ne zaman başladı?"
>
> "Bilmiyorum."
>
> "Serada, kulübenin önünde elini okşadığın günlerde mi?"
>
> "Daha sonra…"
>
> "Ne zaman? Gömleğine kahve döktüğü gün mü?"
>
> "Herhalde. Sanırım öyleydi… Bak ben bu yüzden…" (Sadakat, s. 178-180)

Bu itiraflar tekrar aralarının açılmasına sebep olur ve Ferda evi terk eder. Boşanma davasını Ferda'nın açmasını bekleyen Azra, Ferda'nın geri döneceğini düşünür, hayaller kurar, göndermeyeceği mektuplar yazar, ilaçlar kullanır. Beklediği olur ve Ferda bir gün eve geri döner. Ferda, bir bacağını Aliye'nin kullandığı otomobilin kaza yapması sonucu kaybetmiştir. Aliye, Ferda'nın bütün yalvarmalarına rağmen Ferda'yı bırakarak eski kocasına dönmüştür. Azra, eve geri dönen Ferda'ya onu aldattığını söyler. Hiçbir şeyin eskisi olamayacağını anlayan Ferda, intihar eder.

A.2.4. Aldatılma Karşısında Boşanan Kadınlar

Adını Anmamaya Ant İçiyorum adlı hikâyede **Nurhan** ilk evliliğini yirmi iki yaşında ünlü bir sanayicinin oğlu ile yapar. İki ay sonra kocasını başka bir erkekle kendi evinde yakalar. Nurhan, kocasını yakaladığı günü şöyle anlatır:

> "Kocamın o günkü halini unutmadım ama… Oda kapısına ve bana doğru uzanmış elini, Tanrım, çabuk çık buradan, çabuk! Bir kadın gibi boyanmış, burun kanatları kasılmış solgun yüzünü ve bana ilk kez görüyormuş gibi dehşet içinde bakan gözlerini." (Adını Anmamaya Ant İçiyorum-Gölgede Kırk Derece, s. 71)

Boşandıktan sonra aylarca evden çıkmayan Nurhan; başarısız, işsiz, mahzun ve şişman bir kadın haline gelir. İnci Aral, Nurhan'da meydana gelen bu değişimin sebebini şöyle anlatır:

> "O kilo, evet büyük bir umutsuzluk. Evleniyor ve aldatılıyor. Üstelik kendisine tercih edilen bir erkek. Nurhan kendisini bir hiç olarak görüyor o aşamada. Odasına kapanıp kilo alarak kendini bir kat daha hiçleştirme eylemine geçiyor. Bu tür travmatik kilo alışlarda kişinin bedenini yok ederek kendinden ya da hayattan öç almaya kalkıştığını düşünüyorum."[33]

[33] İnci Aral, **Unutmak**, 1. Bsk., İstanbul, Merkez Kitapçılık Yayınları, 2008, s. 100.

Nurhan, bir süre işsiz dolaştıktan sonra kendisine bir dükkân kiralar. Zamanla başarılı bir iş kadını olur. İkinci kocasıyla bir sergide tanışır ve kısa bir süre sonra evlenir. Sahip olduğu ne varsa kocasının ayaklarına serer; fakat kocasından karşılık alamaz. Her türlü fiziksel ve duygusal aşağılanmaya katlanır. Sorunlarını halletme umuduyla babasını da yanına alarak Almanya'ya kocasının yanına gider; fakat Nurhan ve babası beklenmeyen bir manzarayla karşılaşırlar. Kocası evde başka bir kadınla birliktedir. Nurhan'ın ikinci evliliği de boşanmayla sonuçlanır. Nurhan, kocasına olan öfkesini şöyle dile getirir:

> "Sen, adi adını anmamaya ant içtim, kaba köylü parçası, babama, o ince, kibar, amirallik yapmış adama hakaret ettin ömründe görmediği biçimde ve onu o pis, iğrenç, orospu yuvası evinden kovma cüreti gösterdin ve o sıska karının ne işi vardı koynunda ha?" (Adını Anmamaya Ant İçiyorum-Gölgede Kırk Derece, s. 91)

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında **Simden** sekiz yıllık evli bir kadındır. Kocasını bir adamla öpüşürken gören Simden, boşanmaya karar verir. Kocası bu olayın bir aldatma olmadığını yalnızca tutkulu bir aşka düştüğünü söyler. Boşanmayı düşünmeyen kocası bu öpüşmenin Simden'in başka birinden duyup yaralanması yerine gözleriyle görmesi için planlanmış bir durum olduğunu söyler. Simden'e göre olayın gelişim süreci bu şekilde değildir. Simden'le kocası arasında şöyle bir diyalog geçer:

> "Sen bana hiçbir şey söylemedin, gördüm ben sizi!"
>
> "Senin duyarsızlık zırhını başka türlü delemezdim. Görmeden inanmazdın."
>
> "Zalim ve bayağısın!" (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 9)

Kocasını artık sevmediğini uzun bir zaman kendisinden bile saklayan Simden, yaşanan bu olaydan sonra kendisini terk edilmiş hisseder. Acısı tutkusundan ya da sevgisinden olmayıp yaşadığı onur kırıklığındandır. Kendisini aşağılanmış hisseden Simden için umudu, beklentileri artık kocasıyla ilgili olamaz. Kocası onda sadece sevecenlik ve acıma duyguları uyandırır. Simden'e göre evliliklerinin sonuna

gelirler. Simden, kocasının bir erkeği seçmiş olmasını dayanılmaz bir aşırılık olarak görür ve onu affetmez.

Safran Sarı romanında **Selda** mutsuz, yorgun on beş yıllık evli bir kadındır. Her türlü maddi imkâna sahip olan Selda, kocası Harun tarafından sürekli olarak aldatılmaktadır. Kocası aldatmasının sebebi olarak şunları söyler:

> "…Sorun şu ki kadınlarda aşk takıntısı var. Bu yüzden sevgi gündelik hayatı kurtaramıyor. İhtiyaçlar hızlı değiştiği için he yakınlık zaman içinde sıkıcı, bezdirici hale geliyor." (Safran Sarı, s. 60)

Selda, sürekli doktora gider, ilaç kullanır. Kocasının tanınmış bir oyuncu ile magazincilere yakalanmasından sonra Selda, boşanma davası açar ve boşanır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNCİ ARAL'IN HİKÂYE VE ROMANLARINDA İNTİHAR

A. İntihar

Basit bir anlatımla bireyin bilerek ve isteyerek canına kendi eliyle kıyması olarak tanımlanan intihar için şu tanımlar yapılır:

"Edwin Shneidman'a göre intihar, dayanılmaz acıları, ağır sorunları olan şaşırmış, bozulmuş ve gücü azalmış benliğin çözüm arayıcı bir eylemidir. Durkheim'a göre, ölüme götüreceğini bilerek, olayın kurbanı tarafından girişilen olumsuz eylemin doğrudan ya da dolaylı olarak meydana getirdiği her ölüme intihar denir."[34]

İntihar, stresli hayat şartlarına isyan eden normal kişilerden, ileri derecede psikolojik sorunları olan hastalara kadar çok geniş bir popülasyonda karşımıza çıkmaktadır. Bu davranış, bireyin bilinçli bir şekilde hayatına son vermesi demektir. Başka bir deyişle intihar, kişinin bizzat kendisine yönelttiği bir saldırganlık halidir.[35] İnci Aral'ın hikâye ve romanlarında yer alan kadınların yaşamında intihar fikri ve intihara teşebbüs çok sık tekrarlanan konulardan biridir. Hayatında var olan sorunları çözemeyen, yaşama heyecanını ve gücünü kaybeden kadın; intiharı düşünmeye başlar. İntiharının en temel sebebi, en başta kocası olmak üzere kadının çevresindekileri cezalandırma isteğidir. Denize yürüme, zehir ya da uyku hapı içerek intihar etme çok sık görülen yöntemlerden birkaçıdır.

A.1. İntihar Eden Kadınlar

İnci Aral'ın eserlerinde gördüğümüz intihar etme fikri ve girişimi yazarın hayatında da mevcuttur. Aral'ın babası beyin kanaması geçirdikten sonra intihar teşebbüsünde bulunur. 1952 yılında Şahabettin Aral'ın görevi nedeniyle İnci Aral ve ailesi Manisa'ya taşınır. Babası geçirdiği beyin felci sebebiyle düzgün konuşamaz ve

---

[34] Talip Yiğit, "**Nevşehir İlinde İntihar Girişiminde Bulunan Kadınların Sosyo Demografik Özellikleri ve Risk Faktörleri**", E.Ü., Sağlık Bilimler Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2009, s. 3.

[35] Celal Odağ, **İntihar (Özkıyım): Tanım-Kuram-Sağaltım**, İzmir, Halime Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Vakfı Yayınları, Nu: 3, 2002, s. 15.

baston kullanmaya başlar. Düştüğü bu durum Şahabettin Aral'ın psikolojisini bozar. Evde yalnızca İnci Aral'ın bulunduğu bir gün kendisini bahçedeki zerdali ağacına asmaya kalkışır. Babasının intihar teşebbüsünü İnci Aral, şu şekilde anlatır:

> "Birkaç ay sonra bir öğleden sonra, ikimiz yalnızken bahçedeki çamaşır ipini söktü. Ucunu düğümleyip boynuna geçirdi. Öteki ucu ardınca sürükleyip zerdaliye yürürken çocukluğumun ilk dehşet duygusunu tattım. Ayaklarına atılıp sımsıkı sarıldım, çırpınıp yalvardım ona, yapmasın diye. Vazgeçti, ama bu sırada ruhumda bir çatlama oldu, büyük bir yarık açıldı, bütünlüğüm parçalandı. Güvensiz, içe kapalı, nevrotik biri olmamın temelleri atıldı. Kuşkusuz ben, bunun böyle olduğunu çok sonraları anlayabildim; hayatımdaki kırık döküğü toplamayı bir türlü beceremediğimde."[36]

İntihar olgusuna birçok eserinde yer veren İnci Aral, babasının bu intihar teşebbüsünden (1952) yola çıkarak **Buluşma** adlı hikâyeyi yazar. Şahabettin Aral, intihar teşebbüsünün ardından geçirdiği ikinci beyin kanaması sebebiyle kırk yaşında hayatını kaybeder.

İnci Aral'ın eserlerine baktığımızda intihar eden yedi kadın karşımıza çıkar. Bu kadınlar: **Karanfil Saksılarda** (Neriman'ın annesi), **Güz Yaprağı** (Sevil), **Buluşma** (Ayfer), **Üçüncü Kişi** (adı verilmez), **Ruhumu Öpmeyi Unuttun** (adı verilmez), **Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm** (Aynihayat), **Mor** (Seher)

A.1.1. İntihar Sebepleri

İntihara güdüleyen nedenlerin başında kendisine ve başkasına duyulan öfke, kendisini ve başkasını cezalandırma istekleri gelmektedir. İntihara götürecek düşüncelerin uzun süre kaybolmadığını, inatçı ve şiddetli olduğunu ve istençten etkilenmediğini vurgulayan Odağ'a göre intihar düşünceleri aşağıda belirtilen üç önemli niteliğe sahiptir:

"1. İntihar düşünceleri her şeyden önce yaklaşan bir tehlikenin habercisidir. Özellikle kişilerin bu düşüncelerini 'atamadıklarını', 'onlardan kurtulamadıklarını', 'onların inatla sürdüklerini' söylemeleri onlarla hemen bir görüşme yapılmasını zorunlu kılar.

[36] İnci Aral, **Anlar İzler Tutkular**, 1. Bsk., İstanbul, Epsilon Yayınları, 2003, s. 126.

2. İntihar düşünceleri birdenbire ya da yavaş yavaş ortaya çıkabilirler. Yavaş yavaş gelişenlerin giderek şiddetlerini artırdıkları görülür.

3. İntihar düşünceleri bir tehlikenin olduğu kadar bilinçdışı bir çatışmanın, ruhsal öğelerdeki dengesizliğin ciddi ruhsal bir sorunun da habercisidir."[37]

A.1.1.a. Kendisini veya Başkasını Cezalandırma İsteği

Karanfil Saksılarda adlı hikâyede adı verilmeyen kadın, yirmi yıllık evli olup dört çocuk annesidir. Yaşadığı köyden memnun olmayan bu kadın, bir zamanlar yaşamış olduğu İstanbul'u özler. Yirmi yıl geçmesine rağmen bu köye uyum sağlayamamıştır. Kimsenin onu dinlememesinden, ona bir şey sormamasından şikâyet edip durur. Kızlarının ondan izin almadan tütün kırmaya gittiğini öğrenmesi üzerine kocasına söylediği şu sözler, bu kadının içinde bulunduğu sıkıntıyı şöyle yansıtır:

> "Hepiniz köylüsünüz. Beni aldın buralara getirdin, ben İstanbul kızıyım, burada yaşayamıyorum anlıyor musun?"
>
> "Yirmi yıldır yaşıyorsun ya."
>
> "Yaşamak mı bu ha? Beni de köylü yaptın. Çocukların, hepsi… Bıktım artık, bıktım…" (Karanfil Saksılarda-Uykusuzlar, s. 42)

Sürekli içen kocasıyla çok az konuşan kadın, kocasının çocuklarla ilgilenmemesinden yakınır. Kızı Neriman'ın sevdiği biri vardır. Neriman'ın evlenmesini istemeyen bu kadın ağlar, kızının gitmesine karşı çıkar. Kızına göre annesi bu tepkileri onu çok sevdiği için değil, yalnız kalmaktan korktuğu için verir. Neriman'a sevdiği adamla İstanbul'a gitmeyi düşünürlerse kendisini de götürmeleri konusunda baskı yapar. İstanbul'u çok özleyen kadın, ailesini köyde bırakıp kızının yanında yaşamak ister. Neriman'ın ona babasını ve kardeşlerini hatırlatması üzerine anne, şunları söyler:

---

[37] Celal Odağ, **İntihar (Özkıyım): Tanım-Kuram-Sağaltım**, İzmir, Halime Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Vakfı Yayınları, Nu: 3, 2002, s. 29-30, 51.

> "Kötüsün. Yalnız kendini düşünüyorsun. Seni Ahmet'e vermeyeceğim. Seni alırsa ben de geleceğim. İşte bu kadar, ona göre." (Karanfil Saksılarda-Uykusuzlar, s. 45)

Gelin olarak geldiği köyü hiçbir zaman sevmeyen bu kadın, odasına kapanıp akşama kadar penceresinin önündeki sardunya saksılarına bakar. Kızı Neriman'a göre annesi köyü sevmek istememiş, sadece köyü değil hiç kimseyi sevmemiştir. Bu kadın, pencerenin önünde otururken çocuklar kendiliğinden, sahipsiz ve başıboş bir şekilde büyürler. Kocası onu pencerenin önünden kaldırmaya çalışsa da başarılı olamaz. Sürekli sıkılmakta olan kadın, kendisini çok yalnız hisseder, kimsenin onu anlamadığını, köyde yaşayamayacağını düşünür. Kendisini pencere önünden kaldırmak isteyen kocasına şunları söyler:

> "Hele sen pencereme karıştın mı ölmek istiyorum. Ben buradan özlediğim yerlere bakıyorum. Denizi görüyorum. Kloş etekliğimi giyip vapura biniyorum. Herkes beğeniyor beni. Şarkı söylemeyi bile unutturdunuz bana. Hepinizden bıktım. Çiçeklerimi neden kimse sulamıyor? Bu evde üç yetişkin kız var, tüh hepinize. Sardunyalarım soluyor, dayanamıyorum. Kimse bana acımıyor. İnmeyeceğim işte." (Karanfil Saksılarda-Uykusuzlar, s. 47)

Kayınvalidesi herkesten kendisini soyutlayan bu gelinin erken bunamış olduğunu düşünür. Bir gün kocası onun oturduğu yere çıkıp saksılarını aşağı atar. Bu olay üzerine aşağı inen kadın, sık sık kimsenin ona acımadığını, onu anlamadığını, evdekilerle uğraşmaktan bıktığını tekrarlar. Bir gün önünde sürekli oturduğu pencereye çıkar, kendisini aşağı atar ve hayatını kaybeder.

Buluşma adlı hikâyede Ayfer güzel, bakımlı, eğlenceyi seven bir kadındır. Kocasının beyin kanaması sonucu felç geçirmesi, evliliklerinde problemler çıkmasına sebep olur. Kocası Tahsin sol elini ve ayağını kullanamaz, güzel karısının yanında ayağını sürüyerek yürümesi Tahsin'i çok üzer. Ayfer'in sinirli ve sabırsız tavırları Tahsin'i daha da yaralar. Hastalıkla geçen üç yıl içinde Ayfer, başka biriyle ilişki yaşar ve Tahsin bunu fark eder. Sağlıklıyken bile Ayfer'e yetmekte zorlandığını düşünen Tahsin, hastalığından sonra işe yaramaz bir insan olduğunu

düşünür ve kendisini bahçedeki zerdaliye asar. On yıllık evliliğinin bu olayla son bulması Ayfer için uzun bir hesaplaşma döneminin başlamasına sebep olur. Dokuz yaşındaki kızı yurtta kalır ve babasının ölümünden annesini sorumlu tutar. Kırk bir yaşında olan Ayfer, dokuz yıl boyunca kocasını düşünerek, ona mektup yazarak uykusuz geceler geçirir. Ayfer, kocasıyla hayalî bir buluşma gerçekleştirir. Bu buluşmada birlikte geçirilen yıllar ve sonrası hakkında bir hesaplaşma yapılır. Bu hesaplaşmadan sonra Ayfer, kocasının intihar ettiği gece üzerinde olan geceliğini giyer ve kocası gibi kendisini bahçedeki zerdaliye asar.

"Richman, intihar davranışının temelinde aile yapısındaki rahatsızlıklar olduğunu belirtir. Bu rahatsızlıklar, rol karmaşalarını, işlevsel olmayan aile bağlarını, gizlilik ve başarısızlığa ait iletişim örüntülerini, kriz dönemlerinde değişikliği kabul veya tolere etmekte katılık olarak değerlendirmektedir. Richman bu tür özellikleri işlevsel olamayan aile sistem süreçleri olarak tanımlamıştır."[38]

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında Sara'nın annesi **Aynihayat**, kimsesiz bir çocuk olarak büyür. Enstitüden tanıdığı arkadaşıyla okul bitince evlenir, kocasıyla birlikte atanıp çalışmaya başlar. Bir oğlu ve bir kızı olan Aynihayat'ın gülümseyişinde hüzün ve inat, solgun ve gururlu yüzünde bu dünyadan erken kopuşunu haber veren bir umursamazlık, bakışlarında ise dalgınlık ve bir çekicilik mevcuttur. Oğlu on yaşına geldiğinde menenjit hastalığı yüzünden kör olur, bir süre sonra da hayatını kaybeder. Bu olaydan sonra Aynihayat'ın yaşamı değişir ve ölümüne kadar devam eden bir yas dönemi başlar. Hiçbir işle ilgilenmez, sürekli olarak pencere önünde oturup radyo dinler. Yüzü solgun olan Aynihayat, sürekli hasta gibi gezer. Radyosuyla kapandığı odadan aylarca çıkmayıp yitirdiği çocuğunun acısıyla yaşar. Aynihayat, bu davranışlarıyla kızını kendisinden uzaklaştırır. Kocasıyla severek evlenen Aynihayat, evliliği boyunca kendisini kızından ve kocasından esirgemiştir. Aynihayat'ın bu durumu şöyle anlatılır:

---

[38] Talip Yiğit, "**Nevşehir İlinde İntihar Girişiminde Bulunan Kadınların Sosyo Demografik Özellikleri ve Risk Faktörleri**", E.Ü., Sağlık Bilimler Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2009, s. 11.

"Ruhunu sakınmıştı herkesten. Bir düş olarak kalmıştı, yalnızca tatlı bir düş, bir arzu nesnesi. Bundan öte hiç kimseye ait olmamıştı o." (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 100)

Aynihayat'ın kızı Sara, ailesiyle ilgili anılarını hatırladığında sadece mutsuzluk ve hüzün dolu anların varlığını anımsar. Oğlunun ölümüyle mutsuz bir kadın haline gelen Aynihayat, hayatına tütün zehri içerek son verir.

"Retterstol bazı kişilerin zamanla eski canlılıklarını yitirecek olsa da yaşamları boyunca intihar düşüncesi taşıyabildiklerini, Shea ise intihar düşüncelerinin kimsenin yönlendirmesine ihtiyaç duyulmadan oluştuğunu ve çoğu intihar düşüncesinin gelip geçici olduğunu öne sürmektedir."[39]

Mor romanında **Seher**, uzun boylu, sağlam yapılı bir kadındır. Yedi yaşındayken zengin bir aile tarafından çocuk esirgeme yurdundan alınıp büyütülür. On sekiz yaşına geldiğinde evden kaçan Seher, bir süre İzmir'de sigara fabrikasında çalışır. Burada tanıştığı bir adamı sever ve bir süre sonra bu adamla evlenir. Kocasının ailesi tarafından hiçbir zaman benimsenmeyen Seher'in dört çocuğu olur. Seher; bazen yersiz, taşkın bir neşeye kapılıp şarkılar söyler, yüzüne allık sürer, odasına kapanıp aynanın önünde oyalanır. Bazen de durup dururken bulunduğu ortamdan kopar, içine kapanıp katılaşır. Söylenenleri duymaz, başka bir dünyada yaşıyor gibi uzak ve garip bakışlarla bakar. Seher'in kısa süren bu yabancılık anları daha çok kocasına karşı olur, özellikle de kocasının kaba bir davranışta bulunduğu ya da söz söylediği zaman Seher, bu şekilde davranır. Kocasıyla aralarında tuhaf bir tutku ilişkisi vardır. Ayrı oldukları zamanlarda yüzlerine tedirgin bir yalnızlık çökerken bir arada olduklarında ise birbirlerini sürekli kollayıp birbiriyle didişirler. Kocası kıskanç bir adam olan Seher'in vaktinin çoğu evde geçer. Çok yakın akrabalarının bazı özel toplantıları hariç onlarla görüşmez, komşularıyla ilişki kurmaktan özellikle kaçınır. Tutumluluğu, iyi yemek pişirmesi ve temizliğiyle övünür. İnatla istediği tek şey, oğullarının okumasıdır. Biraz hüzünlü de olsa kendisiyle barışık yaşayan Seher'in huzursuzluğu zamanla artmaya başlar. Bir yıl

[39] Kamil Alptekin, "**Sosyal Hizmet Açısından Genç Yetişkinlerde İntihar Girişimlerinin İncelenmesi: Bir Model Önerisi**", H.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008, s. 14.

içinde aşırı tedirgin ve alıngan bir kadın haline gelen Seher'in küçük saplantıları ve korkuları ortaya çıkar. İnsan içine çıkmayan, yaşamaktan zevk almayan bir kadına dönüşür. Sakinleştirici haplar dışında herhangi bir yardım görmeyen Seher; bazen ağlar bazen hiç konuşmaz, sesi sabırsız ve tiz çıkar. Ölümünden bir gece önce kızının odasına gider. Seher'in intihar ettiği geceki durumu şöyle verilir:

> "Kapı açılıp içeriye girdiğinde bir an tanıyamamıştı onu. Kör ışıkta yüzü korkunç beyaz ve sertti. Bir insan yüzünü o ana kadar görmediği sertlikte. Yatağa yaklaşmış, Gülcan'a bakmıştı uzun uzun. Bakışları soğuk, yabancıydı. Üstünde çok tuhaf bir giysi vardı. Mor, parlak kadifeden, pullu payetli, tek kollu, uzun etekli, sahnede, ucuz gece kulüplerinde ya da çadır tiyatrolarında giyilebilecek türden." (Mor, s. 179)

İntihar gecesi Seher'le kızı Gülcan arasında şöyle bir diyalog geçer:

> "Çok sıcak, çok rüzgar var. Başım ağrıyor. Hava almaya çıkacağım ama ayakkabılarımı bulamıyorum. Gördün mü onları?"
>
> "Hava çok soğuk anne. Dışarı çıkamazsın bu saatte. Hadi odana git yat anneciğim…"
>
> "Odamda fareler var. Her şeyi kemiriyorlar. Merak etme çok uzağa gitmeyeceğim." (Mor, s. 180)

Kızıyla yaptığı bu konuşmadan sonra gece denize giden Seher, üzerindeki mor elbisesiyle ölü bulunur. Kızı Gülcan, annesini neyin öldürdüğünü kendisi de evlendikten birkaç yıl sonra çok iyi anlar ve annesinin intiharının sebebini şöyle açıklar:

> "Kadınların tutkuyla bağlı oldukları erkeklerden -gerektiğinde- öç alma yeteneklerinin sınırsızlığını hangi erkek hayâl edebilir ki? diye düşündü." (Mor, s. 181)

Seher'in büyük oğlu, annesinin intiharını ise şu şekilde yorumlamaktadır:

> "Doğarken yaşama iradesini en sonunda kullanma arzusunun o aceleci, çılgın sarhoşluğu içinde, yok olma biçimini kendisi seçerek dünyaya

meydan okumak istedi. Onu unutulmaz kılan asıl bu. Kendisinden beklenmeyecek olan bu büyük ve soylu vazgeçiş.” (Mor, s. 15)

Yapılan araştırmalara göre intihardaki risk faktörlerine yönelik ortak temalar şu şekilde sıralanmaktadır:

“1. Kişisel tarihte negatif öğelerin bulunması (ailede daha önce intihar eden birinin varlığı, narsist yaralanmalar, kişilerarası ve sosyal ilişki kurmada yetersizlikler gibi)

2. Psikopatoloji ve önemli negatif kişilik nitelikleri (saldırganlık)

3. Stres

4. Savunma düzeneklerinin çökmesi, duygu ve davranışlardaki düzensizlik,

5. Sosyal olarak yalıtılmışlık

6. Kendilik değerinin düşük olması ve umutsuzluk

7. İntihar yönetimini elde edebilme, yönteme ulaşabilme ve yöntem hakkında bilgi sahibi olma.”[40]

A.1.1.b. Kendisine veya Başkasına Duyulan Öfke

Güz Yaprağı adlı hikâyede **Sevil**, Ankara’da yaşayan zengin bir ailenin üniversite okuyan kızıdır. Sınıf arkadaşı Nezir’i sürekli yöneten Sevil, onu her zaman yanında görmek ister. Nezir’le birlikte olmaktan çok mutludur; çünkü Nezir’in kendisini sevdiğini bilir. Bu ilişki, Sevil için dostluk ilişkisinden öte bir şey değildir. Sevil, üzüntüsünü de sevincini de çok yoğun yaşayan bir insan olup taşmaya her an hazırdır. Nezir’i bir eş olarak kendisine uygun görmez, bunu da Nezir’le yetiştikleri çevrelerin çok farklı olmasına bağlar. Sevil, sürekli özgür olmak isteyen bu yüzden de kimseye bağlanamayacağını düşünen bir kadındır. Nezir’in sevgisi onu mutlu eder; fakat ona göre sevmek yeterli olmayıp dost olmak daha önemlidir. Bu düşüncelerine rağmen Sevil, Nezir’le cinsel ilişkiye girmekten kaçınmaz. Her şeyi çok erken yaşta öğrenen ve yaşayan Sevil, Nezir’deki dokunulmamış olan bir yanı

[40] **A.e.**, s. 23.

sever. Bu sevgiye rağmen Nezir'den ayrılır; çünkü Sevil için bazı şeylerin güzel olması için tamamlanmamış yanlarının olması gerekir. Sevil, Nezir'den ayrıldıktan sonra siyasî bir örgüte bağlı, üniversitede lider konumundaki Yücel'le evlenir ve bir çocuğu dünyaya gelir. Aradıklarını bu adamda bulabileceğini sanan Sevil yanılır, böylelikle çocuğuyla babasının evine geri döner. Bu evdeki ruh hali hiç iyi değildir, babasının evinde kendisini fazlalık olarak görür. Sevil, içinde bulunduğu çaresizliği şöyle anlatır:

> "Ben bu evde iğretiyim. Bana her gün gidecekmişim gibi bakmıyorlar mı? Ben nereye gideyim? Ben gidilecek her yeri dolaştım zaten. Yersiz yurtsuz, parasız, işsiz, ben nereye gideyim? Tamam artık öl daha iyi." (Güz Yaprağı-Uykusuzlar, s. 111)

Yıllar sonra Nezir'le karşılaşan Sevil, bu karşılaşmadan sonra yaşadıklarını bir daha gözden geçirmeye başlar. Çok içen Sevil'in babasıyla da problemleri mevcuttur.

"İntihar davranışını gösteren bireylerle ilgili aile ve işlevlerinin temel alındığı çoğu çalışmada, genel olarak mutsuz, dengesiz ve çatışmalı ev ortamlarından söz edilmektedir. Ayrıca intihar davranışı olan gençlerin, anne babalarını sert, sevgisiz, olumsuz eleştirilerde bulunan ve reddedici olarak algıladıkları da bildirilmektedir."[41]

Sevil, evden hep kaçmak istemesine rağmen yine evde ailesiyle yaşamayı sürdürmek zorunda kalmıştır. İnsanın en kesin gerçeğinin yalnızlık olduğunu düşünen Sevil, kalabalıklar arasına katılmakla bu durumun üstesinden geleceğini sanır; fakat yanılır.

> "Acının ve mutluluğunun ortağı olamıyor gerçek anlamda. İnsan bireyselliği içinde bir değer taşıyor." (Güz Yaprağı-Uykusuzlar, s. 118)

Sevil, Nezir'in kendisini hiçbir zaman anlamadığını düşünür ve onunla inatlaşmasını sürdürür. Nezir'e çok ihtiyacı varken kimseye ihtiyacı yokmuş gibi

---

[41] Talip Yiğit, "**Nevşehir İlinde İntihar Girişiminde Bulunan Kadınların Sosyo Demografik Özellikleri ve Risk Faktörleri**", E.Ü., Sağlık Bilimler Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2009, s. 12.

davranır; hatta kendisini öldürecek kadar yürekli olduğunu söylemekten bile çekinmez. İnci Aral Sevil'i şöyle özetler:

> "Sevil, bir dönemin düş yıkımına uğramış ve yenik düşmüş devrimci genç kadın figürü. Cezaevinden çıktığında bambaşka (12 Eylül sonrası) bir ortamla karşılaşmış. Baştan beri, sürüklendiği politika içinde çelişkilerle, kafası hayli karışık yaşamış biri. O gece ise intiharın hemen öncesinde. Sevil üzerinden bir kuşağın tükeniş ve yıldırılma hikâyesidir orada anlattığım."[42]

Siyasî sebepler yüzünden bir süre cezaevinde kalıp çıkan Sevil'in yargılanması devam eder. Ertesi günü duruşması olduğu bir gece yatağında geçmişini, kim olduğunu ve yaşamını düşünür ve kendisini yapayalnız hisseder. Birçok kavgadan çıkmış, yorgun ve yenilmiştir. Nezir'i hep sever; fakat artık onu da istemez. İkinci babaya ihtiyacının olmadığını düşünen Sevil'in kendisine ait bir evi olmamıştır. Bütün gece uyuyamayıp yaşadıklarını düşünür, kalbi ağrır. Gece boyunca sürekli uyku hapı alan Sevil, intiharı seçer. Yüksek dozda aldığı uyku hapları yüzünden sabah uyanamaz. Sevil'in hissettikleri şu şekilde verilir:

> "…Beceriksizim ve çürümek. İstediğim bu. Çürümek tek gerçek. Ve bütün bir tüpü içivermek ne kolay." (Güz Yaprağı-Uykusuzlar, s. 128)

> "İşte böyle. Ben vedalaşıyormuşum gibi dünyayla bu gece. Anılar kesilmiyor." (Güz Yaprağı-Uykusuzlar, s. 136)

Üçüncü Kişi adlı hikâyede adı verilmeyen, kırk beş yaşında bir kadının rüyası anlatılır. Kadın için bağlı olduğu örgüt tarafından öldürülme kararı alınır. Bu karara karşı çıkmayan kadın, kocasına da bu durumdan bahsetmez. Onu öldürme görevi, yirmi sekiz yaşında âşık olduğu ve iki yıl boyunca sevdiği Umur'a verilir. İnfaz günü Umur onu alıp havaalanına götürür, on beş yıl önce yaşanmış ilişkilerinden söz ederler. Kalbi kırık olmayan bu kadın, Umur'la yaşadıklarını yarım kalmış bir aşk olarak kabul etmez. Son sözü sorulduğunda Umur'u terk edişinin çok doğru bir karar olduğunu söyler. Umur, kadını vurmaktan vazgeçer ve kadının gitmesine göz yumar. Bir gemiye binen kadın, "Kayıp Kadınlar Ülkesi"ne gider.

[42] İnci Aral, **Unutmak**, 1. Bsk., İstanbul, Epsilon Yayınları, 2008, s. 211.

Yaşadıklarını tekrar yaşayacak gücü kendisinde bulamayan bu kadın, kendisini denize atarak intihar eder. Kadının intihar etmeden önceki düşünceleri şu şekilde verilir:

> "Gitmek. Ama nereye gidersem gideyim, önümde yeniden yaşanması gereken zamanlar olacak. Daha önce tükettiğim acılar, umarsızlıklar, yokluklar, uzaklıklar olacak. Ne yaparsam yapayım aşklar, evlilikler, hoyratlıklar, söylenmiş ve söylenmemiş en güzel ve en kötü sözler yani bütün bunların taşınmaz ağırlığı olacak." (Üçüncü Kişi-Gölgede Kırk Derece, s. 158)

Ruhumu Öpmeyi Unuttun adlı hikâyede Fikret ve karısı birbirlerini sevmelerine rağmen evlilikleriyle ilgili sorunlar yaşamaktadırlar. On iki yılık evli olan bu kadının bir kızı vardır. Kocasını kıskandırmak için sıradan biriyle kısa bir ilişki yaşar. Fikret de aynı yolu tercih eder ve karısını aldatır. Yaşadıkları problemler daha da artınca farklı bir çözüm yolu olarak seyahate çıkmaya karar verirler. İspanya'da tatil yaptıkları sırada kumsalda yaşadıkları bir kıskançlık olayından sonra kadın, odasına çıktığında bu konu yüzünden kocasıyla tartışır. Bu tartışmadan hemen sonra kocası uyurken altıncı kattan aşağı atlar. Kadının kocasına bıraktığı notta "Ruhumu Öpmeyi Unuttun!" yazar. Karısının intiharını Fikret, şu şekilde değerlendirir:

> "Kendini benden öç almak uğruna feda etti… Oysa ben buna değmezdim, hiç ama hiç değmezdim…" (Ruhumu Öpmeyi Unuttun, s. 87)

A.2. İntihara Teşebbüs Eden Kadınlar

Hikâye ve romanlarda yer alan bazı kadınlar değişik nedenlerden dolayı intihar teşebbüsünde bulunurlar. Kimi zaman bir anlık öfkeyle kimi zaman da uzun bir planlama sonucunda alınan intihar kararında amaç ölmek değildir. İntihar teşebbüsünde çekilen acıyla birlikte kadının varlığını ortaya koyma çabası mevcuttur.

"İntihar ve intihar girişimi, iki farklı davranış biçimi midir? Bu soruyu yanıtlamak elbette kolay değildir. Pek çok kişi intihar eden ile intihar girişiminde bulunanların iki ayrı grup oluşturduğuna, intihar girişiminde bulunanların, intihar için risk gruplarından biri

olduğuna ve bu iki davranış örüntüsünün çoğunlukla birbiri üzerine biniştiğine inanmaktadır."[43]

İnci Aral'ın altı kahramanın yaşamında intihar etme fikri, başarısız bir intihar girişimi olarak kalmıştır. Bu kadınlar: **Olumsuz** (adı verilmez), **Gölgede Kırk Derece** (Nihal), **Yeni Yalan Zamanlar** (babaanne), **Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm** (Sara), **İçimden Kuşlar Göçüyor** (İnci Aral)

A.2.1. İntihara Teşebbüs Sebepleri

İnci Aral'ın eserlerinde intihara teşebbüs eden kadınlar; dikkat çekmek istediklerinde ve çevresiyle çatıştıklarında kurtarıcı bir unsur olarak intihar fikrine sığınırlar. Bu düşünce bazı kadınlarda yarım kalmış bir girişim olarak kalırken bazılarında ise fikirden ileriye gitmez.

Öfke ve cezalandırma isteklerinin yanı sıra, çevreyi belli bir isteğin yerine getirilmesi için baskı yapma da intihara güdüleyen nedenler arasındadır. Kişileri intihara güdüleyen diğer nedenleri Odağ, şu şekilde sıralamaktadır:

"1. Umarsızlığı, çektiği acıları bildirme isteği

2. Çekilen acılardan kurtulma, konumunu ne pahasına olursa olsun değiştirme.

3. İntihar girişiminin çevrenin ilgi ve sevgisini zorla sağlama, gösterilen yakınlığın içtenliğini sınama istemleri

4. Yalnızlıktan kurtulma, ilişki kurma istemleri

5. Çevreye sorunlarını bu yolla bildirme çabaları

6. İntihar girişiminin çevre ile çatışmalarda bir kurtarıcı veya bir yardımcı unsur olarak görülmesi.

---

[43] Kamil Alptekin, "**Sosyal Hizmet Açısından Genç Yetişkinlerde İntihar Girişimlerinin İncelenmesi: Bir Model Önerisi**", H.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008, s. 24.

7. Acıya katlanmayı ve yaşamını yitirmeyi göze alabilmeyi büyüklük ve bir değerlilik kanıtı olarak görme."[44]

On üç yaşında fark edilmek isteyen İnci Aral, ödünç aldığı çoraplarıyla köprüden aşağı atlar. Bu intihar teşebbüsünden sol köprücükkemiğindeki kanca ve avucundaki kesik izi kalır. **Olumsuz** adlı hikâyede bu olayın izleri çok yoğun bir şekilde görülür. İnci Aral, otuz sekiz yaşına geldiğinde yaşadığı vedasız bir ayrılığın ardından intiharı tekrar düşünür ve arkadaşında misafir olduğu için intihardan vazgeçer. Kırk yaşında intiharı bir kez daha düşünen İnci Aral, bu durumu şöyle ifade eder:

> "Birçok insan bu gidiş gelişleri yaşamıştır. Sorun, kanatların o kadar yüksekten uçmaya uygun olup olmayışıyla ilgilidir."[45]

A.2.1.a. Dikkat Çekme

Olumsuz adlı hikâyede yirmi dört yaşında olan genç kız, anne ve babasını kaybettiği için yalnız yaşamaktadır. Sürekli yorgun olup hiçbir şey yapmak istemez. Ne ördüğünü bilmeden örgü örer, çok şey düşünür; fakat hiçbir konuda eyleme geçemez. Kimse onun varlığından haberdar değildir. Ona göre yaşamayan ailesi değil, asıl kendisidir. Çalıştığı yerde yalnızlığı artarak devam eder. Tek pencereli bir odada bütün gün anlamadığı şeyler yazar. İş yerindeki çalışma arkadaşları kendisine yaklaşmayınca o da kimseyle konuşmaz. Susması konuşmak istememesinden değil, ilk adımı başkalarının atmasını beklemesindendir; fakat hiç kimse onunla konuşup bu genç kızın sıkıntısına ortak olmaz. Evlenmeyi istemesine rağmen çevresinde onu fark eden biri olmamıştır. Biraz parası olunca güzel giysiler almayı planlar, yaşadığını kanıtlayacak bir şey yapmak ister. Her şey onun için anlamsızdır. Bir gün köprüden atlamaya karar verir. İki kere gidip köprüye bakar, köprü çok yüksek olmadığı için öleceğini sanmaz. Yok olmaya giderken var olabileceğini düşünür. Bir hiçken herkesin dikkatini çekip olay olacaktır. Aldığı yeni çorapları giyer. Köprüden derenin

---

[44] Celal Odağ, **İntihar (Özkıyım): Tanım-Kuram-Sağaltım**, İzmir, Halime Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Vakfı Yayınları, Nu: 3, 2002, s. 62-64.
[45] İnci Aral, **İçimden Kuşlar Göçüyor**, 20. Bsk., İstanbul, Epsilon Yayınları, 2005, s. 22.

en sığ yerine atlar, sol yanında hissettiği bir sızıyla kurtulmak için bağırır. Genç kız, intihara teşebbüs sebebini şöyle anlatır:

> "Sormadılar hiç sıkıntımı. Neden gülmediğimi, konuşmadığımı. Neden bunaldığımı. Uzatmadılar ellerini. Şimdi gazetecilerin önüne serilmiş bol resimli, bol renkli, gazetelere uzanacaklar. Olsun. Beni öğrenecekler, bilecekler, acıyacaklar. Atlamam gerek o köprüden." (Olumsuz-Ağda Zamanı, s. 66)

İçimden Kuşlar Göçüyor İnci Aral'ın anı-roman türünde eseri olup yazar, eserinde kendi hayatına yer vermektedir. Hayatı boyunca yas tutmaya eğilimli bir insan olan İnci Aral'ın böyle olmasının sebebi de erken yaşlarında en yakınlarını kaybetmesidir. Beyin kanaması geçiren babası, yaşadığı bunalımın etkisiyle bir süre sonra kendisini bahçedeki ağaca asmaya kalkışır. Babasının ölümünden bir yıl sonra babaannesi karaciğer kanserinden ölür. Bir süre annesi, ağabeyi ve kız kardeşi birlikte yaşarlar. Annesinin çocukları arasında en çok onu hırpalaması İnci Aral'ın çok gücüne gider, diğer kardeşlerinin daha çok sevildiğine inanır. Bir yıl sonra annesi öldüğünde on bir yaşındadır. Lise dönemine kadar halasında kalan İnci Aral, liseyi yatılı olarak okur. Ölümün ona ne zaman ve nasıl geleceğini hep merak eder. On üç yaşındayken kendisini bir köprüden aşağı atar. Bu intihar teşebbüsündeki amacı ölmek değil, yalnızca fark edilmektir.

"İntiharın görülme sıklığı toplumdan topluma değiştiği gibi, cinsiyete göre intihar davranışı açısından önemli farklılıklar görülmektedir. Kendini öldürme erkekler arasında daha yaygınken, kendini öldürmeyi düşünme ve bunun için girişimde bulunma kadınlar arasında çok daha yaygındır. Erkeklerde girişimin ölümle sonuçlanması kadınlara oranla üç kat yüksek bulunurken, kadınlarda intihar girişimi erkeklere göre dört kat yüksektir."[46]

Otuz sekiz yaşında vedasız bir ayrılığın gecesinde nelerin yanlış olduğunu büyük bir acıyla anladığında yüreğinde ölüm arzusunu duyar. Arkadaşına konuktur ve ertesi sabah olunca arkadaşlarının yaşayacaklarını düşünerek ölümü kendi

---

[46] Talip Yiğit, "**Nevşehir İlinde İntihar Girişiminde Bulunan Kadınların Sosyo Demografik Özellikleri ve Risk Faktörleri**", E.Ü., Sağlık Bilimler Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2009, s. 16.

yatağına erteler. Kırk yaşında bu isteği bir kez daha içinde canlanıverir. Kırık dökük; ama yürekli bir şekilde bu düşünceden bir daha vazgeçer.

> "Birçok insan bu gidiş gelişleri yaşamıştır. Sorun, kanatların o kadar yüksekten uçmaya uygun olup olmayışıyla ilgilidir." (İçimden Kuşlar Göçüyor, s. 22)

Yazar, ölümü ne zaman düşünse aklına önce geride bırakacağı insanlar gelir. Canına kıyma isteği, bazen birilerinden öç almak isteği ile iç içe gelişmiştir bazen de tersine öç almak için yaşamaya karar verdiği, çocukları için bu istekten vazgeçtiği olmuştur.

> "Yaşamak. Ama nasıl da pamuk ipliğine bağlı yaşamak. Nasıl da tuzaklarla dolu. İyi, kötü, beklenmedik sürprizlerle." (İçimden Kuşlar Göçüyor, s. 24)

Ölümü düşünmekten vazgeçtiği bir dönemde ise ölümün kendisi kapısını hafifçe çalar. Kırk üç yaşında kendisine rahim kanseri teşhisi konur. Bir gün annesinin de çektiği bu hastalığa yakalanacağını bilen yazarın beklediği şey gerçekleşmiştir.

"İntihar girişiminde bulunmuş yetişkin kadınlarda geriye dönük tarzda yapılan bir çalışmada ise, intihar girişiminde bulunan kadınların ergenlik dönemlerindeki yaşam öyküleri incelenmiş; hepsinin ciddi aile sorunları olan bir ev ortamında yetişmiş oldukları, %32'sinin ebeveynlerinden birini kaybetmiş olduğu, %26'sının aile üyelerinden birinde ciddi bir ruhsal rahatsızlık olduğu, %22'sinde alkol bağımlısı bir ebeveyn olduğu, %30'unun bir aile üyesi tarafından cinsel veya fiziksel saldırı veya tacize maruz kaldığı yönünde bulgular saptanmıştır."[47]

A.2.1.b. Çevre ile Çatışmadan Kurtulma

Uzun Ölüm adlı hikâyede **Nihal**, babasından sevgi görmeden büyümüş yirmi yaşında genç bir kızdır. Babası onu sevdiği ve evlenmek istediği Ali'ye vermek

[47] Ş. Gökçen Çetiner, "**Aile İçi Şiddet Yaşayan Kadınlarda Cinsel Sorunlar ve İntihar Olasılığı**", A.Ü., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Disiplinler Arası Sosyal Psikiyatri Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 72.

istemez. Kendi otobüs firmasında şoför olarak çalışan Ali'yi kovar ve Nihal'i de eve kapatır. Babasına göre kızının dengi şoför değildir. Üç ay önce ölen oğlunun yasını tutan Nihal'in annesi, kızıyla yeterince ilgilenemez. Kendisini yalnız ve çaresiz hisseden Nihal, dördüncü kattan aşağı atlar. Altı ay alçılar içinde hastanede kalır, babası Nihal'in ziyaretine gelmediği gibi onu evlatlıktan da reddeder. Hastaneden çıktıktan sonra eve dönmek istemeyen Nihal, İzmir'e Ali'ye gider. Kızının gitmesine izin veren anne, bunun sebebini şöyle açıklar:

> "Baba ilgisi görmeyen kızların aşkı böyle büyük oluyor işte. Baba evinde kalıp da ne görecek? Bırakıyorum gitsin. Çare yok, yeniden denerim filan diyor, denemesin, çünkü ölüm büyük, kesin bir olaydır. Bırakıyorum gitsin gittiği yere kadar." (Uzun Ölüm-Gölgede Kırk Derece, s. 62)

Yeni Yalan Zamanlar romanında Melike Eda'nın babaannesi hırçın, eşi dostu çok az olan, uyumsuz ve dağınık bir kadındır. Evli olan bu kadının gençliğinden beri bir kuyumcuyla ilişkisinin olduğuna dair sözler kasabada konuşulan bir konudur. İkinci kocası karısının suçlamalarından bunaldığı bir gün kuyumcuya dair dedikoduları onun yüzüne çarpar. Yetişkin kızlarının önünde kocasından başka biriyle ilişkisi olduğu konusunda sözler duymak bu kadını çok üzer. Üstünü başını yırtıp o gece kendisini su kanalına atmaya kalkışır, intihar teşebbüsü başarısız olur. Oğlunun da ölmesiyle iyice içine kapanır, herkese ve her şeye dargın bir hayat yaşar.

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında **Sara**, annesi intihar edince baba ve babaannesi tarafından yetiştirilir. Yaptıklarının doğruluğundan pek emin olmayan Sara'nın zor; ama hep yukarı tırmanan bir yaşamı olmuştur. Birçok ilişki yaşayan Sara, üç evlilik yapar. İlk kocasıyla evden kaçıp İstanbul'a gitmek için bindiği bir trende tanışır. Sara'yı görür görmez âşık olan Çetin, genç bir savcıdır. İstanbul'a gelen Sara, üniversiteye gidip bir bölüme kaydını yaptırır; fakat maddi ve manevi yönden o kadar yorgundur ki okuma gücünü kendisinde bulamaz. Üç ay sonra elinde bir çiçekle yağmurun altında bekleyen genç savcıyı görünce valizini toplayıp onunla Göynük'e gider. Yaptığı evlilik Sara'ya beklediği rahatlığı ve özgürlüğü sunmayınca Sara, hayal kırıklığı yaşar. Sara, bütün gün bir pencerenin önünde oturup kasabanın

evlerine bakar. Geçmişi hiç olmamış, geleceği de olmayacakmış gibi camın önünde yaşar. Beklenmedik bir evlilik, uzun bir yolculuk, küçük bir kasaba, bir kayınvalide, bir çocuk, tahta tavanlı bir yatak odası, bulaşık dolu mutfak, sonbahar gülleriyle dolu bir bahçe, bir bebek arabasından sonra bir öğle sonu Sara, kendisine kim ve nasıl olduğunu sorar. Sara'nın içinde bulunduğu ruh hali şöyle anlatılır:

> "Uzun zamandır, o böyle duygularının ve bedenin gardiyanı olarak yanı başında uyurken içindeki olmazlıklar köreliyor, kızgınlıkları yatışıyordu. Yetersizlik ve suçluluk duyguları kabarıyordu yüreğinde. Sabahları her şeye karşın, cılız bir uzlaşma umudu, bezginlik veren bir iyicilik kalıyordu geceden geriye. Karanlık bir çıkmaz sokakta kıstırılmış bir çaresizlik." (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 124)

Sonsuza kadar kurtulamayacağı bir kapana düşmüş olduğu duygusuna kapılan Sara, mutsuz bir kadındır. Kızı üç yaşına geldiğinde Sara, daha hırçın ve huzursuz bir kadın haline gelir. İçinde kendi kendisini yaralama isteği git gide yoğunlaşır. Çetin'le aralarında anlayışsızlığın ve acımasızlığın acısından başka bir şey yoktur. Beraberliklerinde hiçbir güzellik ve heyecan kalmaz. Kendisini bildi bileli hep şarkıcı olmak isteyen Sara, her gece rüyasında sahneye çıkar. Bir gece sabaha karşı yarım şişe zehir içince dört gün ölüm kalım savaşı verir. Kocası küçük bir kasabada kendisini rezil eden karısını affetmez ve evliliklerini bitirir. Sara, intihar etmeyi düşünmüş olmasının sebebi olarak kızına şunları anlatır:

> "Çok mutsuzdum. Soluk alamıyordum. Ne aradığımı, ne istediğimi bilmeden evlenmiştim ve bir türlü de bilemiyordum. Sıkıntı içindeydim çok bunalmıştım, huzursuzluğumu çevreme de bulaştırıyordum. Sana, bebeğime bile. Mutsuzluk bulaşıcıdır çünkü, anlıyor musun?" (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 67)

İntihar teşebbüsünü yıllar sonra bir daha tekrarlayan Sara, sevdiği adamdan ayrıldıktan sonra bir gece kızını kumsalda bırakıp denize doğru yürür. Dakikalarca suyun altında kalır; fakat sonra yüzerek geri döner. Kızına göre annesi ölmek istemiştir, sebebi de sevgilisinden öç alma isteğidir. Sara'nın intihar teşebbüsünün sebebi şöyle anlatılır:

"Ölüme tutkunluğu sevdikleriyle özdeşti. Onlara kesinlikle ödeyemeyecekleri bir borç bırakma saplantısıydı." (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 83)

Genel olarak intihar girişimlerinde risk faktörleri için öne çıkan özelliklerin şunlar olduğu bildirilmiştir:

"1. Kadın olmak.

2. 15-24 yaş grubunda olmak.

3. Yakın zamanlarda gerçek ya da sembolik anlam taşıyan kayıpların bulunması.

4. Yakın çevre ile iletişim sorunları yaşamak.

5. Başta depresyon olmak üzere bir ruhsal sorunun bulunmasıdır."[48]

[48] Kamil Alptekin, "**Sosyal Hizmet Açısından Genç Yetişkinlerde İntihar Girişimlerinin İncelenmesi: Bir Model Önerisi**", H.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008, s. 24.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İNCİ ARAL'IN HİKÂYE VE ROMANLARINDA DİĞER KONULAR

1. Annelik

Ana kelimesi asıl, esas, temel, kaynak, merkez gibi anlamlara gelir. Kadın insan neslinin devamında çok önemli görevler üstlendiği için bu yönüyle insanlığın esası, temeli ve kaynağı sayılır.

"Annelik, salih insanlar yetiştirmek için ilahî öğretilerden, bireysel tecrübelerden ve bilimin çocuk bakımı, sağlığı, eğitimi ve psikolojisi konusundaki verilerden, şefkatli ve sevecen bir tutum içerisinde faydalanarak tecrübeler kazanma sanatıdır."[49]

İnci Aral'ın hikâye ve romanlarında yer alan kadınlar, şefkatli ve fedakâr anne modelinden çok uzakta dururlar. Çocuklar çoğu zaman akraba yardımıyla ya da kendi kendine büyür. Çocuklarıyla sağlıklı iletişim kuramayan anne için öncelik çocukları olmayıp kendi hayatıdır. Eserlerde yer alan anne çoğu zaman çocuklarına karşı seviyeli, soğuk, kayıtsız ya da baskıcı bir tavırla yaklaşır.

"Annelik rolü kavramının kadınla tanışması çocukluk dönemindeki deneyimlerle başlar ve gebelik dönemindeki rol modellerini izlemesiyle anlam kazanmaya başlar. Kadının yaşı, kişilik özellikleri, eğitim durumu, sağlık durumu, benlik kavramı, sağlığı, algılayışı, aldığı sosyal destek, çocuğuna bağlanma durumu, yeni doğan bebeğin mizacı ve sosyoekonomik durumu annelik rol başarımını etkileyen faktörlerdir."[50]

Eserlerde karşımıza çıkan kadınların hayatında annelik rolü geri planda kalırken mutlu eş, özgür kadın rolleri daha fazla önem taşımaktadır. Çocuk, kadının hayatında hiçbir zaman belirleyici bir unsur olmaz.

---

[49] Hilal Çelikkol, "**Hz. Peygamber'in Sünnetinde Anne Kimliği**", U.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Hadis Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 1997, s. 25.

[50] Hüsniye Çalışır, "**İlk Kez Anne Olan Kadınların Annelik Rolü Başarımlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi**", E.Ü., Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2003, s. 10.

On bir yaşında annesini kaybeden İnci Aral, anne sevgisinden mahrum yıllar geçirir. Babasının ölümünün ardından annesi Ayfer Aral, Orman Dairesi'nde kâtibelik yapmaya başlar. İnci Aral, Yirmi Üç Temmuz İlkokulu'nda dördüncü sınıf öğrencisi olarak öğrenimine devam eder. Annesinin çalışmasıyla ev işlerini yapma görevi ona düşer. Ayfer Aral, yaşadığı sıkıntılar yüzünden eşi gibi yüksek tansiyon hastası olur ve geçirdiği beyin kanaması sonucu felç olur. Hastaneden çıktıktan birkaç ay sonra otuz yedi yaşında ölür. Bir yıl sonra babaannesinin de ölümüyle yalnız kalan çocuklar akrabalar tarafından paylaşılır. İnci Aral, bu paylaşım sonucu Bursa'da yaşayan halasının yanına yerleşir.

Sevdiklerini küçük yaşta kaybeden İnci Aral, gençliğinde çocuk sahibi olma düşüncesi olmamasına rağmen sevdiği adam için çocukla ilgili düşüncelerini bir dönem için kocasının düşüncelerine uydurur ve iki oğlu dünyaya gelir. Çocuk hakkındaki düşüncelerini şöyle anlatır:

> "Genç bir kızken bile yaşıtlarımın tersine 'ileride' çocuk sahibi olmayı hiç düşünmüyordum. Analık bana büyük bir bağımlılık, altından kalkılması güç bir görev olarak görünüyordu. Ne yapmak istediğimi pek iyi bilmiyordum; ama dünyaya getireceğim çocukların, hayatın bana sunacağı olanakları elimden alacaklarını, beni kayıtsız koşulsuz bağlayacaklarını sezinliyordum."[51]

Çocukların ayak bağı olma fikri yazarın kadın kahramanlarında da görülen bir durumdur. Bu kadınlar, boşanma ya da intihar yolunda çocukları engel olarak görmezler. Boşanma, intihar ya da evi terk etme durumlarında çocukların bakımı bir yakına devredilir.

Bu bölümde on beş kadını annelik yönleriyle incelenmiştir. Bu kadınlar şunlardır: **Haziranlarda** (adı verilmez), **Kırmızı Sabahlık** (Nevin), **Kapı** (Nefise), **Kepek** (adı verilmez), **Karanfil Saksılarda** (Neriman), **Güz Yaprağı** (Sevil), **Buluşma** (Ayfer), **Gölgede Kırk Derece** (adı verilmez), **Ölü Erkek Kuşlar** (Suna), **Yeni Yalan Zamanlar** (Beylem), **Hiçbir Aşk Ölüm** (Sara), **İçimden Kuşlar**

[51] İnci Aral, **İçimden Kuşlar Göçüyor**, 20. Bsk., İstanbul, Epsilon Yayınları, , 2005, s. 70.

Göçüyor (İnci Aral), **Mor** (Renginur, Fikran, Figen, Seher), **Taş ve Ten** (Ulya), **Sadakat** (Azra, Aliye)

Haziranlarda adlı hikâyede adı verilmeyen kadın, on dokuz yaşında sevdiği adamla evlenir. Kocasıyla duygu ve düşüncelerini paylaşamayan bu kadın, on yıl sonra boşanır. Çocuklarını kocasına bırakır, yeni bir şehirde yalnız bir hayat yaşamaya başlar. Kendisine yeni bir düzen kurar. Çocuklarının her türlü sorumluluğunu üzerinden atan kadın, onları rüyalarında görmekle yetinir.

Kırmızı Sabahlık adlı hikâyede altı yıllık evli ve beş yaşında bir oğlu olan **Nevin**, hayatının tekdüze olmasından şikâyetçidir. Bir şeyleri değiştirmek isterken sonunda değişmesi gerekenin kendisi olduğuna inanır. Nevin, bu değişimi evliliğini sonlandırarak gerçekleştirmeye karar verir. Gittiği doktorla ilişki olan Nevin, çocuğunu kocasına bırakıp yeni aşkını daha özgür biçimde yaşama planları kurar. Nevin'in sevdiği adamla arasında şöyle bir diyalog geçer:

> "Çocuk sorun olur, babasına bırak."
>
> "Sevmek ayrı bir şey biliyor musun, yapabileceğimi sanmıyorum."
>
> "İkimiz de boşanana dek Nevin, geçici bir süre. Çok zor. Bunca yakınırsın ama ayrılamazsın kocandan, inanmıyorum bu işi becerebileceğine."
>
> "Oysa yanıldı. Beceriyorum işte…" (Kırmızı Sabahlık-Ağda Zamanı, s. 17)

Nevin, boşanmaya ve çocuğunu bırakmaya karar verir; fakat sonradan düzenini bozmayı göze alamayınca boşanmaktan vazgeçer.

Kapı adlı hikâyede **Nefise** yedi yıllık evliliğini bitirince iki oğlunu da babasına bırakır. Her ayın birinci ve üçüncü hafta sonları oğullarını ziyarete eden Nefise, o ayın beş hafta olması sebebiyle kocasından olumsuz cevap alır ve kapı yüzüne kapanır. Küçük oğlunun "Anne!" diye seslenmesi haricinde çocuklardan herhangi bir ısrar gelmeyince dönüp gider. Oğlunun sesi Nefise'ye şunları düşündürür:

> "Umarsız ama dayanıklı bir ses. Ağlamayacak belli. Dört yaşında daha. Biz ikimiz de ne kadar erken öğrettik çocuklarımıza acıya direnmeyi…" (Kapı-Ağda Zamanı, s. 34)

Kepek adlı hikâyede boşanan kadın, oğlunu kocasına bırakıp başka bir şehre yerleşir. Dört yüz elli kilometre uzakta olan çocuğunu görmeyeli on beş gün olmuştur. Bilinçaltına itilmiş bir özlemle rüyalarında çocuğunu görür. Gidip çocuğunu görmekle bunu gerektiği gibi on gün sonraya erteleme arasında kalır. Yine de verilen karar oğlundan yana olmaz, on gün beklemeye karar verir. Boşanmadan önce oğlunu bırakamayacağını düşünmesine rağmen bu sadece düşüncede kalır ve oğlunu bırakıp gider. Evliliğinden arta kalan, geçmişle arasındaki bağlantı noktası oğludur ve bu durumun yeni hayatını etkilemesine asla müsaade etmez. Oğlunu yaşamına sınırlı bir şekilde katmayı düşünen bu kadın, kendi düzenini bozmak istemez. Kadının bu durumu şöyle anlatılır:

> "Ama şimdi düzenini, dengesini bozmadan katmalı onu yaşamına. Alışılması gereken bunca şey varken. Yeni bir kent, yeni bir yaşam, sevilen yeni biri… Sevmek ve alışmak. İkisinden birinin yokluğu bütünlenmez bir boşluğu götürebilir onu. Kurtulmak, direncini kalabalıkla pekiştirmek. Şimdi en iyisi kente karışmak." (Kepek-Ağda Zamanı, s. 103)

Karanfil Saksılarda adlı hikâyede Neriman'ın annesi gelin olarak geldiği ve yirmi yıldır yaşadığı köye alışamaz. Gençlik yıllarında yaşadığı İstanbul'a büyük bir özlem duyar. Her şeyden bıkmış olan bu kadın; odasına kapanır, penceresinin önündeki sardunya saksılarına bakar. Yirmi yıllık evliliği, üç kızı, bir oğlu ve kocası özetle hiçbir şey onu içinde bulunduğu mutsuz ve dargın durumundan kurtarmaya yetmez. Bulunduğu yeri yirmi yıldır kabullenmez ve sevmez. Uyum sorunu yaşayan ve depresyonda olan kadın; pencere önünde otururken çocuklar da kendi hallerine bırakılmış, sahipsiz ve başıboş bir şekilde büyürler. Kızı Neriman, sevdiği genci bekler; diğer kızların durumu da Neriman'ın şu cümleleriyle dile getirilir:

> "Aysel liseli bir oğlanla konuşuyor köşe başlarında. Seval bacaklarındaki incecik tüyleri yoluyor gizlice. Daha on üç yaşında bile değilsin, diye bağırdım Aysel'e, derslerine çalışsana. Sen karışma, dedi. Sana

ne? Ablaysan abla! Anam babam varken sana mı kaldı." (Karanfil Saksılarda-Uykusuzlar, s. 46)

Güz Yaprağı adlı hikâyede **Sevil**, her şeyi yaşıtlarına göre çok erken yaşta öğrenip acılar çeken ve yaşadığı birçok şeyden dolayı da pişmanlık duyan bir kadındır. Kendisi gibi siyasî sebepler yüzünden cezaevine girip çıkan bir adamla evlenir, aradıklarını kocasında bulacağını düşünürken yanılır. Sevil, gerçeği kabul etmese de başka birine dayanmadan yaşayamayan bir kadındır. Evlilikten umduğunu bulamayınca yanında kızı ile babasının evine döner. Bu evde çocuk, Sevil'in himayesinden çıkıp anneanne ve dedenin himayesi altına girer. Sevil, iyi bir anne olmadığının farkındadır; fakat bu durumu telafi etmek için hiçbir şey yapmaz. Sevil'in anneliğe ve çocuklara dair düşünceleri şöyledir:

> "İyi bir anne olamadım, olamıyorum, buna üzülüyorum. Anne olmamış bir anne. Babalar da baba olamıyor. Çocuk yapmamalı insanlar. Mutsuz, sevgisiz, yalnız çocuklar yaratmamalı. Kim anlıyor beni, küçücük bir çocuk gibi yalnız kalıyorum da kim anlıyor?" (Güz Yaprağı-Uykusuzlar, s. 110)

Kendi problemleriyle meşgul olan Sevil'e çocuğu taşıyamayacağı bir yük olarak görünür ve bu yük başkalarının üzerine bırakılır. Bu yükü omuzlayanlardan bir olan babasına göre Sevil, hiçbir zaman anne olamamıştır. Babası kızına şöyle der:

> "Senin çocuğuna bakacak, altına bir bez koyacak zamanın mı oldu siyasetlerle uğraşmaktan? Zaten sen çocuğuna bakmaktan aciz bir kadın sana mı kaldı milleti kurtarmak?" (Güz Yaprağı-Uykusuzlar, s. 111)

Sevil, çocuğunu annesine bırakmasının sebepleri olarak şunları sıralar: Bebeği doğduğunda örgüt mensuplarının kaldığı kalabalık bir evde yaşar, mama yapacak bir temiz kap bile bulamaz, o dönemde hâlâ öğrencidir ve okulu açılmıştır. Kızı dört yaşındadır, babasının kaç yıl daha hapiste kalacağı belli değildir. Zararlı, ana olamayan bir ana olmaktansa hiç olmamayı yeğler; fakat durumunu düzeltmek için hiçbir çaba göstermez. Kocasının şu cümlesine verdiği cevap Sevil'in hayatındaki önceliği ortaya koyar.

> “Sen çocuğunu bile istemedin engel olur, diye.”
>
> “Ben çocuğuma bakmak isterim, istedim ama ne çok işim vardı bakamıyordum, bu gerçek. Benden sonra sevgi ile büyümeli ben bir çocuğun sıradan huysuzluklarına bile katlanamıyorum.” (Güz Yaprağı-Uykusuzlar, s. 135)

Buluşma adlı hikâyede **Ayfer** on yıllık evliliğin ardından kocasının intiharı sebebiyle dokuz yıl yalnız yaşar. Bu dokuz yılın son üç yılını geceleri kocasına mektup yazarak geçirmiştir. Kocasını çok seven Ayfer, kocasından sonra başkalarını sevmek istese de bunu başaramaz. Kocasının beyin kanaması sebebiyle birkaç ay yatağa bağlı kalması ardından da ayağını sürüyerek yürümesi güzel bir kadın olan Ayfer için hem de kocası için çok ağır bir durumdur. Bu acıyla kocası intihar eder. Dokuz yaşındaki kızı Ayfer’le değil de bir yurtta kalır. Annesine dargın olup babasının ölümünden dolayı annesini suçlar. Ayfer, kızının kendisiyle değil de yurtta kalmasını bir problem olarak görmez hatta kızının tavırlarının sorumlusu olarak kocasını görür. Ayfer için kızı hiçbir şey ifade etmezken kocası ve kendi mutluluğu her zaman önemli bir mesele olmuştur. Ayfer, kızı hakkında kocasına şunları söyler:

> “Anlatabilmek öyle zordu ki. Beni hep beni suçluyor hâlâ. Yaklaşamıyoruz birbirimize, yabancıyız. Benimle bıraktın ama benden aldın onu. Belki de amacın buydu!” (Buluşma-Sevginin Eşsiz Kışı, s. 92)

Kocasının intiharının sorumlusu olarak kendisini gören Ayfer, kızını ortada bırakarak intihar eder.

Gölgede Kırk Derece adlı hikâyede Bedia’nın annesi aldatıldığı için evden çıkmak istemeyen, insanlardan uzak duran bir kadındır. Bir dargınlık içinde olup gerekmedikçe evdekilerle konuşmaz, kızıyla da sadece akşamları birlikte olur. Her akşam aynı saatte kızına omuzlarını ovduran anne, bu işin kızını bahar akşamlarının dışarıdaki tehlikelerinden uzak tuttuğunu düşünür. Kızına seviyeli ve soğuk davranan anne, kızına yalnızca şu nasihati verir:

> “Alnımıza kara süreyim deme. Bak baban da genç yaşında meşhur bir avukat oldu, herkesin gözü üstümüzde. Kendine malik ol… Allah insanı müptezellikten korusun kızım…” (Gölgede Kırk Derece, s. 18)

Kızını hiçbir zaman içten, sımsıkı kucaklamamış olan annenin kızına nasihati de kendi içine düştüğü durumun yıkıcılığını göstermektedir. Bedia annesini çok sever, onun yaşadığı yıkımın farkında olup annesine dert ortağı olmayı istemesine rağmen annesi buna izin vermez, kendisini kızından bile uzak tutar. Bedia, annesi için şunları anlatır:

> “Ne zaman yakınlaşsak serinlik dolu bir katılmayla çabucak kaydı kollarımdan. Babamla da böyle miydi? Bilmiyorum. Hiç görmedim onları birbirlerine sevgiyle dokunurken.” (Gölgede Kırk Derece, s. 19)

Ölü Erkek Kuşlar romanında ilk evliliğini gizlice yapan Suna’nın beş yıl süren bu evliliğinden bir oğlu olur. Suna, çocuğunun dünyaya gelecek olmasını o kadar olumsuz bir durum olarak karşılar ki çocuk, Suna’nın yaşamını felç edecek bir özür gibi algılanır. Suna, anne oluşunu şöyle anlatır:

> “Derken yaşamınızda yeni bir yüz. Bundan böyle elinizi kolunu daha bir bağlayacak, sizi bir daha hiçbir zaman gençliğin parlak özgürlük dönemine geri döndermeyecek olan yeni bir canlı.” (Ölü Erkek Kuşlar, s. 63)

Yaşamlarına katılan bu çocukla beraber evde sigara içmesi yasaklanan Suna’nın hayatı artık bütünüyle ona ait olmayacaktır. Suna, ömrünü evde düzen yürütmek ve çocuk büyütmekle tüketmekten korkar, değişik bir şeyler yapmak ister.

İnci Aral’ın eserlerinde yer alan diğer annelerde de rastlanan çocuk büyütmeyi gereksiz bir yük olarak görme, çocuğu yaşamın ortakçısı olarak görüp onu kendinden uzaklaştırma, annelik rolünü benimsemek istememe Suna’da da karşımıza çıkar.

Suna, sokaklarda dolaşırken, okul bahçelerinin önünden geçerken bir daha çocuk istemediğini düşünür. Yeni arayışlar peşinde olan Suna boş evlere, kiralık

levhalara bakar; çünkü bütün bunlar yeni bir düzen için yeni bir olasılık demektir. Suna'ya göre yaşam herkes için tuzaklarla doludur, bu tuzaklardan biri de evliliktir. Boşanmak isteyen Suna'nın karşına kocası oğlunu çıkarır, oğlunu kendisine bırakmak şartıyla boşanabileceğini ifade eder. En baştan çocuğun Suna için değeri pek bir önem arz etmezken boşanma durumunda çocuğu babaya bırakmak, Suna için ayak bağı olacak birinden kurtulmanın verdiği ferahlatıcı bir durum olur. Çocuğu babasına bırakarak yeni bir yaşama doğru yola çıkar. Suna, o dönem düşündüklerini şöyle anlatır:

> "O zaman çocuğumun annesi olma hakkımı hiç kimsenin elimden alamayacağını, bu gerçeğin hiçbir zaman değişmeyeceğini ve oğlumla ilişkilerimin bütünüyle benim tutumuma bağlı olduğunu düşündüm. Genelde anneler alır çocukları. Seçme şansım yoktu." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 68)

Annelik ilişkilerini uzaktan da idare edebileceğini düşünmesine rağmen oğlunun sünnetinde bile bulunmaz.

Anne-babaların çocuk yetiştirme sorumluluğunu yerine getirmeleri, büyük ölçüde çocuk yetiştirmeye yönelik olumlu tutumlar geliştirmelerine bağlıdır. Bu konuda yapılan araştırmalar, belirli anne-baba tutumlarını şöyle gruplandırmıştır:

"1. Düşük sevgi gösteren;

a) İhmal eden, b) Katı kontrollü, c) Endişeli ve sinirli, d) Aşırı otoriter anne-babalar

2. Yüksek sevgi gösteren;

a) Aşırı koruyucu, b) Toleranslı, c) Demokratik, d) Kuralcı anne-babalar"[52]

İncelenen hikâye ve romanlarda çocuklarını ihmal eden, endişeli ve sinirli annelerle karşılaşmaktayız. Çocuk bakmak, düzen yürütmek için yaratılmadıklarını düşünen bu kadınlar için özgür ve rahat bir yaşam her şeyin önünde gelir.

---

[52] Arzu Özyürek, "**Kırsal Bölge ve Şehir Merkezlerinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ana-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi**", G.Ü., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalı, Çocuk Gelişimi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004, s. 2-3.

Yeni Yalan Zamanlar romanında **Beylem**'in mutlu bir evliliği ve bir oğlu vardır; fakat ne zaman ki kocasının arkadaşı evliliklerine üçüncü kişi olarak karışmaya başlar, o zaman var olan düzenleri bozulur. Bir yıl boyunca bu durumu değiştirmeye çalışan Beylem, elinden bir şey gelmeyeceğini anlayınca boşanır. Oğlunu annesine bırakıp kendisine daha rahat bir ortam hazırlar. Beylem, kısa süreli ilişkilere açık bir kadın olup ara sıra Bursa'ya oğlunu görmeye gider. Oğlunu hayatından çıkarmış, her türlü sorumluluğu annesinin üzerine atmıştır.

Yeni Yalan Zamanlar romanında **Safiye**, tarikata bağlı, dindar, kendisini sevmeyen, kızıyla gerekmedikçe konuşmayan bir annedir. Mutlu bir evliliği olmayan, neşesiz, durgun bir hayatı olan Safiye, kocası ölünce yirmi dokuz yaşında, sevmediği halde kocasının kardeşiyle evlenir. Kızının resim yapmasını istemez, iyi bir anne olmayı sadece inancı doğrultusunda kızını yetiştirmek olarak anlamış bir kadındır. Kızıyla ilgilenmeyen anne, kendisini her şeyden ve herkesten soyutlayarak yaşar. İkinci kocası, Safiye'nin kızı, Melike Eda'ya tecavüz eder ve bu durum yıllarca sürer. Bu tecavüzü bir süre sonra fark eden Safiye, kızıyla bu konuyu kesinlikle konuşmaz, kızından daha da uzaklaşmayı tercih edip içine kapanır. Kızı annesi hakkında şunları anlatır:

> "Annemin öykü ve masallarda okuduğum iyi yürekli, her durumda aşırı sevgi gösteren, özverili yol gösterici annelere hiç benzemediğini çok küçük yaşta anladım. Buna benzer duygulara sahip olduğunu kanıtlayacak bir davranış göstermedi hiç. Bir gülümseme, bir öpücük, armağan, beni onayladığını, sevdiğini belirtecek bir bakış, dokunuş bağışlamadı ve benden de beklemedi neredeyse. Ona bastırıp körelttiği cinselliğini mi anımsatıyordum yoksa karşıtlıkların, sevgisizliğin hüküm sürdüğü bir evde büyüdüğü için sevmeyi öğrenememiş miydi?" (Yeni Yalan Zamanlar, s. 323)

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında **Sara,** üç evlilik yapar. İlk evliliğinden Simden adlı bir kıza sahip olan Sara, boşanınca kızını babasına bırakıp İstanbul'a yerleşir. İnci Aral'ın eserlerinde yer alan boşanıp çocuğu başkasına bırakma ve şehir değiştirme olayı burada da karşımıza çıkar. Boşanmadan asıl yaralanan Simden

olurken Sara yeni şehir, yeni bir evlilikle hayatını daha mutlu bir hale getirir. Tayini çıkan baba, Simden'i babaanne ve dede yanına bırakır. Simden annesini ancak on bir yaşında görür. O güne kadar terk edilmişliğin acısını hissetmeyen Simden, annesiyle karşılaştığı gün bu duyguyu hissetmeye başlar. Bu görüşmeden sonra anne ve kızı yaz tatillerinde birlikte olmaya başlarlar. Gençliğinde anne olma düşüncesi Sara'ya uzak, gereksiz ve güç bir şey gelmiş, anne olmaya da hiç özenmemiştir. Okulda dolaplarına bebek resimleri asan kızları küçümsemiş, kızların önce bir erkeğin karısı hemen ardından da anne olmak için yaratılmadıklarına inanmıştır. Olmak istediği Sara ile çocuklarına kendisini adamak fikri çok ters şeylerdir. Sara'nın kendisini sorguladığı anlardan biri şöyledir:

> "Ama kim olduğumu şimdi bile bilmiyorum ki iyice…" (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 99)

> "Nasıl oldu da çocuğum oldu? Bir çocuğa sahip olmanın ne demek olduğunun bilincine varmadan nasıl anne oldum? Kimim ben? Neydin neredeyim? Neden?" (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, sayfa 98)

Sara, kızı söz konusu olunca kendisini tam ve doğru algılayamaz. Simden, annesinden hiçbir şey beklemiyor gibi görünür. Simden'in annesinden bekledikleriyle Sara'nın bir anne olarak ona veremedikleri, kızı ile Sara arasında doldurulmaz bir boşluk ve uzaklık yaratır. Kızıyla karşılıklı olarak duygularını saklamışlar, Sara'ya göre bu durumun ağırlığını da Sara taşımıştır. Sara, çocuğu olmayan Simden'in bir çocuğa sahip olsa daha hoşgörülü ve yumuşak bir kadın olabileceğini düşünür. Simden'in hayatında annesinin ölmesini istediği, ona kırıldığı dönemler olur. Bu istek gerçek olmayıp Simden'in çektiği acıya dayanamamasının öfkesidir. Sara ve Simden hiçbir güzelliği bölüşememişlerdir. "Ana-kız oluşlarının asıl önemi, bitmez tükenmez bir didişmeyi süngüler dik götürmek, teslim olmamak, kesinlikle en ufak ödün vermeden sürdürmektir mi sanıyorlardı gerçekten?" (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 57)

Aralarındaki temel sorun kimin kimi daha çok sevdiği ya da sevmediği, kimin kime daha çok haksızlık yaptığı, hangisinin ötekine daha fazla düşmanlık güttüğü ve yanlış davrandığıdır. Sara ile kızı arasında şöyle bir diyalog geçer:

> "Keşke beni doğurmasaydın."
>
> "Seni dünya getirmiş olmaktan hiçbir zaman pişmanlık duymadım. Tam tersine. Sen benim bugüne kadar sahip olduğum en güzel, en önemli şeysin."
>
> "Ama gene de bırakıp gittin. Beni almadın yanına."
>
> "Her şey o kadar belirsiz ve ben öyle yorgundum ki cesaret edemedim."
>
> "Peki sonra neden aramadın?"
>
> "Hayatımın düzene girmesini bekledim."
>
> "Beni seviyorsun değil mi? diye sorar kızına."
>
> "Henüz bilmiyorum." (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 67-68)

Sara, kızına hiçbir şey anlatamaz, kendisini sevdiremez ve bağışlatamaz. Eğer dünyayı yirmi yaşından önce anlayabilme imkânına sahip olabilse çocuk doğurmamış olacaktır. Böylelikle çocuğunu her şeyden bu kadar yoksun bırakmamış, kendisini de bu kadar üzmemiş olacak, birbirlerine hem uzak hem de bağımlı olmanın getirdiği mutsuzluktan kurtulacaktır; fakat bu düşüncesini uygulayacak yaşı geçmiştir. Kızının ona sürekli işkence ettiğini düşünen Sara, bu yüzden sürekli suçluluk duygusu içindedir. Sara'nın çocukluğu da mutsuz geçmiş olup annesi intihar eden Sara'nın yaşamı kızınınkine benzemektedir. Kızıyla Sara arasındaki tek fark, Sara'nın yaşamında suçlayacağı bir annesi olmamasıdır. Sara'nın gençliğinin öncelikleri kendisine uzun bir zaman kızı olmadan yaşayabilme gücünü verir; fakat yatağında ölmek üzereyken ilerleyen yaşıyla aynı yürekliliği gösteremeyeceğini düşünmektedir.

> "Bir kadının hayatı doğurduğu çocuk ya da çocuklardan ibaret olamazdı, dünyaya getirdiği çocukla bitemezdi. Ama ne kadar da güzeldi

ölürken onun elini avucunda tutmak… başka hangi el bu kadar sıcak olabilirdi…" (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 176)

Bu düşünce Sara'nın yaşadığı çelişkiyi özetlemektedir. Yaşamı boyunca çocuktan bağımsız özgür ve rahat bir hayatı isterken yaşamın noktalanmasına yakın yanı başında sevgi ve şefkat dolu bir çocuk ister. İnci Aral, Sara'nın anneliği konusunda şunları söyler:

"Çocuk bir simgedir. Çocuğun temsil ettiği şey de yuvadır. O yuvanın kadınları bir yere çivilediği de açık. Sara çocuğuna bağlı kalmanın kendisini hapsedeceği sıkıcı hayat alanından kaçmayı seçmiştir ama yine de doğal annelik güdüsüyle çocuğunu özlemeyi sürdürmüştür."[53]

İçimden Kuşlar Göçüyor adlı anı-roman türündeki bu eserde karşımıza çıkan **İnci Aral**'ın ilk evliliği yedi yıl sürer. Yazlık sinemada birkaç film, güneşli bir balkonda yetiştirilen çiçekler, belli belirsiz bir keder ve bekleyişin ardından boşanma gelir. Bir masa, bir yatak, iki halı ve kitap kolileriyle yola çıkan İnci Aral'ın hayatında özgürlük, gece mektupları, gece yolculukları ve birkaç sevgiliyle birlikte yeni bir dönem başlar. İki oğlunu da kocasına bırakmış, yıllarca onlarla ilgili rüyalar görmekle yetinmiştir. Yazarın yaşadığı bu olaylar, eserlerindeki boşandıktan sonra çocuklarını bırakıp giden kadınların aslında yazarın hayatının yansımaları olduğunu göstermektedir. Evliliğini bitirmeden önceki aylarda bağımsız "ben"ini ele geçirmeyi özler; fakat bu düşüncelerine ve amaçlarına engel olarak ortada iki çocuğu vardır. Bir zaman gelir, çocuklar da engel olmaktan çıkar. Yıllar sonra yazarın oğluyla yaptığı şu konuşma, İnci Aral'a kendisini iyi hissettiren teselli cümleleri gibidir:

"Yoksa ayrılmasa mıydım babanızdan?"

'Hayır anne, hayır, çok iyi yaptın.' der büyük oğlu." (İçimden Kuşlar Göçüyor, s. 37)

Torun sahibi olmayı özlemeyen yazar, torun bakabileceğini ve onun deyimiyle "küçük çocuklara bekçilik" edeceğini hiç sanmaz. Bu alandaki

[53] İnci Aral, **Unutmak**, 1. Bsk., İstanbul, Merkez Kitapçılık Yayınları, 2008, s. 224.

deneyimlerini hatırlamamak üzere unutmuştur. Gençliğinde bile yaşıtlarının tersine ileride çocuk sahibi olmayı hiç düşünmemiştir. Dünyaya getireceği çocuğun hayatın ona sunduğu imkânları elinden alacağını, onu kayıtsız şartsı kendisine bağlayacağını düşünür. Bir süre sonra bu düşüncesinin bencillik olduğuna karar veren yazar, düşüncesini değiştirir, hem hayatla ilgili görüşlerini hem de çocuk sahibi olma konusundaki duygularını bir dönem için de olsa bir tarafa bırakır, iki çocuk sahibi olur. Çocuklarını sevinçle karşılayan İnci Aral, onları gördüğü an hayatının o andan itibaren yalnızca kendisine ait olamayacağını anlar. Hayatının yalnızca kendisine ait olmasını istediğinde de her şeyi geride bırakıp yeni bir yaşama doğru yola çıkma cesaretini gösterir.

Mor romanında Renginur, kendisinden otuz yaş büyük, zengin bir iş adamı olan İlhan'la birliktedir. Bu birliktelikten bir yaşında oğlu vardır. Renginur aşktan çok cinselliği önemser, eğlenceyi çok sever. Oğlunun kendi odasında kalmasını istemeyen Renginur, çocuğun bakımını annesinin üzerine bırakır. Bütün zamanını kocasına ayıran Renginur, çocuğun bakımı için zaman harcamak istemez. Annesi de Renginur'u şu cümlelerle desteklemektedir:

> "Aman kızım, ben çocuğa bakarım sen İlhan'ı boş bırakma. Erkekler bebekleri kıskanır, kadından soğuyuverirler!" (Mor, s. 132)

Kocası Renginur'un her an yanında olmasını ister, Renginur da İlhan'ın iş yolculuklarına bile katılır. Renginur'a göre hanımefendi konumundaki bir kadının evde oturup çocuk bakması başkaları tarafından yadırganabilir. Bir yaşındaki bebeği için bebeğin anneannesinin ve dadısının yeterli olduğunu, kendisine gerek olmadığını düşünür.

Mor romanında kocası ölen **Fikran**, kızı Kumru'yu kendisi de yalnız olmasına rağmen büyük bir servete sahip olan kız kardeşine evlatlık olarak verir. Kumru özel okullarda okur, Amerika'ya yerleşir. Kızıyla bağlarını koparan Fikran, kardeşinin boşanmasıyla kızına kalacak mirasın hesabını yapar. Kızına karşı hiçbir sorumluluk taşımayan Fikran için İnci Aral, şunları söyler:

> "Fikran'da bir 'düşme tutkusu' var. Yoğun erotizm de içeren bir yerlerde, çamurun içinde sürünme isteği var. En aşağılarda bulunmak, en aşağılık şeyleri yaparak kendini ayrıksı ve ayrıcalıklı duyma tutkusu. Böyleleri var. Bu nasıl bir çabadır, belki başka bir roman konusu olabilir."[54]

Mor romanında **Figen** yirmi üç yıllık evli olup özel bir lisede İngilizce öğretmenliği ve yöneticilik yapmaktadır. Kocasıyla zamanla birbirlerinden uzaklaşırlar, evliliklerinde iletişim kuramamaktan kaynaklanan problemler vardır. Anne olmayı çok istemiş olan Figen'in bir kızı vardır. Buna rağmen iyi bir anne olamadığını kendisine itiraf eder. Figen, her zaman çok işi olan bir kadındır. Gündüz okulda vakit geçirir, gece ise sınav kâğıdı okur, dergiler için yabancı basından yazılar çevirir. Kızı sürekli değişen bakıcıların elinde büyümüştür. Kızına nasıl davranması gerektiğini uzun uzun düşünmemiş olan anne, çocuğunun gelişimini akışına bırakmıştır. Aşırı titizlikle çocuk büyütmekten yana olmamış, bebeğinin sıkıntısı yoksa ağladığında onu kendi haline bırakmıştır. Kocasının tutumu ise Figen'in tam zıttı olup telaşla kızının isteklerini karşılamaya çalışır. Anne ve babası arasındaki çelişkili tavrı fark eden çocuk, bu durumu kendi aleyhine kullanır. Yirmi bir yaşında olan bu kız, özel üniversitede okur, çok para harcar, erkek arkadaşıyla oturmak için evini terk eder. Ailesini hor görür ve parasal açıdan daima babasına güvenir. Figen ve kocası kızlarının bu durumu için hiçbir şey yapamaz. Figen, kendi sorumluluklarını göz ardı eder, kızının böyle yetişmesinin suçlusu olarak kocasını görür:

> "Figen, kocasının kızına da anlaşılmaz bir suçluluk duygusuyla yaklaştığını ve sürekli bir ödünleme gayreti içinde olduğunu seziyordu. Onunla yeterince ve gerçek anlamda ilgilenemiyordu. Gene de kızın gözüne sorun çözen anne despot ve bağışlanmaz, dışarıdaki baba ise melek görünüyordu. Figen; kurallar vardır, saygılı, bilgili, bağımsız ama sorumlu olmak gereklidir ilkeleri çerçevesinde yönlendirmeye çalışmıştı Filiz'i. Armağan ise bütün donanımına karşın bir küçük burjuva piçi yaratmıştı ondan." (Mor, s. 226)

---

[54] Şebnem Atılgan, "Bir Geçiş Sürecinde İnsanımızın Çaresizlik Sürecidir, 'Mor'.", **E**, S. 48, Mart 2003, s. 52.

Mor romanında ruhsal problemleri olan **Seher**'in bir kızı, üç oğlu vardır. Yaşamının son bir yılında aşırı tedirgin ve alıngan bir kadın haline gelen Seher, aldığı yatıştırıcı hapların giderek dozunu arttırır. Sürekli hüzünlü olup çok az konuşan annenin çocuklarıyla ilişkisinde bu hüzün varlığını hissettirir. Seher'in çocukları konusunda inatla istediği ve savunduğu tek şey oğullarının okumasıdır. Bunu başaracakları konusunda oğullarından sözler alır, onlara yeminler ettirir. Bir gece intihar etmesi, çocukların ruhunda derin yaralar açar, aradan geçen zamana rağmen çocukların içindeki boşluk hiçbir şekilde dolmaz. Bir süre sonra da oğullarından biri intihar eder, kızı da annesi gibi mutsuz bir evlilik yaşar. Kızı annesinin hüzünle karışık sevgisini şöyle anlatır:

> "On yaşındayken, annesinden çocuklarına özellikle kendisine akan sevginin hem çok sıcak hem de acıtıcı olduğunu hissedebiliyordu. Her şeyden arınmış, katısız ama hüzünlü bir sevgiydi bu." (Mor, sayfa 179)

Taş ve Ten romanında güzel sanatlar akademisini bitiren Ulya'nın on yaşındayken anne ve babası boşanır. **Ulya**, baba ve babaannesinin yanında yetişir. Başarılı okul yıllarından sonra eğitim için yurt dışına gider. Tatil sonrası Almanya'ya dönüşünde trende siyasî suçları sebebiyle Almanya'ya kaçmaya çalışan Bedir'le tanışır. Bedir'le Berlin'de iki yıl birlikte yaşamalarına rağmen sevdiği adam hakkında hiçbir şey bilmez. Alman yasalarına göre evlenirler; fakat bu evlilik Türkiye'de geçerli olmaz. Yüksek lisansı biten Ulya, hamile olduğu sırada Türkiye'ye babasının yanına döner. Yirmi altı yaşında, kendisine bir düzen kurmaya çalışan Ulya'nın kızı Türkiye'de doğar. Ulya birkaç kez Bedir'le görüşür; fakat Bedir bir süre sonra kayıplara karışır, çocuk Ulya'ya kalır. Çocuğa bakıcı tutulur, aynı zamanda Ulya'nın üvey annesi Nigâr çocuğun bakımını üstlenir. Böylelikle Ulya, çocuğunun sorumluluğunu üstünden atmış olur. Bazen çocuğunu babası ve Nigâr için doğurduğunu düşünen Ulya, ailesine kendisinden fazla güvenir. Çocuğu ailesiyle kalırken o başka insanlarla değişik ilişkiler yaşamaya devam eder. Bebek arabasının arkasında yürürken kendisini hizmetçi gibi gören Ulya, annelik sorumluğunu Nigâr'a devrettiğinde büyük bir rahatlama duyar. Ulya, annelik durumunu şöyle özetler:

> “Babamla Nigâr’dan kızıma akan sevgiyi görebiliyordum… Bense yetersiz, dayanıksız,, kötü bir anneydim kendi gözümde. Onu çok seviyordum ama sevdiğimi hissedemiyordum. Sevgimin içinde yaşamsal bir şey eksikti.” (Taş ve Ten, s. 205)

Sadakat romanında **Azra**, eczacılık eğitimi aldığı sırada Demir adında bir tıp öğrencisini sever. Kaldığı yurttan Demir’in evine taşınır. Bir süre yaşanan güzel günlerden sonra Azra, hamile olduğunu Demir’e geciktirerek söyler. Demir’in tepkisi çok sert olur; çünkü kariyerine yurt dışında devam etmek ister. Azra’nın annesinin araya girmesiyle evlenirler. Annesi onlara Göztepe’de ev tutar, Azra okulunu dondurur. Kızı Müge bir yaşına geldiğinde Demir, sınav kazanarak yurt dışına gider. Azra, fakülteye dönünce çocuğu bakmak üzere annesi Azra’nın yanına yerleşir. Bir süre beraber yaşadıktan sonra Azra’nın annesi torununu yanına alarak evine döner. Bir zamanlar Demir’in ona bir çocuğun sorumluluğunu alacak kadar olgunlaşmadığı konusunda yapmış olduğu uyarılara yıllar sonra Azra da katılmaya başlar. Barlarda vakit geçirir, bir resim öğrencisiyle birlikte olur, amaçsızca dolaşır, çılgınlıklar yapar. Çocuğunun sorumluluğundan kurtuluşunu kendisi için yeni bir başlangıç olarak kabul eder:

> “Nedense o bebeğin yollanmasının boşuna olmadığı duygusu büyüyor içimde. Hayatımı sil baştan düzenlemek istiyorum. Hayat çizgisi değiştirilebilir istenirse, dönüştürülebilir.” (Sadakat, s. 46)

Müge anneannesiyle büyür. Azra, annesinin yanına taşındıktan bir süre sonra annesi ölür. Azra, ikinci evliliğini yapınca üçü birlikte yaşamaya başlarlar. Yaz tatillerini babasının yanında geçiren Müge, annesinin evinde bulamadığı sıcak ortamı babasının evinde bulur. Azra, kocasıyla olan sorunları yüzünden kızını gözden çıkarır. Kocasıyla çocuğu arasındaki dengeyi kurma başarısını gösteremez, açıkça kocasını tercih eder, buna rağmen çocuğuna gösterdiği kayıtsız tavırların sorumlusu olarak kocasını, çocuğun üvey babasını, görür:

> “Kızımı Ferda yüzünden uzaklara göndermiştim. Müge’yle, küçük bir çocukla bile sağlıklı ilişki kurmayı becerememiş bir adamdı o.” (Sadakat, s. 154)

Sadakat romanında ailenin üç çocuğundan en küçüğü olan **Aliye**, babasını on iki yaşında kaybeder. Annesi onu diğer çocuklarından biraz ayrı tutar. Aliye, ablasının başarısını kıskanan, tembel, kuralları kayıtsızca çiğnemekten hoşlanan bir kızdır. Babasının ölümüyle biraz daha serserileşir, liseyi zor bitirir. Bütün gün yatağında magazin dergilerine bakan, hayaller kuran bir genç kız olup oturduğu kasabada bunalmaya başlar. Birkaç geçici ilişkiden sonra kasabadaki diş hekimiyle ilişkisi olduğuna dair dedikodular çıkar, diş hekimi Sümer Bursa'ya gidince Aliye, Şevki adında bir gençle gezmeye başlar. Ailesinin uyarılarına rağmen Şevki'yle evlenir, Bursa'ya yerleşir. Bir çocuğu olan Aliye eviyle ilgilenmez, bebeğinin bakımını üstünkörü yapar, bunlara karşılık kocasının eve bakmadığından yakınır. Bir yıl sonra kocasını ve bebeğini bırakarak daha önce ilişkisi olduğu Sümer'e kaçar. Aliye, cinsel yönden mutlu olmadığı için Sümer'i bırakarak Şevki'ye döner. Terk edilen bebeğin aylarca nasıl yaşadığı belirsizdir. Üç yıl sonra kocasıyla sorunları yüzünden kavga eden Aliye, çocuğunu kocasına bırakarak ablasına sığınır. Bir süre ablasıyla beraber yaşar, eniştesiyle birlikte olduğu sırada ablasına yakalanır ve eniştesiyle evi terk ederler. Eniştesiyle araları bozulunca eski kocasına dönen Aliye, aynı anda eniştesiyle de görüşmeye devam eder. Aliye'nin eniştesi ve oğluyla bindiği arabanın kaza yapması sonucu Aliye'nin dört yaşındaki oğlu, hayatını kaybeder. Ablası Azra, Aliye'nin anneliği için şunları söyler:

> "Aliye gibi, sevmeyi bilmeyen insanların çocuğu olmamalıydı. Kendini elmas sanan teneke kalplilerin!" (Sadakat, s. 213)

> "Murat. Canına kıyılmış çocuk. Ortada olan ama aslında olmayan. Sorumsuz anasıyla nasılsa baba olmuş kişiliksiz babası arasında makara gibi gidip gelen. Ondan bir tane daha yapabilir Aliye. Herhangi bir adamdan. Bozan, yıkan, yok eden Aliye. Sevilebilir olduğunu yalnızca erkeklerin gözünde görmeyi önemseyen, aşk için çekişmek dışında her şeye boş vermiş kadın. Utançtan ağlamalı aslında. Çocuğunu sevmeyi bilmediği ve zaten onun olmayan bir şeyini kaybettiği için değil." (Sadakat, s. 217)

2. Aşk

Edebiyatımızın geçmişten bugüne kadar en vazgeçilmez temalarından biri olan aşk, İnci Aral'ın eserlerinde sürekli olarak karşımıza çıkmakta ve kadın kahramanlarının hayatında belirleyici bir unsur olmaktadır.

İnci Aral'a göre aşk; iki insan arasında yaşanabilecek en büyük, en güzel, bazen çok acı ama kesinlikle olağanüstü bir deneyimdir. Yorucu, yıpratıcı buna rağmen ödüllerle dolu bir arzudur. Her aşk, olaya katılan iki insanın kişisel özellikleri, ruhsal, düşünsel, duygusal boyutları, birikim ve derinlikleriyle biçimlenir. Yalnızca onlara özgüdür.

Özellikle romanlarında aşkı yeniden anlamaya ve anlatmaya çalışan İnci Aral için aşk bir yanılsama, hayal etme zenginliğidir. Yaratıcıdır, özgündür. Yaratıcı insan âşık olduğunda yaratma isteği artar. İnci Aral, sanatla aşkın benzer yanlarını şu şekilde anlatır:

> "Sanatın özündeki başkaldırma, aşkın doğasıyla özdeştir. Gerçek aşk isyancı yanıyla ve sanat da karşı olma özelliğiyle onunla birleşir. Sanat da aşk da sınırsız özgürlüğü ister ve gereksinirler… Yani hem sanatta hem de insani aşkta kayıtsız koşulsuz kendinden vazgeçme, en hesapsız biçimde adanma vardır ve bu yüzden bir sanatçının yüreğinde ikisinin bir arada uzun süre barınması ne yazık ki olanaksızıdır."[55]

Sevginin Eşsiz Kışı, **Ölü Erkek Kuşlar**, **Taş ve Ten** adlı eserlerde aşk daha yoğun bir şekilde işlenir. Aragon'un "Mutlu aşk yoktur" cümlesi İnci Aral'ın eserlerinde yaşanan aşkların özetidir. Aşkın devam edebilmesi için mutlaka iç veya dış engelin gerekli olduğuna inanan Aral'a göre iç engel; o iki kişinin aralarındaki ulaşılmazlık, bir türlü aynı çizgide buluşamamak, sevildiğinden yüzde yüz emin olamamak, kıskançlık, birbirine kavuşamamaktır. Dış engellerse daha çok toplumun, ailenin, o iki insana yakın olanların bu aşkı bir biçimde onaylamaması, uygun bulmamasıdır. Aşkın bir imkânsızlık ilişkisi olduğunu düşünen İnci Aral, aşkın bitişini şöyle anlatır:

---

[55] İnci Aral, **Anlar İzler Tutkular**, 1. Bsk., İstanbul, Epsilon Yayınları, 2003, s. 116.

> "Aşk, bu tutkulu heyecan kavuşmadan ya da kurumlaşmadan bir süre sonra biter. Aşkın süresi hakikaten çok uzun değil. En fazla 3-4 yıl. Ardından yerini daha köklü bağlar, dostluk, arkadaşlık duygusu alır. Aile, çocuklar, ortak amaç ve değerler, ya da sevgi ilişkisiyle davam edebilir. Bu aşkın ehlileşmiş, uysallaşmış halidir."[56]

İnci Aral'ın yaşadığı mutsuz sonla biten aşkın izleri birçok kadın kahramanın hayatında görülürken en fazla **Ölü Erkek Kuşlar** adlı romanda Suna'nın hayatında karşımıza çıkar. Aral'ın yaşadığı aşkın temelleri lise yıllarında atılır. Manisa'da yatılı olarak okuduğu yıllarda resim öğretmeni olan ilk kocasına uzun yıllar mektuplar yazar. Gazi Eğitim Enstitüsü'ndeki ilk yılında beklediği sevgiyi gösterecek biriyle tanışamayınca yaşıtı gençlerden daha olgun ve beklediğine yakın güzel mektuplar yazan, pek tanımadığı resim öğretmenine âşık olmayı uygun bulur. Kendisine ölçülü bir biçimde açılan sevdiği adam, resim bölümüne girmesi için İnci Aral'ı desteklemiştir. Sevdiğinin uzakta olması ona beklemek ve özlemek olanağını sağlamış, ailesini erken yaşta kaybetmenin verdiği ilgi, şefkat ihtiyacıyla bu aşkı abartıp saplantıya dönüştürmüştür. Samsun'a öğretmen olarak atanır ve burada kaldığı üç yıl boyunca da mektup, günlük ve şiir yazmaya devam eder. Üç yıl sonra sevdiği adamın yaşadığı Manisa'ya tayin ister ve bir ortaokulda çalışmaya başlar. Üç dört ay sonra altı yıl boyunca sevdiği adamla gelinlik giymeden düğün merasimi yapmadan evlenir. Aral, aşk hakkında düşüncelerini şu şekilde anlatır:

> "Bir insanı sevmeye değer bulabilmem için onun ulaşılması güç olanı simgelemesi gerekiyordu. Aşk benim için bir olanaksızlık, umutsuzluk ilişkisi olduğu sürece anlam taşıyordu. Bunun dışında nesnel olarak, kendi başına ve uzun süreli bir derinliği yoktu. O ele geçmezi elde etme çabasını inatla sürdürdüğümde var olabiliyordu ancak. Yakınımda duran, kolayca ulaşabileceğim hiç kimse ateşlemiyordu ruhumu."[57]

Hikâye ve romanlarda aşk, kadın kahramanların hayatlarında belirleyici bir unsur olup çoğu zaman kadınların savrulmalarına, var olan düzenlerini bozmalarına sebep olur. Kadın, evli bir aileye üçüncü bir kişi olarak katılabildiği gibi kendi

---

[56] Ayla Önder, "Hayalleri ve Aşkı Bitirdiler", **Popüler Psikiyatri**, S. 29, Ocak-Şubat 2006, s. 37.
[57] İnci Aral, **İçimden Kuşlar Göçüyor**, 2. Bsk., İstanbul, Epsilon Yayınları, 2005, s. 14.

ailesine de âşık olduğu adamı üçüncü kişi olarak katmaktan çekinmez. Kimi zaman da tek taraflı yaşanan bir aşk sonucu yaşanan kırgınlıkla kadın, kendi dünyasına çekilir. İnci Aral'ın kadın kahramanları aşklarını tutkuyla yaşar, aşkını olumsuzluklara karşı savunur yine de aşkın bitişi, kaçınılmaz bir son olarak yaşanır.

Aşkı yaşayan kadınlar: **Ağda Zamanı** (Leman), **Karanlığa Kumru Nakışıdır** (Gülgez), **Sevginin Eşsiz Kışı** (adı verilmez), **Bir Gün Sevgiyle** (Bersu), **Fırtına Kuşu** (Verda), **Fuat Paşa Sokağı** (Süheyla), **Arabesk Yerine** (Pervin), **Gölgede Kırk Derece** (Bedia), **Sırça Sözcükler** (adı verilmez), **Uzun Ölüm** (Nihal), **Adını Anmamaya Ant İçiyorum** (Nurhan), **Çalıkuşu** (Ayten), **Beklemek** (Müveddet), **Ölü Erkek Kuşlar** (Suna), **Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm** (Sara), **Taş ve Ten** (Ulya), **Sadakat** (Azra)

Ağda Zamanı adlı hikâyede **Leman**, annesiyle yaşayan otuz üç yaşında bir kızdır. Annesini taşınması çok güç bir yük olarak görür. İçinde sürekli bir ağlama isteği olan Leman, mutsuzdur. On beş yıldır bir kurumda çalışır, bakımına ve giyimine çok dikkat eder. Annesi Leman'ın evlenmemesinden şikâyet eder. Leman'a göre kumaş alır gibi eş seçilemez. Sevebileceği, olgun, yakışıklı, okumuş, anlayışlı bir insanla evlenmek ister; fakat aradığı kişiyi bulamaz. Sorun olarak da küçük bir yer yaşamasını gösterir. Leman, aşka bakışını şu şekilde anlatır:

> "Erkeklerle ilişkimi arkadaşlık dışına taşırmam. Tutarım kendimi. Küçümsenecek bir kız olamam ben. Öyle âşık olmak falan gibi aptalca şeyler gelmedi başıma." (Ağda Zamanı, s. 27)

Bulunduğu çevrede kendisine sadece Murat'ı yakıştırır ve ona ilgi duyar. Bu ilgi zamanla Leman açısından bir aşka dönüşür. Murat'ın annesine temizliğe gider, bu kadının dernek başkanı olmasını destekler. Kendisini gelin adayı gibi görmeye başlayan Leman, annesinin uyarılarına rağmen Murat'la nişanlanacaklarına dair hayaller kurar. Murat'ın başka bir kızla nişanlandığını öğrenince duygularıyla oynandığına inanır ve yıkılır. Leman ile arkadaşı Süheyla arasında erkekler üzerine şöyle bir konuşma geçer:

> "Erkekler kişilikli kadınlara katlanamıyorlar. Süheyla, 'Bilgiç bilgiç pozlara girip çok konuşuyorsun, erkekler sevmez bunu', dedi. 'Bir düşüncesi olan konuşur, ötesi baş sallar', dedim, aldı yanıtını oturdu." (Ağda Zamanı, s. 30)

Karanlığa Kumru Nakışıdır adlı hikâyede Ankara'da üniversite öğrencisi olan **Gülgez**, babasından habersiz Ayhan'la aynı evde yaşamaya başlar. Gülgez'in önce okulunu bitirmesini isteyen babası kendisiyle tanışmaya gelen Ayhan'ı evden kovar, kızını da evlatlıktan reddeder. Buna rağmen Gülgez, Ayhan'dan vazgeçmez. Gülgez'le Ayhan'ın evlenmelerine üç gün varken siyasî sebepler yüzünden ikisi de gözaltına alınır. Gülgez, yirmi iki gün sonra serbest kalır; fakat Ayhan tutuklanır. Ayhan'a olan duyguları değişmeyen Gülgez, bu olayın ilişkilerindeki eksikleri tamamladığını düşünür. Ayhan'ın çıkmasını beklemeden evlenmek ister.

Sevginin Eşsiz Kışı adlı hikâyede adı verilmeyen kadın, kocasıyla sorunları yüzünden ayrılmak üzeredir. Kadın kocasına bir hikâye anlatır. Bu hikâye pipoları seven adam ve onun âşık olduğu kadın üzerinedir. Hikâye şöyledir: Kadın, Paris'te öğrenci olduğu yıllarda bir ressamı sever ve bir süre onunla yaşar. Daha sonra sevdiği adamı bırakıp kendisinden on yaş büyük biriyle evlenir. Kadının eski sevgilisine olan özlemini ve hayallerini fark eden kocası onu eski sevgilisine gönderir. Bir süre sonra kocasına dönen kadın, içinde alevlenen sevgiyi kocasından saklar. Aylar boyunca pek çok kez kocasını bırakıp eski sevgilisine gitme isteği ile kocasının ona olan sevgisi arasında kalır. Kadının eski sevgilisine kaçışını engelleyen en önemli sebep ise geç kalınmış bir ilişkinin sonunun ne olacağı korkusudur. Kalp krizi sonucu ölen kadın, arkasında eski sevgilisine yazdığı mektupları bırakır. Kocası bu mektupları okuyunca karısına duyduğu aşk, nefrete dönüşür.

Karısının anlattığı bu hikâyeye karşılık adam da ona Cilo Dağları'nda geçen bir aşk hikâyesini anlatır. Bu hikâye de şöyledir: Aleo ve Hande birbirlerine seven iki âşıktır. Hande, Aleo'dan sevgisini ispatlaması için Galyaşin'in en büyük geyiğinin başını ister. Günlerce dağlarda kalan Aleo geyiği bulur, geyiği vuracağı sırada silahın sesiyle çığ düşer ve Aleo ölür. Sevdiğinin intikamını almak için geyiği öldürmeye

yemin eden Hande, dağlara düşer. Aleo'nun aşkıyla dağlarda yaşayan Hande, geyiği öldürmekten vazgeçer. Hande'nin durumu şu şekilde anlatılır:

> "Hande, sevdayı öğreniyordu. Öğreniyordu ki bir ele avuca sığmaz, dile getirilmez olmazlıktır. Ayrılıktır, dindirilmez bir hasretten ibarettir. Bir büyük düştür. Dağlara yollara düşmedir. Sevda dediğin ölümdür. Ola ki sevdiğin karın buzun altındadır. Ayaz karanlıklarda kulak kesilsen duyduğun ondan sana ulaşan acılı bir türküdür. (Sevginin Eşsiz Kışı, s. 29)

Karşılıklı hikâyeler anlatıldıktan sonra yazar olan bu kadın, kocasının anlattığı hikâyeyi beğenir ve yazmak ister. İlişkilerinde geriye dönemeyecek bir noktaya geldiklerini düşünen kadın, kocasından ayrılmaktan vazgeçer ve evlilikleri devam eder. Birlikte Amazon'a gitmeye karar verirler. Kadının sevgi hakkındaki düşünceleri şu şekildedir:

> "Sevginin, iki kişi arasındaki o özel yakınlığın başkalarıyla kurduğumuz ilişkilerin bir yansısı olup olmadığını soruyorum kendime. Anlıyorum ki her seferinde hiçbir şeyi bütünüyle unutmadan ama onlardan kendimizi kopararak seviyoruz. O vazgeçilmeyen yeniden verebilmek ve alabilmek tutkusuyla." (Sevginin Eşsiz Kışı, s. 31)

Bir Gün Sevgiyle adlı hikâyede **Bersu**, yirmi dört yaşında sevmenin en parlak dönemini yaşadığı yıllarda bir adama âşıktır. Sevdiği adam kendisinden on beş-on yedi yaş büyük olduğu için Bersu da yaşlanmayı ister. Sevdiği adama göre Bersu, henüz sevmeyi bilmez. Birlikte olurlar, birbirlerine kendilerini anlatırlar, ikisi de çok mutludur. Öğrencilik yıllarında hem çalışıp hem okuyan Bersu, hemen evlenmekten korkar. Sevmeyi evliliğe giden bir yol alarak görmez. Aralarındaki bir arada olma isteği zamanla sevgiye dönüşür. Bersu, sevdiğiyle birlikte değişir, büyür. Yıllar sonra aynı şeyleri konuşmaktan konuşacakları bir şey kalmayan çiftin aşkları da biter. Gecelerce uykudan acıyla uyanan Bersu, yaşadıklarının bir aldanış olduğunu düşünerek kendisini avutmaya çalışır. Geçmişe dönüp yaşadığı aşkı değerlendiren Bersu, sevgi hakkında şunları düşünür:

> "Sevmek, insanın yaşamında bir geçiş noktası, diye düşündü. Kendini arayıp bulmaya giden yolda önemli bir durak… Sevmenin, o

yükselişin ne olursa olsun durulmaya, yatışmaya yazgılı çok renkli bir yalnızlık olduğunu sonunda öğrendiğini düşündü." (Bir Gün Sevgiyle-Sevginin Eşsiz Kışı, s. 45-46)

Fırtına Kuşu adlı hikâyede kocası yurttaşında olan **Verda**, evli bir adama âşıktır. Aynı iş yerinde çalıştığı sevdiği adamla birlikte olur. Kocasına bu ilişkisinden bahseden Verda, ilişkileri duyulunca sevdiği adam tarafından terk edilir. Verda'nın çağrısı üzerine üç aydan fazla bir süre sonra Verda'yla sevdiği adam buluşurlar. Her şeyin sözcüklerle anlatılmasından yana olan Verda, sevilmediğini bir kez de sevdiğinden duymak ister. Sevdiği adamın onu hiçbir zaman gerçek anlamda özlemediğini düşünür. Verda'nın hayatında ondan daha fazla sevdiği biri olmamıştır. Sevdiği adama göre biten bir şeyler varsa sebebi Verda'nın kuşkuları, yersiz taşkınlıkları ve huysuzluğudur. Bölüştükleri her şey biter; fakat Verda bu ayrılığı kabul etmek istemez. Verda, içine düştüğü durumu şu şekilde değerlendirir:

"Morların arasında ışıklı bir noktaydım ben onun için. Aldanış dolu bir süreçte kanayıp durmuştum. Sonra eriyip aktım, hepsi bu. Bu işin suçlusu yoktu." (Fırtına Kuşu-Sevginin Eşsiz Kışı, s. 68)

Fuat Paşa Sokağı adlı hikâyede **Süheyla**, servis şefi olarak bir bankada çalışır. Süheyla'nın bankanın müdürü olan Fuat'la ilişkisi vardır. Fuat en başta Süheyla'ya karısından bahsetmiş, ayrılmayı düşünmediğini belirtmiştir. Süheyla, Fuat'ın boşanmamasının sebebini kendi yetersizliğine ve yeterince sevilmediğine bağlar. Birbirini çok seven Süheyla ve Fuat arasındaki ilişki bir yıl boyunca devam eder. Süheyla bir yıl sonra durmadan ağlayan, yalnız ve mutsuz bir kadın haline gelir. Fuat'a olan aşkı bitmese de başka bir şubeye geçip Fuat'la ilişkisini bitirir. Fuat'tan nefret eder ve onun konuşma çabalarına yanıt vermez. Süheyla'nın içine düştüğü hata şu şekilde anlatılır:

"Aşkın başlangıcında kadınlarda kendilerine aşırı güven duyma yanlışı hep vardır. Zaman içinde vazgeçilmez olmayı umarlar. Bu yüzden de giderek hırçınlaşırlar. İstedikleri de hep aynıdır. Bir koca, bir ev, çocuklar." (Fuat Paşa Sokağı-Sevginin Eşsiz Kışı, s. 74)

Arabesk Yerine adlı hikâyede **Pervin**, yirmi beş yaşını bitirmiş, eniştesi Almanya'da olduğu için ablasıyla yaşayan bir kızdır. Pervin, boyacılık yapan biriyle üç yıl nişanlı kalır. İyi bir insan olan boyacı, romantik bir genç olmayıp aynı zamanda kösedir. Pervin bu yüzden nişanı bozar. Bir baklava dükkânında kasiyerlik yapan Pervin, uzun süre karşısına birinin çıkmasını beklemiş artık beklemekten de vazgeçmiştir. Kendisini güzel bulduğu halde neden düzgün bir adamla tanışamadığını sorgular. Yaptığı işten sıkılır, kendisini yorgun hisseder. Bir gün dükkâna gelen Sebati, Pervin'i beğenir ve onu görmek için bir hafta boyunca baklava almaya gelir. Sebati'nin isteği üzerine oturup konuşurlar. Pervin, Sebati hakkında çok az şey bilir ve onun karşısında ne yapacağını bilemez. Sebati, evliliğe karşı olup evliliğin aşkla aynı çatı altında olamayacağını düşünür. Pervin, onun birlikte yaşama teklifini kabul etmez. Daha önce hiç âşık olmayan Sebati, Pervin'e âşıktır ve ona kendisini anlattığı bir mektup gönderir. Sekiz yıl cezaevinde kalmış olan Sebati, çıkınca da ne olduğunu açıkça anlatmadığı "silahsız işler"le uğraşmaya başlar. Mektubu okuyana kadar içinde ne olduğunu bilmediği bir boşluk olan Pervin de Sebati'ye âşıktır. Geri dönülmez bir yerde olduğunu düşünen Pervin, sonunun ne olacağını bilmese de Sebati'ye gider. Aşk ve evliliğin ayrı şeyler olduğunu düşünen Sebati, bu konuda Pervin'e şunları söyler:

> "Şimdi ben elektrik idaresinde tahsildar olacağım, her sabah sürüyle çocuk ağlarken bir an önce evden kaçmak için sabırsızlanacağım. Sırtımda ütüsüz bir gömlek, düğmesi kopuk leş gibi bir pardösü otobüse yetişmek için kendimi sokağa atacağım. Akşam olunca doğru eve geleceğim. Yemek hazır olmadığı için seni, rahat durmadıkları için çocukları döveceğim. Bu arada soba tütecek tabii… Doğurmaktan şu güzel dişlerin dökülecek, kıçın büyüyüp göbeğin fırlayacak… Bu aşk mı sevgi mi Pervin?" (Arabesk Yerine-Sevginin Eşsiz Kışı, s. 128)

Gölgede Kırk Derece adlı hikâyede **Bedia**; varlıklı bir ailede piyano, bale gibi özel dersler alarak yetişir. Otuz yaşını geçen Bedia'nın hiç arkadaşı yoktur. Hukuk fakültesine başladığı yıl annesi ölür. Fakültenin üçüncü sınıfında olduğu yıl Bedia, bir arkadaşını sever. Büyük bir aşk yaşayabileceğini düşündüğü bu kişiyle mitinglere katılır, onu düşmemek için tutunabileceği biri olarak görür. Âşık olduğu

adam, bir süre sonra ortadan kaybolur ve Bedia, yıllar sonra onun gizli polis olduğunu öğrenir. Bedia, uzun süre gözyaşlarıyla uykusuz geceler geçirir. Yaşadığı hayal kırıklığı aklına geldiğinde şunları hisseder:

> "Bu hikâyeyi ne zaman hatırlasam ödüm patlar, kendimi bir sümüklü böcek gibi hissederim ve çabucak zaman aynasının öte yanına kaçıp çocukluğumun nispeten düzayak labirentine saklanırım." (Gölgede Kırk Derece, s. 15)

Otuz dokuz yaşında olan Bedia, yalnızlığından çok şikâyetçidir ve hayatında bir erkeğin olmasını ister. Babasının bürosunda çalışan Bedia, önemli konserleri kaçırmaz, kullandığı antidepresif ilaçlardan bir süreliğine vazgeçer. Kâğıt tüccarı olan Alim'le tanışır, yıllardır beklediği insanı bulduğunu düşündüğü için çok mutludur. Bedia'nın Alim'i seçiş sebebini İnci Aral, şu şekilde anlatır:

> "Yeni değer yargıları yanında yaygın ilişki biçimleri de maddi manevi eksiklik ve yetmezlik duygusu yaratıyor Bedia'da. Ayak uydurmaya zorlandığı bir ortamda kendini modası geçmiş tapon bir mal olarak görüyor. O kadar geç kalmış, kişiliği öylesine güdükleşmiş ki ne yaparsa yapsın durumu değiştirmeyeceğini, üstelik alay konusu olacağını biliyor. Geçmiştir artık. Zamanında yaşanamamış, elden kaçırılmış ve bir daha geri gelmeyecek her şeyin acısını duyuyor. Alim'i seçişi biraz da bununla ilgili. Kendince bir denklik buluyor. Oysa bu cesaret de yüzüne gözüne bulaşan bir başarısızlıkla bitiyor."[58]

Bedia, Alim'e şiir yazar ve birlikte oldukları gece ona yazdığı şiiri verir. Alim'le yaşadığı cinsel ilişki, soğuk ve oldubitti şeklinde gerçekleşir. Ertesi sabah Bedia, hiçbir şeyin değişmemiş olduğunu ve değişmeyeceğini anlar. Sevdiğini sandığı adam, onu bir daha aramaz. Bir süre sonra da bu adamı başka bir kadınla gören Bedia, uzun zaman kendisini pisliğe bulanmış, kirlenmiş hisseder. Hayalleri yıkılır, değer verdiği adam tarafından kaba bir muameleye uğramıştır. Yaşayacağı hiçbir birlikteliğin açılan bu yarayı saramayacağını düşünen Bedia, yaşadığı karşılıksız aşkın bitişini şöyle anlatır:

---

[58] İnci Aral, Unutmak, 1. Bsk., İstanbul, Merkez Kitapçılık Yayınları, 2008, s. 259.

> "Bitti. Kurtarılamaz biçimde harcandı ve çocukluğum gibi uzak bir geçmişte kaldı bu aşk daha şimdiden. Görünmez bir şeyi görmeye çalışarak, ayaklar altına alınan içtenliğim, dağılmış hayallerimle gelmiş geçmiş bütün bozgunlarım içinde kaybolmuş oturuyorum. Gözlerim kendimi görmeyi yadsıyor ve kederimi kimseyle paylaşamıyorum." (Gölgede Kırk Derece, s. 30)

Sırça Sözcükler adlı hikâyede adı verilmeyen kadın, kırk beş yaşında olup kendisinden yirmi yaş küçük bir adama âşıktır. Babasından kalan tabancayla sevdiğini vurmayı planlar; çünkü ona göre yaşadığı aşkı sonsuza ancak bu tabanca taşıyacaktır. Şair olan kadın, sürekli bu aşkı ve tabancayı düşünür. Günler sonra bu fikirden vazgeçer ve tabancayı denize atar. Kadın, yaşadığı aşk için şunları anlatır:

> "Çantamı anahtarlarımı orada burada unutuyorum ve açıkçası, bu kadar kötü sevmekle baş edemiyorum. Tabancayı düşünüyorum. Aşkla cinayet arasındaki ince çizgiye geçiyorum." (Sırça Sözcükler-Gölgede Kırk Derece, s. 42)

Uzun Ölüm adlı hikâyede **Nihal**, babasını otobüs şirketinde çalışan bir şoföre âşıktır. Babası kızının dengi olarak görmediği genci işten kovar ve kızını da eve kapatır. Oğlunu el üstünde tutan baba, kızına hiçbir zaman anlayış ve yakınlık göstermez. Nihal'in kardeşi üç ay önce öldüğü için annesi Aynur da kızıyla ilgilenecek durumda değildir. Henüz yirmi yaşında olan Nihal, kendisini dördüncü kattan atar. Bacakları kırılan Nihal, altı ay hastanede kalır, hiç kimseyle duygularını paylaşmaz. Babası, Aynur'un yalvarmalarına rağmen onu görmeye gelmez. Nihal, hastaneden çıkınca koltuk değnekleriyle İzmir'e sevdiği adama gider ve yıldırım nikâhıyla evlenir. Annesi kızının aşkını şöyle değerlendirir:

> "Baba ilgisi görmeyen kızların aşkı böyle büyük oluyor işte. Baba evinde kalıp da ne görecek? Bırakıyorum gitsin. Çare yok, yeniden denerim filan diyor, denemesin, çünkü ölüm büyük, kesin bir olaydır." (Uzun Ölüm-Gölgede Kırk Derce, s. 62)

Adını Anmamaya Ant İçiyorum adlı hikâyede **Nurhan**, el üstünde tutulduğu bir çocukluk döneminden sonra akademide sanat öğrencisiyken ünlü bir sanayicin yakışıklı oğluyla evlenir. Nurhan'ın yirmi iki yaşında yaptığı bu evlilik, kocasını başka bir erkekle aynı yatakta görünce kısa sürede biter. Nurhan, okula ara verip eve kapanır, sürekli yemek yiyerek avunmaya çalışırken yüz kiloya çıkar. Birkaç sevgilisi olan Nurhan, aşktan uzak kalır. Otuz beş yaşına geldiğinde bir resim sergisinde Nurettin'e âşık olur. Nurettin'in sohbetlerinden zevk alır, onu ilginç bulur. Nurettin Almanya'ya dönünce onunla uzun telefon konuşmaları yapan Nurhan, bazı geceler evliliği tekrar düşünmeye başlar. Frankfurt'a Nurettin'e gider; fakat Nurettin yarım saat içinde değişir, yüzüne güven ve kayıtsızlık gelir. Daha o anda Nurettin'den nefret etmeye başlayan Nurhan, bir yandan da bu adama âşıktır. Tanışmalarından dört ay sonra İstanbul'da evlenirler. Sahip olduğu ne varsa Nurettin'in ayaklarına serer, ondan beklediği ise sadece sevgi ve hoşgörüdür. Yaşadığı hayal kırıklıklarına rağmen Nurettin'den vazgeçmek istemez. Onu Bodrum'a yerleşmeye razı eder, aylarca uğraşarak üst katı ev, alt katı bar ve galeri olacak bir mekân hazırlar. Sevdiği adamın kayıtsız ve bir şey beğenmeyen tavrı onu çileden çıkarır ve Nurettin'le kavga ederler. Bu kavgadan sonra bir süre daha birlikte yaşarlar. Nurhan, sevdiği adamın yanında her türlü fiziksel ve duygusal aşağılanmaya zevkle katlanır. Frankfurt'a giden Nurettin'in peşinden iki ay sonra tekrar giden Nurhan, iyi niyetle ilişkilerindeki problemi çözebileceklerini düşünür. Babasıyla Nurettin'in evine habersizce girdiklerinde Nurettin'i bir kadınla yatakta bulurlar. Büyük bir kavganın sonunda kolu ve kalbi kırık evine dönen Nurhan, biten evliliğinin ardından aşk hakkında şunları düşünür:

> "Aşkın var olmadığına inanırken seni buldum ve senin aşağılık kendini beğenmişliğinle uyuşuk aşkın üzerime kapandı. Aşk sözcüğü uğulduyor beynimde. Dehşet verici, güzel aşk. Kısacık bir zaman bana göründü ve bitti…" (Adını Anmamaya Ant İçiyorum-Gölgede Kırk Derece, s. 92)

Çalıkuşu adlı hikâyede asıl adı Hüdai olup Çalıkuşu adıyla bilinen bir öğretmen ile **Ayten** arasında geçen aşk anlatılır. Bir ortaokulda resim öğretmeni ve müdür yardımcısı olan Çalıkuşu, romantik ve yufka yürekli bir adamdır. Resim

yapar, keman çalar, şiirler yazar. Çalıkuşu'nun en büyük korkusu karısı Ganimet'tir. Ganimet aileden zengin, sürekli yorgun ve neşesiz bir kadındır. Aynı zamanda kilolu bir kadın olup kendisine benzeyen bir de kızı vardır. Çalıkuşu'yla ilişkisi olan Ayten, kocası tarafından terk edilmiştir. Devlet hastanesinde hemşire olarak çalışır. Kendi halinde bir kadın olan Ayten, Çalıkuşu'nun gösterdiği ilgiye çabucak karşılık verir. Otuzuna bile gelmeyen Ayten ile Çalıkuşu'nun aşkları her yerde konuşulur. Bu durum herkesi rahatsız ederken özellikle de Ayten'in ev sahibi bu ilişkiden rahatsız olur. İlişkisi hastanenin başhekimine şikâyet edilen Ayten, büyük bir rahatlıkla kendisini ve aşkını savunur. Çalıkuşu'na yemekler hazırlar, değişik kıyafetler giyer, kırlarda Çalıkuşu'yla beraber dolaşırlar. Yaklaşık bir yıl süren bu ilişki boyunca sakin kalmaya çalışan Ganimet, Çalıkuşu'nun iç çamaşırlarını Ayten'e yıkatmasıyla patlar. Durumun ciddiyetini fark eden Ganimet, Ayten'in evine gidip etrafı dağıtır, Ayten'le birbirlerinin saçlarını yolarak kavga ettikten sonra kocasının duvardaki resmini Ayten'in başına geçirir ve evi terk eder. Bu olayın herkes tarafından konuşulması üzerine Ayten, bu dedikoduları kaldıramaz ve başka bir yere tayini çıkar. Bu olaydan sonra Çalıkuşu'nun durumu hakkında şunlar anlatılır:

> "Böyle bitti bu aşk. Çalıkuşu'nun dinmez bir kulak uğultusu, dokunsan ağlar bir sulugözlülük, çaresiz bir anlaşılmama gücenikliği, önü alınmaz bir dalgınlık bırakarak." (Çalıkuşu-Gölgede Kırk Derece, s. 138)

Beklemek adlı hikâyede **Müveddet**, otuz yaşını geçmiş, adliye kaleminde çalışan bir memurdur. Fazla gösterişli ve açık giyindiği, gençliğinde işsiz biriyle düşüp kalktığı yolundaki dedikodulara aldırmaz. Ailesini kaybeden yeğenini evine kabul etse de ona özgürlüğünü kısıtlayan bir engelmiş gibi bakar. Kasabaya evli ve iki çocuğu olan bir polis şefi atanır. Sami, Müveddet'i görür görmez peşine düşer. Müveddet, bu isteğe karşılık verince aralarında bir aşk doğar. Sami haftada iki üç gece Müveddet'in evine gelir, sabahları gider. Sevdiği adama yemekler hazırlayan, ud çalan Müveddet bu aşkla birlikte yeğenine bile daha yumuşak davranmaya başlar. Hırçın bir kadın olmasına rağmen sevdiği adamın yanında uyumlu ve mutludur. Sevdiği adamın kollarında ölmeyi isteyen Müveddet'in aşkı için İnci Aral, şunları anlatır:

> "Bu hikâyede mutsuz bir aşk yaşanıyor. Kaçırılmış, gizli saklı zamanlarda. Yarınla ilgili bir umut yoksa aşkta, o gizlice yaşanan anın içinde ölmeyi isteyebilir insan. O kolların arasından sıyrıldığında o bildik yavanlığa dönmeyi istemez ve oracıkta, o mutlu anı sonsuza taşımak istercesine ölümü özleyebilir."[59]

Müveddet ile Sami'nin aşkları altı ay geçmeden kasabada dedikodu malzemesi haline gelir. Sami, görüşmelerine bir süre ara vermeleri gerektiğini düşünür. Müveddet; üzüntülü ve uykusuz günler geçirir, sevdiği adamı özler. İlişkilerinin birinci yılı dolarken Sami, ondan uzaklaşmayı dener. Müveddet, sevdiğine yalvararak onu geri gelmesi için ikna eder. Aşkları çirkin bir zina durumuna dönüşmeye başlar. Sami'nin tayini başka bir yere çıkar. Bu haberden sonra Müveddet, birlikte oldukları bir gece Sami'yi vurur. Sami onun eline vurmasa ölecek kişi, Müveddet olacaktır. Müveddet'in yeğeni bu aşkı şöyle değerlendirir:

> "Erkeklerin âşık bir kadın karşısındaki şaşkınlık ve çaresizliklerini ilk o zaman tanıdım. Ters dönmüş bir kaplumbağa, evet tıpkı böyle… 'Sami denen o herif', kendi yarattığı bir imge olsa da teyzem, gelecekteki yalnızlığını kapanmayacak bir yara gibi duydu içinde. Sanırım, bağımlı olduğu adamın vereceği zevkten, ilgi ve sevgiden uzaklaşmanın getireceği bir yalnızlık değildi bu yalnızca, öyküsünü kaybetme korkusuydu… Kısa bir aşk ve erken ölüm sonsuza kadar sevilmenin ön şartı değil miydi?" (Beklemek-Ruhumu Öpmeyi Unuttun, s. 62-63)

Ölü Erkek Kuşlar romanında **Suna**, iki evlilik yapar ve ikisi de mutsuz sonla biter. İlk kocası evlenmeden önce kendisinden uzakta yaşayan bir adam olduğu için Suna, uzaklık yüzünden ona tutkuyla bağlanır. Suna, sevdiği adam için yolculuklar yapar, acı çektiği içi bu adamı kafasından atamaz. Yatılı okulda başlayan bu çocukluk aşkı çok uzun sürer. Kendisinden on beş yaş büyük olan sevdiğini unutmak için üniversite yıllarında farklı kişilerle görüşür; fakat yine de ondan vazgeçemez. Sevdiği adamdan gelen kapalı, az ve öz yakınlık onu kafasında büyütmesine sebep olur. Suna, öğretmenlik yaptığı yıllarda da sevdiği adamla

[59] **A.e.**, s. 323.

mektuplaşmaya devam eder. Onun oturduğu şehre gelen Suna ile sevdiği adam arasında şöyle bir diyalog geçer:

> "Kendine hiç acımıyor musun Suna? Neden, dedi Suna, neden? Beni tanımıyorsun dedi Adam, hiç tanımıyorsun. Tanıdığında sevmeyeceksin artık, sevemezsin. Neden, diye sordu Na. Ama neden böyle düşünüyorsunuz? Ben bir hiç… Evet hiçim Suna. Sevilmeye değer hiçbir şey yok bende, inan buna. Şimdi avuçlarımın içinde olmak istiyorsun ama çok geçmeden bir kuş gibi uçup gitmek, kurtulmak isteyeceksin, çırpınacaksın. Sana kıyamıyorum." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 62)

Sevdiği adamın uyarılarını dikkate almayan Suna, onunla gelinlik giymeden gizlice evlenir. Evliliği süresince resim yapmak, yazı yazmak, evdeki eşyaları değiştirmek gibi farklı şeyler yapmak ister; fakat bu heyecanına kocasını ortak edemez. Sıkıldığı evlilik düzenine katlanamayan Suna, beş yıl sonra boşanır, çocuğunu kocasına bırakarak yeni bir şehre yerleşir. Katıldığı bir davette Ayhan'la tanışır, bir hafta sonra da Ayhan'ın evine taşınır ve kısa bir süre sonra onunla evlenir. Özgür, dışa dönük, cesur, başkaldırmaya hazır tarafını Na; uysal, iyi bir eş ve anne olmaya şartlanmış evcil tarafını da Su temsil eder. Su ve Na sürekli çatışma içinde olup Suna'nın aşk peşinde koştuğu dönemlerde Na galip gelmektedir. Suna, kişiliğinin iki zıt yanıyla ve hayatıyla İnci Aral'ı temsil etmektedir. Aral, kendisini şöyle anlatır:

> "Çocukluk yıllarımda kişiliğimde iki zıt yan oluştu. Biri, yetim-öksüz, karamsar, melankolik dişil yanım; öteki, başının çaresine bakmak zorunda olan, iyimser, atak, sorun çözmeye yönelik yapıcı bir zekâya sahip eril yanım. Bunlar bir arada kendi kendimi inatla var etmeye yarayan özelliklerdi." [60]

Suna, Ayhan'ın okumasını istediği bütün kitapları okur. Ayhan, onun sağlam bir kişiliğe sahip olmasını ister; fakat bu Suna'da gizli kalan aşağılık duyguları ortaya çıkarır. Kocasının yardımıyla bir sanat dergisinde çalışmaya başlar. Ayhan'ın

[60] **A.e.**, s. 13.

“Birlikteliğin Koşulları” adı altında aldığı yedi maddelik karar Suna’nın kocasına olan güvenini sarsar. İnci Aral, alınan bu kararlar için şunları ifade eder:

> “Bir radikalin iyimser dayatması! Bu yüzden uygulamada öngörülememiş duygusal sapmalar ortaya çıkarıyor. Sonuç: Fiyasko! Ayhan karısın yeniden âşık oluyor, incinmiş Suna ise olumlamayı ve aşkı başka yerde aramaya itiliyor.”[61]

Bir süre bu kurallarla yaşayan ve mutsuz olan Suna, aşk hakkında şunları düşünür:

> “Aşk teslim olmaktır çünkü. Onu istiyorsanız o olmaktır. Yoksa ayrı yönlere akarsınız, yollarınız ayrılır, yitirirsiniz birbirinizi. Koparsınız, korkunç şeyler yaşayabilirsiniz.” (Ölü Erkek Kuşlar, s. 105)

Kocasının istediği değişimi başararak ondan öç almaya çalışan Suna, onun birlikte olma tekliflerini reddeder, enerjisini evin dışında kullanır, dergideki arkadaşlarıyla vakit geçirir. Kendisine olan güveni geri gelen Suna, aşkın bittiğini fark eder. Bu sefer âşık olan taraf Ayhan olur. Onur’la karşılaşıncaya kadarki bir buçuk yılı uyum içinde geçirirler. Bir serginin açılışında tanıştığı Onur’u kendisine çok yakın hisseden Suna, onun iş teklifini kabul eder ve Onur’la aynı iş yerinde çalışmaya başlar. Onur’dan gelen bir bakış, gülüşle Suna büyük bir coşkuya kapılır ve bu mutluluğunu da Ayhan’a taşır. Onur’un atölyesinde onunla birçok kez birlikte olur. Suna ve Onur, başkalarının yanında yakınlıklarını gizlemeye çalışırlar. Onur’a âşık olan Suna, sevmenin tanımlarını şu şekilde yapar:

> “Sevmek, lokmanızı çiğnemeyi unutarak masa başında kalakalmaktır.
>
> Sevmek sonradan, usulca okşamaktır bir elin değdiği yerini saçlarınızın.
>
> Belki de sevmek bir gün hiç yoktan altüst edilip tavuklu pilav kurusu pişirmektir.
>
> Sevmek telefon zillerini duymamak, bastığı yeri bilmemektir.

[61] **A.e.**, s. 167.

> Sevmek yaşamınıza birdenbire girip, bir süredir sessizce ona katılmakta olan birini ondan önceki denge ve düzeni hiç bozmamaya çalışarak kabullenmek mi?" (Ölü Erkek Kuşlar, s. 189)

Su olan tarafı onu uyarmasına rağmen Na, bu sevda için elinden gelen yapmaya karar verir. Suna, aynı anda hem Onur'u hem de kocasını sevebileceğini düşünür. Her duyguyu yoğun bir şekilde yaşayan Suna, istese de hesaplı davranan bir kadın olamaz. Suna, kocasına Onur'a âşık olduğunu söylediğinde Ayhan bu durumu düşünce olarak doğru kabul etse bile duygusal anlamda kabul edemeyeceğini söyler. Ayhan, Suna'dan Onur'la bir daha birlikte olmayacağına dair söz vermesini ister. Bir akşam üçü bir araya gelip bu konu üzerine konuşurlar. Suna'ya göre en zor durumda olan kendisidir; çünkü o iki erkeği birden sevmektedir. Onur'u eksik kalan yanı olarak gören Suna, bu konuşmadan sonra Onur'la birlikte olur. Onur'un ailesinin tatilde olduğu bir gün onun evine gitmekten çekinmeyen Suna, sevdiği adamın evli olduğunu ilk kez fark eder gibidir:

> "Bu kadar çok sevdiğim, onsuz edemediğim bu adamın yaşamında bir başka kadının kesin olarak var olduğunu ilk kez bilinçle duyuyorum. Gözlerim yanıyor." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 294)

Ayhan, Suna'nın sözünde durmadığını fark eder. Suna, Onur'u sevmekten de yorulmaya başlar. Üçü de mutlu olmayıp bir gece Ayhan'ın isteğiyle yine bir araya gelirler. Dost kalabileceklerini sanmış olan Ayhan, yanılmıştır. Suna'dan kendisiyle Onur arasında bir seçim yapmasını ister. Hiçbir sonuca ulaşılamayan bu sohbetten sonra Suna, kocasına Onur'u sevdiğini bir daha itiraf eder. Üniversitede hoca olan Ayhan, siyasî sebepler yüzünden tutuklanır. Suna, bu dönemde de Onur'la birlikte olmaya devam eder; üç ay sonra Ayhan, serbest bırakılır. Ayhan'la Suna arasındaki gerginlik sürer, Suna sürekli Onur'u özler. Kendisine kiraladığı eve gitmek isteyen Suna, Ayhan tarafından engellenir, ısrar ettiğinde de Ayhan'dan dayak yer. Yedi yıl birlikte yaşadığı kocası Suna'ya şunları söyler:

> "Sen yalnızca duygularıyla yaşayan bir insansın. Sen savrulmak istiyorsun. Oysa seni böylesine savuracak kişi ben değilim artık… Biliyor

musun, sıradanlaşmamayı, bir roman kahramanı gibi yaşamayı kendine önkoşul bellemişsin sen." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 339-340)

Ayhan, yurt dışına gidince Onur'la görüşen Suna, onunla olan ilişkisini de bitirerek Düşköy'e gider. Burada kendisine göre bir başlangıç yaşayarak toparlanmaya çalışır.

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında **Sara**, asıl adı Halise Gülsün, üç kez evlilik yapar. Bu evliliklerin yanında birçok ilişki yaşayan Sara, kadının özgür olması gerektiğini savunur. Sara beş yaşındayken annesi intihar eder. Yalnızlığı, duygularını gizlemeyi erken yaşta öğrenir. Lise yıllarında David adlı bir genci sever ve aylarca onunla birlikte olur. David ona Alis adını verir. David, Sara'ya haber vermeden ülkesine döner. Bunun üzerine evi terk etmeye karar veren Sara, bindiği trende Çetin adında genç bir savcıyla tanışır. İstanbul'a gidip üniversiteye kaydını yaptırır; fakat okumaya pek hevesli değildir. Üç ay sonra karşısında Çetin'i görünce valizini toplayıp onunla gider. Bir kızı olan Sara, evlilik hayatından sıkılır. Çocukluğundan beri istediği film yıldızı, şarkıcı olma isteğini gerçekleştirmek ister, Çetin'den boşanır. Sara, yirmi altı yaşındayken zengin ve elli sekiz yaşında olan Suat'la evlenir. Suat'tan önce barlarda şarkı söyleyen Sara, bu evlilikle rahat bir hayata kavuşur. Sekiz yıl sonra Suat'ın ölümünden sonra büyük bir servete sahip Cihangir'le evlenir. Bu evliliği sırasında hayatının tek ve büyük aşkı Enver'le tanışır. Sara ve Enver, evli olmalarına rağmen beş yıl birlikte olurlar. Cihangir'in Enver'i öldürtmesi sonucu bu aşk biter. Halise-Alis-Sara çizgisi boyunca yaşanan ilişkiler arasında Sara için Enver'in farklı bir yeri olmuştur. Sara'nın yaşadığı tek aşk şöyle değerlendirilir:

> "İnsan sevdiğini, sevmenin en yüksek noktasındayken yitirdiğinde çektiği acıyı yüceltiyor, salt sevebilmiş olmayı bile mutluluğa, sevince çeviriyordu sonradan. Yarım kalmış aşklar o noktada, çürümeden bozulmadan, mumyalanmış olarak sonsuza kadar korunmuş oluyordu. Böyle bir aşkın anısı o aşkın kendisinden daha büyük ve kutsaldı hiç kuşkusuz." (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 48)

Taş ve Ten romanında **Ulya**'nın anne ve babası boşandığı sırada Ulya on, kardeşi yedi yaşındadır. Alman asıllı annesi Almanya'ya giderken küçük kızını

yanına alır, Ulya babasıyla kalır. Yaz tatillerinde annesinin yanına giden Ulya, ilk kez burada erkeklerle arkadaşlık eder. İçindeki sevgi açlığıyla on yedi yaşında sevmediği biriyle birlikte olur. Kendisini farklı hissedeceğini uman Ulya için değişen bir şey olmaz. Bu olaydan sonra Ulya'nın hiçbir erkekle uzun bir arkadaşlığı olmaz. Üniversiteyi Almanya'da okuyan Ulya, tatil sonrası İstanbul'dan Almanya'ya dönerken trende Bedir'le tanışır. Adanalı, yirmi beş yaşında, okulu yeni bitirmiş, az konuşan bu adam, onu çok etkiler. İki buçuk ay sonra kendisini arayan Bedir'le buluşur. Örgüt bağlantısı yüzünden Türkiye'den ayrılmak zorunda kaldığını ve geri dönemeyeceğini öğrendiği Bedir, ondan yardım ister. Bir süre vakit geçirdikten sonra Bedir ile yurttaki odasında birlikte olurlar. Ulya, sevdiği adamdan sevgisine karşılık beklediğinde Bedir'den şu cevabı alır:

> "Bilmiyorum, diyor, buna hakkım olup olmadığını bilmiyorum. Hak edebilmeyi çok isterdim inan. Şimdi bunu düşünme. Belki bir gün…" (Taş ve Ten, s. 77)

Sevdiğinden ayrı kaldığı her saat kendisini yapayalnız hisseden Ulya, ona hayrandır, herkese ondan bahsetmek ister. Tanıştıklarından sekiz ay sonra birlikte bir ev tutarak taşınırlar, çok mutlu günler geçirirler. Ulya'nın ona olan bağlılığı kendisini feda edecek ölçüdedir. Bedir yanında değilken yaptığı işe kendisini veremeyen Ulya, onsuz her şeyin anlamsız olmasının tehlikesini de sezmektedir. Kendisini açıkça ifade edemeyen, karar alamayan Bedir, kendisini siyaset yoluyla ortaya koymaya çalışır. Siyasî işlerle uğraşır; fakat Ulya'ya hiçbir şey anlatmaz. Ulya ısrarla öğrenmek istediğinde Bedir, ayrılmayı teklif eder. Bunun üzerine Ulya susmayı tercih eder, birlikte iki yıl yaşadıktan sonra evlenirler. Yüksek lisansı bitince Türkiye'ye dönen Ulya, hamile olduğunu öğrenir. Bedir üç kere Ulya'yı ziyarete gelir, son ziyaretini kızı doğduğunda yapar ve kayıplara karışır. Ulya, yaşadığı hayal kırıklığını ailesiyle birlikte vakit geçirerek unutmaya çalışır. Aynı hataya düşmekten çekindiği için uzun süre aşktan uzak kalır. Evlilikten de uzak duran Ulya, Haluk'la dostluğun daha ağır bastığı yirmi yıllık bir ilişki yaşar. Yıllar sonra tanıştığı Sina'ya âşık olur. Sina, Ulya'ya yıllar önce yaşadığı aşkı hatırlatır. İnci Aral, Ulya'nın yaşadığı aşkları şöyle değerlendirir:

> "Aşk budur. İnsanın en cesur eylemi, en yüksek olağanüstü sıçrayışı, en ölümcül coşkusudur. Ne var ki herkes bu ataklığa sahip olamıyor. İnsan gerçekten hayatında en çok birkaç kez âşık olabiliyor. B ile Sina arasında Ulya'nın, Haluk'la aşksız geçirdiği yirmi yılı var. Aşkın gözleriyle baktığında uçsuz bucaksız bir çölde yaşamış görüyor kendini."[62]

Almanya'da yaşayan ve kendisinden on yaş küçük olan Sina, Ulya'ya bir zamanlar sevdiği adamı hatırlatır; Ulya yaşamış olduğu aşkı bir daha gözden geçirir. Sina'yla aralarındaki ilişki, beş gün süren bir hoşlanma ve yakınlaşmadan ileriye gitmez. Ulya, aşk hakkında şunları ifade eder:

> "Aşk mı? Ne aşkı? Bu benim bir zamanlar satır satır ezberlediğim ve bir daha kullanılmadığı için belleğimin bir köşesine attığım bir bilgiydi… Yıllardır, aşkın bir danışıklı dövüş ve sadece hayalden ibaret olduğunu düşünmekteyim. Tek bir aşkım oldu ve öldü. Eğer birlikte yaşayabilseydik ondan çoktan usanmış olacaktım büyük ihtimalle." (Taş ve Ten, s. 87)

Sadakat romanında öğrenciliği sırasında evlenen **Azra**, kızı üç yaşındayken boşanır. Azra, boşandıktan sonra kısa süreli birkaç serüven yaşar. Bu ilişkiler daha sonra kendisine olan saygısını zedelediği için birine kapılıp gitme cesaretini yitirmesine sebep olur. Son zamanlarda tutucu bir kadın olmuş, aşkın kutsal olduğuna inanmaya başlamıştır. Kontrolü elden kaçırmamak adına sevilmekten çok arzu edilmeyi ön plana alır. Eczacı olan Azra, bir ilaç firmasının düzenlediği yemekli tanıtım gecesinde Ferda'yla tanışır. Hayata yeniden başlamayı, birini sevmeyi ve kendisini yeni baştan yaratmayı istediği bir dönemde karşısına çıkan Ferda, onu heyecanlandırır. Göztepe'de oturan Azra'nın stajının bitmesine dört ay vardır. Tanıştıklarından üç hafta sonra Ferda'nın eczaneye gelmesi, Ferda'da iz bıraktığını anlaması, Azra'nın coşkuya kapılmasına sebep olur. Ziraat mühendisi olan Ferda, sera kurmak için bir arazi kiralamayı düşündüğünü, Azra'ya bildiği bir yer olup olmadığını sorar; fakat Azra'ya ait araziyi daha önce gördüğünü ve beğendiğini Azra'dan saklar. Azra, Ferda'nın araziyi kiralamasını ilişkilerinin sürmesi için zorunlu görür ve dört yıllık kira kontratı yapılır. Ferda'ya âşık olan Azra, onu her

[62] Erdem Öztop, "İnci Aral'la Yeni Romanı 'Taş ve Ten'i Konuştuk", **Cumhuriyet Kitap**, S. 777, Ocak 2005, s. 5.

şeyiyle kusursuz bulur, içinde hüzünle karışık bir neşeyle onu sevmek ve dünyadan saklamak ister. Ferda'nın alçakgönüllü, ölçülü tavrı, iyimserlikle gülümsemesi aklını çeler. Azra, ne olursa olsun onun peşinden gitmeye karar verir. Bu yolda acı çekmeye hazırdır. Azra, aşk hakkında şunları düşünür:

> "Aşk insanı yiyip bitiren bir oluş, biliyor ama elinde değil ondan uzak durmak… Aşk bir süreklilik değil, bir uçurum…" (Sadakat, s. 41)

> "Bir yanda beynin saklı varlığı, öte yanda bedenin istekli, açık görünümü. Aşk, o kaçınılmaz anlama ve anlaşılma isteği saklı yanımızı bıkmadan dışa vurmaya yöneltiyordu bizi. Hayatı, varoluşu, güzellik ve düşünceyi yaratan olağanüstü büyü bu arzudan doğuyordu." (Sadakat, s. 62)

Azra, Ferda'yla birlikte olur; fakat bu birliktelik Azra'nın umduğu gibi olmaz. Kendisini yanlış insanla, yenilmiş hisseden Azra'nın içinde hüzünlü bir umutsuzluk büyür. Sabahleyin Ferda'nın onu sevmediğini düşünür. Bu durumu aşacaklarına inandığı için sorun olarak görmez. Sayancak'ta baba evine dönen Azra, burada bir eczane açar. Gösterdiği ilginin sevdiği adamı kayıtsızlığa götürmesinden çekinerek kontrollü olmaya çalışsa da Ferda'yı her gördüğünde heyecanlanır ve kafası karışır. Yazı birlikte geçirirler, sevdiği adam için kendisini feda etmeye hazırdır. Annesi ölünce aileden sadece kız kardeşi kalır. Ölüm Ferda'yla onu birbirlerine daha da yaklaştırır. Annesinin öldüğü gün Azra, onlara dokunacak herkesi parçalamaya yemin eder. Azra, sevdiği adamla evlenmek isterken Ferda'nın evlenme tasarısı yoktur. Onları bir arada tutan bedensel istek ve biraz da seradır. Küçük bir yerde nikâhsız yaşayamayacakları düşünen Azra ile özgürlüğün sevgiyi güçlendirdiğini düşünen Ferda arasında şöyle bir diyalog geçer:

> "Uyum dediğin nedir? Çaresiz bir uzlaşma ve vazgeçiş. Evcilleşme ve sinme. Asıl sorun ne biliyor musun? Birinin ötekini, kayıtsız şartsız sahiplenmeyi hak görmesi…"

> "Keskin beylik yorumlar bunlar. Seçtiğin ve aşkla sevdiğin insana bağlı kalmak istersin, onu değerli buluyorsan kaybetmekten korkar kıskanırsın."

> "Korku ve kıskançlık özgüven eksikliğinden kaynaklanıyor."

> “Ama Ferda, aşk fiziksel ve ruhsal bakımdan tekeşli ve gönüllü bir sözleşme.”
>
> “Aşk geçer, sözleşmeler bozulabilir. Sonsuz sadakat olmaz. Sadakat insanın kişisel özgürlüğünü sınırlayan bir zorlamaya dönüşmemeli.” (Sadakat, s. 69)

Bu konuşmadan sonra bir süre Ferda’yla görüşmeyen Azra, umutsuzluğa kapılmaz, küsüp aşkını tehlikeye atmak istemez. Düşünceleri net olmayan Ferda, Azra’yla gurur duyarken aynı zamanda ondan çekinmektedir. Sade bir törenle evlenirler; fakat Azra hâlâ onu hak edip etmediğini düşünür, kocasının başka arayışlara girmesinden korkar. Evliliklerinin ilk iki yılı boyunca sürekli çalışırlar. Azra eczanesini, Ferda sera işini büyütür. Yurt dışı gezilerine gitmeye başlayan Ferda’ya eşlik eden Azra, bir süre sonra bundan vazgeçer. Evin tüm sorumluluğunu Azra üstlenir. Hayatlarında belli belirsiz bir tatsızlık, bir eksiklik belirmeye başlar. Kocasına karşı gizli bir kırgınlık besleyen Azra, ilk birkaç yıl sevildiğine inanır. Aldatılmayla ilgili ilk kuşkuya evliliklerinin üçüncü yılında kapılır. Aralarındaki kırgınlıkları çabuk aşarlar, hamile olduğunu öğrendiğinde kocasının istememesi üzerine Azra, hamileliğine son verir. Evliliklerinin dördüncü yılında kocasıyla birbirlerine uygun olmadıklarını gören Azra, mutlu oldukları yalanına sarılır. Bunun sebebi, hayatının geri kalanını tek başına sürdürmekten korkmasıdır. Birliktelikleri azalır; Azra, herkese göstermeye, anlatmaya çalıştığı aşkını yitirir. Kocası evde olduğu akşamlar odasına kapanıp bilgisayarda vakit geçirir. Bir gece kocasını bilgisayar başında çirkin görüntülerle yarı çıplak biçimde yakalayan Azra, kocasıyla kavga eder. Bu kavgadan sonra Ferda, evi terk eder. Azra’nın aşka bakışı değişir:

> “Aşk ve mutluluk. Bu ikisini yan yana koymak ne büyük hamlık. Aşkın ancak mutsuzluğa sıkıca tutunarak ayakta kalabileceğine, mutsuzluğun mutluluktan daha yoğun bir duygu olduğuna inandım acılaşan zamanla. Aşk içinde mutluluk bir sürçme. Perdenin çabucak indiği bir oyun, gelip geçici bir rüya kafa karıştırıcı bir hayal.” (Sadakat, s. 105)

On beş gün sonra barışırlar; fakat barışmaları kaçınılmaz sonu biraz daha ertelemekten başka bir işe yaramaz. Daha dikkatli davranıp karşılıklı tavizlerle

evliliği sürdürmeye çalışırlar. Azra'nın kardeşi Aliye, kocasıyla problemler yaşadığı için ablasına sığınır. Aliye'yle kocasının yakınlaşmalarına tanık olan Azra, aşklarının bittiğini bir kez daha anlar. Ferda'yı ve onun serasında çalışmaya başlayan Aliye'yi dikkatli olmaları konusunda uyarır. Bir gece eve dönmeyeceğini söylemesine rağmen eve döner ve ikisini aynı yatakta bulur. Aliye ve Ferda evden ayrılır, Azra da teselliyi eski arkadaşı Cemal'de arar. Bir ay sonra Ferda, eve geri döner. Azra'ya göre dönüş sebebi sevgi değil, düzenini bozmama isteğidir. Bir süre daha birlikte yaşarlar; fakat zaman geçtikçe aralarına gururdan doğan bir uzaklık girer. Bir gece içki içerek itiraflar yapmaya başlarlar, Ferda'nın itirafları sırasında aldatıldığı gerçeğine dayanamayan Azra, kavga çıkarır. Ferda evi tekrar terk eder. Ferda'nın yine geri döneceğini düşünen Azra; hayaller kurar, mektuplar yazar. İki yıl sonra Ferda eve döner, Aliye'yle yaptığı kazada sol bacağının yarısını kaybetmiştir. Azra'dan beklediği ilgiyi bulamayan Ferda, intihar eder. Azra, iki yıllık bekleyişin ardından gelen kocası için şunları düşünür:

> "Beklediğim, bekleyişimin kendisine dönüşmüş olduğundan aşağıdaki adamın kim olduğundan tam olarak emin değildim artık. Titreyen ellerimle kulaklarıma onun armağan ettiği küpeleri takarken kuşku duymadığım tek şey, en azından gittiği günden bu yana, hangi duyguyla olursa olsun bağlı kaldığımı sandığım adamın bir başkası olduğuydu… Gelmişti ya, yeterdi, onu istemiyordum artık." (Sadakat, s. 245)

Hikâye ve romanlarda yer alan kadınların yaşadığı aşklar şu şekilde gruplandırılabilir:

Hayal kırıklığıyla biten aşklar: **Ağda Zamanı** (Leman), **Bir Gün Sevgiyle** (Bersu), **Gölgede Kırk Derece** (Bedia), **Adını Anmamaya Ant İçiyorum** (Nurhan), **Taş ve Ten** (Ulya), **Sadakat** (Azra)

Evli olan kadının, evli olan başka bir adama âşık olması: **Fırtına Kuşu** (Verda), **Ölü Erkek Kuşlar** (Suna), **Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm** (Sara)

Kadının evli olan bir adama âşık olması: **Fuat Paşa Sokağı** (Süheyla), **Çalıkuşu** (Ayten), **Beklemek** (Müveddet)

Kavuşmayla biten aşklar: **Arabesk Yerine** (Pervin), **Uzun Ölüm** (Nihal)

3. Yalnızlık

Hikâye ve romanlarda yer alan kadınların hayatına baktığımızda bütün kadınların hayatında yalnızlığın farklı şekillerde de olsa yaşandığı görülür. Akraba, komşu ve arkadaş ilişkileri zayıf olan kadın, yalnızlığına, dertlerine başka insanları ortak etmez. Kimi zaman boşanma yoluyla kimi zaman da mutsuz süren bir evlilikle yalnızlığa sığınır. Yalnızlığı bir özgürlük gibi kabul eden kadın, uygulamada yalnız kalmaya tahammül edemez ve mutsuz olur. Çareyi çoğu zaman farklı ilişkilerde, hayata küsmekte ya da intiharda görür.

Sırasıyla babasını, annesini ve babaannesini kaybeden İnci Aral, yalnızlığı çocukluk yıllarında öğrenir. Yalnızlık yaşam direncini arttırır, yalnızlığından yazarak ve okuyarak kurtulmaya çalışır. Arka arkaya gelen ölümlerden sonra halasının yanına yerleşir.

Mutsuz bir çocukluk geçiren İnci Aral, eniştesinin hem Türkçe öğretmenliği hem de müdürlük yaptığı Çelebi Mehmet Ortaokulu'nda "örnek öğrenci" olma sorumluluğunu da taşır. Bu sorumluluk onu olduğundan daha ciddi ve çekingen bir öğrenci haline dönüştürür. Birçok arkadaşı olmasına rağmen daima yalnızdır ve ayrıcalık gibi yaşadığı yalnızlığını korumaya çalışır. Aral, yalnızlık karşısındaki tavrını şu şekilde anlatır:

> "Benim çelişkim yalnızlığı bir yaşama özgürlüğü olarak kabul edip sevmem ama uygulamada o yalnızlığa dayanamayışımdı. Yalnızlık insanın dış kabuğunu kalınlaştırıyor, dünyadan gizlenen iç ise zayıf ve kırılgan kalıyor. Maskemi indirdiğimde ya da kendi kendimle kaldığımda güçlülük sandığım inat ve özgüven bir anda paramparça olabiliyor."[63]

Eserlerde yer alan yalnız kadınlar şunlardır: **Haziranlarda** (adı verilmez), **Ağda Zamanı** (Leman), **Kirli Sarı** (Nedret'in annnesi), **Olumsuz** (adı verilmez), **Göz Boyası** (Serpil), **Mehmet Kaptan** (adı verilmez), **Karanfil Saksılarda** (Şeker),

[63] İnci Aral, **İçimden Kuşlar Göçüyor**, 20. Bsk., İstanbul, Epsilon Yayınları, 2005, s. 33.

Ağrılı Kapısında Gecenin (Kevser), **Güz Yaprağı** (Sevil), **Buluşma** (Ayfer), **Kutu** (Solmaz), **Gölgede Kırk Derece** (Bedia, Bedia'nın annesi), **Uzun Ölüm** (Aynur), **Şeyler ve Düşler** (adı verilmez), **Evin Kadını** (Neslihan), **Yeni Yalan Zamanlar** (Melike Eda), **Mor** (Revan, Gülcan), **Safran Sarı** (Eylem, Carol, Nilhan, Melike Eda), **Sadakat** (Şule)

Haziranlarda adlı hikâyede adı verilmeyen kadın, evliliğinde sorunlar yaşamaya başladığında bu sıkıntılara dayanamaz ve boşanmaya karar verir. Çocuklarından ayrılarak yabancı olduğu uzak bir şehre taşınır. Yalnız olan bu kadın için yalnızlığın güç yanlarından biri yalnız yemek yemektir. İçinde büyüyen bir acıya rağmen dik durmaya çalışır. Sadece kendisine ait olan bir evde yaşar. İnsanın kendi yükünü kendi taşımasına inan kadın, yeni yaşamına alışmaya çalışır. İçinde bulunduğu durumu sorgular ve şu sonuca ulaşır:

> "Acım ne? Giderilmez bir şey. Sanki hiç yaşamamışım, bilmiyorum. Belki de içimde tükenmişlik. Yalnızlık. Gerisi aldatmaca." (Haziranlarda-Ağda Zamanı, s. 11)

Ağda Zamanı adlı hikâyede **Leman**, annesiyle yaşayan, otuz üç yaşını doldurmuş bir kızdır. Özünde yaratılıştan gelme bir soyluluk taşıdığını düşünür ve herkesle ilişki kurmaz. Annesinin olgunlaşmadığını düşünen Leman'a göre annesi taşınması çok güç bir yüktür. Ortaokuldan sonra çalışmaya başlayan Leman, on beş yıldır çalışmaktadır. İyimser olmaya çalışsa da mutlu değildir. Evleneceği insandan birçok beklentisi olan Leman, kasabada sadece Murat adında bir genci kendisine lâyık görmektedir. Murat'ın annesine yardımcı olur, evlenme hayalleri kurarken Murat'ın nişanlandığını duyar. Yapayalnız ortada kalır. Leman içinde bulunduğu durumu şu şekilde ifade eder:

> "Mutlu değilim. Kendimi çoğu kez mutlu bulsam da… Öyle olduğuna inanmaya çalışıyorum hepsi bu. Günün belirli saatlerine sıkıştırılmış oyalanmalardan öte ne var yaşamımda? Tümünün uydurulmuş avuntular olduklarını gece olup da kendimi evde buluverince anlıyorum. İçimde sürdürüp durduğum bir ağlama isteği var." (Ağda Zamanı, s. 24)

Kirli Sarı adlı hikâyede kasabadan İzmir'e göçmüş yoksul bir ailenin dağılışı anlatılır. Adı verilmeyen anne, ortaokulu bitiremeyen kızı Nedret'le düğme dikerek kocasına destek olmaya çalışır. Nedret, yaşadığı yoksul ortamdan çok rahatsızdır ve giderek hırçın, geçimsiz bir kız haline gelir. Ağabeyi Ziya, onu birkaç kez dövdükten sonra Nedret, bir gün evden kaçar. Ziya, üç yıl sonra pavyonda şarkıcılık yapan kardeşiyle karşılaşır; fakat onu eve geri götüremez. Kocasından kalan evde yaşayan anne, kimseyle görüşmez. Nedret'in ölümünden sonra her şeye küser. Kızının ölümünün suçlusu olarak Ziya'yı görür. Ona göre Ziya, kardeşini gördüğü gece onu pavyondan getirmemekle hata yapmıştır. Kendisini herkesten soyutlayan annenin oğluyla bile paylaşacak bir şeyi kalmaz.

Olumsuz adlı hikâyede annesi ölünce yalnız kalan yirmi dört yaşındaki genç kız, bir çatı katında tek başına yaşamaktadır. Hiçbir yakını, arkadaşı olmayan bu genç kızın sadece Nazire adında görüştüğü bir komşusu vardır. Çok düşünür; fakat eyleme geçmeye gücü yoktur, kendisini sürekli yorgun hisseder. Yalnızlığı iş yerinde de sürer, çalışma arkadaşlarıyla konuşmaz. Konuşmayı istemediği için değil, ilk adımı başkalarından beklediği için sessiz kalır. İnsanların kendi halinden anlamadığını düşünür ve fark edilmek ister. Bu kızın varlığının farkında olan tek kişi, komşusu Nazire Abla'dır. Ölmeyeceği bir yerden kendisini atmayı düşür, atlamaya karar verdiği köprüyü iki kez görmeye gider. Yok olmaya giderken varlığını ispat etmek istemektedir. Dereye atlar ve ölmez. Genç kız, şikâyetçi olduğu yalnızlığını şöyle anlatır:

> "Sormadılar hiç sıkıntımı. Neden gülmediğimi, konuşmadığımı. Neden bunaldığımı. Uzatmadılar ellerini. Şimdi gazetecilerin önüne serilmiş bol resimli, bol renkli gazetelere uzanacaklar. Olsun. Beni öğrenecekler, bilecekler, acıyacaklar." (Olumsuz-Ağda Zaman, s. 66)

Göz Boyası adlı hikâyede **Serpil**'in kocası bir yıl önce müsteşar olmuştur. Kocasının önemli bir göreve gelmesi Serpil için onur verici bir olaydır; fakat kocasının Serpil'e karşı ilgisi giderek azalmaya başlar. Kendisini yorgun ve mutsuz hisseden Serpil, kocasının onu küçük gördüğünü düşünür. Kocasının işiyle yaşamları değişmiş; fakat kavuştukları rahatlık, Serpil'in yalnız kalmasına sebep olmuştur.

Serpil, yalnızlığından kurtulmak için kuaföre, oyuna, ziyaretlere gider. Her ayın üçüncü Cuma günü misafir kabul eder. Eski dostlarının yerini gösterişi seven yeni bir çevre almıştır. Çevresinde onu anlayacak kimse kalmamış, Serpil ise yeni çevresinde rol yapmaktan yorulmuştur. Kendisini avutmaya çalışsa da sürekli eski günlerini özleyen Serpil, o günleri şöyle anlatır:

> "Komşular gelirdi sabah kahvelerine. Ev giysileriyle hemen iki tencere arası. O divanlarda oturur dertleşirdik… Bir sıkıntımız mı var, utanmasız ağlardık, açık vermekten korkusuz. Kolaycacık gülerdik zorlanmadan. Kolaycacık konuşurduk, önünü ardını yoklamadan. İşte şimdi bunlardan yoruluyorum. Yapmacılardan, bu oyunlardan…" (Göz Boyası-Ağda Zamanı s. 124-125)

Mehmet Kaptan adlı hikâyede adı verilmeyen kadın, on yıllık evli ve bir çocuk annesidir. Kocası siyasî sebepler yüzünden cezaevindedir. Sürekli başı ağrıyan bu kadın, kendisini yorgun hissetmektedir. Zamanla kocasını beklemekten vazgeçer. Oyalanmak için eve iş getirir, içinde birikenleri kimseyle paylaşamaz. Ailesine iyi görünmeye çalışır; fakat aynada gördüğü bitmiş bir yüzdür. Geçmişe gidip gelir, kocasının ellerinin değdiği mektupları okur, kocasıyla birbirlerini kırdıkları günler için üzüntü duyar. Sürekli uykusuz geceler geçiren kadın, kendisi hakkında şunları anlatır:

> "Şimdi uyuyamıyorum çünkü karanlığın ortasında açılmış bir öfke, bir özlem, baştan başa direnmeyim. Derli toplu tutkuyum ve dağınık bir taslak. Hırçınım, yorgunum." (Mehmet Kaptan-Uykusuzlar, s. 35)

Karanfil Saksılarda adlı hikâyede kimsesiz olan **Şeker**, bir eve besleme olarak alınır. On sekiz yaşında dört aylık hamileyken kendisini kandıran İsmail'le evlendirilir. Kayınvalidesi ölen Şeker, tam rahatlayacağını düşünürken kocası evi terk edip başka bir kadınla yaşamaya başlar. Şeker, iki kızı ve bir oğluyla yalnız başına kalır. Çok sıkıntı çekmesine rağmen acısını kimseyle paylaşamaz. Büyük kızını evlendirir, geçimini tütün kırarak sağlamaya çalışır. Besleme olarak büyüdüğü evin kızı Neriman'la on yıl sonra görüşüp dertleşirler. İsmail'in bir gün geri geleceğine inan Şeker, kocası hakkında Neriman'a şunları anlatır:

> "Beni bu halimle beğenmez mi oldu ne? E, olan kadına olur zaten. Ara sıra üç-beş kuruş yolluyor, ama erkeksiz ev çok zor Neriman. Ne yapılır bilmiyorum. Bir akıl verecek yok. Bir tek bu ev var olup olacağı." (Karanfil Saksılarda-Uykusuzlar, s. 44)

Ağrılı Kapısında Gecenin adlı hikâyede **Kevser**, kırk yaşında, yirmi iki yıllık evli, emekli bir kadındır. Kevser, oğluna yakın olmaya ve onu anlamaya çalışır. Geceler boyu siyasî konular hakkında konuşurlar, aynı kitapları okuyup tartışırlar. Kevser, öğretmenliğinin son iki yılında çalıştığı lisede siyasî olayların içinde yer almıştır. Düşüncelerini kocasıyla da paylaşmak ister; fakat kocası bu düşüncelerle ilgilenmez. Bu da kocasıyla arasındaki bağı zayıflatmaya başlar. Kimsenin onu anlamadığını düşünen Kevser, iş yaşamı boyunca bir bürokratın karısı olarak ölçülü davranışlarıyla saygı uyandırmıştır. Yorulmaya başladığı bir dönemde oğlu Kevser'in yaşamına yeni bir renk getirir. Siyasî sebeplerle aranan oğlunun yerini kocası açıklayınca oğlu tutuklanır. Kevser'in içine yoğun bir başarısızlık acısı çöker, uykusuz geceler geçirmeye başlar. Kocasının haklı olduğunu kabul etmeye başlasa da oğlunu ele verdiği içi onu affetmez. Yorgun ve yalnız olan Kevser, kocasıyla bağlarını koparır. Kimseyle görüşmek ve konuşmak istemez. Kevser'in durumu şu şekilde anlatılır:

> "Oysa kendisi için çok geç artık. Kendini arıyordu, yoktu, dağılmıştı ya da hiç olmamıştı. Gene de dayanıyordu… yapay göz yaşarmalarıyla biten konuşmalardan bıkmıştı. İçlerinden geçenleri biliyordu. Sözler boştu, çok boştu." (Ağrılı Kapısında Gecenin-Uykusuzlar, s. 78-79)

Güz Yaprağı adlı hikâyede on dokuz yaşında üniversite öğrencisi olan **Sevil**, Ankara'da ailesiyle yaşar. Bağımsız olmak ister ve bu yüzden de kimseye bağlanamayacağını düşünür. Kendisini seven Nezir'i dost olarak görür. Bu sevgi Sevil'i mutlu etse de Sevil'in önceliği sevgi değil dostluktur. Lisede esrar partilerine gider, sevdiği kişiyle birlikte olur. Her şeyi erken öğrenen Sevil, acılar çeker. Nezir'e saflığı yüzünden ilgi duyar ve onunla birlikte olur. Nezir'le yaşamak ona cazip gelmez ve öğrenciler arasında siyasî bir lider olan Yücel'le evlenir. Bir çocuğu dünyaya gelir ve iki yıl sonra Yücel'den ayrılarak babasının evine döner. İnsanın en

kesin gerçeğinin yalnızlık olduğunu düşünen Sevil, bu durumu kalabalıklar arasına katılarak aşacağını sanır; fakat yanılır. Uyku hapları almadan uyuyamaz. "Artık kocam olmayan bir kocam, bir çocuğum var bakamadığım ve yapayalnızım." (Uykusuzlar, s. 159) Siyasî sebeplerle bir süre tutuklu kalıp çıkar, sorgusu sürmeye devam eder. Kendisine ait bir evi olmamasından rahatsızlık duyan Sevil, eve kapanarak çocuklar doğuracak bir kadın olmadığını düşünür. Çocuğunun bakımını annesine bırakıp yalnız ve yorgun günler geçirir. Yaşadıklarının muhasebesini yaptığı bir gece uyuyamaz, ertesi gün duruşması vardır. Yüksek dozda aldığı uyku haplarıyla intiharı seçen Sevil, sabahleyin yatağında ölü bulunur. Sevil yaşamını şöyle değerlendirir:

> "Lif lif ayrılıyor yaşamım. Benim yaşamım hangi ipliklerle dokundu? Hangi biçimlere girdim kesilip doğranarak? Şimdi neyim? Yapayalnız yatağında ağlayan ve… ayaklarım üşüyor. Üşüyorum." (Güz Yaprağı-Uykusuzlar, s. 128)

Buluşma adlı hikâyede **Ayfer**'in kocası beyin kanaması geçirir ve bir süre yatağa bağlı kalır. Sol elini ve ayağını kullanmayan kocası Tahsin, Ayfer'in sürekli kendisini aldattığını düşünür. Güzel karısının yanında ayağını sürüyerek yürümek Tahsin'in çok zoruna gider. Ayfer'in kendisini Adnan'la aldattığını sezdiği zaman ilk defa intiharı düşünür. Bir süre sonra Tahsin kendisini bahçedeki zerdaliye asar. Kocasının ölümünden sonra Ayfer, Adnan'ı bir daha görmez. Dokuz yıl boyunca uykusuz geceler geçirir. Kocasını çok özleyen Ayfer, kırk bir yaşında yalnız, aynalara küsmüş bir kadındır. Geceleri Tahsin'e mektuplar yazarak geçirir. Ayfer, kocasıyla birlikteyken onu bu kadar çok sevdiğini anlamamıştır. Dokuz yaşındaki kızı yurtta kalır ve babasının ölümünün sorumlusu olarak Ayfer'i görür. Kocasıyla hayalî bir buluşma ve hesaplaşmadan sonra Ayfer de yalnızlığına son verir, kendisini kocası gibi bahçedeki zerdali ağacına asar.

Kutu adlı hikâyede on beş yıllık evli ve iki çocuğu olan Solmaz, yorgun ve mutsuz bir kadındır. Kullandığı dikiş kutusu onu eski günlere götürür. Solmaz, on sekiz yaşındayken Aykut'la nişanlanır; fakat annesi kızının uzak bir yere gitmesini istemez ve nişan bozulur. Yaşadığı bu olaydan sonra Solmaz, annesini affetmez.

Kocası Mustafa'yı da sevemeyen Solmaz, annesi gibi erken yaşta ölmeyi bekler. Mustafa'nın başka bir kadınla ilişkisi olduğunu öğrenir. Solmaz'ın bağışlamadığı kocası değil ailesidir. Gün boyu evde oturan Solmaz'ın görüştüğü kimse yoktur. Miras bölüşülürken kocasının tarafını tuttuğu için kardeşleriyle de arası açık olduğu için iyice yalnız kalır. Aynadaki görüntüsünden rahatsız olan Solmaz, otuz beş yaşında olmasına karşın erken yaşlanır. Yaşadığı bütün zorluklara rağmen hayatını olduğu gibi kabullenmeye çalışır. İşini bitirdikten sonra en büyük zevki dikiş dikmek olan Solmaz'ın yalnızlığı şöyle anlatılır:

> "Yağmurun sesini dinledi. Yaprakları yıkayan iri damlaların tıpırtısını. Yalnızlığını yakalar gibi olup çabucak kaçtı üstüne gitmekten. Nereye baksa, nerede otursa kendi içine doğru bakıp oturuyordu nicedir. Durgun, neşesiz, donuk gözlerle. Bir dinginlik maskesinin ardına sığınmış giderek çoğalan yalnızlığının korkusu, şaşkınlığı ve boşalmışlığı ile yaşıyordu." (Kutu-Sevginin Eşsiz Kışı, s. 104)

Gölgede Kırk Derece adlı hikâyede **Bedia**, otuz dokuz yaşında olup babası gibi avukattır. Çocukluğu Beylerbeyi'nde geçen Bedia, Fransızca, bale ve piyano dersleri alır. Hiç arkadaşı yoktur, yalnızlığı ve kitaplarıyla beslenerek büyür. Kolejdeki arkadaşlarının gözünde okul birincisi, öğretmen kuzusu ve korkak bir aile kızıdır. Ailesi tarafından seviyelerine uymayan, aile terbiyesi almamış kızlarla görüşmesi yasaklanır. Bedia, çevresindekilerin iğneli sözlerinden, alaycı bakışlarından incinir. Arkadaşları ona "Maydanoz" adını takmıştır. Bedia zamanla öfkeli, uyumsuz biri haline gelir, iyi uyuyamaz. Babasının bürosunda onun yönetimi altında çalışır. Sabahları büronun yolunu tuttuğunda içine bir sıkıntı çöker. İnci Aral Bedia'nın durumunu şu şekilde anlatır:

> "Hayatını gölgeleyen durumlarla ruh sağlığı bozulmuş. Seçme şansı ve tutunacak dalı yok. Yanılgısı ve yalnızlığı içinde, cinselliğini -duygusallığına aykırı olarak- bir bekâret sorunu gibi ama aslında sahip olma-olunma fiili içinde algılar duruma gelmiş. Bedia, ruhen özgürleşememiş bir kadın. Bu yüzden düşleri de sıradanlaşmış. Acısını çektiği şey bu."[64]

[64] İnci Aral, **Unutmak**, 1. Bsk., İstanbul, Merkez Kitapçılık Yayınları, 2008, s. 256.

Bedia, zamanla adalete olan güvenini kaybeder, mesleği duruşunu katılaştırır. Babasının vesayeti altında yaşayan Bedia için hiçbir şeyin anlamı kalmaz. Babası araba kullanamayacağını düşündüğü için arabası yoktur. Fakülteye başladığı yıl annesini kaybetmiştir. Kaybettiği gençliğe ağlamak isteğiyle dolu olan Bedia, yalnızlığını şu şekilde anlatır:

> "Yeni bir hayat istiyorum, yeni insanlar, yeni anlayışlar. Belleğimde birikmiş, yırtık pırtık isyanlar, bütün o acizlik gözyaşları, o korkak fısıltılar çığlık olup göklere yükselmeli artık… Hey, buradayım! Bakın bana, bakın görün nasıl mutsuzum! Kahrolasıca erkek hayaletler, biriniz bari görün de tutun elimden!" (Gölgede Kırk Derece, s. 22)

Gölgede Kırk Derece adlı hikâyede Bedia'nın annesi, evden gerekmedikçe çıkmayan, herkese ve her şeye dargın olarak yaşayan bir kadındır. Maddi durumu iyi olan bir ailenin gelini olup kocası avukattır. Kocasıyla az konuşan bu kadın, akşamları camın önünde karanlıklara dalarak vakit geçirir. Bir zamanlar giymiş olduğu çiçekli, renkli giysilerini rafa kaldırmış, saçlarını boyatmaz olmuştur. Kocası tarafından aldatılıyor olması hayata küsmesine sebep olur. Bitiremediği danteller örer, kadın romanları okur. Kendisini her şeyden soyutlayarak yatağına sığınır. Yemek yemeyi reddeder, bedensel hiçbir rahatsızlığı olmamasına karşın hasta gibi davranır. Doktoralara göre kendisini cezalandırmak istediği için böyle davranır. Bir bahar günü yatağında ölür. Kızı annesinin odasını şu şekilde anlatır:

> "Annemin yatak odası durgun, loş, hüzün doluydu. Lavanta, naftalin ve yalnızlık kokardı. Babamın uzun zamandır yatmadığı geniş yatakta annemin tarafı hafifçe çökmüştü." (Gölgede Kırk Derece, s. 21)

Hayatının belli dönemlerinde kendi dünyasına çekilmeyi, uzaklaşmayı yaşayan İnci Aral, hikâye ve romanlarında kadınların sessiz gücenikliğine yer vermiştir. Bedia'nın annesinin de yaşadığı geri çekilme durumunu Aral, şu şekilde anlatır:

> "Acısını seven anne figüründen Bedia'ya uzanan hastalıklı içine kapanma benim roman ve hikâyelerimde sık görülen bir kadınlık durumu.

Benim de hayatımın belli dönemlerinde yaşadığım bir geri çekilme ve uzaklaşma. Belki de bu tipin kendini savunma biçimini önemsiyorum. Hayatla baş edemediğin yerde kendine saklanmak, kendi acısına sığınmak ve kesif, kurşun geçirmez bir sessizlikte dünyayı ve her tür onur kırıcı uzlaşmayı bütünüyle dışlamak. Orada kendinden başka kimse zarar veremiyor sana."[65]

Uzun Ölüm adlı hikâyede **Aynur**, yaşadığı birçok olaydan sonra her şeyi geride bırakıp Ayvalık'a gider. Üç aydır Ayvalık'ta dinlenen Aynur, bu süre içinde yaşadıklarının da muhasebesini yapar. Aynur, annesi ölünce kardeşlerine bakmak zorunda kalır, ortaokuldan sonra okumak istemesine rağmen liseye gönderilmez. Bankada çalışan birini sever. Sevdiği bu gençten önce Aynur'u Sabri ister. Aynur'a fikri sorulmadan Sabri'ye verilir. Kocası Sabri'yi görünce Aynur'un içi ısınır, mutlu olacağını sanır; fakat evliliğinin ilk günleri yanıldığını anlar. Sekiz aylık çocuğunu düşürdüğünde kocası hastaneye gelmez. Sürekli kocasından dayak yiyen Aynur, her türlü hakarete katlanır. Her şeyden nefret eden Aynur'un sürekli devam eden baş ağrısı ortaya çıkar. İki kere kaçmaya çalışır, başarılı olamaz. Törelerine göre kocası ona başkalarının yanında ilgi göstermemek zorundadır. Bir kızı bir oğlu olan Aynur, derdini kimseye anlatamaz, yalnızdır. Aynur, aynı sıkıntıları başka kadınların da çektiğini şu şekilde anlatır:

"Bakıyordum öteki kadınlara, onları boğan da aynı sıkıntı, az çok aynı çember. Arada biri kendini bağrış çığrış dışarı atmaya kalkışıyor ama boşuna. Herkes üzerine çullanıyor hemen. Çünkü toplumun gerçeği başka, senin insan olarak, kadın olarak onun içinde yerin, haklılığın yok. Yirmi yıl bir tek oy verme hakkımı kullanabildim ki onu da gene hep onun partisine attım." (Uzun Ölüm-Gölgede Kırk Derece, s. 52-53)

Aynur kocasını şehre taşınmaya ikna edince Gaziantep'e taşınırlar. Burada sokağa çıkmaya başlayan Aynur, biraz rahatlar; fakat kocası başka kadınlarla ilgilenmektedir. Aynur'un boşanma isteği kocası tarafından geri çevrilir. Kocasına duyduğu sevgi ve saygısı biten Aynur için kocasının kimle birlikte olduğunu da önemli değildir. Kocası Aynur'u sahip olduğu şirketin ortağı yapınca Aynur,

[65] **A.e.**, s. 256.

kendisini biraz daha iyi hisseder. Oğlu, Sabri'nin aldığı motorla kaza yapar ve ölür. Bu acıyla Aynur, aylarca konuşmaz, içine kapanır. Kocası kızını sevdiğine vermeyince kızı, dördüncü kattan atlar. Oğlunun ölümü üzerinden daha üç ay geçmiştir. Acısı taze olan Aynur, altı ay kızını hastanede bakar, kocası hastaneye yine gelmez. Kocası imam nikâhıyla evlendiği bir kadına ev açar ve onunla yaşamaya başlar. Aynur bu olayı bildiği halde kocasının yüzüne vurmaz. Kızı iyi olunca onu İzmir'e sevdiğine gönderir. Kimseye haber vermeden gittiği Ayvalık'ta yorgun, yalnız günler geçiren Aynur, gecelerce uykusuz kalır, oğlunu özler. Evine dönmeyi hiç istemez.

Şeyler ve Düşler adlı hikâyede adı verilmeyen kadın, üniversite öğrencisiyken siyasî olayların içinde yer alan Harun'la evlenir. Uzak bir gecekondu bölgesinde sade bir hayat yaşadıkları sırada kocası bağlı olduğu örgütü tekrar toplamak için çalışır. Bir Mayıs gecesi kocasıyla tutuklanır ve bir süre hapishanede kalır. Serbest bırakıldığında kendisini güçsüz ve zavallı hisseden kadın, kendisiyle hesaplaşmaktan yorgundur. Uzun süre kocasını arar, iki yıl boyunca kocasının dönmesini bekler; hiçbir bilgiye ulaşamaz. Sevgiye ihtiyaç duyduğu bir dönemde kendisinden yaşça büyük bir adamla evlenir ve bir çocuğu olur. İlişkileri çok iyi değildir; fakat sorunları da yoktur, kocasını sever. Yaşamındaki tekdüzelikten sıkılmaya başlar. Üzgün ve dertli olmak için görünür bir sebebi olmasa da öyle görünür. Her sabah işe geç kalır, akşama kadar mikroskobun başında oturur. İş yerinde kimseyi dinlemek istemez, kimseyle konuşmaz. Gülüşmeler, verilen yemek tarifleri ve dedikodular onu boğar. Eve geldiğinde de yalnızlığı devam eder. Yaşamında yenilik yapacak cesareti kendisinde bulamayan bu kadın, gördüğü rüyalardaki anlık mutluluklarla avunur. Geleceğe dair umutları tükenmiş olan kadın durumunu şu şekilde anlatır:

> Soğan doğrarken niçin var olmam gerektiğini düşünüyorum ve dünyanın gerçekliğine dayanamıyorum. Durgunluğa demir atmış paslı bir gemi enkazıyım. Örümcek ağına yakalanmış bir sinek. Çevremde olup biteni ayrıştırma, yeniden yorumlama yetimi kaybettim." (Şeyler ve Düşler-Gölgede Kırk Derece, s. 96)

Evin Kadını adlı hikâyede on sekiz yıllık evli olan **Neslihan** için evliliği tatsız bir oyuna dönüşmüştür. Kocasını sevmemesine rağmen boşanmanın geç ve güç olduğunu düşünür. Kocasından soğuduğu için onunla birlikte olmak istemez. Otuz sekiz yaşında olan Neslihan, içindeki öç alma isteğiyle son bir yıldır süslenip dışarı çıkar ve tanımadığı adamlarla birlikte olur. On yıllık polisken kocası istediği için görevini bırakır, bu o sıralar onun da kolayına gelmiştir. Yıllar geçtikçe kocasıyla iki düşman gibi olurlar. Geç vakitlere kadar televizyon başında oturur, evinde bırakılmışlık havası mevcuttur. Yalnız ve mutsuz olan Neslihan, değişmek ve evden gitmek ister; fakat ne yapacağını, nereye gideceğini bilemez. Evine kabul ettiği tencere pazarlamacısının kolejden arkadaşı çıkması onu umutlandırır. Karısı tarafından terk edilmiş Halil'le kaçar; fakat kaçış sebebi Halil olmayıp o sadece bu yolda bir basamaktır. Tek üzüntüsü arkada bıraktığı çocuğu olur. Kocasıyla aralarında geçen diyaloglardan biri şöyledir:

> "Kapat şu camı! Yaz mı geldi? Sanki kendisi içmiyor da… Misafirlere de surat ettin bütün gece! Son günlerde iyice manyaklaştın…"
>
> "Manyak olan sensin! O futbol muhabbetleri, aptal şakalar… off!"
>
> "Bana, benim hatırıma geliyor o insanlar, sana değil!"
>
> "Hepsinden bıktım. Madem öyle, hiç değilse karıları gelmesin! O salakların mutluluk oyunlarına dayanamıyorum anladın mı? Aynı yüzler, aynı bencillikler. Aynı köfteler. Boyun büküp: kocacığım, demeler… yetti, yetti be!"
>
> "…Ne istediğini bilmiyorsun sen! Dengesiz, ruh hastası, delisin işte o kadar!"
>
> "Dengesizim evet. Peki ama ne istiyorum? Umduğum, kendim için önemli ve heyecan verici olacağını düşündüğüm bir tek güzel şey var mı hayatımda? Yok. Ölsem, kendiliğinden, bir gün halının gülleri üstünde cansız, temelsiz, duvarsız, esintisiz öylece kalsam…" (Evin Kadını-Gölgede Kırk Derece, s. 109)

Yeni Yalan Zamanlar romanında **Melike Eda**'nın adı verilmeyen anneannesi ilk evliliğini kendisinden yirmi beş yaş büyük, ayakları kazada sakatlanmış, varlıklı bir adamla yapar. Üç yıl sonra kocasını kaybeder, bir oğlu ve kocasından kalan büyük bir servetle yaşamaya başlar. Bir yıl sonra yoksul ve yakışıklı bir işçiyle evlenir. Kasabada dolaşan dedikodulara göre anneanne iki kocasını da sevmeyip genç kızlığından beri Kâmil'e âşıktır, oğlu İsmail'in babası da Kâmil'dir. Bu dedikodular yüzünden ikinci kocasıyla problemler yaşar, bir gece üstünü başını yırtıp su kanalına atlar. Zekâsından kimsenin kuşkusu olmayan bu kadın, oldu olası hırçın, eşi dostu olmayan, yalnız bir kadındır. Oğlu İsmail'in askerde vurulmasıyla iyice içine kapanır, iki yıl kepenkleri kapalı odasından çıkmaz. Yemez, içmez ve kocasıyla ilişkileri giderek kötüleşir. Kocası onu birkaç kez öldüresiye döver. Bu dayaklar sonucu iyice içine kapanır, korkak bir kadın haline gelir. Geceleri uyumayıp dolaşır, kocasıyla konuşmak yerine aracılar kullanır. Kızının evden kaçması onu daha da kötüleştirir, kocası onu zapt etmek için gündüzleri bağlar. Üst üste yaşadığı acılara dayanamayan bu kadın, bilincini devre dışı bırakıp sadece bedeniyle yaşar. Son yirmi beş yılını yalnız ve dargın geçiren anneanne, son on yılını geçirdiği Bakırköy'de hastanede ölür. Oğlu annesi için şu yorumu yapar:

> "Annemin sevdiklerine duyduğu aşırı tutkunun altında, gizli, amansız bir öfke sezdim hep. Tutkularının yarattığı yüklü bağımlılıkla tinsel bağımsızlığı arasındaki dengeyi kurmakta zorlandı bu yüzden. Gene de yıkıcı ve güçlü bir tutkunun öznesi olmadan yaşayamayacak kadınlardandı o." (Yeni Yalan Zamanlar, s. 301)

Mor romanında **Revan**, boşanma aşamasında olup talep ettiği tazminatı kocası İlhan ödemeyi reddeder. Bütün yaşamı boyunca soğuk bir kibarlık ve soyluluk özentisi içinde yaşamıştır. Evliliklerinin yedinci yılından itibaren Revan, yorgun ve mutsuz bir kadın haline gelir. Revan'ın sessiz dargınlığı kocasını daha bıktırır, kocası Revan'dan nefret eder hale gelir. Evliliklerinin geri kalan yirmi yılı boyunca kocası ondan uzak durarak yaşamıştır. Revan, inşaat mühendisi olan İlhan'la bir inşaat şirketinde telefon santralinde çalıştığı sırada tanışır. Kocası mesleğinde hızlıca yükselip başarılı bir iş adamı haline gelir; fakat Revan bu hızı yakalayamaz,

kocasının değişen beklentilerini karşılayamaz. Kocasının onu aldatmasına ve kötü davranmasına ses çıkarmayan Revan, haksızlığa uğramanın yarattığı öfkeyi içinde biriktirir. Hiçbir zaman yeteri kadar sevilmediğini bilmek Revan'da daha da ağır bir yıkım meydana getirir. Kendisine olan saygısını ve sevgisini yitirir, yorgun ve yalnız bir kadın haline gelir. Revan'ın yalnızlığını şu şekilde anlatılır:

> "Kendine bile sevgiyle, sıcaklıkla dokunamıyordu artık. Birden, belli belirsiz bir sızıyla kendi kendisiyle bağlarını sonsuza kadar koparmış olduğunu hissetti. 'Ben…' dedi, yüksek sesle, 'yani ben…' Arkasını getiremedi. O kadar uzun yıllar 'biz' demeye ve 'biz' düşünmeye alışmıştı ki 'ben'in kim olduğunu unutmuştu… Aslında çok yorgunum, diye düşündü… Ama yalnızlık? O doğru işte. Üstelik bu eski yalnızlığımdan çok daha koyu, neredeyse bulamaç gibi bir şey..." (Mor, s. 56)

Kocasını hiçbir zaman tutkuyla sevmeyen Revan, kardeşi Fikran'ın etkisi altında hareket eder. Kırk sekiz yaşında, aşkı hiç yaşamamış, anne olamamış bir kadındır. Yalnızlığına çare bulmak için tahta eşya boyama ve çiçek düzenleme kurslarına gider. Kocasının zoruyla yardım derneklerine üye olur, Papatya'lara katılır; fakat hiçbiri ona aradığı mutluluğu vermez hatta sıkıntısı daha da artar. Düştüğü en büyük hata, varlığını kocasının varlığına bağlamış olmasıdır. Kocası onu terk ettiğinde çaresiz ve zavallı bir duruma düşer. Kocasından başka bir erkek tanımayan Revan, kocasının kendisinden boşanıp başka bir kadınla birlikte yaşamasını kabul edemez. Fikran'ın kiralık katil tutup İlhan'ı vurdurma kararını kabul eder. İnci Aral, Revan'ın yaşadığı çaresizliğini şu şekilde anlatır:

> "Revan, aynadaki görüntüsünde birçok kadın kahramanım gibi kendi bütünlüğünü arıyor. Otuz yıl boyunca yalnızca bir adamın karısı olarak var olduktan sonra o adam hayatından çıkıp gitmiş. Şaşkınlıkla geriye ne kaldığını, gerçekte kim olduğunu anlamaya çalışıyor. Aynadaki görüntü göçmüş, yıpranmış, terk edilmiş bir kadına ait ve bu görüntü içsel olarak yabancı bir çoğulluk duygusu yaratıyor onda. Bu yüzden de kendini aramaya nerden, hangisinden başlayacağını kestiremiyor."[66]

[66] Özlem Tezcek, "İnci Aral ile Söyleşi", **Varlık Kitap**, S. 142, Mart 2004, s. 2.

Mor romanında **Gülcan**, Güzelsu kasabasında yaşayan bir ailenin dört çocuğundan biridir. Okumak, meslek sahibi olmak gibi istekleri yoktur. Zengin bir adamla evlenmek, köşklerde oturmak gibi hayalleri olan Gülcan, saf ve aşırı korunmuş bir kızdır. On iki yaşında eve kapatılan Gülcan, zamanını daha çok mutfakta geçirir. Annesinin intiharından sonra yoksul birkaç komşu kızından başka arkadaşı olmaz. Otuz yaşında taksisiyle başıboş gezen Atilla, Gülcan'la ilgilenmeye başlar. Kimseden görmediği sevgiyi Atilla'dan göreceğini düşünen Gülcan, evliliğe bir kurtuluş olarak bakar. Atilla'yla yakınlıkları yokken birkaç satırlık mektuplarla haberleşmeleri etrafa yayılır. Babası Gülcan'ı vermek istemez, Gülcan Atilla'ya âşık olmamasına rağmen babasıyla aralarında gelişen sessiz çatışmadan galip gelme isteğiyle babasıyla mücadele eder ve on dokuz yaşında evlenir. Evlendiği gece gördüğü kötü muamele Gülcan'ı hayal kırıklığına uğratır, Atilla'yı bir düşman olarak görmeye başlar. Kocasına soğuk; ama kendisine yeterli bir kadın olarak kalmayı seçer. Evliliklerinin ikinci yılında Gülcan, babasının ölümünden ve oğlunun doğumundan sonra bunalıma girer. Odasına kapanır, yiyip içmeyi keser, kimseyle konuşmaz, çocuğunu görmek bile istemez. Gülcan'ın durumu şöyle anlatılır:

> "İlk günler epey dayak yemişti bundan ötürü. Sap gibi zayıf, sapsarı, güçsüz, hasta bir kadın haline geldiğinde görümcesi eteklerine beline sokup evin yönetimine sıvanmış, bebeğe bir sütanne bulmuş, bakımını üstlenip yıkayıp paklamış, kardeşinin rahatını bu nanemolla gelinden çok daha iyi başardığını kanıtlamak ister gibi görülmemiş bir hamaratlık sergilemişti. Görümce ve kaynananın zehirli dilleri, hor gören, suçlayıcı bakışları altında daha da kötüleşmişti Gülcan." (Mor, s. 189)

Babası ölünce Gülcan, ailesiyle evde yalnız kalan küçük kardeşi Bertan'ın yanına taşınır. Yaşadığı birçok olaydan sonra Bertan intihar eder. Gülcan'ın büyük oğlu Sinan, evlenerek Fransa'ya gider. Düzenli bir işte çalışmayan Sinan, karısının çalıştığıyla geçinip karısını dövmektedir. Tatile geldiklerinde oğlunun uyuşturucu kullandığını öğrenen Gülcan, intihar etmeyi düşünür; fakat yapamaz. Bir yıl sonra oğlunun ölüsü Türkiye'ye gelir. Gülcan'ın ilk zamanlardaki isyan duyguları yavaş yavaş sessizliğe dönüşür. Oğlunun ölümüne kadarki son on yılda hırslı bir konkenci olan Gülcan, bu oyunu bırakır ve eve kapanır. Kocasıyla sürekli kavga ederler,

yaptıkları bu kavgalardan birinde Gülcan, kocasını ikinci katın balkonun korkuluklarına doğru itince kocası aşağı düşer. Dizi çatlayan kocası ağlayarak odasına kapanır. Evin yönetimini eline geçiren Gülcan, kendisi için çok önceden ölen kocasını öldürmekle de tehdit eder. Kırk yedi yaşında olmasına rağmen yaşadıklarından sonra üzüntüden yaşlanır, bütün gün içer, ansızın kalbinin durmasını umarak yaşar. Küçük oğluna intihar etmemek için söz vermiştir. Yalnız ve yorgun olan Gülcan'nın günleri şu şekilde geçer:

> "Öğleye doğru kalkıyordu yataktan. Sızdığı kadar uyuyarak. Kalkabiliyordu hâlâ. Bir kap yemek, bir çorba yapıyordu öldürmekte o kadar geç kaldığı adama, aceleyle, elleri titreyerek, insanlık onda kalsın, daha çok da başına tebelleş olmasın diye. Sonra bir votka limon, bazen saf votka ya da soda, ne bulursa koyuyordu… Yemese uyumasa da ayakta dolaşmasını sağlıyordu içmek. İçindeki sızının dinmesini." (Mor, s. 165)

Safran Sarı romanında **Eylem**, tarikata bağlı bir ailenin dört çocuğunun en küçüğüdür. Çocukluk yıllarında okumaya çok meraklıdır. Eylem'in okuma isteğinin kaynağı tanıdığı birçok kadına benzemek korkusundan gelir. Lise çağına kadar dinî öyküler, tefsir gibi şeyler okur, on yaşında hatim indirir. Ortaokuldan sonra ailesinin onu evlendirme kararına karşı isyan eder, intihar tehditleriyle Ankara'da yaşayan dedesinin yanına giderek liseyi okur. Asıl adı Mutena olup bu adı hiç sevmez. Eylem, başörtülü bir kız olup fakülteye başladığında kendisi gibi başörtülü kızlarla birlikte olur; fakat onlar gibi davranmayınca yalnız kalır. İkinci sınıfta annesi ölünce okula ara veren Eylem, Yozgat'a ailesinin yanına döner. Okula devam etmek isteyen Eylem, ailesinin isteklerine karşı çıkar. Ailesinin maddi desteğini kaybedeceğini bilerek evden ayrılır, yolda başörtüsünü çıkarır. Dinin gerektirdiklerini ailesi istediği için yapan Eylem için ailesinin aradan çekilmesiyle inancın da pek bir anlamı kalmaz. Ailesini reddeden, sığınacak akraba ve arkadaşı olmayan Eylem, yanında çalıştığı Seyit'i kurtuluş olarak görür. Evli olan Seyit'le üç yıl birlikte yaşar, okulu bitirdiğinde ona veda eder ve İstanbul'a gider. Çalışmaya başladığı bir iş yerinden kısa bir süre sonra ilişkisi kesilince parasal açıdan zor duruma düşer. Kimseye yakın olmamanın kimseye hesap vermeme olduğunu düşünen Eylem, içine düştüğü durumdan kurtulmak için daha önce denediği yolu seçer ve telekızlık yapmaya

başlar. Zengin bir erkekle evlenmeyi isteyen kadınları hep küçümsemiş olan Eylem, onu kurtaracak tek şeyin zengin birini bulmak olduğunu düşünür. Yalnızlığı güç ve özgürlük olarak görür; fakat kimsesizlik onu aciz durumlara düşürür. Eylem'in içinde bulunduğu durum şöyle anlatılır:

> "Eskiden tabu saydığı ya da günah bellediği durumlar başlangıçta yoğun bir utanç vermişti ona. Sonra utanç ve utançsızlık arasındaki çizgiyi geçmiş, kendini bir kurban bile değil, yalnızca yapmak zorunda kaldığı işi yapan işçi olarak görmeye başlamıştı. Cinselliği kullanarak para kazanmaktan çok daha çirkin, ağır ve onaylanmaz suçlar vardı dünyada… İnandıklarından ve değer bildiklerinden vazgeçmenin, devrana ayak uydurmanın adı -birilerine göre- kaybetmekse, kaybetmek tek çareydi." (Safran Sarı, s. 246)

Aral, Eylem hakkındaki düşüncelerini şu şekilde anlatır:

> "Eylem, farklı biri. Çok zeki. Görmeyi öğrenmiş, dünyayı değerlendirme bilincine sahip. Sağdan geliyor ama sol birikimi de edinmiş genç yaşta."[67]

Safran Sarı romanında **Carol**, Aloha havayollarının Mauri uçuşu sırasında yanında oturan Volkan'la tanışır. Bir yıl sonra Volkan'la Türkiye'ye gelir ve birlikte yaşamaya başlarlar. Dört yıl süren mutluluktan sonra heyecanın yerini hüzün almaya başlar. Sevdiği adamın ülkesinde kendisini yabancı hisseden Carol, Volkan'ın olmadığı anlarda çok yalnızdır. Daha önceden yetenekli bir tiyatro oyuncusuyken geldiği yeni şehirde sevdiği adamın etrafında dönen pasif bir kadın haline dönüşmüştür. Bir süre sonra Volkan, başka ilişkiler yaşamaya başlar. Volkan'ın bu birliktelikleri Carol'un hayal kırklığını daha da çoğaltır. Carol, yemek yemez, uyumaz, ağlamaktan başka bir şey yapamaz olur. Volkan'a sevdiğini söylerken ondan aynı karşılığı alamaması onu çok daha üzer. Bir süre bu şekilde yaşadıktan sonra ülkesine döner. Carol'un mutlu bir kadın halinden yalnız bir kadın haline geçtiği bu süreç için şu yorum yapılır:

---

[67] Rozerin Bolluk, "Küreselleşme İşine Yaramayanı Süpürdü", **Cumhuriyet Kitap**, S. 892, 22 Mart 2007, s. 21.

> "İnsan bir yerden yola çıkıyor, umutla belli bir yöne doğru yürüyordu ama aynı yerde çakılıp kalması mümkün olmuyordu. Hayat süreçlerden oluşuyordu. Belirleyici olan buydu. Bir şeyler başlıyor sonra bitiyordu. Carol'la olan da buydu. Ülkesine, ait olduğu yere ve dünyaya geri dönmüştü sonunda." (Safran Sarı, s. 87)

Safran Sarı romanında **Nilhan**, dört yaşındayken ailesi Amerika'ya göç eder. Matematik ve bilgisayar üzerine iyi bir eğitim aldıktan sonra yetenekli bir yüksek mühendis olarak hızla yükselir. Hawaii'de bir şirkette çalışan Nilhan, otuz beş yaşında olduğu sıralarda uzak akrabası Volkan'ın Hawaii'ye gelmesini sağlar ve ona bankada bir iş bulur. Volkan'la üç yıl birlikte olduktan sonra ayrılırlar. Nilhan, elli yaşına geldiğinde bir Amerikan bankasının Türkiye'deki genel müdürü olur. İş konusundaki başarılarına rağmen yalnız bir kadın olan Nilhan, uzun süreli bir ilişki yaşayamaz. Yüksek sosyeteye girer, gittiği yerde dikkat çekme yeteneğine sahip bir kadındır. Ruhsuz ve herkesten kendisini soyutlayarak yaşar. İçindeki boşluğu olmadık insanlarla doldurmaya çalışsa da bu beraberliklerin hiçbiri onu mutlu etmez. En son jinekolog muayenehanesinde karşılaştığı evli bir bayanla ilişki yaşamaya başlar. Nilhan, kendi konumunun çevresindekilere göre hâlâ iyi bir seviyede olduğunu düşünür ve şöyle bir değerlendirme yapar:

> "Kendini yeni doğmuş bir bebek gibi günahsız hissediyordu. Hasbelkader bütün şu para ve seks düşkünü insanların içine düşmüş, zaman zaman hayvansı yanına yenilmişti ama böylesi hileler, oyunlar, her iki taraftan da alıp vermeler midesini bulandırıyordu şimdi. Neyse ki onlarınki kadar kesin olmayan bir yazgı ona göz kulak olmaktaydı." (Safran Sarı, s. 219-220)

Safran Sarı romanında **Melike Eda**, yalın ve açık yürekli, otuz dört yaşında bir kadındır. Akademiyi bitirdikten sonra takı tasarımı ve antika üzerine çalışmaya başlar. On yaşından beri Melike Eda'nın hayatında küçük yükselmeler, ardından büyük düşüşler olmuş, düşmenin özgürleşmek olduğunu düşünmeye başlamıştır. Erkeklerle yüzeysel birliktelikler yaşar; fakat bu ilişkilerin hepsi yarım kalır. Sevdiği tek kişi, altı yıl önce intihar etmiş olup sevdiği adamı intihara götürenin kendisi olduğunu kabul eder. Yıllarca amcasının tecavüzüne maruz kalması onda

kapanmayan bir yara açar. Annesi bu tecavüzleri fark etmesine rağmen sessiz kalır. İnci Aral, Melike Eda'nın annesinin kayıtsız tavrı hakkında şunları anlatır:

> "Koyu dindar, tarikata girmiş annenin, kocasının, kızı Melike'ye yaşattıklarını bilmemesine, fark etmemesineyse imkân yoktur. Yine de tepkisiz kalır. Hatta o görevi bir başkasına devretmiş gibi rahatlamıştır. Anne bu kadar kayıtsız kalıp kapatma eğilimi içine girmese Melike belki de açıkça anlatacak ona ama kocasıyla suç ortağı konumuna bir anneye anlatılacak ne olabilir ki…"[68]

Melike Eda, geçmişini silmek ister, bunu da önüne gelenle birlikte olarak başarmaya çalışır; fakat geçmişi daha da canlanır. Sevmenin çok zor ve imkânsız olduğunu düşünen Melike Eda, yalnız bir kadındır. Üniversite öğrencisiyken evlenir, iki yıl süren bu evlilik Melike Eda, yirmi yaşına gelmeden biter. Hızlı bir düşüş dönemine geçer ve tanımadığı, bir şey hissetmediği onlarca insanla birlikte olur, gözünü yabancı yataklarda açar. Her türlü değer yargısını kaybeden bu kadın, dayısının yardımıyla ayakta durur. Dayısı ondan okulunu bitirmesini ister, iki katlı evini ona devreder ve onu yaptığı antikacılık işine ortak eder. Daha sonra antika kaçakçılığı yapmaya başlayan Melike Eda, bu işle dayısına olan borcunu ödediğini düşünür. Yalnızlıktan korkmaya başladığı için bir çocuğunun olmasını ister. Güven verici, kalıcı bir beraberliği ve sevmeyi özler; fakat aradıklarının hiçbirini bulamaz. Kendisini her esintide dalgalanan bir bayrağa benzeten Melike Eda'nın içinde bulunduğu durum şu şekilde verilir:

> "Düzgün, soylu bir hayat olasılığını çoktan elden kaçırmıştı. Gayret gösterse bile, sevdiği her şeyden kopması gerekecekti. Kendini birlikte aşağıya düşmeye bıraktığı bu güzel beden ve yüzden, bu ateşten, bu suç ortaklığından soyutlanması mümkün değildi. Kendiyle, sevdiği adamla, dayısıyla, küçük hırslarla, aptallıklarla, bencilliklerle alay eder gibi güldü. Bugüne yenik düşerek yarın için kaygılananlara üzüldü." (Safran Sarı, s. 286)

[68] İnci Aral, **Unutmak**, 1. Bsk., İstanbul, Epsilon Yayınları, 2008, s. 192.

Sadakat romanında **Şule**, eczacılık eğitiminden sonra bir hastanenin ilaç bölümünde müdür olur. Yalnız yaşayan Şule, yeni biriyle tanıştığında sevinir; fakat ilişkileri çok kısa sürer. Zamanla doğru erkeği bulma umudunu yitiren Şule, kimseye güvenmez. Uzun süre bir erkekle yaşayamayacağını düşündüğünden umutla başladığı bir ilişkiyi çabucak bitirebilir. Eskiye göre her şeyin değiştiğini düşünen Şule, evliliklerin anlamsız ve yanlış olduğuna inanır. Hayatını yalnız, mutsuz bir kadın olarak sürdürür.

4. Rüya

İnci Aral'ın hayatında rüyaların önemli bir yeri olup Aral, özellikle sıkıntılı dönemlerinde karışık rüyalar görür. Babasının ölümünden sonra, boşandığı dönemde, geçirdiği ameliyatın önceki ve sonraki günlerinde karışık rüyalar görür ve bu rüyaların bazılarını eserlerinde kullanır. **Şeyler ve Düşler** adlı hikâyesini gördüğü bir rüyadan hareketle yazar. **Yeni Yalan Zamanlar** adlı romanını yazdığı günlerde romanının çatısını kurmakta zorlanır. Rüyasında kayınvalidesinin Edremit'teki evinin bodrumunda Engels'in daktilosunu görür ve romanın çatısını bu rüya üzerine kurar. Bu romandaki kişileri de rüyalarında gören Aral, gördüğü rüyalara romanda yer verir. Aral, bu durumu şöyle anlatır:

> "Bir ara başucumda bir sesalıcıyla uyudum. Gördüğüm ilginç rüyaları uyanır uyanmaz anlatarak kaydettim. Çünkü yazmayı uykumda da sürdürüyordum ve kişilerim çok sık rüyama giriyordu. Şimdi hatırlayabildiklerim; bir tepsiyle sofraya gelen kızarmış bebek, Metin'in Nedim'in falına baktığı ve mor yumurtadan söz ettiği antikacı dükkânı, ölmüş büyükannesinin Melike'yle konuştuğu bölümler."[69]

Hikâye ve romanlarda rüya gören kadınlar, kimi zaman bu rüyaları başkalarıyla paylaşır, kimi zaman da gördükleri rüyadan kendilerine göre bir anlam çıkarırlar. Bu kadınlar şunlardır: **Haziranlarda** (adı verilmez), **Kepek** (adı verilmez), **Şerife** (Şerife), **Karanfil Saksılarda** (Şeker), **Karanlığa Kumru Nakışıdır** (Gülgez), **Şeyler ve Düşler** (adı verilmez), **Evin Kadını** (Neslihan),

[69] İnci Aral, **Unutmak**, 1. Bsk., İstanbul, Epsilon Yayınları, 2008, s. 195.

Üçüncü Kişi (adı verilmez), **Beklemek** (Müveddet), **Ruhumu Öpmeyi Unuttun** (Güleç), **Anatomi Dersi** (Hülya), **Ölü Erkek Kuşlar** (Suna), **Yeni Yalan Zamanlar** (Melike Eda), **Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm** (Sara, Simden), **Taş ve Ten** (Ulya), **Safran Sarı** (Melike Eda, Eylem), **Sadakat** (Azra)

Haziranlarda adlı hikâyede adı verilmeyen kadın, mutsuz olduğu için on yıl sonra boşanır. Çocuklarını geride bırakarak kendisine yeni bir şehirde yeni bir düzen kurmaya çalışır. Yorgun ve yalnız olmasına karşın kendisini avutur, acısını kimseye sezdirmez. Bu kadının gördüğü rüya, içinde bulunduğu sıkıntılı durumu çok iyi yansıtır:

> "Bir yalı yandı denizde… Denize girdim. Soğuktu, pisti. Kötülükler, korkular ve acılar içindeydim. İnsanı kuşatan engin yalnızlığı düşünüyor, çare bulamıyordum. Sözünü bile edemiyor, yalnızca duyuyordum." (Haziranlarda-Ağda Zamanı, s. 11)

Kepek adlı hikâyede adı verilmeyen kadın, mutsuz evliliğini sonlandırarak başka bir şehre yerleşir. Onu üzen geride bıraktığı oğludur. Kendisine yeni bir düzen kuran kadının hayatında sevdiği yeni biri vardır. Dört yüz elli kilometre uzakta olan oğlunu çok özleyen anne, kendisini bu duruma alıştırmak için oğlunu görmeye gideceği tarihi bekler. Bu kadın için asıl üstesinden gelinmesi gereken şey, yeni yaşamına ve sevdiği insana alışmaktır. Oğlunu rüyalarında görmekle yetinir ve bu rüyalardan biri şöyledir:

> "Yolun sonundaki dönemeçten mavi bir kamyon görünüyor. Kıyıya çekiliyoruz, hızla geliyor. Oğlum elimden kurtulup yola atılıyor, bağırıyorum. Deli gibi koşuyorum. Ezip geçiyor onu kamyon fırlatarak. Ötede bir adam çocuğumun kopmuş, parçalanmış gövdesini, kollarını, bacaklarını toplayıp bana uzatıyor." (Kepek-Ağda Zamanı, s. 98)

Şerife adlı hikâyeye adını veren kadın, üç çocuğundan büyük oğlunu ve kocasını Bulgaristan'da meydana gelen bir kaza sonucu kaybeder. Kızı ve oğluyla kalan anne bu olay sonucu katılaşır, kimseyi umursamayan bir kadın haline gelir. Bir sabah kötü bir rüya ile uyanan Şerife, bu rüyanın etkisiyle durmadan sigara içerek bir

şeylerin yolunda gitmediğini düşünür. Tedirgin bir bekleyiş içindeyken korktuğu olur ve bir grup adam evine saldırır. Evini yakıp yıkan bu adamlar, Şerife'nin engellemeye çalışmasına rağmen oğlunu öldürür.

Karanfil Saksılarda adlı hikâyede Şeker, besleme olarak büyüdüğü evden on sekiz yaşında evlenerek ayrılır. Bu evin kızlarından Neriman'ı her zaman seven ve sayan Şeker, köyde kendi halinde yaşamaya devam ederken Neriman, köyden ayrılıp evlenir. Şeker, rüyasında Neriman'ı görür ve aynı gün Neriman, babaannesini ziyaret için geldiği köyde Şeker'e de konuk olur. Şeker, rüyasını Neriman'a şöyle anlatır:

> "Hay Allah aklıma gelmezdi. Ama rüya görmüştüm Neriman. Rüyamda sen beyazlar giymiş çamaşır yıkıyordun. Herhalde, dedim, içime mi doğmuş ne?" (Karanfil Saksılarda-Uykusuzlar, s. 41)

Karanlığa Kumru Nakışıdır adlı hikâyede **Gülgez**, üniversite öğrencisi olup siyasî sebeplerle tutuklanır. Gülgez, kötü şartlar altında yirmi iki gün geçirir, arada bir sorguya çekilir. Aşağılanmalara katlanır, bütün gün içinde bulunduğu durumu düşünür. Aynı odada kaldığı arkadaşı Nazan'la vakit geçirir. Gülgez'in ifadesi alınır; fakat ifade beğenilmediği için düşünmesi için Gülgez'e biraz daha vakit verilir ve Gülgez bu bekleyiş sırasında bir rüya görür:

> "Dün gece kocaman balıklar gördüm düşümde. Denize girdim. Azalmışım, ağırlığım kalmamış. Azalıyorum. Bir uçak düştü ve yandık." (Karanlığa Kumru Nakışıdır-Uykusuzlar, s. 61)

Şeyler ve Düşler adlı hikâyede adı verilmeyen kadın, ilk evliliğini üniversite öğrencisi olduğu dönemde kendisi gibi öğrenci olan Harun'la yapar. Siyasî bir örgüte bağlı olan Harun, örgüt için çalışmalar yapar. Kadın ve kocası tutuklanır, bir süre içerde kalırlar. Kadın dışarı çıktığında bir daha kocasını bulamaz. İki yıl sonra da başka biriyle evlenip kendisine yeni bir düzen kurar. Bu rağmen kadın, rüyalarında eski günleri, kaybettiklerini, Harun'u görür. Rüyaları kapı zilleri ile bölünür; fakat gelen giden yoktur. Uyandığında kafasından çılgınca şeyler geçirir. Yollara düşüp uzaklara gitmek ister; fakat bunu gerçekleştirecek hem cesareti yoktur hem de

düzenini bozmak istemez. Bu kadın, kendisi için önemli bir yere sahip olan rüyaları için şu yorumu yapar:

> "Uyanıkken gördüğüm her şeyden daha güzel olan düşlerimin gelecekle ilgili işaretler taşımadığından eminim. Beni onlara tutsak eden, anlık mutluluklara ilişkin bir şey. Yaşamının sığlığını bir an için yok eden küçücük ışıklar yanıyor düşlerimde." (Şeyler ve Düşler-Gölgede Kırk Derece, s. 100)

İnci Aral, **Şeyler ve Düşler** adlı hikâyesini gördüğü bir rüyadan hareketle yazmış olup ve bu hikâye hakkında şunları söyler:

> "Öykünün ana teması, değişen dünya ve yaşamda sözde yeni durum ve olguları yeniden adlandırmaya gerek duymayan bezgin eski devrimci bir kadının 'şeyler'le kuşatılmış hayatının anlamsızlığından düşlerine doğru sapmasıdır. Elimdeki parçalarla buraya varmak belki de romancılığımın getirdiği bir olanaktır."[70]

Evin Kadını adlı hikâyede otuz sekiz yaşında olan **Neslihan**'ın, on sekiz yıllık evliliği süresince kocasına olan sevgisi ve ilgisi gittikçe azalır ve sonunda da biter. Neslihan, son bir yıldır otel lobilerinde tanıştığı temiz görünümlü adamlarla birlikte olur. Aradığı bedensel zevk olmayıp başına bilmediği çok önemli bir şeyin gelmesini bekler. Tedbirli davranan Neslihan, aynı kişiyle ikiden fazla birlikte olmaz. Kocasının duyarsızlığından şikâyetçidir, kocasıyla sürekli kavga ederler. Ev işlerini üstünkörü yapıp öğleden sonralarını pencere önlerinde geçirir. Değişmek isteyen Neslihan, hayallerini bile kaybeder. Karışık rüyalar görür ve bir gece gördüğü rüya onda olumlu duygular meydana getirir. O gün kapısını çalan tencere pazarlamacısı Neslihan için büyük bir umut olur. Kolejden arkadaşı olan bu adamla kaçar. Rüyasını şöyle anlatır:

> "Düşlerimden birinde, yaz, zeytin ağaçları, ağustosböcekleri vardı. Durgun, bekleyiş dolu bir sıcak vardı. Sonra yüzü olmayan bir adamla

[70] **A.e.**, s. 262.

seviştim zeytin ağaçlarının altında… Yatağımda, yanımda kocam uyurken, harika!" (Evin Kadını-Gölgede Kırk Derece, s. 111-112)

Üçüncü Kişi adlı hikâyede adı verilmeyen bir kadının gördüğü rüya anlatılır. Bu rüya şöyledir: Kırk yaşını geçen kadın açığa çıktığı için örgüt tarafından öldürülme kararı verilir. Kadın, kendisini savunma gereği duymaz, bu karara karşı da çıkmaz. Onu korkutan ölüm değil, ansızın kaybolmaktır. Öldürme görevi kadının bütün sevgilileri arasında en yanlış seçimi olan Umur'a verilir. On beş yıl önce kadın ve Umur arasında iki yıl süren bir aşk yaşanmıştır. O sıralarda yirmi sekiz yaşında olan kadın, Umur'dan sonra da başka aşklar yaşar. Birlikte bir süre gezip konuştuktan sonra Umur, kadını vurmaz ve kaçmasına göz yumar. Kadın "Kayıp Kadınlar Ülkesine" giden bir gemiye biner; fakat nereye giderse gitsin üstesinden gelemediği kırgınlıklar, gözyaşı, acılar, yokluklar olduğunu düşünür ve denize atlar.

Beklemek adlı hikâyede adliyede memur olan **Müveddet**, otuz yaşını geçmiş bir kadındır. Özgür ve gururlu olup rüyalarını çok önemser. Sürekli fallar açar, inişli çıkışlı duygular yaşar. Uykularında sürekli huzursuz olan Müveddet, kâbuslar görür. Kasabadaki evli bir polis şefiyle olan ilişkisi altı ay dolmadan herkesin diline düşer. Bir süre sonra Müveddet'in baktığı iskambil falları istediği gibi çıkmamaya başlar. Fallarda sevgililer ayrı yerlere düşer, kötülükler çıkar. Sevdiği adamın karısından boşamaması Müveddet'in kederini arttırır, uyuyup uyanır sürekli fallar bakar. Sevdiği adamı karısından soğutmak için büyüler yaptırır, bu adamın evinin kapısına domuz yağı sürdürür. Müveddet, bir gece çıkan tartışma sonucu sevdiği adamı vurur. Müveddet, bu gece hakkında daha sonra şunları anlatır:

"O gece aklımda güller vardı. O gün bahçeden kırmızı güller kesmiştim. Vazoya koyarken ellerimi kan içinde gördüm. Başıma gelecekleri anlamıştım ama kan var diye iyiye yoruyordum…" (Beklemek-Ruhumu Öpmeyi Unuttun, s. 65)

Ruhumu Öpmeyi Unuttun adlı hikâyede **Güleç**, bir aydır tanıdığı arkadaşı Fikret'le birliktedir. Otuz yaşında olan Güleç, daha önce birkaç ilişki yaşamıştır. Güleç'in aradığı kalıcı bir sevgidir. Finans kurumunda çalışan Fikret, toplantı için gittiği bir sahil kasabasına Güleç'i de götürür. Karısının intiharından Güleç'e bahsetmeyen Fikret, karısıyla boşandığını söyler ve bu konuyla ilgili sorulardan

rahatsızlık duyar. Güleç bir gece rüyasında Fikret'in üst katta karısıyla kendisini aldattığını ve daha sonra da karısını balkondan attığını görür. Fikret'in yaşadığı olaylara benzeyen rüya ikisini de çok etkiler. Fikret, Güleç'e İspanya'da tatilde oldukları sırada bir tartışmadan sonra karısının kendisini altıncı kattan attığını anlatır. Bir süre sonra Güleç, Fikret'e veda eder.

Anatomi Dersi adlı hikâyede tıp öğrenimi gören **Hülya**, yalnız bir kızdır. Göze çarpacak bir güzelliği olmayıp insanlarla özellikle de erkeklerle iletişim kuramaz. İlk kadavra dersinde bayılan Hülya, memleketinden İstanbul'a dönerken trende bir rüya görür. Rüyasında Kaptan Salih, ertesi günkü kadavra dersinde kendisi üzerinde çalışılacağını, kendisiyle de Hülya'nın ilgilenmesini ister. Cesaretli olmaya karar veren Hülya, derste kadavra üzerinde çalışmak için gönüllü olarak ortaya çıkar. Hülya, kadavranın yüzünü açtığında rüyasında gördüğü Kaptan Salih'le karşılaşır.

Ölü Erkek Kuşlar romanında **Suna**, babası ölünce ailesiyle Bursa'ya yerleşir. Parasal sıkıntılar yaşayan aile, kâtibelik yapan annenin kazandığıyla geçinmeye çalışır. Suna, gördüğü bir rüyayı babaannesiyle paylaşır ve babaanne, bu rüyayı iyiye yormaz. Bu rüyadan kısa bir süre sonra Suna'nın annesi alt katta oturan ev sahibiyle ortak kullandığı elektrik yüzünden görevlilerle kavga eder. Yüksek tansiyon sebebiyle beyin kanaması sonucu felç geçirir ve bir süre sonra ölür. Babaannesini de kaybeden Suna dayısının yanına yerleşir. Suna gördüğü rüyayı şu şekilde anlatır:

> "Elimi ağzıma götürüyorum ama aksırınca takma dişlerim ağzımdan fırlayıp suya düşüyor. Dişlerim babaannemin yatarken çıkarıp başucundaki su dolu bardağa koyduğu dişleri gibi takmaymış meğer… Diş görmek iyi değildir, diyor babaannem, uğursuzluktur; neyse hayrolsun gün ışığına söyle. Yağmur bereket, saç sıkıntı, yatak yol, çıplak ayak ferahlıktır. Ayaklarım çıplak…" (Ölü Erkek Kuşlar, s. 74)

Yeni Yalan Zamanlar romanında **Melike Eda**, küçük bir kasabada yaşayan ailenin tek çocuğudur. Melike Eda, sekiz yaşına geldiğinde babası ölür. Annesi tarikat toplantılarına katılan dindar bir kadın olup kızını da sekiz yaşında namaza başlatır, on üç yaşında tesettüre sokar. Melike Eda'nın annesi, kocasının ölümünden

bir yıl sonra kocasının kardeşiyle evlenir. Melike Eda, amcası üvey babası olduktan sonra ona nasıl yaklaşacağını bilemez, çekingen kalır. Bir süre sonra annesinin odasından gelen çığlıklar ve yalvarmalar yüzünden amcasından korkmaya başlar. On bir yaşına geldiğinde sınıfın en uzun boylusudur, amcası da onunla ilgilenmeye başlar. Annesinden sevgi ve şefkat görmeyen Melike Eda, amcasının sevgi gösterilerine karşılık verir. Evde kaldığı bir gün amcasının tecavüzüne uğrar. Annesinden korkan Melike Eda, bu olayı onunla paylaşmaz. Yapması gereken bir görev olarak kabul ettiği bu durum, yıllarca sürer. Melike Eda'ya göre suçlu olan annesidir, bu durumu görmeyi ve bilmeyi istememiştir. Bir süre sonra tecavüzleri fark ettiğinde de annesinin yaptığı tek şey, içine kapanmak olur. Üniversiteyi kazandığında dayısının desteğiyle İstanbul'a giden Melike Eda için yeni bir dönem başlar; fakat yaşadığı olayların etkisinden kurtulamaz. Karışık rüyalar gören Melike Eda'nın annesinin cenaze için gittiği baba evinde gördüğü rüya şu şekilde anlatılır:

> "…Musluğa gidip ellerini yüzünü ağzını yıkıyorsun. Ellerini yıkıyorsun yüzünü ağzını yüzünü ellerini ağzını yüzünü ağızlarını yüzlerini ağzını yıkıyorsun. Karanlıkta. Karanlık üç basamağı çıkıyorsun. Sofada duruyorsun. Merdivenleri çıkmaya korkuyorsun. Şeytan orada bekliyor. Üç dişli çatalını hazırlamış, elinde zift dolu kovası yaralarına dökmek için bekliyor. İncecik bacakların titriyor. Bismillahirrahmanirrahim!" (Yeni Yalan Zamanlar, s. 303)

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında **Sara**, elli yaşını geçmiş, Bebek'te oturan bir kadındır. İlk kocasından boşanıp İstanbul'a geldiğinde otellerde kalır. Bu otellerde sevmediği erkeklerle birlikte olur. Sara'nın gördüğü rüyalardan biri bu otel odalarıyla ilgilidir. Bunaldığı, kendisini kötü hissettiği zamanlarda kaldığı oteller rüyasına girer. Uyku düzeni bozuk olan Sara, uyku hapı alarak uyur. Sürekli kendisine sıkıntı veren rüyalar görür. Belediye otobüsüne ayakkabısız biner, kapıların önünde anahtarsız kalır, asansörde mahsur kalır, tutuklanıp taş zindanlara atılır, bindiği uçaklarla yere çakılır. Büyük bir özlem duyduğu, sevdiği ve kaybettiği Enver'i görür. İlk kez okuldan kaçıp halasına yalan söyleyerek bir erkekle buluştuğunda rüyasında babasının kendisine darılmış olduğunu görür. İlk evliliği sırasında evlilikten bunalır, lise yıllarındaki şarkıcı olma hayali rüyalarına girer,

rüyasında sahneye çıkar; fakat her seferinde bir terslik olur. Sara'nın rüyalar hakkındaki düşünceleri şöyle verilir:

> "Düşleri üzerine düşünmüştü. Gerçek yaşamında yasaklara, toplumsal kurallara bağlı kalmış, kendine kuru kuruya engeller koymuş biri değildi. Öyleyse bilinçaltına attığı hangi özlemlerden ötürü görmekteydi bu düşleri?" (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 40)

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında on yıllık evli olan **Simden**, kocasını başka bir adamla öpüşürken görünce kendisini haksızlığa uğramış hisseder. Hissettiği acı, kocasına duyduğu sevgiden değil hissettiği onur kırıklığındandır. Simden, uzun zamandır kocasını sevmediğini kendisinden bile gizlemeye çalışır. Tek başına yaşayamayacağını düşünerek boşanmayı düşünmemiştir. Kocasıyla birlikte olmaktan mutlu değildir. Simden, gençlik yıllarında istediği gibi cinsel birliktelikler yaşar. Fakültede ikinci sınıftayken sevmediği bir arkadaşıyla, daha sonra aralarında hiçbir duygusal bağ gelişmemiş olmasına rağmen annesinin avukatıyla birlikte olur. Annesinin ölümüyle annesinin evine taşınan Simden, rüyasında annesinin parayla tutulmuş sevgilisiyle birlikte olur. Gördüğü rüyada annesinin sevgilisi kadın görünümündeyken Simden de kendisini erkek gibi hissetmektedir. İnci Aral, Simden'in gördüğü rüya için şunları söyler:

> "İnsanın kapasitesinin sınırsızlığına bir örnektir o rüya. Romanda Simden'in kendi kurallarını yıkışını simgeler. Olabilirliğin kabul edilebilmesi açısından çok önemlidir. Bu kabul özgürleşmeyi de beraberinde getirir çünkü."[71]

Uyandığında gördüğü rüyanın etkisiyle ağlayıp rahatlayan Simden, gördüğü rüya için şu yorumu yapar:

> "Belki bir Simge bu, diye geçirdi içinden sonra. Bütün düşler gerçeğin abartılmış bir benzeridir. Sanrılarla, gerçekler ve bellek kayıtlarıyla yeniden canlandırma arasında kıl payı fark var aslında. Düşler yaşamın ve isteğin sınırsızlığını anımsatıyorlar insana. Kendimizi ve başkalarını

[71] **A.e.**, s. 225-226.

anlamamızı kolaylaştırıyor ev yaşam cesareti veriyorlar." (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 202)

Taş ve Ten romanında Güzel Sanatlar Bölümü'nde öğretim üyesi olan **Ulya**, Berlin'de öğrenci olduğu yıllarda tanıştığı Bedir'le dört yıl birlikte olur. Bedir'e âşık olan Ulya, onun siyasî bir örgüte bağlı olmasına, hayatına dair her şeyi -adını bile- saklamasına aldırmaz. Ulya, yüksek lisansı bitince Türkiye'ye döner, bir süre sonra bir kızı dünyaya gelir. Ülkesinde döndükten sonra üç defa daha görüştüğü Bedir, kayıplara karışır. Ulya, Bedir hakkında araştırma yapmasına rağmen herhangi bir ize rastlayamaz. Kırk dokuz yaşına gelen Ulya, rüyalarında çok sevdiği Bedir'i görür. Onu rüyasında gördüğünde altüst olur, içini bir hüzün kaplar. Hayatta olup olmadığını bile bilmediği Bedir, rüyalarının en canlı kişisidir. Yaşadığı hayal kırıklığını, ortada bırakılmışlığı yıllarca onarmaya çalışmasına rağmen içinden atamadığı acı, özlem rüyalarında ortaya çıkar. Bedir'i rüyasında her gördüğünde geçmişiyle hesaplaşmaya tekrar başlayan Ulya, yaralarını saramadığını, onu hâlâ sevdiğini kabul eder. Ulya, gördüğü rüyalarla ilgili şunları düşünür:

> "Şimdi anlıyorum ki yok olan şey arzu değil. Arzu hiçbir zaman ölmüyor. Bilinçaltında bir yerlerde duruyor ve bazen bir yüz, bir kucaklaşma, bir söz ya da bir rüyayla gömüldüğü karanlıktan çıkıp kendini dayatıyor. Dahası insan bazen rüyalarında o kadar eskiye ve uzağa gidiyor, öyle kazılar yapıyor ki kendi benliğinin ve teninin derinliklerine bile inebiliyor." (Taş ve Ten, s. 91)

Ulya'nın Almanya'da Sina ile karşılaştığında rüyasında Bedir'i görmesinin anlamını İnci Aral, şu şekilde açıklar:

> "Bir insanın başına gelebilecek en kötü durumlardan biri, sevdiğini ya da bir yakınının birden ortadan kaybolması, ölü ya da diri ona bir türlü ulaşamamasıdır. Ulya bu acıyı, bu yarım kalmışlığı, yokluğu üstlenmek zorunda kalmış biri. Sina'yla karşılaştığı ilk gün B'yi rüyasında görmesinin

de bir anlamı var. Sonuçta bilinçaltı bir benzerlik içinde bitmemiş bir öyküyü tamamlama işareti denebilir buna"[72]

Safran Sarı romanında **Melike Eda**, Ege'de bir kasabada yaşayan ailenin tek çocuğudur. Babasının ölümüyle annesi Melike Eda'nın amcasıyla evlenir. Sevgisiz ve ilgisiz bir ortamda büyüyen Melike Eda, annesinin soğuk ve mesafeli tavırları yüzünden yalnızlığı küçük yaşta yaşamaya başlar. On bir yaşından başlayarak on yedisine kadar amcasının tecavüzlerine maruz kalır; fakat bu konuyu annesiyle paylaşamaz. Annesi bu durumu fark ettiğinde kızına daha da mesafeli davranmaya başlar. Dayısının desteğini alarak üniversiteye giden Melike Eda, tecavüzden kurtulur; fakat geri kalan yaşamında sağlıklı birliktelikler yaşayamaz. Ruhunda derin yaralar açan bu geçmiş, sık sık rüyalarına girer. Kendisini bağırarak ağlayan iskeletlerle birlikte dağlara çarpan uçakların içinde alev alev yanarken gören Melike Eda, gördüğü rüyalarla ilgili şunları düşünür:

> "Uzak geçmişi, bilmediği bir zamandan beri kayıptı ve çocukluğu hakkında bir yabancıdan daha fazla şey bilmediğine inanmayı yeğliyordu. Ancak rüya gördüğü zaman uyuşmuş belleği yeniden uyanıyor, tatlı etiketi vurulmuşlar dışındaki her şey ve özellikle utanç ya da pişmanlıklar geri geliyordu." (Safran Sarı, s. 35)

Yeni Yalan Zamanlar, **Mor** ve **Safran Sarı** romanlarında karşımıza çıkan Melike Eda için İnci Aral şunları söyler:

> "Melike benim bütün romanlarım içinde en sevdiğim, tümüyle hayal ürünü olmasına rağmen yaşadığına en çok inandığım kadın kişiliktir. İlk kitapta onu olabildiğince günahsız, masum saydım. **Mor**'da, cinayet gecesinde otelde karşılaştığımızda daha olgun ve güzeldi. **Safran Sarı**'daysa, kaçınılmaz biçimde ama bana acı verecek ölçüde kirlenip tükenişini izlemek zorunda kaldım. Melike romanımın 'geleceksizlik' temasını güçlendiren figürlerden biri."[73]

---

[72] Erdem Öztop, "İnci Aral'la Taş ve Ten'i Konuştuk", **Cumhuriyet Kitap**, S. 777, Ocak 2005, s. 5.
[73] Rozerin Bolluk, "Küreselleşme İşine Yaramayanı Süpürdü", **Cumhuriyet Kitap**, S. 892, 22 Mart 2007, s. 21.

Safran Sarı romanında dindar bir ailede uzun bir zaman günah işlemekten korkarak yaşayan **Eylem**, yirmi yaşına geldiğinde asıl adı Mutena'yı, inancını ve utançlarını geçmişe gömer. Namaz kılmayı bırakır, başörtüsünü çıkarır ve üniversitedeki üçüncü yılında ailesini reddeder. Ankara'da iktisat eğitimi alan Eylem, yanında çalıştığı Seyit'le üniversiteyi bitirene kadar birlikte olur. Okulu bitirdiğinde iş bulmak için İstanbul'a gelir; fakat ilk başvurduğu işten aldığı olumsuz yanıtla kendisine daha kolay gelen telekızlık işine başlar. Bu arada bir sitede yazılar yazar, Sarı Benek adıyla yazışmalar yaptığı sırada Safran Sarı adını kullanan Volkan'la tanışır. İşi gereği uzun ilişkilere kapalı olan Eylem yazarak, ekrandan konuşarak duygusal tarafını doyurmaya çalışır. Bu yazışmalardan sonra Volkan'la tanışır, birlikte olur ve sonra kendi yoluna gider. Eylem, rüyalarının birinde Volkan'ı görür. Volkan'la birlikte olurken bacakları kurbağa bacağına dönüşür. Eylem'in gördüğü diğer rüyalar ise günahlarından dolayı cehenneme atılmasıyla ilgilidir ve şöyle anlatılır:

> "Bazen çocukluk korkuları depreşiyor, rüyalarında -hiç korkmadan- şeytanların dolaştığı kor gibi kızarmış yarlardan cehennemin dibine atlıyordu. Sabıka defteri dürülmüştü. Günah melekleri çoktandır gözlerini çekmişlerdi üzerinden. Merhamet ve iyilik melekleri de…" (Safran Sarı, s. 149)

Sadakat romanında **Azra**, kocasıyla sorunlar yaşadığı dönemde bir kaza geçirir ve bacağı kırılır. Yüksek ateşle yattığı bir gece kocasıyla ilgili bir rüya görür. Rüyasında kocasıyla ip çekme oyunu oynayan Azra, yere yuvarlanır. Ferda'nın evi terk etmesinin ardından aylarca onun dönmesini bekleyen Azra, rüyalarında Ferda'yı aldatır. Aradan geçen bir buçuk sene sonra Azra, rüyasında Ferda'yı ve Aliye'yi görür. Ferda çok zayıflamış, Aliye ise kucağında kanlar içinde oğlunun ölüsünü taşımaktadır. Sabah Aliye arar; fakat Azra, dargın olduğu kardeşiyle görüşmek istemez. Bir kaza sonucu Aliye'nin oğlunun öldüğünü yengesi haber verir. Bu haberi aldıktan sonra Azra, rüyasında mezarlıklar arasında dolaşır. Gördüğü rüyanın gerçekleşmesi üzerine Azra, rüya için şu yorumu yapar:

"Neydi rüyanın anlamı? Rüyadaki ölü, dirime işarettir derler, diye düşündüm ama ya bilinçaltımın karanlığında saklı kalmış bir ölüm kendine bir yol arıyorsa…" (Sadakat, s. 200)

5. Yatılı Okul

Yatılı okulda öğrenim gören İnci Aral, bu temayı eserlerinde kullanır. Hikâye ve romanlarda anne ve babanın boşanması, anne ya da babayı kaybetmek yatılı okula gitmenin en sık tekrarlanan sebepleridir. Ailesini kaybedince halasının yanına yerleşen İnci Aral, 1959 yılında Manisa Kız Öğretmen Okulu'nu kazanır ve Bursa'dan ayrılır. Parasız yatılı olarak öğrenim gördüğü okulda zamanının çoğunu okul kütüphanesinde geçirir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın okula gönderdiği eserleri okumaya çalışır. On sekiz yaşına gelmeden Rus, İngiliz ve Fransız klâsiklerini okur. Bu okulun ilk yılında yazdığı bir şiir onun çizdiği kapak desenleriyle birlikte **Spil** adlı yerel bir edebiyat dergisinde yayımlanır. Mektup yazmayı çok seven İnci Aral, bu dönemde ağabeyi ve arkadaşına uzun mektuplar yazar. Okulda geçirdiği üç yıl boyunca edebiyata duyduğu ilgiye rağmen yüksek öğrenim için Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nü seçer ve burada da parasız yatılı olarak öğrenimini tamamlar.

Yatılı okulda okuyan kadınlar şunlardır: **Beklemek** (Müveddet), **Ölü Erkek Kuşlar** (Suna), **Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm** (Sara, Simden), **Mor** (Sevda), **Taş ve Ten** (Ulya), **Safran Sarı** (Aysevim)

Beklemek adlı hikâyede **Güleç**, on yaşındayken bir kaza sonucu anne ve babasını kaybeder ve teyzesi Müveddet'in yanına yerleşir. Teyzesi kimseye benzemeyen, özgür, hırçın bir kadındır. Güleç, Müveddet'le yaşadığı sürece çocukça davranışlarını ve isteklerini bastırmaya çalışır. Aralarında hep bir sınır olan teyze ve yeğenin birbirlerine en çok yaklaştıkları dönem, Müveddet'in âşık olduğu günlerdir. Müveddet, sevdiği adamı bir tartışma sonunda öldürür. Bu olayın gerçekleştiği sırada on beş yaşında olan Güleç, yatılı okula gönderilir. Güleç ve teyzesi on iki yıl sonra bir araya geldiklerinde aralarında şöyle bir konuşma geçer:

"Zor günler geçirdim senden sonra… kimsesizlik, yatılı okullar…"

> "Biliyorum, kolay değil ama küçük sayılmazdın. Bak kendini kurtardın. Yanıma geldiğimde korkmuştum. Seni büyütmek için elimden geleni yaptım." (Beklemek-Ruhumu Öpmeyi Unuttun, s. 60)

Ölü Erkek Kuşlar romanında **Suna**, sekiz yaşındayken babasını kaybeder. Annesi ve kardeşleriyle dayısının yaşadığı şehre, Bursa'ya taşınırlar. Annesi kâtibelik yaptığı için ev işlerini yapmak Suna'ya düşer. Annesi evden gidince bahçede bulunan sandık dolusu kitaplara koşar. Bir süre sonra annesi de ölünce Suna dayısında kalmaya başlar. Suna, on üç yaşında tek başına uzak bir şehre parasız yatılı sınavına gönderilir. Ege'de bir okul kazanan Suna, üç yıl burada yatılı olarak kalır. Yatılı okul, daha sonra da yaşamını etkileyen bir faktör olur ve Suna, bunu durumu şöyle ifade eder:

> "Mutfak evlilik düzeninin simgesi olarak göründü bana uzun zaman. Yıllarca karavana yemeği yemiş olmanın etkisi de var bunda belki." (Ölü Erkek Kuşlar, s. 35)

Ölü Erkek Kuşlar romanı İnci Aral'ın hayatından çok yoğun izler taşır. Suna'nın halası tarafından parasız yatılı sınavına siyah önlükle gönderilmesi İnci Aral'ın yaşadığı bir olaydır. Aral, siyah önlükle gönderilmesinden kaynaklanan utancını şöyle anlatır:

> "Evet, öğretmen okuluna giderken halam bana önlük giydirmişti. Oysa öteki kızlar sınavlara renkli normal giysilerle gelmişlerdi. O kadar utanmıştım ki, yanlarında kaldığım eski dostumuz Hikmet Bey'in karısı bana çabucak mimoza desenli markizet bir giysi dikivermişti."[74]

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında anne ve babası öğretmen olan **Sara**, Akhisar'da doğar. Menenjit yüzünden ölen ağabeyi yüzünden annesi içine kapanır. Sara, annesinden sevgi ve ilgi göremeden büyür, beş yaşına geldiğinde annesi intihar eder. Ortaokulu ve liseyi İzmir Amerikan Kız Koleji'nde yatılı olarak okur. İlk aylar içine kapanan Sara, sonradan bu duruma alışır. Hayatında birçok şeyi ilk olarak yatılı okulda öğrenir. Kendisini fazla yormayan Sara, derslerine sınıfı geçecek kadar

[74] İnci Aral, **Unutmak**, 1. Bsk., İstanbul, Merkez Kitapçılık Yayınları, 2008, s. 72.

çalışır. Okulda sesinin güzelliğiyle dikkat çeker. Son sınıfta babasını kaybeden Sara, yatılı okulun bütün imkânlarını kullanır, rahat bir ortamda yaşar. Liseden sonra öğrenimine devam etmek istemeyen Sara'nın bıkkınlığı şu şekilde anlatılır:

> "Yedi yıllık bir yatılı okul hayatından sonra yeniden yıllarca okumak, yurt odalarında sürünmek durmadan ders çalışmak, sınavlara girip çıkmak istemediğini hissetmiş, zaten bildiği bir dili okumanın anlamsızlığını düşünmüştü. Maddi manevi öylesine bezgindi ki bu gücü bulamıyordu kendinde. Okusa ne olacaktı?" (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 119-120)

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında **Simden**, üç yaşındayken anne ve babası boşanır ve Simden, babasında kalır. Annesiyle evlendiğinde genç bir savcı olarak anlatılan babası (s. 118), boşandıktan sonra kendisinden yargıç (s. 60) olarak bahsedilir. Simden, babası İnegöl'e atanınca babaannesi ve dedesiyle Bursa'da kalır. Simden, annesinden ayrıldıktan sonraki beş yılını onlarla geçirir. İlkokulu bitireceği yıl dedesi ölür ve babaannesiyle İnegöl'e babasının evine taşınırlar. Babası evlenmiş olan Simden'in üvey annesi çalışan bir kadın olup hamiledir. Babaanne bebeğe bakmakla görevlendirilirken Simden, ilkokulu bitirince yatılı okula gönderilir. Bursa Kız Lisesi'nin ortaokul bölümüne yatılı olarak başladıktan birkaç ay sonra annesi Simden'i ziyarete gelir. Annesini ilk defa bu ziyaretle gören Simden'in yatılı okuldaki durumu şu şekilde verilir:

> "Yatılı okul. Yağları donmuş karavanalar, uyku kokan yatakhaneler, soğuk kocaman sınıflardaki o korkunç sabah etütleri, nedensiz gibi görünen hüzünler, sonsuz iç sıkıcı akşamlar. Yatılılığın ilk yılında bir evin sıcacık oturma odasını, kazanda pişmemiş çayın kokusunu, ninesinin yemek kokan kucağını özledi durdu Simden." (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 63-64)

Mor romanında Figen'in annesi **Sevda**, anne ve babasının erken yaşta ölümü üzerine akrabalarının yanına gider. Yatılı okullarda okuyan Sevda, Türkçe öğretmeni olur. Yirmi üç yıl evliliğin ardından kocası ölünce bir daha evlenir. Hayata bağlı, canlı, evcil ve becerikli bir kadındır. Güzel bir sese sahip olan Sevda, çalıp söyler.

Taş ve Ten romanında **Ulya**'nın babası ve annesi Almanya'da tanışırlar. Yüksek lisans için giden babası ailesini savaşta kaybeden ve zor şartlar altında yaşayan Eva ile birlikte Türkiye'ye döner. Zamanla sinirli, mutsuz bir kadın olan Eva, baştan çıkarma gücünü kullanarak Alman konsolosluğunda bir iş bulur. Dans etmeyi, denizi, tiyatroyu çok sever, kızlarının bakımını evdeki dadıya bırakır. Eve özel arabalarla bırakılan Eva, bir süre sonra kocasının iş gezilerinin yalan olduğunu ileri sürerek sinir krizleri geçirir. Ülkesine dönmek isteyen Eva, boşanır. Boşandıklarında Ulya on, kardeşi yedi yaşındadır. Deniz, annesiyle giderken Ulya, babasıyla kalır. Babası altı ay sonra Nigar'la evlenince Ulya, yatılı okula gönderilir. Yüksek notlara, parlak diplomalara rağmen Ulya'nın içinde hep bir boşluk vardır. Sevgi ve şefkate duyduğu aşırı ihtiyacı elli etmemeye çalışan Ulya, önceleri kıskandığı üvey annesini zamanla sevmeye başlar. Ulya, tatillerde gördüğü annesinin kayıtsız tavrına karşılık babasının gösterdiği aşırı korumacı tavrı şöyle anlatır:

> "Yatılı okuyordum. Hafta sonları eve birkaç saat geciksem babamın dikkatli sorgulamalarına hedef oluyor, onun benim önceden kestirilemeyecek durumlara düşmemden ve sonunda kendi başarısızlığını görmekten ne kadar çekindiğini hissediyordum. Bir yere ait olmak, paylaşmak, babamın sorumluluğuna katkıda bulunmak ve onu asla üzmemek zorundaydım. Ayrıca hem babamın hem de üvey annemin onayına şiddetle gereksinmem vardı." (Taş ve Ten, s. 61)

Safran Sarı romanında **Aysevim**, Ege'de bir kasabada balıkçılık yapan bir babanın kızıdır. Aysevim, parasız yatılı okullarda geçen bir çocukluktan sonra polis olur. Bir süre gizli bir polis şefiyle ilişki yaşadıktan sonra hayatına başka erkekler girer. Birlikte olduğu kişileri sevmeyen Aysevim, ilişkilerini verdiğinin birkaç katını aldığı bir çıkar ilişkisi olarak yaşar. Bir süre yurt dışında kalır, dayısının tarihî eser kaçakçılığı işine ortak olur. Zamana kolayca uyum sağlayan Aysevim, patronu olduğu şirkette zengin bir gruba kadın pazarlamacılığı yapar.

6. Sanat

İnci Aral'ın resim bölümünden mezun olması hikâye ve romanlarına da yansır. Aral'ın eserinde en az bir kadın sanatın bir koluyla ilgilenir. Resim, seramik, sinema, edebiyat gibi sanatın dallarıyla ilgilenen kadınların bazıları işlerini profesyonelce bazıları da amatörce yapar. Fotoğrafçılık, tiyatro oyunculuğu, antika satıcılığı, senaryo yazarlığı gibi işlerin para kazanmak amacıyla yapıldığı gibi eğlence amacıyla da yapıldığı görülür.

Öğrenim hayatı boyunca resim ve edebiyat dışındaki derslerde çok fazla başarılı olamayan Aral, liseyi bitirdikten sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'ne girer. Resme olan ilgisini yıllarını şöyle anlatır:

> "Çocukken boyalara, renklere bayılırdım. Ortaokulda sınıfın en iyisiydim. Her hafta okul panosuna bir resmim asılırdı. Öğretmenim Belkıs Hanım'ın güzelliğine, inceliğine, her haline hayrandım. O yaşta, benim için kusursuz bir kimlik örneği oluşturuyordu. Onun gibi biri olmak istiyordum… Ama o süreçte resim bana daha yaratıcı ve daha geniş bir özgürlük alanı sunuyormuş gibi göründü. Resim öğretmenimin ilgi ve yönlendirmesi de branş seçiminde etkili oldu tabii… Daha o yaşta anlamıştım ki, sanat, yani yazmak, çizmek, boyamak, yontmak, beste yapmak kendini sakınmadan ifade etmektir ve bu kuşkusuz ruh ve düşünce özgürlüğü gerektiren bir eylemdir. Bu olmadan insan, gerçeğe bakmayı, görmeyi, anlamayı hatta eleştirmeyi başaramaz… Resim dünyamı derinleştirdi, zenginleştirdi. Bana görmeyi, seçmeyi, yorumlamayı ve soyutlamayı öğretti."[75]

Sanatın kendini rahatça ifade etmenin en kolay yolu olduğunu ortaokul yıllarında anlayan İnci Aral, resim öğretmenliğinden emekli olduktan sonra 1985'ten 1990 yılına kadar bir sanat galerisinde yöneticilik yapar. Bu geçen beş yıl Aral'ın yazmayı bıraktığını sandığı bir dönem olup edebiyat çevresinden uzak yaşar. Beş yıl sonra özlem ve birikimiyle yazı hayatına geri döner. İnci Aral, eserlerinde yer alan kadınların bir kısmının sanatla ilgilenmesini şu şekilde açıklar:

---

[75] Feridun Andaç, "İnci Aral ile Dünden Bugüne", **Adam Öykü**, S. 39, Mart-Nisan 2002, s. 51-52.

> "Görsel sanatlarla ilgili bir eğitim aldığım ve uzun süre sanatçılarla aynı çevrede yaşadığım için hem onları iyi tanıyorum hem de ilginç, duygusal insanlar olarak roman kahramanı olmaya yakıştırıyorum. Herkes en iyi tanıdığı çevreyi, insanları anlatabilir."[76]

Sanatla ilgilenen kadınlar: **Adını Anmamaya Ant İçiyorum** (Nurhan), **Ölü Erkek Kuşlar** (Suna), **Yeni Yalan Zamanlar** (Melike Eda), **Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm** (Sara, Simden), **Taş ve Ten** (Ulya), **Safran Sarı** (Funda)

Adını Anmamaya Ant İçiyorum adlı hikâyede **Nurhan**, emekli deniz amirali bir baba ile soyu Osmanlı hanedanına dayanan bir annenin kızıdır. Sevgi ve ilgiyle kuşatılmış bir ortamda büyür. Akademide sanat tarihi okuyan Nurhan, arkadaşları arasında uzun boyu ve sarışın güzelliğiyle dikkat çeker. Öğrenimine devam ettiği sırada ünlü bir sanayicinin zengin oğluyla evlenir. Kocasını yatağında başka bir erkekle yakalayınca evliliği biter. Evliliğinin sona erdiği günlerde okula ara verir, aylarca evden çıkmaz. Üzüntüyle ne bulursa yiyen Nurhan, yüz kiloya ulaşır, okulunu bitiremeyince iki katlı bir dükkân kiralar. Alt katta tablolar sergiler, üst katı da antikalara ayırır. Birkaç yıl içinde becerikli bir iş kadını olur. Otuz beş yaşına geldiğinde küçük bir galeride açılan sergide resimlerin sahibi Nurettin ile tanışır. Nurettin'in resimleri onda anlaşılmaz bir hüzün aynı zamanda coşku uyandırır. Bilgiç tavırlarıyla kendisini etkileyen bu adamla dört ay içinde evlenen Nurhan, maddi ve manevi bütün imkânlarını Nurettin'in yoluna serer. İşiyle yeterince ilgilenemediği için dükkânını kapatmak zorunda kalır. Frankfurt'ta yaşayan kocasını Türkiye'ye dönmesi için ikna etmeye çalışır ve sonunda onu Bodrum'da oturmaya razı eder. Bulduğu eski bir köy evini üst katı ev, alt katı hem bar hem de resim ve antika galerisi olacak şekilde tamirattan geçirtir. Tüm uğraşlarına rağmen kocasının umursamaz tavırları onu çileden çıkarır ve kocasıyla aralarında büyük bir kavga çıkar. Bir süre sonra da boşanırlar. Neslihan, kocasına yaptığı yardımları şu şekilde anlatır:

> "Onun sanatına inanıyor, iyi niyetli geri kalmışlığından kurtulması ve çok daha iyi yerlere gelebilmesi için elinden tutmak istiyordum kuşkusuz.

[76] Erdem Öztop, "İnci Aral'la Taş ve Ten'i Konuştuk", **Cumhuriyet Kitap**, S. 777, Ocak 2005, s. 5.

> Ünlü ve önemli bir sanatçı olduğunda onu ben yarattım diyebilmenin gururunu yaşamak az şey miydi? Büyük sanatçıların arkasında daima bir koruyucu olmuştur, o insanların saf, sıradan ve parasal kaygılardan uzak dünyalarını gerçek dünyanın koşullarına göre düzenleyecek, onlara moral ve itici güç olacak insanlara ihtiyaçları vardır, diye düşünüyor, Nurettin'e gereken yardımı açık bir dayanışma duygusuyla, onur kırmayacak bir incelikle yapacak gücü buluyordum kendimde, evet. Ama aşk?" (Adını Anmamaya Ant İçiyorum-Gölgede Kırk Derece, s. 81)

Ölü Erkek Kuşlar romanında anne ve babasını kaybedince dayısının yanına yerleşen **Suna**, liseyi kız öğretmen okulunda yatılı olarak okuduktan sonra sanat tarihi okur. Karadeniz'de bir lisede resim öğretmenliği yapar ve üç yılın ardından sevdiği adamın yaşadığı şehre yerleşir. Burada öğretmenliğe devam eden Suna evlenir ve bir çocuğu olur. Beş yıl sonra boşanan Suna, taşındığı şehirde uzun bir zaman haftalık çıkan bir derginin sanat sayfasını düzenler. Arada bir resim eleştirileri yazan Suna'nın eleştirilerini sık yazmamasının sebebi sadece sevdiği resimlerle ilgilenmesidir. İkinci kocası Ayhan'la bir resim sergisinin açılışına katılan Suna, Ayhan'ın arkadaşı Onur'la tanışır. Onur, Rekla adında bir reklam ajansında sanat yönetmenliği yapmaktadır. Suna, kocasıyla Onur'un resim sergisini gezer ve resimleri özgün ve şaşırtıcı bulur. Onur'dan Suna'ya Rekla'da çalışma teklifi gelir ve birlikte çalışmaya başlarlar. Suna'yla Onur arasında bir aşk başladıktan sonra Onur'a ait resim atölyesi onlar için buluşma yeri olur. Onur'un yaptığı resimlerden birinin adı Ölü Erkek Kuşlar'dır.

Yeni Yalan Zamanlar romanında **Melike Eda**, Güzelsu adlı küçük bir kasabada yoksul bir ailenin kızıdır. Melike Eda, sekiz yaşına geldiğinde babası kanserden ölür ve annesi bir yıl sonra Melike Eda'nın amcasıyla evlenir. Sekiz yaşında namaza kılmaya başlar, on üç yaşında tesettüre girer. Ortaokulda resim öğretmeni Melike Eda'nın resimlerini çok beğenir, o da resimlerin güzel olması için çok uğraşır. Melike Eda'ya göre resim yapmaktan başka kendini ifade edeceği bir yol yoktur. Çocukluğundan beri resim yapmayı çok sevmesine rağmen evde resim yapması yasaktır. Evdekilerden gizli resim yapmayı sürdüren Melike Eda'yı lisedeki öğretmeni akademiye gitmesi için destekler. Üniversite sınavını kazanır, İstanbul'da

yapılan yetenek sınavına gitmesi için dayısı araya girer. Üvey babasının bulduğu kapalı kızların kaldığı bir yurtta kalmak şartıyla İstanbul'a gider. Akademide resim okuyan Melike Eda, bu yurtta altı ay kalır ve dayısının da etkisiyle açılır. Okulu bitirince antika uzmanı olan dayısının yanında çalışmaya başlar. İşin inceliklerini öğrendikten sonra dayısının ortağı olur.

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında **Sara**, elli üç yaşında olup son altı ay içinde resim yapmaya başlamıştır. Sara, resimle ilgilendiği günden beri kendisinde bir rahatlama hisseder. Sürekli çalışan Sara, kimi zaman yaptığı resimlerden kendisi bile korkar, kimi zaman yaptıklarından hiçbir anlam çıkaramaz. Resimlerinde gece imgesini çok kullanır. Sanat değeri olmayan bu resimler, Sara'nın iç dünyasının dışa yansımasıdır. Okul yıllarında sadece resim, müzik ve İngilizce derslerinde başarılı olan Sara'nın iyi bir kulağı vardır. Eğlence gecelerinde şarkılar söyleyen Sara, daha sonraki yıllarda da barlarda şarkı söyler. Sara, resim hakkında şunları söyler:

> "Yaşamı boyunca kendisine bu kadar heyecan veren başka bir uğraşı olmadığını söylemişti. Sanat, aşktan daha yüksek bir duygu, demişti coşkuyla, gözleri dolarak. Ama bir abartma tonu, belli belirsiz bir yapaylık vardı sesinde." (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 199)

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında **Simden**, otuz üç yaşında olup kendisi çok küçükken anne ve basının boşanır. Bu boşanmanın ardından Simden, annesini on bir yaşına kadar göremez. Ortaokul ve liseyi Bursa'da yatılı okuduktan sonra tıp öğrenimine başlar. Bir ayakkabı dükkânında tanıştığı Ömer'le iki ay birlikte yaşadıktan sonra evlenen Simden, anestezi uzmanlık eğitimini yarıda bırakır. Kocasından destek göremediğini ileri sürse de asıl sorunu kendi başına var olacak yürekliliğe sahip olamamasıdır. Seramik işiyle ilgilenmeye başlayan Simden için toprak, rahatlatıcı ve yalnızlığını paylaştığı bir arkadaş olur. Kendisine ait seramik atölyesi olan Simden, bu özel alanına kimsenin karışmasına izin vermez. Sanatsal açıdan önemli sayılan bir seramikçi olamaz; fakat estetik düzeyi yüksek, şık eşyalar kullanmayı sevenler için zevkli eşyalar üretir. Simden'in yaptığı işin sanatsal yanının olmamasının sebebi şu şekilde anlatılır:

> "Sanat için gerekli hırstan, inattan, ruh özgürlüğünden, o ödün vermez gözü peklik ve yaratıcılıktan yoksundu belki. Ömer, oyalandığı, sevdiği bir hobi gibi görmüştü işini hep. Kazandığı parayı küçümsemişti." (Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, s. 16)

Taş ve Ten romanında **Ulya**, Berlin'de Güzel Sanatlar Akademisi'nde sanat eğitimi gördükten sonra heykel ve resimle uğraşmaya başlar. Yurt dışında sergiler açan Ulya, heykel sergisi açmak için Almanya'ya gider. Heykellerinde açık renkler hakimken resimlerde siyahın farklı tonlarını kullanır. Açacağı serginin adı "Topraktan Gökyüzüne" olup yirmi heykel sergilenecektir. Çalışmalarındaki biçim ve renkleri neye göre seçtiğini kendisi de bilmeyip tam olarak ne anlama geldikleri hakkında bir fikri yoktur. Ulya'nın hareket noktası yarı karanlık olup kendisini ortaya koymak isteyen bir duygu onu harekete geçirir. Çalışmaları temelde hayal edilenle gerçeğin farklılığını ya da benzerliklerini vurgular. Kırk dokuz yaşında, karamsar ve yalnız bir kadın olan Ulya'nın kaprisleri yoktur. Yeteneği ve tutkusu sayesinde bir üniversitede güzel sanatlar bölümünde profesörlüğe yükselir. Kendisine ait bir atölyesi olan Ulya, Tokyo Üniversitesi'nde iki aylık bir atölye çalışmasına katılmak için Japonya'ya gider. Japon sanatı ile ilgili izlenimler edinir. Yaşadığı tüm kırgınlıklardan, mutsuzluklardan sonra atölyesine sığınan Ulya, şunları söyler:

> "Evet oraya dönmeliyim. Taşların yüreğine. Çünkü sadece onlar uysallaşıyor ellerim dokunduğunda. Ten gibi yumuşak, incinebilir ama sıcacık oluyorlar avuçlarımda. Dokunun sert ya da yumuşak oluşunun anlamı yok, belirleyici olan bu değil biliyorum. Geçmişe, geleceğe, her şeye çıplak parmak uçlarıyla dokunabilmek ve dokunduğunu bütün varlığınla hissedebilmek önemli." (Taş ve Ten, s. 229-230)

Safran Sarı romanında **Funda**, genç bir sosyete ressamı olup ilişkiye açık, rahat bir kadındır. İstanbul ve Bodrum'da atölye ve galerilerinde çılgın partilerle biten sergileriyle ünlüdür. Gerektiğinde sevecen olabilen Funda, edepsiz ve dobra olmaktan çekinmeyen bir kadındır. Funda'yla birlikte olan erkekler, teşekkür amacıyla onun birkaç resmini satın alırlar.

SONUÇ

Türk edebiyatına 1977 yılında **Haziranlarda** adlı hikâyesiyle giren İnci Aral; otuz üç yıldır devam eden yazarlık yaşamı boyunca altı hikâye, sekiz roman, bir deneme, bir söyleşi ve çeşitli senaryolar kaleme almış olup günümüz edebiyatında varlığını korumaya devam etmektedir.

Şiir, mektup ve günlükle başlayan yazma tutkusu ailesinde yaşadığı tecrübelerle ve belirli dönemlerini geçirdiği şehirlerle beslenir, okuduğu kitaplarla iyice gelişir. Eserlerinde yaşamının birçok bölümlerinden kesitler bulunan İnci Aral, daha çok yaşadıklarını, hayatına karışan insanları anlatır.

İnci Aral, hikâye ve romanlarının merkezine kadını yerleştirir. Kadının ekseninde erkeği de anlatan Aral, boşanma, aldatma, intihar, yalnızlık, aşk, yatılı okul ve sanat gibi konulara eserlerinde yer vermektedir. Türkiye'de yaşanan siyasî olaylara tanıklık eden İnci Aral, kahramanlarını sahip olduğu siyasî fikrin sözcüsü olarak kullanmaz.

İnci Aral'ın hikâye ve romanlarında kadın adıyla yaptığımız bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaştık:

Evliliğin eşleri ömür boyu birbirlerine mahkûm ettiğini düşünen İnci Aral'ın eserlerinde boşanan kadın sayısı fazladır. Karşımıza en fazla çıkan boşanma sebepleri iletişim bozukluğu, eşlerden birinin ihaneti, zevk uyuşmazlığı, uyuşturucu ve alkol bağımlılığı, manevî değerlerde farklılaşma ve terk edilme olarak sıralanabilir. Boşanmaya karar veren genellikle kadın olur ve kadın, boşanma sonrası çoğu zaman çocuğunun bakımını başkasına devreder. Boşanmayı göze alamayan kadın ise mutsuz bir yaşamı sürdürmeye mahkûm olur. Kocasına ve çevresindekilere küskün bir hayat yaşayan kadın, kimi zaman evden kaçıp gitmeyi düşünürken kimi zaman da mutsuz evliliğini sürdürmeye razı olur.

İnci Aral'ın eserlerinde yer alan birçok kadın, baskı altında yetişmiş oldukları halde aldatma konusunda çok rahat davranır. Çoğu kadının ahlâk kaygısı olmayıp evlilik öncesi ve evlilik dışı cinsel ilişki çok fazla yaşanır. Çalışmamızda evli olan

aldatan ve aldatılan kadınlar incelenmiştir. Aldatan kadınların aldatma sebepleri kendine olan güveni tazeleme arzusu, ihmal edildiği düşüncesi, heyecan arayışı ve romantizm ihtiyacı, maddiyat düşkünlüğü, cinsel tatminsizlik olarak sıralanır. Aldatan on üç kadından beşi bir süre sonra boşanmayı seçer. Birçok kadın aldattığını kocasına itiraf eder. Kocalarının yenilik araması ve çevrelerinde ciddi bir ilişki istemeyen kadınlarla ilişkiyi seçmesi sebepleriyle aldatılan kadınlar, çoğu zaman bu duruma razı olup boşanma yoluna gitmezler. Kocasıyla bu konuyu konuşmayıp sessiz kalmayı tercih edenler olduğu gibi aldatılmasının hesabını kocasından ya da kocasının birlikte olduğu kadından soran kadınlar da mevcuttur. Aldatılan yirmi iki kadından sadece üç kadın boşanır.

İntihar; İnci Aral'ın hikâye ve romanlarında yer alan kadınlarda yaşama yenilen ve direnmeye gücü olmayan kadının kaçışı, kaçarken de dünyaya meydan okuma biçimi olarak karşımıza çıkar. Daha çok zehir içme, denize yürüme gibi yöntemlerin kullanıldığı bu intiharların sebepleri; kendisine ve başkalarına duyulan öfke, kendisini ve başkalarını cezalandırma isteğidir. Hikâye ve romanlarda yedi kadının intihar ettiği, beş kadının intihar girişiminde bulunduğu görülür. Annesi intihar eden kadın, diğer kadınlara göre intihara daha çok meyillidir.

Hikâye ve romanlarda yer alan kadınlar için annelik rolü ön planda gelmeyip kadınların öncelikle önemsedikleri özgür kadın, mutlu eş rolüdür. Bu kadınlar, çocuğu çoğu zaman kendilerinin önüne çıkan bir engel, ayak bağı olarak görürler. Evlilikte hiçbir zaman belirleyici bir unsur olmayan çocuk, kadının aldatmasına, evi terk etmesine ve intiharına engel değildir. Boşanan kadın, çocuğunun bakımını çoğu zaman çocuğun babasına kimi zaman da bir yakınına devreder. Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri mesafeli, soğuk ve sorunludur. Çoğu çocuk anne sevgisinden, ilgisinden uzak kendi başına büyür. Kadının hayatında öncelik kendi sorunlarıdır. Özgürlüğüne ve rahatına düşkün olan bazı kadınlar, evliliklerinde çocuk istemezler.

Hikâye ve romanların temel çatısını oluşturan temalardan biri olan aşk, çoğu zaman mutsuz bir sonla biter. Aşk, çoğu zaman tutkuyla yaşanıp hayal kırıklığıyla noktalanır. Bu aşklar, evli olan kadının hayatına giren bir erkekle, kadının evli bir

erkeğin hayatına girmesiyle ya da karşılıksız olarak yaşanır. Kadın, sevdiği erkek için kocasını ve çevresindekileri karşısına almaktan çekinmez. Aşkın gerçekleşmesinde iç ve dış engellerin olduğunu düşünen İnci Aral'ın eserlerinde aşkın başlamasında iç engeller etkiliyken bitmesinde dış engellerin etkili olduğunu görmekteyiz. Bu dış engel bazen kadının kocası, bazen de kadının âşık olduğu erkeğin karısıdır; fakat hiçbir zaman kadının çocuğu değildir.

Yaşadığı çatışmalar ve iletişim bozuklukları sonucu kadın, yalnızlığı kendi tercihi olarak benimser. Akraba, komşu ve arkadaş ilişkilerine hayatında yer vermeyen kadın, görüştüğü kişilerle mesafeli olup paylaşım içine girmez. Yalnızlığına çocuklarını bile ortak etmekten çoğu zaman kaçınır. Eserlerde yalnızlığı seçen kadın, bu durumu ayrıcalık olarak görür. Yalnızlığın acısını çektiği dönemde bile bu acılarını başkalarından gizlemeye çalışır. Özgür ve bağımsız olmayı tercih etmesine rağmen çoğu zaman yalnız olmanın getirdiği sorumluluğu taşıyamaz.

Rüyaların insanın bilinçaltının derinliklerini yansıttığını düşünen İnci Aral, rüyalara eserlerinde çok fazla yer verir; hatta kendi gördüğü rüyaları bile eserlerinde kullanır. Hikâye ve romanlarda kadın, kimi zaman yaşam sıkıntılarından kaçıp rüyalara sığınır, kimi zaman da ruh hâline göre kâbuslar görür. Kadının yaşamında yer alan birçok sorun, rüyalarında da onu huzursuz etmeye devam eder.

Resim eğitimi alan İnci Aral'ın eserlerinde sanatla ilgilenen kadın sayısı fazladır. Bazı kadınlar sanatla profesyonel bir şekilde ilgilenirken bazıları amatörce ilgilenmektedir. Resim, seramik, sinema ve edebiyatla uğraşan kadınlar arasında bu işi para kazanmak için yapanlar olduğu gibi eğlence için yapanlar da mevcuttur. Fotoğrafçılık, tiyatroculuk, antikacılık yapan, senaryo yazan kadınlar eserlerde yer almaktadır.

KAYNAKÇA

1. İnci Aral'ın Eserleri

Aral, İnci: **Ağda Zamanı**, İstanbul, Epsilon Yayınları, 6. Baskı, 2004.

Kıran Resimleri, İstanbul, Epsilon Yayınları, 7. Baskı, 2004.

Uykusuzlar, İstanbul, Epsilon Yayınları, 5. Baskı, 2004.

Sevginin Eşsiz Kışı, İstanbul, Epsilon Yayınları, 10. Baskı, 2005.

Gölgede Kırk Derece, İstanbul, Epsilon Yayınları, 11. Baskı, 2004.

Ruhumu Öpmeyi Unuttun, İstanbul, Epsilon Yayınları, 3. Baskı, 2007.

Ölü Erkek Kuşlar, İstanbul, Epsilon Yayınları, 17. Baskı, 2005.

Yeni Yalan Zamanlar, İstanbul, Epsilon Yayınları, 5. Baskı, 2003.

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm, İstanbul, Epsilon Yayınları, 13. Baskı, 2006.

İçimden Kuşlar Göçüyor, İstanbul, Epsilon Yayınları, 20. Baskı, 2005.

Mor, İstanbul, Merkez Kitapçılık Yayınları, 1. Baskı, 2007.

Taş ve Ten, İstanbul, Epsilon Yayınları, 1. Baskı, 2005.

Safran Sarı, İstanbul, Merkez Kitapçılık Yayınları, 6. Baskı, 2007.

Sadakat, İstanbul, Turkuvaz Yayınları, 4. Baskı, 2010.

Anlar İzler Tutkular, İstanbul, Epsilon Yayınları, 1. Baskı, 2003.

Unutmak, İstanbul, Merkez Kitapçılık Yayınları, 1. Baskı, 2008.

Scénes de Massacres (Kıran Resimleri), Çev. Ali Terzioğlu, Paris, L'Harmattan Yayınevi, 1. Baskı, 1989.

Les Insomnıaques (Uykusuzlar), Çev. Ali Terzioğlu, Paris, Publisud, 1. Baskı, 1992.

Two Stories (Özümseme, Kapı), İstanbul, Epsilon Yayınları, 1. Baskı, 2004.

2. Kitaplar

Arıkan, Çiğdem: **Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması**, Ankara, TC. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu, 1996.

Odağ, Celal: **İntihar (Özkıyım): Tanım-Kuram-Sağaltım**, İzmir, Halime Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Vakfı Yayınları, Nu: 3, 2002.

Sezal, İhsan: **Aile Nedir?**, Ankara, Başbakanlık Yayınevi, 1996.

Tarhan, Nevzat: **Kadın Psikolojisi**, İstanbul, Nesil Yayıncılık, 2005.

Türkçe Sözlük 1 (A-J): Ankara, Türk Tarihi Kurumu Basımevi, Türk Dil Kurumu Yayınları: 549, 1988.

3. Tezler

Abalı, Serpil: "**Boşanmak İçin Başvuran Kadınların Evlilikteki Cinsel Yaşamlarını Boşanma Nedeni Olarak Görme Durumları**", Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşirelik Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

Alptekin, Kamil: "**Sosyal Hizmet Bakış Açısından Genç Yetişkinlerde İntihar Girişimlerinin İncelenmesi: Bir Model Önerisi**", Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara, 2008.

Çalışır, Hüsniye: "**İlk Kez Anne Olan Kadınların Annelik Rolü Başarımlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi**", Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2003.

Çelikkol, Hilal: "**Hz. Peygamber'in Sünnetinde Anne Kimliği**", Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Hadis Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 1997.

Çetiner, Ş.Gökçen: "**Aile İçi Şiddet Yaşayan Kadınlarda Cinsel Sorunlar ve İntihar Olasılığı**", Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Disiplinler Arası Sosyal Psikiyatri Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

Polat, Demet: "**Evli Bireylerin Evlilik Uyumları, Aldatma Eğilimleri ve Çatışma Eğilimleri Arasındaki İlişkilerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

Sucu, İlyas: "**Boşanmış Kadınların Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sorası Toplumsal Kabulleri**", Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haziran, 2007.

Özyürek, Arzu: "**Kırsal Bölge ve Şehir Merkezlerinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ana-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi**", Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalı, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004.

Yiğit Talip: "**Nevşehir İlinde İntihar Girişiminde Bulunan Kadınların Sosyo Demografik Özellikleri ve Risk Faktörleri**", Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, Halk Salığı Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2009.

4. Makaleler

Andaç, Feridun: "İnci Aral ile Dünden Bugüne", **Adam Öykü**, S. 39, Mart-Nisan 2002, s. 53-70.

Aral, İnci: "Öykücülüğümüzde Kadın ve Erkek Söylemi", Varlık, S. 1110, Mart 2000, s. 37.

Aral, İnci: "Masaya Oturmak O kadar Zordur Ki", **Radikal Kitap**, S. 212, Nisan 2005, s. 58.

Atılgan, Şebnem: "Söyleşi/Bir Geçiş Sürecinde İnsanımızın Çaresizlik Romanıdır Mor", **E**, S. 48, Mart 2003, s. 50-52.

Bolluk, Rozerin: "Küreselleşme İşine Yaramayanı Süpürdü", **Cumhuriyet Kitap**, S. 892, 22 Mart 2007, s. 19-21.

Gölbaşı, Oylum: "Erkekler Kadınlardan Korkuyor", **Cumhuriyet**, 16 Şubat 2003, s. 6-7.

Güngör, Arif Can: "Edebiyat Dünyamızın Toplumsal ve Gerçekçi Yazarı İnci Aral", **İş, Kadın ve Evim**, S. 7, Nisan 2005, s. 2-4.

Önder, Ayla: "İnci Aral; Hayalleri ve Aşkı Bitirdiler", **Popüler Psikiyatri**, S. 29, Ocak-Şubat 2006, s. 36-39.

Öztop, Erdem: "İnci Aral'la Yeni Romanı 'Taş ve Ten'i Konuştuk", **Cumhuriyet Kitap**, S. 777, Ocak 2005, s. 4-5.

EKLER

A. İnci Aral'ın Katıldığı, Kamuoyuna Yansıyan Faaliyetler

Ek 1

"Aydınlar Dilekçesi Davası"na Konu Olan Dilekçe ve İnci Aral'ın Savunması

T.C. Altındağ 1. Noterliği

No: 7826 5 Mart 1984

Türkiye'de Demokratik Düzene İlişkin Gözlem ve İstemler

Cumhurbaşkanlığı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yüksek Katlarına ayrı ayrı sunulmak üzere yazılan, bir sayfalık "Sunuş" bölümüyle, altı sayfalık "Türkiye'de Demokratik Düzene İlişkin Gözlem ve İstemler" bölümünden oluşan Dilekçe.

Türkiye, henüz atlatamadığı en ağır bunalımlardan birini yaşamaktadır. Kuşkusuz, bu büyük bunalımdan toplumumuzun bütün kesimleri, katmanları ve görevlileri ortaklaşa sorumludur. Biz Türk aydınları, eksiklerimizin ve sorumluluğumuzun öneminin ve önceliğinin bilincindeyiz. Bu bilinç, bize toplumumuzun sağlıklı ve güvenli bir düzene geçişiyle ilgili görüşlerimizi açıklama görev ve hakkını vermektedir.

Varolan düzenlemeler ve 2969 sayılı yasanın suç saymadığı çerçeve içinde görüşlerimizi açıklamayı gerekli görüyoruz. Bizler bu sınırlamaları benimsememekle birlikte, bu çerçeve içinde hareket etmek durumundayız.

Bizler toplumumuzun akılcı yöntemler kullanarak aydınlık bir geleceğe ulaşacağına coşkuyla inanıyoruz. Bu inançla ve ortaklaşa sorumluluğumuzu üstlenip, kaynağını Anayasa'da bulan dilekçe hakkımızı kullanarak, kamu ile ilgili gözlem, düşünce ve istemlerimizi devletin en yüksek katlarına saygıyla sunuyoruz.

Aşağıda İmzası Bulunanların Türkiye'de Demokratik Düzene İlişkin Gözlem ve İstemleri

Demokrasi, kurumları ve ilkeleriyle yaşar. Bir ülkede demokrasinin temel harcını oluşturan kuram, kavram ve ilkeler yıkılırsa bunun zararlarını gidermek güçleşir.

Demokrasiyi kendi öz değer ve kurumlarına yabancılaştırmak, biçimsel olarak koruyup içeriğini boşaltmak, onu yıkmak kadar tehlikelidir. Bu nedenlerle tarihsel birikime dayalı devlet yapımızı ayakta tutan kurum, kavram ve ilkelerinin korunmasını ve demokratik ortam içinde güçlenmesini savunmaktayız.

Halkımız, çağdaş toplumlarda geçerli insan haklarının tümüne layıktır ve bunlara eksiksiz olarak sahip olmalıdır. Ülkemizin, insan haklarının güvenceleri yurt dışında tartışılır bir ülke durumuna düşürülmüş olmasını onur kırıcı buluyoruz.

Yaşam hakkı ve insanca yaşama, örgütlü ve toplumsal varolmanın çağımızda hiçbir gerekçe ile ortadan kaldırılamayacak baş amacıdır; doğal ve kutsal bir haktır. Bu hakkın anlam kazanması, düşünceyi özgürce açıklamaya, geliştirmeye ve etrafında örgütlenmeye bağlıdır. Bireylerimizin yeni ve değişik düşünce üretmelerini, gösterilemeye çalışıldığı gibi, bunalımların nedeni değil, toplumsal canlılığın gereği sayıyoruz.

İnsanların son sığınağı olan adalet, insanca yaşamın da başlıca dayanağıdır. Bunun gerçekleşmesinin çağdaş hukuk devletinde geçerli yolları, adalet arayışının hiçbir şekilde engellenmemesini ve adalete ulaşmada olağanüstü yargı yollarına ve olağandışı yöntemlere başvurulmamasını gerektirmektedir. Olağanüstü yönetim biçimlerinin olağan sayılan dönemlerde süreklilik kazanmasının çağdaş demokrasi anlayışıyla bağdaşmayacağı görüşündeyiz.

Yargı kararı olmaksızın yurttaşların haklarının kısılması, tartışılması mümkün olmayan tek yanlı idari işlemlerle suç oluşturulması, siyasal hakların ellerden alınması ve genel suçlamalar yapılması, toplumsal yıkımlara yol açmaktadır. Dernek, kooperatif, vakıf, meslek odaları, sendika ve siyasal partilere girmenin ve açıklandığı

zaman suç sayılmayan düşüncelerin sonradan egemen olan anlayışa göre, suç sayılması hukuk devleti kavramıyla bağdaşmaz.

Türkiye'nin yaşadığı yoğun terör eylemlerinden demokratik sistemin kendisi sorumlu tutulamaz.

Her örgütlü toplumun şiddet eylemleriyle mücadele etmesi kaçınılmaz görevidir. Ancak, devlet olmanın temel niteliği, terörle mücadelede hukuk ilkelerine bağlı kalmaktır. Terörün varlığı, hiçbir zaman, devletin de aynı yöntemlere başvurmasının gerekçesi olamaz.

Varlığı yasal kararlarla da kanıtlanan işkence insanlığa karşı suçtur. İşkencenin yargısız, peşin ve ilkel bir cezalandırma alışkanlığına dönüştürülmüş olmasından endişe ediyoruz. Ayrıca, özgürlüğü sınırlama amacını aşan cezaevi koşullarını da eziyet ve işkence sayıyoruz.

İşkencenin büsbütün ortadan kaldırılması için gerekli önlemler alınmalıdır. Savunma, soruşturma ve suçlama ile birlikte başlamalıdır. Her türlü soruşturma ve kovuşturmada, hukuk devleti kuralları dışına çıkılır ve yargısal yöntemlerde en başta sanık mahkûm oluncaya kadar masumdur ilkesiyle vurgulanan evrensel güvenceler yok sayılırsa, keyfilik, özellikle siyasal davalarda yargılanmanın temel unsurlarından biri olur.

Terör eylemlerinin oluşmasında toplumun bütün kesimlerinin sorumluluk payının olduğu göz önüne alınarak, ölüme dayalı çözüm düşüncesinin ortadan kaldırılması için kesinleşmiş idam kararlarının infazlarının durdurulması ve ölüm cezalarının kaldırılması gereğine inanıyoruz.

Gecikmiş adaletin adaletsizlik olduğu evrensel gerçeğine dayanarak, görülmekte olan davaların bir an önce sonuçlandırılması gerektiği görüşündeyiz. Suçları oluşturan, toplumsal ve siyasal koşullardır. Türkiye'nin içinde yaşadığı çalkantılı dönemin topluma yüklediği sorumluluk unutulmamalıdır. Bu nedenlerden ötürü ve sosyal barışa katkıda bulunmak için kapsamlı bir affı kaçınılmaz görüyoruz.

Kamu yaşamında iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırmanın yolu olan siyaset, toplumun tümünün yönetime katılmasıdır. Güncel siyasetin her ülkede görülen ve kaçınılmaz olan aksaklıkları, herkese açık olması gereken siyaset yoluyla topluma hizmetin engellenmesinin ve belirli zümrelerin, kişinin ve kişilerin tekeline bırakılmasının nedeni olamaz. Siyaset yalnızca idari kararlara indirgenemez.

Milli irade ancak, toplumun bütün kesimlerinin özgürce örgütlenebildiği düzenlerde anlam ifade eder. Kimsenin siyasal kanı ve felsefi düşüncesinden ötürü suçlanmadığı, hiçbir yurttaşın dinsel inançlarından dolayı kınanmadığı ülkelerde milli irade en üstün güçtür. Bu üstün gücün meşruluğu, temel hak ve özgürlüklere karşı takındığı tavra bağlıdır.

Çoğunluk iradesinin özgürce belirlenmesini engelleyen koşullar demokrasiye aykırıdır. Bunu gibi, çoğunluk iradesini bahane ederek temel hakları yok etmek de demokrasi ile bağdaşmaz.

Tarihsel gelişim süreci içinde demokratik anayasaların amacı, kişi hak ve özgürlüklerini güvence altına almaktır. Bireyi devlet karşısında güçsüzleştiren düzenlemeler, hangi ad altında getirilirse getirilsin, demokrasiden uzaklaşma anlamına gelir. Bu durumda, demokratik yaşamın kaynağı olması gereken Anayasa, demokrasinin engeli olur.

Başta siyasal partiler olmak üzere, sendikalar, mesleki kuruluşlar ve dernekler, demokratik yaşamın vazgeçilmez dayanaklarıdır. Mesleki örgütlenmeler, üyelerinin dayanışma ve ekonomik çıkarlarını savunmakla görevli oldukları kadar, siyasal partilerle birlikte, birey ve grupların demokratik özgürlüklerini korumanın ve yönetime katılmalarının aracı ve etkeni de olmalıdır. Bu nedenle, örgütlenme ve katılım haklarının anayasal düzenlemeler içinde en geniş güvencelere kavuşturulması gerektiğine inanıyoruz.

Bir toplumun yaşayışında, özgürlük çeşitlilik ve yenilik öğelerinin bulunması, toplumun geleceği ve gelişmeye açık tutulması için zorunludur. Bu bakımdan her türlü düşünce üretimi korunmalı, yeni öneriler kamuya özgürce sunulabilmelidir.

Özgür basın, demokratik düzeni bütünleyen temel öğelerden biridir. Bunun sağlanması için, bağımsız, denetimsiz ve çok yanlı olarak toplumun kendinden haberli olması, değişik düşüncelerin özgürce yansıtılması ve her türlü eleştirinin basında yer bulması zorunludur. Çok yönlü kamuoyu oluşması ve yönetimin demokratik denetimi ancak böyle bir basınla gerçekleştirilebilir. Yine bu nedenlerle ve yansızlığın en koşulu olarak TRT'nin de özerkliğinin sağlanması gerektiğine inanıyoruz.

Eğitimin temel amacı, özgür düşünceli, bilgili, becerili ve üretici insan yetiştirmektir. Bunun tersine, tek tip insan yaratmaya çalışmak, çağdaş gelişmeler ve çoğulcu demokrasiyle bağdaşmaz. Çağdaş demokrasi, dünyaya eleştirel gözle bakabilen insan yetiştirmeyi amaçlar.

Toplumun en yetişkin kesimi olan üniversitelerin özerklikten yoksun bırakılarak kendi kendilerini yönetmeye layık olmadıklarının ileri sürülmesi, ülkemizde demokrasinin işleyebileceğini inkâr etmek anlamına gelir. Bütün yüksek öğretim kurumlarının, atamalarla oluşturulan aşırı yetkili bir kurulun buyruğuna verilmesi, hem gençlerin iyi yetiştirilmesini, hem debilim yapılmasını şimdiden engellediği gibi ülkenin geleceği için büyük kaygılar da doğurmaktadır. Bu nedenle, YÖK düzeninin bir an önce seçim ilkesine dayalı özerklik yönünde değiştirilmesini gerekli görüyoruz.

Fikir ve sanat ürünlerinin serbestçe oluşmasını engelleyen hukuki ve fiili sınırları kaldırmak ve her yurttaşla birlikte, düşünce ve sanat adamlarını da genel güvencelerle donatmanın bir uygarlık koşulu olduğunu önemle belirtmek isteriz. Sağlıklı bir toplumsal gelişme, her türlü sanat yapıtlarının üretiminde ve yayımında özgürlüğü, kültürel yaratıyı son derece sınırlayan sansürün toptan kaldırılmasını, hiçbir konunun tabu haline getirilmemesini, ceza sorumluluğunun yalnız olağan yargı mercilerince saptanmasını gerektirir.

Bütün bunların ışığında, topluma karşı sorumluluklarının bilincinde olan bizler, çağdaş demokrasinin, ayrı ayrı ülkelerin özel koşullarına göre uygulamadaki değişikliklere karşın, değişmeyen bir özü olduğuna bu özü oluşturan kurum ve

ilkelerin bizim ulusumuzca da benimsenmiş bulunduğuna, bunlara aykırı düşen yasal düzenleme ve uygulamaların demokratik yöntemlerle ortadan kaldırılması gerektiğine, yaşadığımız bunalımdan, böylelikle, sağlıklı ve güvenli olarak çıkılacağına olanca içtenliğimizle inanmaktayız.

Bu dilekçe, ilgili makama, Avrupa Konseyi'nin Türkiye'deki demokrasi ve insan haklarına ilişkin kararından sonra sunulacaktır. Bunun nedeni, bu dilekçenin verilmesinin çeşitli çevrelerce bilerek ya da bilmeyerek yanlı yorumlanmasını veya kötüye kullanılmasını önlemektir.

Bu dilekçe 1300 aydın tarafından imzalanmış olup imzalı kopyalar Ankara, Altındağ 1. Noteri'ne emanet olarak teslim edilmiştir.

Yukarıdaki dilekçenin teslim edilmesinin ardından, dilekçenin altında imzası bulunan 1256 aydın hakkında dava açılır. **İnci Aral**'ın açılan davadaki savunması aşağıdaki gibidir:

Sayın Yargıç,

1961 Anayasası yürürlüğe girdiği zaman ben on yedi yaşındaydım. O tarihten sonraki yirmi bir yıl, yani otuz sekiz yaşıma kadar geçen süre benim ve doğal olarak insan yaşamının en önemli yıllarıdır. Ben bu yıllar boyunca o anayasanın vatandaşlarına tanıdığı haklar ve özgürlükler içinde yaşadım, düşündüm; düşünce ve inançlarımı, kişiliğimi o çerçeve içerinde geliştirme, kendi doğru ve yanlışlarını bulma şansına sahip oldum. Bu anlayış ve sorumlulukla yirmi yıl öğretmenlik yaptım. Beni yönlendiren temelde bu ülkeye, ülkemin çocuklarına ve insanlarına duyduğum sonsuz sevgi oldu.

İnsanların belli bir yaştan ve edindikleri birikimden sonra birdenbire değişmeleri, hele bu değişim onlara göre geriye doğru ise çok zordur. Öyleyken vatandaşların yasalara saygılı olmak zorunluluğu vardır.

Ben bu durumda Türkiye'nin demokratik bir hukuk devleti olduğu gerçeğinin ve bunun vatandaş olarak bana yüklediği sorumluluğun bilinciyle hareket ettim.

Şimdi imzalamaktan ötürü yargılandığım dilekçeye hiç tereddütsüz imzamı koyarken d ebu bilinçle davrandım.

2969 sayılı yasanın suç saymadığı bu dilekçenin Savcılık makamınca "bildiri" sayılması benim için kesinlikle anlaşılması ve kabul edilmesi olanaksız bir suçlamadır. Çünkü 1982 Anayasasının siyasî haklar ve ödevler başlıklı dördüncü bölümünün 74. maddesinde "vatandaşların kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına yazı ile başvurma hakkına sahip oldukları" açıkça belirtilmiştir.

Ben bu dilekçeyi imzalamadan önce de, sonra da kişisel ve kamu ile ilgili şikâyetlerimi iletme hakkımı kullanmamı gerektiren durumlar ve olaylar yaşadım. Suç sayılan eylemimin haklılığını savunurken bir iki örnek vermek istiyorum.

1981 yılında hiçbir gerekçe gösterilmeden, Bakanlık mucibine bir yüksek okuldaki görevimden alınarak bir ortaokula verildim. Benim için maddî manevî kayıpları olan bu uygulama dolayısıyla Danıştay'da açtığım davayı kazandığım hâlde, çeşitli bürokratik oyalamalar ve kasıtlı engellemelerle, görevime dönmem önlendi. Bağımsız bir anayasal kararı uygulanmadı. Daha da acısı, başvurduğum yetkililer elimdeki Danıştay kararına alayla güldüler. Bu hukuk dışı işlem benim, dilekçenin dördüncü paragrafındaki çağdaş hukuk ve demokrasi anlayışı konusundaki görüşlere tam olarak katılmamı ve yakınma hakkımı bu yolla kullanmamı gerektiren çok somut ve kişisel aynı zamanda da kamu ile ilgili bir durumdur.

Gene o dönemde düşünme ve düşündüklerimi özgürce açıklama konusundaki açık ya da dolaylı kısıtlamalar bir kitabımın yayınevleri cesaret edemedikleri için basılmamasına ve üç yıl beklemesine neden oldu. Güncelliğe yaslanan ve yan belgesel çalışmanın ürünü olan eserimin gecikmesi yüzünden gene kayıplara uğrayarak o dönemde, pek çok yazar arkadaşım gibi, düşünce ve yaratma özgürlüğümün zedelenmiş olduğunu yoğun biçimde yaşadım.

Aynı tarihlerde Millî Eğitim Bakanlığının görevlendirdiği bir komisyonda büyük bir içtenlik ve heyecanla Temel Eğitim Okulları Sanat Eğitimi Dersleri

Programlarını hazırlamak üzere çalıştım. İki yıl süren bu çalışma sonunda ortaya koyduğumuz yepyeni ve yüklü ürünün sürekli değişen ve geriye giden anlayışlar yüzünden gitgide güdükleştirilerek kullanılmaz hâle getirilmesinin bende yarattığı derin kırgınlık ve umutsuzlukla verimli olabileceğim bir dönemde emekliliği seçtim. Dilekçe metninde eğitimle ilgili olarak yer alan dilek ve şikâyetleri benimsememin bu olayla çok büyük bağlantısı vardır ve ayrıca bu örnek dışında yaşadıklarımın burada anlatılması çok uzun sürer. Yalnızca ülkemizdeki Milli Eğitim felâketi için bile benim bu dilekçeyi imzalamam gerekirdi.

Siyasî partilerin kurulması sırasındaki kısıtlamalar siyasal tercihimi özgürce yapmama imkân vermediği için; bu önemli vatandaşlık hakkımı, zorla, sandık başına gittiğim hâlde kullanmamayı yeğledim. Bu yüzden de dilekçenin 12. paragrafındaki görüşleri imzamla destekledim.

Bir başka kitabım için gereken ön çalışmalar sırasında ceza ve tutuk evlerinde kalmış, çeşitli deneyimlerden geçmiş insanlarla diyalog kurdum. Değişik yaş ve konumlardaki bu kişilerden, buralarda kesinlikle insanlık dışı bulduğum uygulama ve işkencelerin yapılmakta olduğunu öğrendim. Bana anlatılanları ne yazık ki açıkça yazıp anlatamadım. Duyduğum acıyı insan olarak içime gömüp yüklenmek zorunda kaldım. İşte dilekçedeki işkence ile ilgili görüşlere katılmam da bu nedenledir.

Bütün bu örnekler, kişiselden yani kendimden çıkarak pek çok kişinin yaşadığı sayısız ve yaygın durumlardır. İnanıyorum ki bu dilekçeye imza koyan kişilikler de en az benim kadar ve hatta daha çok gözlem ve deneyim sahibidirler. Kanımca, işte bu nedenlerle dilekçe toplu olarak verilmiştir. Aynı acıları yaşamış, görmüş insanların aynı acı ve dilekleri yetkili makamlara ayrı ayrı dilekçelerle bildirecek yerde; bunları bir dilekçede toplayarak imzalarını birleştirmelerini “bildiri vermek” eylemiyle karıştırmamak gerekir. Burada dilekçe hakkımızın, yeni bir anlamda vatandaşlık hakkımızın yargılanması demek olan bu suçlamayı bu nedenle kesinlikle kabul etmiyorum.

Ayrıca Sayın Yargıç,

Ceza yasamızda, sanıyorum, “Sanık mahkûm oluncaya kadar masumdur.” İlkesi vardır. Buna rağmen, benim eserlerim özerk bir kurum olduğu öne sürülen TRT tarafından yararlanılmaya değer bulunduğu hâlde, dilekçe davasından yargılandığım gerekçesiyle geri çevrilmiştir. Dilekçede imzası olan yazarlar için de yayın yasağı yasa dışı olarak uygulanmaktadır. Bu tutum insanları mahkûm olmadan kamu gözünde mahkûm etmekten başka bir amaç taşımamakta ve adaletsizlik örneği oluşturmaktadır.

İşte dilekçeyi imzaladıktan önce ve sonra karşı karşıya kaldığım bütün bu durumlar dilekçede dile getirilen kaygıların haklılığını tekrar tekrar kanıtlayan örneklerdir.

Bütün bu nedenlerle; dilekçeyi içtenlikle, coşkuyla imzaladım. Kendinden önce, yaşadığı çağ, ülke ve ülkenin insanları için yüreğinde kaygılar taşıyan bir insan, bir sanatçı olarak bundan kaçınma hakkını kendime tanımadım. Bu davranışım kesinlikle yasaya aykırı değildir. Aksine, hukuka aykırı olan, dilekçe hakkını kullanan insanların karşısına ceza tehditleriyle çıkılmış olmasıdır.

Adalet çekilen acıların dinmesi için en güçlü dayanaktır. Halk için, demokrasi isteyen bir dilekçeden ötürü cezalandırılmanın, adalete gölge düşüreceği ve hukuka aykırı olacağı inancını taşıyorum.

Saygılarımla.

Ek 2

Ölüm Oruçlarının Durdurulmasıyla İlgili Açıklama

"SANATÇILAR GİRİŞİMİ"NİN ÖLÜM ORUCU'NA İLİŞKİN AÇIKLAMASI:

S.O.S. TÜRKİYE

İnsanlar ölüyor!

Kaba bir inatlaşma toplum vicdanında derin yaralar açıyor. Yalnızca büyük bir ekonomik kriz değil, duyarsızlık ve suskunlukla beslenen bir insani kriz yaşıyoruz.

Şiddetin şiddeti çağıracağını, her türlü çözüme toplumsal uzlaşma ile varılabileceğini defalarca söyledik.

Bir yangın hızıyla ülkemizi saran ekonomik ve toplumsal kriz; yolsuzluklardan, borç batağından, kaynak israfından olduğu kadar, insani değerlerin sistemli biçimde unutturulmasından da kaynaklanıyor. "Hayata Dönüş"ün ölüm, "şefkat"in tecrit anlamına geldiği bir başka dil var mı? Ölüm oruçlarında yitirilen insanların düşüncelerine, inançlarına karşı ya da yandaş olabilirsiniz, ama en temel insan haklarından yoksun bırakılmalarına göz yumulamaz.

Biz, ölümlerin önüne geçilmesini, yaraların sarılmasını istiyoruz. İnatlaşma değil uzlaşma, nefret değil sevgi ve iç barış istiyoruz.

Herkesi toplumsal sorumluluk duygusuyla, yaşamı savunmaya çağırıyoruz.

Sanatçılar Girişimi adına

Edip Akbayram, Vecdi Sayar, Orhan Aklaya, Yılmaz Erdoğan, Fikret Otyam, Filiz Otyam, Müjdat Gezen, Perihan Mağden, Arif Damar, Ataol Behramoğlu, Muhsin Kızılkaya, Bilgesu Erenus, Fethi Naci, Müştak Erenus, Özdem Petek, Yasemin Göksu, Zeynep Tanbay, Reis Çelik, Dilek Gökçin, Tan Oral, Mazlum Çimen, Pınar Kür, Metin Coşkun, Erdal Öz, Jülide Kural, Ferhat Tunç, Vedat Sakman, Nilüfer Akbal, Duygu Asena, Oral Çalışlar, İsa Çelik, Metin Uca, Mahir

Günşıray, Lale Mansur, Macit Koper, Melike Demirağ, Tuncer Necmioğlu, Rutkay Aziz, Akif Kurtuluş, Arif Sağ, Aslı Erdoğan, Ekrem Ataer, Servet Kocakaya, Mehmet Güleryüz, Fehmi Yaşar, Turgut Yasalar, Atıf Yılmaz, Deniz Türkali, Ali Akay, Aytaç Arman, Suavi, Derya Köroğlu, Engin Yörükoğlu, Fuat Saka, Hüsamettin Koçan, Işıl Özgentürk, Müge İplikçi, Yusuf Çetin, Nesrin Kazankaya, Tolga Çandar, Mustafa Erdoğan, Yücel Erten, Berhan Şimşek, Ufuk Karakoç, Menderes Samancılar, Ömer Özgeç, Arzu Başaran, Salih Ecer, Mustafa Demirkanlı, Gürbüz Doğan Ekşioğlu, Zeki Demirkubuz, Sibel Arslan Yeşilay, Kerem Kurtoğlu, Ayşegül Aldinç, Celal Başlangıç, **İnci Aral**, Yudum Yontan, Leyla Özalp, Mümtaz Sevinç, Nazlı Ongan, Mahmut Gökgöz, Derya Alabora, Zeynep Oral, Murat Morova.

Ek 3

Amerika ve İngiltere'yi Protesto Etmek Amacıyla Açıklanan Bildiri

EDEBİYATÇILAR DERNEĞİ, PEN YAZARLAR DERNEĞİ, TÜRKİYE YAZARLAR SENDİKASI TARAFINDAN BAŞLATILAN BOYKOT KAMPANYASI

07.04.2003

Basın Bülteni:

Aşağıda imzaları bulunan edebiyatçılar ve yazar örgütleri, uluslararası hukuku hiçe sayarak Irak'a insanlık dışı bir saldırı düzenleyen Amerika ve İngiltere'yi protesto etme kararı almıştır. Amaç, Amerikan ve İngiliz ürünleri kullanmayarak Irak toplumlarındaki işgalin durdurulmasına katkıda bulunmaktır.

Boykot, 04 Nisan 2003, Cuma günü birçok edebiyatçının katılacağı basın toplantısıyla başlatılacaktır.

Saygılarımızla.

E-posta: info@insanburgerkankola.com

Web: www.insanburgerkankola.com

İlk İmzacılar:

A. Hicri İzgören, Abdülkadir Budak, Adalet Ağaoğlu, Adnan Azar, Adnan Özyalçıner, Ahmet Erhan, Ahmet Necdet, Ahmet Oktay, Ahmet Telli, Akif Kurtulus, Alpay Kabacalı, Arif Damar, Arife Kalender, Arzu K. Ayçiçek, Aslı Erdoğan, Asuman Susam, Ataol Behramoğlu, Attila Şenkon, Aydın Afacan, Ayhan Ergün, Ayten Mutlu, Bayram Balcı, Behçet Çelik, Bilgesu Erenus, Celal Çimen, Cezmi Ersöz, Çetin Yiğenoğlu, Çigdem Sezer, Demir Özlü, Deniz Kavukçuoğlu, Dinçer Sezgin, Egemen Berköz, Engin Turgut, Enver Ercan, Erdal Alova, Erdal Öz, Fadıl Öztürk, Figen Çakmak, Gökçen Göksal, Gülseli İnal, Gülsüm Cengiz, Gülsün İlgün,

Gürsel Korat, Hakan Şenocak, Halil Gökhan, Halil İbrahim Özcan, Hasan Öztoprak, Haydar Ergülen, Hikmet Altınkaynak, Hilmi Yavuz, Hulki Aktunç, Hürriyet Yasar, İ. Mert Başat, İbrahim Bastuğ, İldeniz Kurtulan, İnan Çetin, İnci Aral, İzzettin Önder, Kaan Arslanoğlu, Kemal Özer, Küçük İskender, Leyla Erbil, Mahmut Temizyürek, Mansur Balcı, Mehmet Çetin, Mehmet H. Doğan, Metin Cengiz, Metin Demirtaş, Metin Fındıkçı, Mustafa Köz, Müge İplikçi, Müjde Bilir, Müslim Çelik, Namık Kuyumcu, Nemika Tuğcu, Nermin Yazıcı, Nesimi Aday, Nevra Bucak, Nevzat Çelik, Nihat Ateş, Nihat Behram, Olcay Özmen, Orhan Alkaya, Önder Kızılkaya, Özcan Karabulut, Özcan Yurdalan, Özgür Zeybek, Refik Durbaş, Sabri Kuşkonmaz, Salih Bolat, Sedat Şanver, Selma Ağabeyoğlu, Sema Kaygusuz, Sennur Sezer, Şerafettin Kaya, Sergun Özelli, Seyyit Nezir, Sezai Sarıoğlu, Sina Akyol, Suca Dündar, Sükrü Erbaş, Tansu Bele, Tekin Gönenç, Tevfik Taş, Tuğrul Keskin, Tuncer Cücenoğlu, Turgut Acar, Turhan Feyizoğlu, Ünal Ersözlü, Üstün Akmen, Vecdi Çıracıoğlu, Vecdi Erbay, Vecdi Sayar, Veysel Çolak, Yesim Eyüboğlu, Yusuf Alper, Zeki Coşkun, Zeynep Aliye vb.

Edebiyatçılar Derneği, PEN Yazarlar Derneği, Türkiye Yazarlar Sendikası.

Ek 4

Nesin Vakfı İçin Bildiri

NESİN VAKFI YALNIZ DEĞİLDİR!

Edebiyatçılar Derneği tarafından düzenlenen Basın Açıklaması:

Nesin Vakfı, örnek bir eğitim kurumu ve toplumun aydınlık yüzüdür!

Nesin Vakfı, eğitim olanaklarından yoksun çocukların toplumsal açıdan yararlı bireyler olarak yetiştirilmeleri amacıyla, Aziz Nesin tarafından kuruldu ve yıllardır büyük bir özveriyle bu görevini sürdürüyor. Yüzlerce çocuk, Nesin Vakfı'nda mutlu bir çocukluk yaşadı ve hayata hazırlandı.

Çağdaş bir Türkiye yaratmaya yönelik başarılı girişimlerin önünü her fırsatta kesmeye çalışan gerici/faşist çevreler son aylarda Nesin Vakfı'na saldırıyorlar. Vakıf Başkanı Ali Nesin, bu saldırıları, düzenli olarak yazdığı mektuplarla kamuoyuna duyuruyor.

Nesin Vakfı'nda olup bittiği öne sürülen olaylar, her türlü hukuksal ölçünün dışına çıkılarak ve çarpıtılarak, bu çevrelerce, kendilerine yakın bir kısım basında gündeme getiriliyor ve bu yolla kurum karalanmaya çalışılıyor.

Özenle korunmaları, sakınılmaları gereken çocuklarımızın yıpratma kampanyalarına alet edilmeleri, insanlık ve ülkemiz açısından son derece kaygı vericidir.

Nesin Vakfı, Aziz Nesin'in en büyük kalıtlarından biridir ve ona sahip çıkmak hepimizin görevidir!

Aziz Nesin'in, kimsesiz, okuma olanağı bulamamış çocuklara sahip çıkmak, onlara gelecek sağlamak amacıyla kurduğu vakfını yıpratmaya çalışanlar, orada okuyan ve bir gelecek sansı yakalayan çocuklarımızın üzerine gölge düşürüyor, onları yaralıyorlar. Bu yayınları yapanlara önce gerçekleri anımsatıyoruz: Nesin

Vakfı'nı gidin görün, Vakfı anlatan kitapları okuyun; önce bilgi sahibi olun, sonra fikir sahibi!

Sorumluluğunu üstlendiği çocuklara çağcıl eğitim olanaklarını veren, araç gerecinden tiyatrosuna, giyim kuşamına varıncaya dek her türlü olanağı sunan Nesin Vakfı'nın, bu asılsız iftiralarla yıpratılmaya çalışıldığı açıktır.

Bugün yaşadığımız pek çok sorunun temelinde, yıllar boyunca çocuklara ve gençlere yeterli eğitimin verilememiş olması yatıyor. Sorumsuz ve etikten yoksun yaklaşımlarla, Nesin Vakfı aracılığıyla eğitim-öğretim fırsatını yakalayan çocukların geleceğini karartmaya hiç kimsenin hakkı yoktur!

Aziz Nesin'den Nesin Vakfı'na, Nesin Vakfı'ndan Ali Nesin'e…

Nesin Vakfı'nın basında bir bilim adamı, Ali Nesin, babasının, Aziz Nesin'in en büyük kalıtını korumaya kararlı, savaşımını bu doğrultuda sürdürüyor. Bireyler olarak, toplum olarak bir borcumuz var. Tıpkı Aziz Nesin'in halkına olan borcu gibi: Nesin Vakfı'nı yaşatmak ve örneklerini çoğaltmak… Nesin Vakfı'yla dayanışma içinde olmak!..

Bu düşüncelerimizi ve endişelerimizi kamuoyuyla paylaşırken, Nesin Vakfı dostları olarak diyoruz ki:

Nesin Vakfı yalnız degildir!..

Katılımcılar:

Mehmet H. Doğan, **İnci Aral**, Muhsine Helimoğlu Yavuz, Cevat Çapan, Semih Gümüş, Nihat Ziyalan, Tarık Günersel, Adnan Binyazar, Ataol Behramoğlu, Bülent Tekin, Vedat Çetin, Gülsüm Cengiz, Nihat Ateş, Buket Uzuner, Üstün Akmen, Eray Canberk, Osman Şahin, Özkan Mert, Cengiz Bektaş, Aydın Çubukçu, Murat Altunöz, Feyza Hepçilingirler, Mehmet Zaman Saçlıoğlu, Halide Yıldırım, Alper Akçam, M. Sadık Aslankara, vb.

B. İnci Aral'ın Fotoğrafı ve El Yazısı

Yaratıcı güç bir mıktır. Bu
yoksa, bütün o geceler, günler aylar,
yıllar boşunadır. Sanat yorumdadır
Yaratmak ve yeniden yaratmaktır
o mık dediğiniz şey. Yoksa boşuna